శ్రీరస్తు.

శ్రీ వాసవాంబాయైనమః.

శ్రీమదుమారమణపాదారవిందమకరందపాన ప్రముదితహృదయులగు

శ్రీగురుభాస్కరాచార్యులచేత.

శ్రీమన్నిఖిలవైశ్యజనచిత్తాహ్లాదకరంబగునటుల

రచియింపబడిన.

ఈ వైశ్యపురాణము.

శ్రీమచ్చెన్నపురాభరణాయమానాదీశ్వరసరస్వతీనిలయవివేకరత్నాకర

ముద్రాక్షరశాలాధికారులయిన

వావిళ్ల॥ రామస్వామిశాస్త్రులచే.

పరిష్కరింపఁబడి

తదీయముద్రాక్షరశాలలయందు బెంగుళూరునివాసులును

శ్రీమద్వైశ్యకులావతంసులును నగు బట్టేపాటి॥ తిమ్మప్పశెట్టిగారికి

పుత్రుఁడును సజ్జనవిధేయుఁడునైన

వెంకటసామి శెట్టిగారిచేత

భద్రముగ ముద్రితముద్రణము జేయించి

దుర్మతినామసం॥ మాఘశుద్ధ ౧౦ లు

ప్రకటింపఁబడియె.

మంగళమస్తు.

శ్రీరస్తు.

అవతరణిక.

శ్రీమన్నిఖిలమహీమండలమండనాయమానులయిన నిఖిలవైశ్యులకును ధర్మాది పురుషార్థచతుష్టయసాధకంబగునటుల పరమకారుణికుండైన సాలంకాయనమహర్షిచేత రచియింపఁబడిన వైశ్యపురాణంబను మహాప్రబంధంబు గీర్వాణభాషయందుండుటం జేసి సకలజనసుజ్ఞేయంబు గాకనుండుటవలన నతిసులభముగ దెలియునట్లు వచనరూపకముగ రచియింపఁ దలఁచియట్లుండెనేని యాధునికులును దమతమయిష్టానుసారముగ యుక్తులుగల్పించి లిఖించుటకవకాశముగల్గి పురాణమహిమ దొలగింపబడుననినట్లు జేయకశిష్యజనకోటి ప్రార్థితులై దయార్ద్రచిత్తులైన నిఖిలతంత్రస్వతంత్ర ప్రతిభాశోభితులగు శ్రీగురుభాస్కరాచార్యులవారు నాగీర్వాణప్రబంధానుసారముగ సప్రమాణముగ నత్యంతోపయుక్తస్థలంబులయందు మాత్రమా గీర్వాణపురాణవాక్యములను సంగ్రహించికొని నాంధ్రభాషయందు వైశ్యప్రబంధరూపముగనెనిమిదియాశ్వాసములచేతఁ బూరణంబు చేసిరి యట్టిగ్రంథంబును విరళంబై యుండుటవలన జదువుటకు వినుటకును నిఖిలజనసుసాధ్యంబు గాకుండెగాన ! నట్టిగ్రంథము ముద్రింపజేసినయెడ లోకోపకారంబుగనుండునని తలంచి యచ్చువేయించడమైనది గాన నో వైశ్యోత్తములారా మనకులాచారధర్మములకత్యంతావశ్యకంబైన నీగ్రంథమును సులభక్రయమున కరప్పించుకొని యానందముతో పురాణశ్రవణపూజాదులకు వినియోగించుమరని మిగులవినయముతో హెచ్చరించుచున్నాడను.

ఈ గ్రంథము చన్నపట్నము తండియార్పేటలో వావిళ్లరామస్వామిశాస్త్రులవారి ఆదిసరస్వతీనిలయ-వివేకరత్నాకరముద్రాక్షరశాలలయందు ను-బెంగుళూరు కోమటిపేటలో బట్టేపాటి వెంకటసామి శెట్టిగారి అంగడియం దును విక్రయింపఁబడుచున్నది గాన వలయువారలు క్రయమును బంపి పుస్తకములను తెప్పించుకొనవచ్చును

దుర్మతినామసంవత్సరము	}	బట్టేపాటితిమ్మప్పశెట్టిగారి
మాఘశుద్ధ-౧౦-లు	}	వెంకటసామిశెట్టిగారు

విషయసూచిక :

విషయసూచిక :-

విషయసూచిక.

విషయసూచి సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

వైశ్యపురాణము.

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీకంఠుఁ జగదేకనాథు నభవుఁ శీతాంశురేఖోజ్జ్వలున్
నాకాశప్రవరార్చితాంఘ్రికమలున్ నానాగుణాధారు లీ|లాకైలాసని
వాసు శైలతనయోల్లాసప్రదుఁ భక్తర|క్షాకారుణ్యకటాక్షు శంకరు మ
హైశ్వర్యుఁ బ్రశంసించెదన్ ||1|| ఉ|| ఫాలవిలోచనాగ్నికణబంధురవైఖరిచి
త్రరూపమై| వ్రాలినచాపమధ్యమున వర్తిలుచుండెడి వేషమధ్యమ| శ్రీ
లలితేంద్రలీలపురజేత శుభంబులనిచ్చు నెప్పుడున్| లోలత నాకలోకసుర
లోకవచఃపరిపూర్ణకుండై ||2|| సీ|| అఖిలవిశ్వములకు నాధారమగుతన
తనువు విశ్వలపురథంబు గాఁగ| కమలోత్పలంబులొక్కెడ ముదంబుగఁ జేయ
జాలిననిజదృష్టి చక్రములుగ| బ్రహ్మదేవుని సారథ్యభావమ్మె విలసిల్లు నిశ్వాస
పవనంబు లశ్వములుగ| వేల్పుమూకల కెల్లఁ బీడు బట్టైయున్న ఘనతరకుధరం
బు ధనువుగాఁగ| చారుమణిమయదివ్యభూషణమగు ఫణిగుణములనఁగఁ దనయంత నిత
రసాధనము లేక| ప్రకటదైత్యకులాహితబాణమునను| త్రిపురదైత్యుల గెలి
చిన దేవుఁ గొలుతున్ ||3|| శా|| శ్రీరాజన్మహిమానుమూర్తికరుణాసింధుం గ
జేంద్రాస్యు వి|ద్యారంభప్రముఖావు దానసులభున్ ధ్యాతవ్యు దేవాధిపున్
వారగ్రీవుం ద్రినేత్రు నైందవకళావ్యాసంగకోటీరువి| శ్వాధారాంఘ్రి
యుగున్ మహాగణపతిన్ బ్రార్థింతు నెల్లప్పుడున్ ||4|| సీ|| దేవకీసుతవసుదే
వమనోహరు నందగోపవ్రజానందకరుని| సముదీర్ణ పూతనాస్తన్యరుచిజ్ఞు నశ
కటాసురాంతకచరణకమలు| బ్రాచుర్య గోవర్ధనాచలోద్ధారమదోగ్ర
శాసనవరస్తుత్యచరితుఁ| గాళియాహిఫణాప్రకలితరంగస్థలినర్తనాసం
క్రీడనచ్ఛత్రచారు| సబలచాణూరమల్లశిక్షాప్రవీణు| కంసగర్వాపహరణవిక్ర

మసలుచుం । భక్తవత్సలుఁ రుక్మిణీ ప్రాణనాథుఁ । గొలుతు శ్రీకృష్ణమూర్తిం । కుశ
లబుద్ధిం ॥ ౫ ॥ క ॥ నిద్దపు లోలు వలుకులుగల । పెద్దనితనము మనులువాఁడ పెనుజదు
వుల చే బుద్ధుల ప్రోగైహరిపె । న్నద్దైతగు బ్రహ్మదేవు నరుమతి గొలుతుం
౬ ॥ ఉ ॥ వాణికి ప్రమ్మొక్కైదం లలిత వాణికి నృత్యకృపాభిరతి తేం । ప్రాణికి షట్ప
దప్రజవిరాజిత సౌరభ పుష్పమాలికా । వేణికి గింకిణీగణ నలీనగుణాంచిత నా
దవేఖలా । శ్రోణికి నల్లకీకమలశోభిత పుస్తక కీర పాణికిం ॥ ౭ ॥ ఉ ॥ శ్రీరమణీ
మనోహరు విరించి శతక్రతువీతిహోత్రపం । కేరుహమిత్ర చంద్రబుధకీ
ర్తితమూర్తిని భక్తవత్సలుం । గారవమొప్ప వైశ్యులకుఁ గామితసంపదలి
చ్చు దేవునిం । హీరపటీర వర్ణు నగరేశ్వరు నీశ్వరు నాశ్రయించెదం ॥ ౮ ॥ క ॥
వలతు జనార్దనదేవుం । కలువ మహాతిమిర నికర ఖండన కేళీ । జలరుహబాం
ధవు దానవ । కుల శిక్షాదక్షు జగదకుంఠితమూర్తిం ॥ ౯ ॥ ఉ ॥ శ్రీలావణ్య శ
రణ్య పుణ్య కరుణా శృంగార సంరక్షిత । త్రైలక్ష్మీ విభు భారతీశ శుభ వాక్య
శ్లాఘ్యు విశ్వంభరుం । బాలేందూజ్జ్వల శేఖరుం శిఖరికన్యామాన్య వామాం
గుసుం । మూలస్థానము మల్లికార్జున శివుం మోదంబునం గొల్చెదం ॥ ౧౦
ఉ ॥ శ్రీమణి శశంకరు విరించి నుతించి దిరమాద్రిపుత్రికా । భారతులం దలం
చి గణపాలకుఁ బ్రార్థన జేసి వాణ్ముఖాం । భోరుహమిత్రులం గొలిచి భూరి
రసార్ద్ర కవిత్వతత్త్వల । క్ష్మీ రమణీయులం మిగుల జిత్తమునం గొనియాడి
వేడుకం ॥ ౧౧ ॥ సీ ॥ పదవేదార్థజ్ఞానభాషావిధానముల్ వ్యంగ్యనానావస్తువ
ర్ణనములు బహువిధాలంకార భావ ప్రకరంబులు శబ్దప్రయోగ రసజ్ఞతలును
ఛందోవిశేష లక్షణలక్ష్య భేదముల్ కవిసమయము చమత్కారములును । గ్ర
హశత్రు మిత్రవర్గ గ్రహఫలములు రీతిశయ్యా పాకనీతివిధులు । గద్యప
ద్యచతుర్భద్ర ఖడ్గచక్ర । మురజ గోమూత్రికా నాగ ముఖ్యబంధ । కావ్య రచ
నల నెరిగిన ఘనులనాది । కవుల నభినుతి జేసి తత్కరుణ మెరసి ॥ ౧౨ ॥ వ ॥ మరి
యు వద్దుఁ జనాధకటాక్షవీక్షణ ప్రకటితానుగ్రహంబున నేరద్దేవతా ప్రార్థన

నంబొనరించివసిష్ఠాత్రిగౌతమపరాశరవేదవ్యాసముఖమహామునీంద్రులను
భక్తిందలంచి కాళిదాసబాణమయూరమాఘభారవిశివభద్రమల్హణప్రము
ఖనిఖిల కవీశ్వరకృపారసధారాప్రవర్ధమానవచోవిలాసభాసమానుం
డనైయొక్క ప్రబంధంబురచియింపందలంచుచున్న సమయంబుననష్టాదశప
ట్టణంబులయందుగలనూటయేబండ్రునగరస్వాములు పెనుగొండపట్టణంబు
నన నగరేశ్వరుని ముఖమంటపంబున ధర్మసింహాసనాసీనులైకులాచార
ప్రతిష్ఠాధురంధరులై మహాప్రతిభయొనర్చి కులాచార నిర్ణీతసమయ
బహిష్కృతులైచరించినకమ్మరవగోవతమాపుర్నాటిముష్కృతులదూ
షితులంజేయుచు తథావిధప్రతాపప్రశాసనకనకస్తంభంబునగరేశ్వరశ్రీ
మన్మహాదేవునిసమీపంబున ప్రతిష్ఠించియున్నసమయంబున॥౧౩॥క॥ తారా
గణములలోపల। తారాపతిబోలియున్నధన్యునిసభలో। భూరిప్రజ్ఞఘనీంద్రు
ని। గౌరవమునభాస్కరార్యుగనుగొనియంతన్॥౧౪॥క॥కుమిగూడివైశ్యసం
ఘము। రమణతమల్లసద్గురువుభాస్కరార్యుపదాంభో। జములకుసాగిలి మ్రొ
క్కుడి। క్రమమొప్పగలేచినిలచిఘటితాంజలులై॥ ౧౫॥సీ॥ ద్విజవర్య వైశ్యు
లాయజున్నూరుజన్ములైధాత్రికేతెంచినతద్విధంబు। శాపముచేనీశ్వరుకృపచేత
కైలాసవాసంబుగంధర్వవైశ్యవరుల। శాపంబు శైలజద్వాపరవేళ వైశ్యులను
భూలోకంబుచేరననుపుట। ద్వినవపట్టణములవిభవాదిపత్యంబుపుత్రశామే
ష్టిచేయుటగనుట। కుసుమశెట్టియు వాసవకోమలాంగి-నధిపుడమ్మగుటనూట
మూడనలకుండ-ములనుబడి వైశ్యులత్తరిముక్తిగనుట-విప్రకులముఖ్యమూళధ్వని
స్తరింపు॥౧౬॥సీ॥ వల్మీకభవుడగువాల్మీకిజెప్పినరామాయణములోకరమ్య
మయ్యె-వ్యాసమహామునివాసికెక్కఁగఁజేసెపాండవేయులపేరభారతంబు
వరుసనాగార్జునక్రవర్తులురాజిలుబడియునార్యార్చఁజేసబరగెంగృతులు
అట్టిపురాణంబులలరంగవిన్ననుజరియింపలిఖియింపఁబాపహరము-లైనవిధ
మునమాపనీయమలవాక్య - కావ్యమచ్చినరవిసుధాకరధరాబ్ధిశారదా

ద్రిం ద్రుతెంచాకతనరనిలుచు-నంతగాలంబునకీర్తి యలరుభువిని॥౧౭॥
క॥ బుధజనులుబొగడఁగవితా। మధురసుధారసపిఖాసమానంబైభూ। ప్రథితు
లుమెచ్చఁగఁదెనుఁగగు। విధమునరచియింపుకృతినవీనప్రార్థిన్॥౧౮॥ క॥ ధరణీసు
రవరిణయమును। సురభీవనమునుపవనంబుసూనృతపద్మా। కరమునుఁమహానిధాన
ము। సరససుపుత్రికృతియుసప్తసంతానంబుల్॥౧౯॥ గీ॥ సుతనిధానంబు గుడి
యుభూసురప్రతిష్ఠ। వనతటాకముకృతులను వార్ధిసంఖ్య। యువిన్ నెందుం
డునంకుండు నెంక్కకృతియు-రొక్కడైనిక్కలం దెల్లఁబిక్కటిల్లు॥౨౦॥ ఉ॥
భారతరామసత్కథలు భాగవతంబు దెనుంగు సేయగా। నేరరెనత్కవీశ్వరు
లునేర్చిరచించినసత్కవిత్వముల్। మీరు తెనుంగుభాసనిలమెచ్చగనొక్కతె
నుంగుగ్రంథమిం-పారఁబ్రసిద్ధిసేయుమహీమహితలినొప్ప గపండితాగ్రణీ
॥౨౧॥ క॥ అనితనశిష్యులు వేడిన। జనితానందంబునొంది సొలంకాయుండను
ముని జెప్పనకై వడి। వినుపించెద వినుఁడటంచు వికచాననుఁడై॥౨౨॥
క॥ చెప్పెదసుకవులచెవులన్। జిప్పలనమృతంపుసోనజిలికినమాడ్కిన్। గప్పు
రముసువిరిబొట్లను। విప్పినఁగ్రియనొకరికొకరివిప్పుగఁగీతుల్॥౨౩॥ క॥
అనితనమనమునఁబొంగుచు। మనమునన్నొకచింతనొందమానసవీథిన్। గనుగొ
నివైశ్యులుగురులగు। వినుతింపుచ మ్రొక్కిలేచివినయాన్వితులై॥౨౪॥
చ॥ కలియుగవేళగానఁదగకన్యకకట్టడరీతిశేయదో। వలమున్ననొక్కఁడేన
తనిజాడనుబెద్దలుబుద్ధిహీనులై। మెలగినమొట్లుదీతురారనిమీమదినుండెడి
భంగిదోచనీ। కులమనువార్ధికిన్ సుసుఖకోవిదచెల్లెలికట్టదెప్పరో॥౨౫॥
ఉ॥ రాజపరుల్ శపించుతరివస్త్రనిమిత్తముచేరబిల్చి యం। భోజపకాత్తివా
సవియాభోరుసమేఘసుగర్జితంబుగాం। బూజితులెల్లకాలమునుముఖ్యపు
రోహితులౌటకట్టడన్। దేజమెలపన్ చేస్తిమనచెప్ప నబుద్ధులు నాలకింప్ప
రే॥౨౬॥ క॥ కొట్లాడరామమాపడి। మాట్లాడగరామవీరుమనగురువులు
మే। మెట్లాడసేయుకట్టడ। నట్లాసననడవలయునభవతులారా॥౨౭॥

శా॥ జాతుల్ రెన్నిమిదియారునాల్గువిజ్ఞాశాఖా ప్రభేదంబులీ। రీతుల్ యీకు
లమందు లేదుయిక మీరీచందమై మిమ్ముల౯ । బ్రీతి౯ సేయక కర్మభేద
ములై శూద్రోవలై వామలై । మాతాపితృవిరోధులై చెడుట నేమం
బంచు శాసించెగా౯ ॥ ౨౮॥ ఉ॥ మాకులమందు బాసి చనుమర్త్యులు మేల్
పరజాతులు౯ దొరల్ । ప్రాకటమైన వస్తువులు భక్తిని సంగినే నాదరించి
న౯ । మీకటనీతిగాదు చననీకును మేమును మాకు మీరునై । యేకతమై చ
రింపుడని యీశ్వరు పాదములంట చెప్పదే ॥ ౨౯॥ చ॥ అలసిన లేవకున్న యొ
డు రాడిన తిట్టిన కోపగించిన౯ । పొలసియు లేదటంచు వృథ సుద్దులు చెప్పిన మిత్రు
క్కుకుండిన౯ । పలుకక యున్నను౯ గినుకఁబడ్డ హితుండగు నచ్చు కన్యదా । నల
సి శపింపవల్లనుచు నంఘ్రులపై బడి సన్నుతింపదే ॥ ౩౦ శా॥ న్యాయసన్నుతో డ
గ్గిట్లుగ్గ సుతుల్ గావించి ప్రార్థించిన౯ । ధన్యత్వంబున నొప్పగించి మునినీవా
రి౯ జన౯ బ్రోతురే । సన్న్యాసైన నతంతురాలు వణిజ్జై సత్త్వాన్వితైర్వై రాజుచే
మాన్యంబై ననుమీకు వర్తనలిడ౯ మర్యాదగావించవ౯ ॥ ౩౧ ॥ ఉ॥ స్వా
ర్య కరాభిజ్ఞాతస్య పసోముల కర్థి౯ వశిష్ఠ ధౌమ్యులా । చార్య పురోహి
తుల్ టులస్తత మామాకు పురోహితుల్ కులా । చార్యులు మీ వశిష్ఠులు,
జాడ జరింపక నొండజేసిన । నార్యులు మెత్తురే యటదు యార్యుడె యార్యవ
రుండు బ్రోచునే ॥ ౩౨ ॥ ఉ॥ ధర్మయుగంబున౯ దగవు దప్పియు యర్థాతివ
రించె భాగ్యవి౯ । భేమిని యాంబికేయుడను పెండిలియాడెను వైశ్య కన్య
క౯ । నిమ్మ౯ లుపిష్ణువర్థనుని నీరుగ నేసురునుం సెరెండుఁ ఁగ్గ ముఖాల కార
ణత్వముగ కల్పగ మీకు నువిన్న వింపదే ॥ ౩౩ ॥ మ॥ ఘనవంశంబుల వారునిట్లున
డువ౯ కల్యాదిముం దెట్లకో । మనుజుల్ ద్రోహులు క్రూరులల్ప కులజుల్ మ
త్యర్ణులై జొచ్చిన । న్ననఘా యీ తెగు వెందున౯ గలుగ నేనా నాట్టికి ద్రో
హోమి । ఘనవిద్యాకుశలత్వము౯ కులము పేర్మి ల్లేక రక్షింపదే ॥ ౩౪ । ఉ॥
కావునమచ్చరిత్రమును కన్యక సాహసకాశలంబులు౯ । దేవప్రబంధరూప

ముగ దెల్లముగా గసవిస్తరంబుగా। భూవలయంబునన్ నెగడి పూర్ణతదిక్కు
లుఫిక్కటిల్లగా। భావజరూప మీ తెగలు బల్కగ మాకుల వార్ధి యబ్బదే॥
౩౫॥ మ॥ తెనుగున్ గావ్యము జెప్పవయ్య యమృతమై దేశీయమై భావమై।
వినవింపై సరసత్వమై విరళమై విఖ్యాతమై కీర్తిదమై। జనితామోదకహృ
ద్యశద్యకరమై సద్ధర్మసైచోద్యమై। తనరన్ బల్కవె చింతయేల్లయనుచున్
ధర్మజ్ఞ భాషింపదే। ౩౬॥ ఉ॥ వాసవకన్యకాముణియు వైశ్యులునూరొ
కరథిన్ సేయునా। భాసురమైనకట్టడ ప్రపంచము గల్గిన యంతకాలమున్। మీస
ముఖంబు వారడుగ మేము సమర్పణ సేతుమయ్య యా। చేసినకట్టడల్ సరకు
సేయని ద్రోహులంబుగ హుడె॥ ౩౭॥ చ॥ అసఘనస్వకమాదశ
ముగమాబ్ధిక్రాంతవ్రతోపవాసత। ద్దినములమిమ్ము జేరడుగ తేర్చిన కై
వడి సేతుమయ్య మీ। యనుమతిలేక యోగ్యుడని యావల వేరొకవి ప్రుకియ్య
బల్కినవారలు యుష్ట దేవతలు దిట్టకరౌరవమందుగూలరె। ౩౮॥ ఉ॥ యి
వ్యాపునిన్ను వేడెదము యెన్నిక మీరగనీ ప్రబంధము। న్నొవ్వసుశాస్త్ర సంగతి
వ్యాధూక్తిగ జేసినస్తవతంతువుల్। విప్పసుమాకు నంచు బహువిశ్రుతవాక్ప్రతి
భాధురీణులై। కప్పురముల్ నుచేలములు గణ్యవిభూషలు నిచ్చియంతటన్॥
౩౯॥ వ॥ వినయంబొనరించిన నమ్మహాను భావుండిట్లనియె॥ శా॥ మీకన్యామ
హిమంబు మీకునడకల్ మీదివ్యచారిత్రము। ల్లా కైలాసపదంబువందు తెర
గున్నాన్యంతమున్ జెప్పెదన్। లోకుల్ మెచ్చక వీంద్రకోటిపనియాలోకించి
మేత్మెలన। న్నాకల్పాంతమునుండు మీసుచరితము న్నాచంద్రతారార్కమై॥
౪౦॥ వ॥ అనిమరిమురియాదరించి పలికిన పరమానందకందళితహృదయార
విందుండనై గుణవంతులగు వైశ్యవరులకృతికినధినాయకులం జేసి వైశ్యచరి
తోపక్రమణకుతూహలుండనైట॥ ౪౧॥ క॥ నగరేశజనార్దనులను। యుగ
జనునాకొనకళలన వ్యాసపిన్। గనెంచి తత్కృపారసమున గణితముగ కా
వ్యరచనకారంభుడనై॥ ౪౨॥ క॥ బుధజనులు పొగడ కవితా। మధురసుధా
రసవిభాసమానంబై భూ। ప్రథితులు మెచ్చగ తెనుగగు। విధమునరచియింతు

గృతినవీనప్రౌఢిగా ॥ ౪౩ ॥ శా ॥ ఆపస్తంబమహామునీశ్వరజగద్వ్యాప్తైకస్పై
కసూత్రుండవిద్యాపాథోనిధిగౌతమాఖ్యమునిగోత్రాధిక్యుఁడై ప్రోల్ల
సచ్ఛాపానుగ్రహవాక్యమర్దితనృపశ్లాఘ్యుండు పెన్గొండపూ। ర్వశ్రీపుణ్యో
ద్యనివాసభాసితుఁడు ధాత్రీదేవతామాన్యుఁడై ॥ ౪౪ ॥ క ॥ సల్లలితలక్షణో
క్తుల। నుల్లసితకవిత్వతత్త్వయుక్తుఁడనుమనః। పల్లవితకీర్తిలతికో। ద్వల్లితమా
రిదంతరుండధృతిభాస్కరుఁడై ॥ ౪౫ ॥ వ ॥ అనిదన్మనభివర్ణనంబుజేసికొ
నిసద్గుణమణిరత్నాకరుండగు వైశ్యవరులపురంబెట్టిదనిన ॥ ౪౬ ॥ సీ ॥ ఏపు
రంబుననుండు నెలమిమూలస్థానమల్లికార్జునుఁడు శ్రీమండనుండు। ఏపట్ట
ణంబునగోపికాపతియైనమదనుండైనజనార్దనుండు। ప్రవహించుభూస్థలి
బ్రాగ్భాగమునఁబెట్టకడవిరాయనికొమ్మగౌతమమ్మ। ఏపీటచెలువొందు
నేప్రొద్దుగరుణతో విశ్వనాథునిదేవివింధ్యవాసి। విప్రబాహుజవిట్ఛూద్ర
విమలహర్మ్యాగ్రకూటసంస్థాపితస్వర్ణకలభదీప్త। జాలభాసితబ్రహ్మాండ
గోళకంబు। ధరణిస్వర్గంబు పెనుగొండపురవరంబు ॥ ౪౭ ॥ సీ ॥ ప్రవహిం
చునేపీటప్రాగ్భాగమునమించి శ్రీమత్తరంగవాసిష్ఠగంగ। దపియించునేపీట
దక్షిణంబునదుర్గకాసారపురిమేలుఘనుఁడుశివుఁడు। పాలించునేపీటపశ్చి
మంబుననునగౌరీశ్వరుండైనరామేశ్వరుండు। రాజించునేపీటనుత్తరం
బుననుండియుంబుజాక్షుండుజనార్దనుండు। అట్టిపురవరమఖిలవిద్యాధురీణ
వైశ్యవంశపరాక్రమవర్ణనీయ। సకలవిత్తాతురసంపూర్ణశాసనాగ్ర కీ
ర్తనీయంబుయన్మహాగిరివరంబు ॥ ౪౮ ॥ ... ... వచనము॥
మరినభ్రంకషప్రభూతకుంభకుంభత్సుధాధవళిమప్రాసాదవివిధబంధ
బంధురంబును। గళదసింధురఘటాకటతటఘటితగళితమదధారాకదంబజం
బాలరాజమార్గనిరర్గళశోభాశోభితంబును। దీర్ఘలంఘనజంఘాలవి
శుద్ధసత్వలక్షణలక్షితోత్తమతురంగమప్రకరబంధురంబును। గౌతమీస్నాన
విధూతనిఖిలకలుషవిరహితసత [illegible] మార్గస్థానగరిష్ఠవేదశాస్త్రపురాణేతి

వేదశాస్త్రనాటకాలంకారనిరవద్య విద్యావైదూష్యమేధాధురీణధరణీసు
రవరాకీర్ణంబును। శరణాగతరక్షావిచక్షణమత్తశిక్షాకరణప్రవీణశౌర్యాది
గుణరాజిరాజమానమహాబలిన రాజన్యధన్యంబును। కర్పూరకస్తూరికా
దిసమస్తవస్తువిస్తారితరచిత్రచీనిచీనాంశుకప్రకరనివహమాణవైశ్య జనంబు
ను। మధురవాక్య కవితానవతర్ణనకవితాధర్షణమనోహరంబును। రంభో
ర్వశీసదృశలావణ్యవిభ్రమకళాకుశలగాణిక్యమండితంబును। వికచప్రస
వసుగంధబంధురమదాంధపుష్పంధయవధూమధురనిరంతరఝంకారశ్రవ
ణాలోలుపపుష్పలావికానికాయనికేతనంబులును। నవోత్కంఠకలకంఠస
కచంచరీకమనోహరరసాలతమాలహింతాలనారికేళచంపకప్రముఖభూ
రుహోద్యానహృద్యంబును। కుముదకువలయారవిందసౌగంధికపరిమళ
మిళితశీతలభరితసరోవరవిరాజితంబును। పరిపంథిభయదప్రాకారసము
త్ర్యయపరివేషగండూషితబ్రహ్మాండమండలంబును॥ కాలంకషాఘాతపరి
మపరిఘాశ్లాఘనీయంబును। రంగత్తరంగమంగళసముత్తుంగగంగాతరంగి
ణీపశ్చిమతటప్రసిద్ధశిలమల్లేశ్వరాగణ్య భక్తజనశరణ్యకారుణ్యకటాక్ష
రక్షితంబును-నిఖిలసంపదావాసనివాసభాసితంబును నై- యొప్పు నప్పెను
గొండపురవరంబునందు॥ క॥ రాజకళాధరభక్తులు। రాజోపమహామ్యాధ
యాధరంతలువిద్యాభోజులు దనరిరి వసుధన్। రాజిత పెనుగొండనగరరా
జద్వైశ్యుల్ ।౫౦॥ సీ॥ శ్రీనగరేశ్వరశీతాంశుశేఖరపాదసరోరుహభ్రమర
మతులు। గోగజహయతిలభూహేమముఖ్యషోడశమహాదానాది। విశదమతు
లు- దేవగేహాగణ్యదీర్ఘికాశాకావ్యనిధానాదిసప్తసంతానఘనులు। వాణిజ్య
కృషివృద్ధివరధేనురక్షణజతురాఢ్య జీవనశాలియుతులు:-యజనదానాధ్య
యనకర్మభజనవిధులు। జగతిఁ బెనుగొండపురవరశాసనాంకములనగ నన్ని
గాంచి నిరంతరంబు-నలరుదురు వైశ్యులతిధర్మనిరతులగుచు॥ ౫౧॥ సీ॥ వితర
ణగుణధైర్యవిస్ఫురితభుజశౌర్యసంభవమహైశ్వర్యవిభవయుతులు। ధర్మకర్మా
ధారనిర్మలవ్యాపారసతతమహోదారశాంతమతులు। వినయదక్షా

మూలవిశదయశోలోలవిపులసుగుణాలవాలవిమలమతులు ॥ పరమసత్యజ్ఞానభ
వ్యవిద్యాస్థానపటుబుద్ధిధనధాన్యభాగ్యఘనులు। నాఁగఁబెనుగొండయనుమహా
నగరమందు। నలరుచుండు వైశ్యులతిధర్మనిరతులగుచు। సకలసుగుణములదానవి
శ్వాసనియతి। ధర్మదాక్షిణ్యసుగుణములఁదరచెపొగడ॥ ౨౩ ॥ క ॥ రాజితమూ
ర్తిజనార్దన। రాజీవోదరునిపాదరాజీవాళుల్ । భ్రాజితసాత్త్వికులుధ
ర్మ। రాజితపెనుగొండనిలయరాజద్వైశ్యుల్ * షష్ఠ్యంతములు * క॥
అంధ్యనివారితమతులకు। సంధ్యాజపహోమముఖ్యసత్కర్మలకున్। విం
ధ్యావాసినిపదసంబంధ్యామోదాభిరోలబంభరములకున్ ॥ ౨౪ ॥ క ॥ కరు
ణాకరులకు పండిత। వరపారంపర్యభాగ్యవర్ధితులకును। భరకీర్తిసతీప్రి
యులకు। సరససుబోధ్యులకునీతిచాతుర్యులకున్ ॥ ౨౫ ॥ క ॥ నగరేశ్వరభక్తి
కును। నగరాధీశులకుసర్వనగరాధ్యులకున్। నగరాంకస్థితమతులకు। నగ
రస్వాములకుబాలనగరాఖ్యులకున్ ॥ ౨౬ ॥ క ॥ శివపూజాతత్పరులకు। వివిధ
పురాణేతిహాసవేత్తలకునుసత్కవిగాయకకల్పకులకు। నవరసరసికులకుబా
లనగరాఖ్యులకున్ ॥ ౨౭ ॥ క ॥ భవ్యులకునునీతికళా। కావ్యులకుసుధాంబురా
శిగాంభీర్యులకున్। దివ్యాధిపవైభవులకు। నవ్యయశస్కులకుబాలనగరాఖ్యుల
కున్ ॥ ౨౮ ॥ క ॥ ధన్యులకూరుజకులమూ। ర్ధన్యులకునమస్తవస్తుధనధాన్యరమా
ధాన్యాగ్రహారబహుతర। కన్యాదానప్రదానగరుణాత్ములకున్ ॥ ౨౯ ॥ వ ॥ అం
కితంబుగానభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగాపుత్రపౌత్రాభివృద్ధియగునట్లు
గానారచియింపంబూనిన వైశ్యపురాణంబెట్టిదనినసర్గప్రతిసర్గవంశమ
న్వంతరవంశానుచరితంబను పంచలక్షణంబులు పురాణంబులకుంగార
ణంబులుగావునమున్ను నైమిశారణ్యంబుననేకమునిగణంబులుగొలువసు
ఖాసీనుండగుపాలంకాయనమునీశ్వరునకు వైశ్యమునులుసాష్టాంగనమస్కా
రంబులొనరించికృతాంజలులైమదీయవంశవృద్ధానుచారలక్షణంబులవిశే
షంబునుగృపాయత్తచిత్తంబునక్రొత్తక్రొత్తలగుసుధాసదృశకథాపూరంబులు
తిరంబులుగానానతీవలయుననిననమ్మహానుభావుండుభూతభవిష్యద్వర్త

మానజ్ఞానమహనీయుండగుటం జేసి మున్ను గీర్వాణభాషను పురాణరూపంబు
గా నుపన్యసించె నా పురాణంబు నిఖిలజనవేద్యంబుగా నాంధ్రభాషాప్రబం
ధంబు నిర్మింపం జేద నందు సృష్టిప్రకారం బెట్టిదనిన॥౬౦॥ శా॥ సర్వాత్మ
ప్రష్టుండు సర్వనేత్రుండు మహాసర్వాధిపత్యుండగున్। శర్వుం డవ్యయుఁ డీశ్వ
రాఖ్యుఁడు ప్రపంచం బెల్లఁ గల్పించుచున్। దుర్వారుండయి సంహరింపుచు
మహాస్థూలాదిసూక్ష్మప్రభా। భర్గజ్ఞానధురంధరుండు గలఁడోంకారాత్ముఁడీ
శుండనన్॥౬౧॥ వ॥ అమ్మహానుభావుని మహనీయప్రభావం బచింత్యం
బశక్యం బగమ్యంబు వేదంబులకును వాఙ్మానసగోచరంబులు గుటం జేసి చిక్కు
వడి భయంబున నుతియించువిధం బెట్లనిన। జయజయ మహాదేవ నవఖండనిర్మి
తంబైన భూమండలంబు రథంబుగా రథమధ్యంబున నున్న కబురార నగంబు
విల్లుగా విల్లమోపిన శేషాహి నారిగా యానారి కైశయనించు దేవుండు శరం
బుగా శరంబున బుట్టిన వాఁడు యంతగా యుత్తముఖంబున జనియించిన మేమ
శ్వంబులుగాఁ జేసినట్టి రథంబునకు వినతక్రువలు మొదలైనవీరపతివ్రతలా
వరణదేవతలుగాఁ జేసి యశ్వినీదేవతలను పగ్గంబులుగాను వేరాదులైన యు
ష్ణులు తోరణంబులుగా రవిచంద్రులు బండ్లుగా విప్రక్షత్రియవిట్శూద్రజ
నంబులు బండికీసుబ్బలుగాఁ జేసిరు గ్వేదంబు సహాయంబు మీఁద వామపాదం
బును బసవేశ్వరుని మీఁద కుడిపాదంబును బెట్టి నందికేశ్వరు రథంబునకు టెక్కెం
బుగట్టి శ్రీమన్నారాయణబాణంబునకు చంద్రుండు ములికి ఫణిరాజువిషం
బు ములికి మొనకు కట్టించి దక్షిణముఖంబుగా రథంబు నడిపించినఁ ద్రిపురదా
నవులు దేవతలతోఁ గలపడి పోరాడుసమయంబున దేవతలచేత రాక్షసులు ని
హతులయిన రాక్షసులఁ ద్రిపురమధ్యంబున నున్న పరిపూర్ణార్ణవంబున
కు సదృశమైన సుధాహ్రదంబున ముంచి బ్రదికింపుచు వచ్చినం జూచి యా ది
వ్య విచిత్రంబునకు వెరగుపడి మీకు విన్నపించిన నెరింగి శ్రీమన్నారాయణున
ను వృషభేశ్వరున కెఱిగించిన వారు వినియావనంబున కుం జని రాక్షసులెవ్వరుం
గకుండ నా హ్రదంబున మునింగి కాన రాకుండ నయ్యమృతంబు త్రావిన బారె

రింగిజడిసియాగ్నేయభాగంబునం ద్రిపురదానవులురథంబులతోఁజనినవారి
వెంటనే మీరథంబుదాకినమాత్రముననోర్వజాలకపశ్చిమమొగంబై వారు
ప్రతీచీసముద్రమధ్యంబుసొచ్చినతోడనే మీ రథంబు వారి పురంబుల వె
న్నంటసురజ్యేష్ఠుండు మీరథంబు గదియనడపించినవారుకెరలిమరలితిరిగిచే
సినయుద్ధంబు ఘోరంబయ్యెనాసంగ్రామంబునవారిచేత శివకింకరులుభీతు
లైనవారికినీవుబలంబిచ్చినసుభయబలంబులు పోరు నెడ నాయుద్ధంబుమ
హాద్భుతంబయ్యెనట్టియెడ రాక్షసబలంబునిహతంబైపడినరాక్షసులు ను
కూర్మనక్రతిమితిమింగిలంబులుభక్షింపందొడంగిన వాతలుమీమొనల
కునిల్వకసముద్రంబు వెలువడివచ్చి నవారింగనినీరథంబువోలుటయు వారు
మువీరావేశంబునం దిరిగి తెంపునగుంపులైమునలేర్పరిందికొనియుద్ధంబునకు
ప్రవేశించునాసమయంబునకునిసెనరథంబులునుతునుకలైనకళేబరంబులును
విచ్ఛిన్నంబులైనకబంధంబులునై విరిగిపరచిననవ్వేళం ద్రిపురమధ్యంబున
నున్న మీభక్తుండు స్తుతించిననోడకుండుముని దయదలంచిమన్నించితివనీ
యనేకవిధంబుల వేదంబులు స్తోత్రంబులుచేసినమాత్రంబెకానినీమూలంబె
రింగియథార్థంబుగానింతటివాడననుతింపశక్తులుగారు కావుననీమహిమ
దెలియబ్రహ్మవిష్ణుముఖరదేవతాగణంబులకుఋషులకుం దెలియనివాడ
నియనేకవిధంబులంబలుకుగావుననస్మదాదులకుదత్ప్రభావంబెఱుంగింపనల
విగాదైననుభక్తవత్సలుండనువాక్యపరిపాటింజేసి బ్రహ్మవేత్తలగుమునీం
ద్రులుపన్యసించినచిరంతనకథాశ్రవణజ్ఞానవిశేషంబునంజేసిసంక్షేపమా
ర్గంబునంజెప్పెదవర్తమానసౌరమానసంవత్సరంబులుకృతయుగంబున
కుబదినేడవలక్షలనిరువదెనిమిదివేలు - త్రేతాయుగంబునకుపండ్రెండుల
క్షలతొంబదియాఱువేలు - ద్వాపరయుగంబునకు నెనిమిదిలక్షలనరువదినా
లుగువేలు - కలియుగంబునకునాలుగులక్షలముప్పదిరెండువేలు. యీయుగ
చతుష్టయంబుగూడినసెక్క మహాయుగంబమ్మహాయుగంబులు డెబ్బదియొ
క్కటిచననొక్కమన్వంతరంబు। మనువులుబదునలువురుచన బ్రహ్మదేవునకు

నెక్కదివసంబగు। నేతద్దివారాత్ర క్రమయుక్తంబున సంవత్సరశతంబతనికి
పరమాయువు - నూరు బ్రహ్మకల్పంబులు చనదీర్ఘాయుష్యుండను మునీం
ద్రునకునొక్క దినంబగు - నమ్మునీంద్రు లిరువదికోట్లు చన రోమహర్షణ
కొక్క రోమంబూడు - రోమశులు ముప్ఫదికోట్లు చన విమానజునకు బొరచిప్ప
దొలంగు। నవ్విమానజులు పదికోట్లు చన నష్టావక్రునకునొక్క డొంకువక్కనగు
నష్టావక్రులెనుబదికోట్లు చన పాదలోచనునకునొక్క నిమేషంబగు। పాద
లోచనులేబదికోట్లు చన శ్రీమన్మహాదేవునకు నిమిషమాత్రంబగు నమ్మహా
త్మునకుం గాలాతీతుండను పేరువచ్చుటకు నేమి సందియంబు - నమ్మహాదేవుం
డు సృష్టిసంపాదనాయత్తచిత్తుండై నిజజ్ఞానానలభస్మీభూత ప్రపంచభూ
షితుండై సగుణతత్త్వంబున ప్రసన్నుండగుచు సంకల్పించిన తదనంతరంబ ॥
౬౨ ॥ చ॥ వెరవగు నీశ్వరాజ్ఞ ప్రభవించిరి బ్రహ్మయు విష్ణుదేవుఁడుం। హరుఁ
డు చరాచరాత్మకచయంబుల కుద్భవరక్షణక్రియా। హరణగరిష్ఠులై తన
యహంకృతి మించి విరించి లోకముల్। పరగ సృజింపగాఁచలచి భవ్యమహాత్వ
ముజాపునయ్యెడన్ ॥ ౬౩ ॥ చ॥ శిరమున నంబరస్థలము చిత్తమునం విధుఁడానన
నంబునన్। సురపతి వహ్ని విప్రులును సూర్యుఁడు కన్నుల సర్వదిక్కులున్। వరు
వడి కర్ణరంధ్రముల ప్రాణములన్ పవనుండు బాహులన్। న్నరయగ రాజ
రాజియును నంచిత నాభి సమంతరిక్షమున్ ॥ ౬౪ ॥ క॥ ఊరుతలంబున వై
శ్యులు। చారణసుతినొప్పు చరణసరసీజములన్। భూరమణియు సచ్ఛూద్రు
లు। గారవమున బుట్టిరట్టి ఘనతర మహిమన్ ॥ ౬౫ ॥ వ॥ మరియు నీభూతధా
త్రి వలన నతల వితల సుతల రసాతల తలాతల పాతాళంబులును* భువర్లోక*
సువర్లోక* మహర్లోక *జనలోక* తపోలోక* సత్యలోకంబులును*
త్రయస్త్రింశత్కోటి దేవతులును। యేకాదశరుద్రులును* ద్వాదశాదిత్యు
లును* నవబ్రహ్మలును। నష్టదిక్పాలక దిగ్గజ సప్తమాతృక మహాఋషి వారిధి
ద్వీప శైలంబులును* మహానదీనదంబులును* షడుత్తరపంచాశద్దేశంబులును
రక్షోపక్షిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధర కిన్నర కింపురుష నాగ ఖేచరవిశేషంబులును

చరాచరంబులలోనుగాఁగలసమస్తస్థావరజంగమవిశేషంబులుంగలిగెనని
సాలంకాయనఋషివర్యుండానతిచ్చినవినియత్యంతసంతుష్టాంతరంగులై
యవ్వైశ్యమునులుసాష్టాంగనమస్కారంబులాచరించిముకుళితకరకమ
లులై బ్రహ్మోరుసంభవులగు వైశ్యులెందరు * వారిసంతులెందరువారికి
జాతకర్మాదివిధానంబులెవ్వరొనర్చిరి * తదనంతరకథావిశేషంబులేమి
వంబునం బ్రవర్తిల్లెనానతీయవలయుననియడుగుటయును ॥ ౭౬ ॥ ఉ ॥
హీరసురాళహారవృషభేశఫణీశ్వరశర్వరీశవా | శ్శారదమేఘనారదసు
గంధసమున్నతపుష్పమల్లికా| హారవటీరమారహరయాదవరామసుధాం
బురాశిడిం| డీరవిశాలకీర్తులలువణిక్ప్రవరుల్మహిమాత్ములిష్టహీ ॥
మాలిసనిజకులభవకన్యా | నిజితారాతిభవుల్లుజననివహసేవ్యు |లో
భనోత్సాహదివ్యుల్కుజననివహదూరుల్కుంతిదారిద్ర్యదూరుల్నిజచరిత
వివశ్వద్యుల్నిర్మలుల్బాలవైశ్యుల్ ॥ .... *

* గద్యము - *

* ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహనిష్యందమకరందబిందుసం *
* దోహమధురధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాస *
* శ్రీభాస్కరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణంబను *
* మహాప్రబంధంబునందు దేవతాప్రార్థనంబును-మహాక *
* వివర్ణనంబును-వైశ్యఋషులుసాలంకాయనఋషి *
* నడుగుటయుం-బురాణలక్షణంబును|సృష్టినిర్మా *
* ణంబును|మహాదేవమహిమస్తుతులువర్ణించు *
* చుటయు|యుగప్రమాణంబును కాలనిర్ణ *
* యంబును|వైశ్యరుషులసంభవంబు *
* ననునుకథలంగలవి ప్రథమా *
*****శ్వాసము-*****

శ్రీ

శ్రీ మహాగణాధిపతయే నమః

వైశ్యపురాణము ✻ ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీరాజరాజవిలసదా గారులుదుగ్ధాంబురాశిగంభీరులుజం । భారి
సమభోగవీరులు । నారీమన్మథులు బాలనగరప్రవరుల్ ॥ ౧ ॥ ఆకర్ణింపుండని
సాలంకాయనమునీంద్రుండు వైశ్యఋషులకిట్లనియె ॥ ౨ ॥ చ ॥ మొలమిన్న
ద్మజుదక్షిణోరుతలమస్థలమూటపద్మల్గురు । జ్వాలమూర్తుల్మనుజోత్తము
లుదితరస్థానోరువందందరై । జలజాతుల్వరవర్ణినీమణులతిస్వచ్ఛాంగ
శృంగారిణుల్కులశీలాన్వితలుద్భవించిరెలమిన్ గోత్రావళీరక్షకై ॥ ౩ ॥
ఉ ॥ ధాతయుబుత్రమోహజనితప్రియభంగులజాతకర్మముల్చాతురినా
మధేయములుచౌళవిధానములున్ ఘటించివిఖ్యాతశుభోపనీతుల ఘటారశి
గౌరవసీతసుజ్ఞతా । ధీతసమస్తవేదులుగధీరులుగాంగరుణించియుంచెదర్ ॥ ౪
౪ ॥ ఆద్యానుక్రమగతిననఘద్యుస్థితివర్తమానవనితాతతులన్ । విద్యానిధు
లను వైశ్యులకుద్యోగత బెండ్లిఁజేసెను తత్కాంతతగన్ ॥ ౫ ॥ క ॥ అత్తజతుదశా
శోత్తర । సప్తశతఖ్యాతగోత్రజాపతులకుసం । సుప్తిగవిలసిల్లెను నాదిత్తవ్య
వహారసరణిధీరత దెల్పెన్ ॥ ౬ ॥ క ॥ వరకృషిగోరక్షణములు । నిరతముగాధన
మువృద్ధినిసడించిమనుడన్ । కరుణయువితరణగుణమును । సరసీరుహగర్భుండొ
సగెసంతోషమునన్ ॥ ౭ ॥ మరియుయజనాధ్యయనదానకర్మత్రయంబును
గర్భాధానపుంసవనసీమంతనామకరణాన్నప్రాశనచౌలోపనయనవి
వాహాదిషోడశకర్మమర్మజ్ఞానంబును జేవబ్రాహ్మణకటాకవననితేప
ప్రతిష్ఠాదిసప్తసంతానమహాధర్మంబులును । నణుమాత్రపదార్థసంశ్రయ
ప్రవర్ధనసప్తాకౌశలంబును । మహావ్యవహారక్రియాగాంభీర్యధైర్యంబు

లున్।నిఖిలపట్టణాంకణప్రచార ప్రచురసమస్తవి స్ఫారిత ప్రభావంబును।వై
శ్యాన్వయయోగ్యంబులగుధనకనకమణివస్తువాహనాది వివిధాధికవరి
ష్ఠాధికారిత్వంబును*యుపదేశించిభూలోకంబునఁ బ్రతిష్ఠించినా ॥౮॥సీస
ము॥బ్రహ్మోక్షతలమోక్షి భార్యాసమేతులైభూమండలంబునఁబూర్ణముగను
సకలజనానందసంపదైశ్వర్యంబుల వ్యాహతఖ్యాతినతిశయిల్ల।వివిధనీతివి
శేషవిద్యా ప్రభావంబులాబాధవాక్ప్రౌఢులచ్చు పడగ।సత్సంతానాది
చారుధర్మంబులుసత్కీర్తిమహితులఁజతురముగను।వెలయనొనరించిబహు
మానవిపన్నగతుల।సత్యసంధాధురీణులై సర్వమాన్యు।లగుచుసౌభాగ్యభో
గవిహారులగుచు।నధికయౌవనసౌఖ్యంబులనుభవించి*చ॥కొడుకులుకూతు
లుకా సఖులుకూగిమిబాంధవులాప్తవర్గముఁ।నడరగనెల్లవేళలనిజాజ్ఞవహిం
చివశప్రదీపులై।చిడిముడిపాటులేకతమసేవయొనర్పగసంపదాఢ్యులై।
పడిగలనాడెచిత్తముశివస్థిరభక్తినిఁగూర్పగాఁదగుఁగా।౧౦॥వ॥తనుజులుమ
మాఁదంబునపదంపడిభార్యలుబుద్ధిసెప్పినఁగా।వినుచువిభక్తులై మిసులవేస
రికష్టపుకూడువెట్టగా।మునుగుచునాత్మపత్ని తనుమూతులుముంప్ప నశక్త
కార్యులై।చెనటితనంబునఁబడక శేషవిభూషణుగొల్చుటొప్పగుఁగా ॥౧౧॥
క॥జరయరయపాపరూపిణి।జరయుట్టిబలాఢ్యులైనజనహీమనిగా।భరంజేయు
ఁగానఁదలపుఁగా।హరచరణాంబుజములంమనలరింపకగుఁగా ॥౧౨॥గీ॥అనుచ
నిశ్చయించియంగనాసహితులై।కణకకమలగర్భుకడకునేగి।యతనిపాద
ములకునతిభక్తితో మ్రొక్కి।విన్నవించిరధికవినయమెసగా ॥౧౩॥క॥శరణ
ముకమలాసననీ।చరణముహాకనుచుమిమ్ము సమ్మతిఁగోరకా।వరగురుమతిపని
వింటిమిపగముక్తపాశివునిగొలుచుపథమెట్లునిరా ॥౧౪॥క॥విని బ్రహ్మ దేవు
డిట్లను-ఘనునస్వరమేశుఁదలపగనుమీతరమా- వనజోదరాదులైనను- మన
ములదలపోయరానిమహిమలవానిఁ ॥౧౫॥క॥ఐననునిజవరభక్తాధీనుండ
గుగానమీకుఁద్రినయనుడచల।ధ్యానాస్పదుఁడసుభక్తిం। బూనిమహాముని
ల సేవపుణ్యాత్మకులై ॥౧౬॥గీ॥మంత్రవిధుల దెలసిమహితాత్మవంతులై।సుగు

కటాక్షభంగిఁ గొమరుమిగిలి| ఘనతపస్సమృద్ధిఁ గనవచ్చు శివుకృప| నని సన్నుతిఁ గా
కయుచును మ్రొక్కి ||౧౭|| వ| బ్రహ్మజ్ఞానవిశేషముం గైకొని యమ్మహాత్మున
కు సాష్టాంగనమస్కారంబు లాచరించి తదాజ్ఞావిశేషంబున ||౧౮|| మ| చని సంద
ర్శన మాచరించిరి మనస్సంపూర్ణపుణ్యాసగా | వనజోద్యన్మకరందబిం
దులహరీవర్షాప్రకర్షస్ఫురత్షట్పదబృందాంతరమందమందపవనవ్యాపా
రలీలోల్లసత్సుమనస్సికన్యానటనాభిశోభితతపోభూభ్యాశ్రమశ్రేణులన్ ||౧౯||
వ| మఱియు నమ్మహామునీశ్వరవరతపఃప్రభావదీపితపావనాపగాసమీపస
బంధురసంధ్యామంటపంబులును సమిత్కుశఫలాహరస్ఫుటపటుక్రీడా
రూఢమహానోకహచ్ఛాయానిషణ్ణమృగనాభిశోభితధ్యానస్థానప్రదేశం
బులును - నానామునికుమారికాసికరకరకిసలయకలితకనకకలశసలిలాభి
షేకవర్ధమానపల్లవితకోరకితకుసుమితఫలితవివిధద్రుమనిశ్రాంతశుకపి
కమయూరమధుకరమిథునవిహరణనిపుణతరుణమలయపవనకించిచ్చలి
తవికచప్రసవవిసరపరిమళమిళితబహుళమహీధరగుహాగేహంబులును
మునికుమారోదితఋగ్యజుస్సామాథర్వణశిక్షాకల్పవ్యాకరణనిరుక్తచ్ఛం
దోజ్యోతిషవివిధతర్కతత్త్వజ్ఞానశాస్త్రఘోషఘుమఘుమాయమానసువ
ర్ణవర్ణోదీర్ణాభ్యర్ణపర్ణశాలాజాలస్థానంబులును నిరంతరాహు
తిగంధగంధిలసౌమ్యమధూమపావనపవనప్రచారప్రచురతైర్థికామధ్య
దర్భాసనాసీనయమనియమాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధ్యానధా
రణసమాధ్యష్టాంగయోగనిరతకశ్యపాత్రిమౌద్గల్యశ్రీవత్సమార్కండేయ
గౌతమాంగీరసనారదపరాశర్యవాలఖిల్యవామదేవసుతీక్ష్ణపులస్త్యదూ
ర్వాసమాండవ్యశాండిల్యఋష్యశృంగవశిష్ఠభరద్వాజసాలంకాయనప్ర
ముఖమునిసంఘంబులం గనుంగొని వినయభక్తిపూర్వకంబుగా సాష్టాంగనమ
స్కారంబు లాచరించి ముకుళితకరకమలులగుచు వారల నుద్దేశించి యిట్లనిరి
||౨౦|| క|| వెలయఁగ కృతార్థులనైతిమి| సలలితముగ వైశ్యకులము సాఫల్యంబై|
వెలసె సుకృతాధిగతులమ| గలిగె భవద్దర్శనంబు ఘనతరభంగిన్ ||౨౧||

గీ॥ సకలదురితహరము సద్భక్తిసుకృతంబు। పూర్వజన్మమహితపుణ్యఫలము। భావిభోగభాగ్యవరకృపాసంప్రీతి। తరము బ్రహ్మమునులదర్శనంబు ౨౪॥ వ॥ అనుచు ననేకప్రకారంబుల నమ్మహానుభావులగు మునులమనఃప్రీతిగా వినుతించిన॥ ౨౫॥ క॥ వనితద్భాషారచనలు। మనములరసను గ్రహించి మున్నిందితగన్। మునినాయకులును వైశ్యుల। ఘనముగ నాశీర్వదించి కరుణ దలిర్పన్॥ ౨౬॥ క॥ ఏ కారణమిట్లేగితి। రే కాలము పుణ్యవిధుల కిరవగు పురుషుల్। మీ కాగమఫలభాగ్యము। చేకురు బరమార్థమనిన చెప్పిరి భక్తిన్॥ ౨౭॥ శా॥ భూలోకంబతిగర్వదుర్వహమనాభూతవ్యథాతాపమదు। స్సైలావాలమురోగసంశయభయోద్వేగంబులై భూన్యకృ। జ్జ్వాలాభీలము మత్సరాగ్రహమహాపాశబంధంబుగా। జాలిన్ బొందెడి మర్త్యకోటికి శివజ్ఞానంబు సౌఖ్యంబిలన్॥ ౨౮॥ వ॥ అనిన నమ్మునీశ్వరులకు వైశ్యబుధులిట్లనిరి॥ క॥ హాలాహలవిషమవషన్। జ్వాలాభీలాభినిమిరసంభ్రమదవిష। జ్వాలాక్రందనముకుపన్। జాలిన శివుగొల్చుగతిఁ బ్రసాదింపుఁడొగిన్॥ ౨౯॥ వ॥ అని విన్నవించిన మునివరులకంతిత ప్రేమంబున తమ వాక్యంబు లంగీకరించిన ప్రమోదభరితహృదయులై దినదినంబును వారలకు శుశ్రూషావిశేషంబు లొనరించుచు క్రమక్రమంబున సేవించిన వారలభక్తియు సదాచారనియమంబును పరీక్షించి సంతోషించి వైశ్యులకు శివుండు ప్రత్యక్షంబగునట్లుగా పంచాక్షరీమంత్రంబు నుపదేశించి తత్సాధనమంత్రపూజాసంతర్పణజపహోమాచక్రోద్ధారణవిధులును నవచక్రంబులును సప్తమండలంబులు నుదళౌఘరరహస్యంబులు మొదలగు పరమయోగరహస్యజ్ఞానంబులు దెలిపిన నిజగురుకారుణ్యలబ్ధజ్ఞానసమున్వితులై యమ్మునులచే వైశ్యబుధులు పుణ్యనదీనదసత్తములను హీనరసైమిశారణ్యాది పుణ్యవనస్థానంబులకుం జని విహితాష్టాంగయోగనిరతులై శ్రీకృష్ణవర్ణసేవునన్ దేశించి తపంబొనరింపదొడంగిరి॥ ౩౦॥ ఉ॥ కొందఱు వన్యమూలములు గొందఱు వ్రాలిన శుష్కపర్ణముల్। గొందఱు వాయుతో

యములు గొందఱు పక్వఫలప్రకాండముల్ । గొందఱు పంచగవ్యములు గొంద
ఱు శాకములన్ భుజించుచున్ । గొందఱు భక్తితత్పరతఁ గొందఱమందకధీర
చిత్తులై ॥ ౩౧ ॥ క ॥ నాలుగుదిక్కులమంటలు । నాలుకలోఁగి గ్రోసిమండెడునట
నలుసలుపన్ । దూలకరవిమండలమున । కీలించిన దృష్టిసంప్రకీర్తన మెఱ
యన్ ॥ ౩౨ ॥ సీ ॥ తేఱిజూడఁగరాని తీవ్రాతపంబున పర్వతాగ్రంబునఁ బ్రతిభ
దనర * నుడుగని జడివానలడరంగ బెగడైన పెనుమ్రాకునీడల బెండువడక *
వడివహ్నినైనను వణకించు చలిలోన నిండిన కొలఁకుల నేపుమీర * సాహారని
ద్రలు నిశంబు వర్జించి విఘ్నకారుల చేత బెగడువడక * సురుమహీరుహ
శాఖల చరణయుగము * లలరగీలించి యూర్ధ్వతతలయి క్రిందు * గాగ జేతులు
వ్రాలఁగ నణగి ఘోర * తపమొనర్చిరి పరమేశుదలఁచియచట ॥ ౩౩ ॥ వ ॥
మఱియు ననేకప్రకారంబుల ఘోరతపం బాచరించి విష్ణుం గానక సకలవన
పుణ్యకులవసుధరస్థానంబులనుండి తపంబు సేయువారలందరుగూడి విచారణక
ర్తలై యిట్లు వితర్కించిరి ॥ ౩౪ ॥ క ॥ సంతోషప్రదుఁడగుచును * చింతింపఁడు
మనలశివుఁడు చిత్తములోనన్ * యింతేలఁ దడవు జేసెను * రొంతయు నెఱు
గింపవలయు నిదిగురువులకున్ ॥ ౩౫ ॥............ వ ॥ అనివైశ్యమునులం
దరు చింతాతత్పరులై దలిమునిసంఘంబులకడకుం జని యిట్లని విన్నవించిరి-మ
హాత్ములారా మీరానతిచ్చినవిధంబున పరమరహస్యోపదేశంబున దపంబు
జేసిన పరమేశ్వరుండు గరుణింపని తెఱంగెఱింగింపుం డనిన నమ్మహామునులు
దివ్యజ్ఞానంబునం జూచి యిట్లనిరి ॥ ౩౬ ॥ క ॥ మీమీయిష్టార్థంబులు ।
మాముందఱ ప్రతినఁ జేసమానిన యంతన్ । మీమీనిష్ఠకు మెచ్చుచు । సామీప్య
పదంబొసంగు శంభుఁడు వేగన్ ॥ ౩౭ ॥ వ ॥ అని మఱియు నిట్లనిరి ॥ ౩౮ ॥ క ॥ మీకులము
వారికెల్లను । యూక్రియ నార్జింపకున్న నిహపరసుఖముల్ । ప్రాకటముగఁ
బ్రాపింపవు । శ్రీకలిమియు లేకమిగులసిద్ధంబరయన్ ॥ ౩౯ ॥ వ ॥ అని మునీం
ద్రులానతిచ్చిననట్ల కాక-యని యంగీకరించినందర నాశీర్వదించి మీకు పర

మేశ్వరుండుపరమకృపాయత్తచిత్తుండై వేగంబప్రత్యక్షుంబుగావుతనని వైశ్యమునులుసంతోషించిపుణ్యంబులగు నిజతపస్థానంబులకు నరిగి ఘోరంబగు తపంబాచరించిన ॥౪౦॥సీ॥ శక్త్యాననస్థులై పాయకుండుట జేసి పెట్టెలుపుట్టలునిట్టలముగ । పుట్టలగోళ్లనుపుట్టినకీచకసంధిరంధ్రంబులఁ జతురముగను । వర్షధారలుసొచ్చి వాటమై ముఖనేత్రనాసాశ్రుతీసులనటనదాకఁ । బొడమినగర్భాగ్నిభుగభుగధ్వనులతోదోరగెడిమిఁగుసురుల్ తొంగలింప । విపులదిచ్చరకోలలవిధముదోఁప । మింటపుంఖానుపుంఖములంటమెరసి । కడిమి సుడివడిఘనతారకములడాఁక । తపమొనర్చిరితరుణేందుధరునిఁ గూర్చి ॥ మరియునాతపంబువలన॥౪౧॥క॥ కృశగోలుచునుగ్రతపమున । జడిసెకులగిరులు సప్తజలధులుగలఁగెన్ । కడిమినుడుగణము జెదరెను । కడువడిసుడిగొనుచుధరణిగడగడవణకెన్॥౪౨॥వ॥ అయ్యవసరంబునంబరమేశ్వరుండు వైశ్యప్రముఖులతపఃప్రభావంబునకు సంతోషించి॥౪౩॥క॥ అందరియాశ్రమభూముల । నందరవైశ్యులకువరదుఁడయ్యెడికొలుఁ । నందరుదివిజులుగొల్వఁగ । యందరికినినన్నిరూపులరుదుగనయ్యెన్॥౪౪॥సీ॥ శార్దూలచర్మంబుమార్దవచేలంబు భూతియుకస్తూరిబొట్టుమిగులఁ । చాములహారముల్ పద్మాక్షిఖండంబుసీమంతరేఖయుఁ జెలువుదనర । మిన్నేటినటనయుమేలిమిశాసయు ఫణికుండలముదంతపత్రికయును । నూత్నస్తనంబువిజృంభితకుచమునుమహనీయ సౌందర్యమహిమలలర । నర్ధనారీశ్వరాకృతియమరదాల్చి । వరగశూలాంకుశాభయవరదహస్త । సరసిజాతుండగుచు మించిసదములమతి । చారుతేజోమయుండైనశంకరుండు॥౪౫॥గీ॥ వెండికొండభంగివిశదకాంతులమించి । నందికేశునెక్కినటనమెరయ । వరకృపామృతార్ధకరకటాక్షంబులు । భక్తవరులమీఁదఁబరగిచెలగా॥౪౬॥వ॥ విఘ్నేశ్వరనందినాథభృంగిరిటమహాకాళమహావీరభద్రకుమారచండీశ్వరాంగదచారుకర్ణవీరకర్ణఘంటాకర్ణ విజయకర్ణత్రిముఖచతుర్ముఖపంచముఖానేకముఖయేక కరద్వి కరదశకరశతక రసహస్రకర సిద్ధముఖా

ద్యనేకప్రమథగణసమేతుండై హరి బ్రహ్మేంద్ర ప్రముఖ దిక్పాలక-సురగణ
పరివృతుండై త్రయస్త్రింశత్కోటి దేవతాగణంబులు గొలువ వైశ్య ఋషు
లకుం బ్రత్యక్షంబైన వల్మీకంబునుండి వెలువడి పరమానందకందళిత హృద
యారవిందులగుచు సవినయంబుగా సాష్టాంగనమస్కారంబులాచరించి కర
కమలంబులు ముకుళించి నిటలతటంబులం జేర్చి యిట్లని వినుతించిరి॥౮౭॥ దండ
కము॥ శ్రీమన్మహాదేవ దేవాధినాథా భవానీమనోనాథ లోకత్రయాధార
సర్వేశ్వరా శర్వ సర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా సన్నిధి కల్పత్రయాఖర్వదోర్గర్వదు
ర్వారసర్వంసహారథ భక్తప్రియా నీమహత్వంబు నిత్యంబు అమేయంబు చోద్యం
బు ఘోరంబు నీపాదపద్మంబులే దైవముల్ గానగాఁ జేతుఁ గేశవున్ గోవిందు
డుం బ్రహ్మదేవుండు మీయాదిమధ్యాంతశోధక్రియాబుద్ధి క్రోడంబు హం
సంబునై మేదినీమండల వ్యోమభాగంబులం జొచ్చి శోధింపగా విశ్వబాహుం
డవై విశ్వనేత్రుండవై విశ్వవక్త్రుండవై విశ్వదేహుండవై యెద్దియుం గాన
గాలేక విశ్వంబు నెల్లం బదాంగుష్ఠకోణంబునం ద్రొక్కి నేఁ గొన్న నీయొ
క్క చిత్రప్రభావంబు లేశంబునుం గానగాలేక నత్యంతచింతాభర క్రాం
తిసంక్రామితస్వాంతులై యెద్దియుం గానగాలేక యుష్మత్కృపామేయ
మాయాంధకారంబులోఁ బ్రుంగుడై సంగడం బేడి యన్యోన్య రూపంబులన్
గానగాలేక శంభో నమశ్శంకరాయాతు యాయస్వభూ విశ్వకర్త్రే నమో
విశ్వరూపాయ హర్త్రే నమో విశ్వహర్త్రే నమో విశ్వవిశ్వంభరాయ ప్ర
సిద్ధాయ ప్రభాభవ్యనవ్యస్వరూపాయ భీమాయ తుభ్యం నమస్తే ఘుకాల కాలా
య కామప్రణాశాయ కారుణ్యరూపాయ తుభ్యం నమో ధూర్జటే నీలకం
ఠాశ్రయా రక్షణాక్షీణ కల్యాణమూర్తే నమో యన్న ప్రత్యక్షదేహుండ
వై కాచి రక్షింపగా జేతుఁ నీవేఖ వస్తత్వమెవ్వాడు గాన సమర్థుండు మృ
త్యుంజయా నీప్రసాదంబునన్ జన్మసాఫల్యముయ్యెన్ ధరావాయుతోయా
గ్నిసోమార్క వైశ్వానరాష్టాత్మమూర్తే కృపాసాంద్ర నాగేంద్రభూషా

జ్ఞైలామామకాభీష్టమిష్టార్థసిద్ధుల్ ప్రసాదించి రక్షింపు శ్రీవిశ్వనాథా నమ
స్తే నమస్తే నమస్తే నమః ॥౯॥ అని సంస్తుతించి పలికిన విని సంతోషించి శివుండు వి
శ్వాధీశుండను నేఁ డభీష్టము మీకెనయంగా గోరుఁడిత్తు నేవరమైన ॥౧౯॥
వ॥ అని సకలలోకాధీశ్వరుండైన యీశ్వరుం డానతిచ్చిన పరమానందకందళి
తహృదయారవిందులై యవ్వైశ్య మునులందరు పునఃపునః ప్రణామంబు లా
చరించి నిటలతటఘటితకరకమలులై యిట్లనిరి ॥౨౦॥ క॥ మాకులము వారి కెల్లను
మీకరుణ యగలుగ నిమ్ము నిత్యస్థానం । బా కైలాసనివాసము । జేకొను మా విన్న
పంబు శీఘ్రమె యభవా ॥౨౧॥ వ॥ అనిన నమ్మహాదేవుండవుఁ గాక యని భక్తవ
త్సలుండగుట యంగీకరించి వృషభేంద్రుని పుష్పకంబాకర్షించెనంత ॥౨౨॥ సీ॥
ఖచితమహారత్న కనకసౌధంబులు ధగధగద్ధగయని దనరి వెలుఁగ । దివ్యభూష
ణఘోషదివ్యకాంతానందఘనలసత్కింకిణధ్వనులు జెలఁగ । ఘణఘణధ్వనిజు
ష్టఘంటోరుదుందుభిఘుమఘుమారావంబు ఘూర్ణమగుచు । పటునటకా
మినీపదమంజరీమణిఝణఝణత్కారపుంజములు మెఱయ । పుష్పవర్షం
బు సురియఁగ పుష్పకంబునందు వైశ్యుల నెల్లను నమరనిలిపి । శివుఁడు కైలాసశిఖ
రికిఁ జిత్రగతులఁ గొనుచు వచ్చె సేనాశ్చర్యఘోషమమర ॥౨౩॥ వ॥ అపుడు వై
శ్యమునిసంఘంబులు పుత్రమిత్రకళత్రబాంధవులతో దివ్యదేహంబులు దా
ల్చి యప్పరమేశ్వరుని దివ్య శ్రీపాదపద్మంబులు గొలిచి కైలాసంబున వసియిం
చిరని సాలంకాయన మునీంద్రుం డానతిచ్చిన విని యవ్వైశ్యవరులవ్విధకథా
వృత్తాంతంబడుగుటయును ॥ హరిహరపద్మగర్భాచరణాంబుజలోలుపచంచరీ
కముల్ । ఖరకరతేజులాశ్రితనికాయపయోనిధులంబికామనో । హరకరుణా
విరాజితులు యాచకపాలనకామధేనువు । భూరఘనదాన బాలనగరత్ర వరు
ల్సువిచారులిప్పుడిలా ॥౨౪॥ మాలిని॥ పరిభవగుణదూరుల్ భావజాకారసారు
ల్ । నవవరజనమాన్యుల్ న్యాయవిజ్ఞానధన్యుల్ । నరనుతపటుకీర్తుల్ నవ్య
గంభీరమూర్తుల్ । పరహితసమవశ్యుల్ వణిక్సదాచారవైశ్యుల్ ॥౨౫॥

గద్య

ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహానిష్యందమకరందసందోహమ
ధురధురీణశుభకరాయమానమానస సరసకవితావిలాసభాస్క
రాచార్యనామధేయప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణంబనుమహా
ప్రబంధంబునందు బ్రహ్మదక్షిణవామోరువుల నేనూటవ
మనలుగురుసతీయుక్తులై వైశ్యులుజనించుటయు-వా
రలు బ్రహ్మాపంపునతపంబునకునరుగుటయు-మా
నిదర్శనంబునుపంచాక్షరీమంత్రోపదే
శంబును - యీశ్వరానుగ్రహంబు
సు కైలాసంబున కరుగుటయును
సుకఫలంగలదిద్వితీయా
శ్వాసము -

* శ్రీరస్తు *

వైశ్యపురాణము-తృతీయాశ్వాసము.

*శ్రీరజితాద్రిశిఖరాంభోరుహామదచంచరీకముఖ్యులుకరుణాక
రాసులార్యులనఘులు। నారాయణనుతులుబాలనగరప్రాభుల్ ॥ ౧ ॥
వ॥ ఏకచిత్తంబుననాకర్ణింపుండనిసాలంకాయనమునీశ్వరుండవైశ్య
ఋషులకిట్లనియెనట్లమ్మహాదేవుండు వారలకైలాసంబుననుండుమనినయ
నంతరంబవైశ్యఋషులద్దేవునిదివ్యచరణధ్యానపరాయణులగుచుమందా
రవనసమూహమధ్యస్థలంబులనుఁజంద్రకాంతశిలానికేతనస్థానంబులను।
సురాపగానికటతటసైకతస్థలంబులను-నిరంకుశవృత్తిఁసంచరింపుచు దేవము
నిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరాదిమహాప్రమథవరులతోడ సఖ్యంబులొనరుచు
చుపుత్రపౌత్రకళత్రయుతులైబహుసహస్రాబ్దంబులుసనినయనంతరంబ
యొక్కనాడు॥ ౨॥ సీ॥ చిత్రకంఠుండనచెలువారగంధర్వుఁడభవునిసేవిం
పనరుగుచుండి। సోమకాంతాఖ్యవైశ్యునిపుత్రిఁద్రిభువనకీర్తనీయ చరి
త్రకీర్తికన్య। శఠమునగసుగోనిపంచాస్త్రపంచాస్త్రనిర్భిన్నహృదయు
డైనేర్పుఁదక్క। తమకంబుతోడనత్తరళాక్షివెంటనేధామంబునకునేగిత
నితల్లి। దండ్రులనుగాంచితనయాప్సితంబుజెప్పి। కన్యనిమ్మన్న వారునాఖ
చరవరుని। యాత్మనొప్పింపజాలకయాప్తులకును। జెప్పియిచ్చెదమనియాశ
ద్రిప్పిరతని ॥ ౩॥ గీ॥ ఇట్లుఁద్రిప్పిఁద్రిప్పినేఁచియవైశ్యుండు। ఖచరసాధు
జూచికన్యనియ్య। కూడదరుగుమనినగురుతరక్రోధర। క్తాత్ముఁడనుచునప్పు
డాతఁడనియె॥ ౪॥ గీ॥ ఓరిపాపకర్మ యోరుజాధమనీవు। నిన్నుఁగూడుబా
ధునిచయములును। కాలుదువిర్కేగికన్యతోనొక్కరా। జన్యుకతననుచుశా
పమిచ్చె॥ ౫ ॥ క॥ శాపంబునొందియాతడు *కోపాటోపమునవోరిగుణ

క్షీణమగు శా*పములకని క్షితి వై*శ్యభూపాలుఁడవై జనించు భూలోకమునకా
౬|| వ|| అనిన వైశ్యవరుండు మఱియు నిట్లనియె యొక్కకన్యక నిమిత్తంబున
భూలోకంబున రాజవై పుట్టి వైశ్యుల శాపంబున పొలియుమని ప్రతిశాపంబి
చ్చినంతఁ గొంతకాలంబునఁ బరమేశ్వరుండు గౌరీకల్యాణం బవధరించె నా స
మయంబున ||౭|| ఉ|| శ్రీమతవజ్రరత్నమణిచిత్రసువస్తువులెల్ల నాదిగా*
కానుకలర్థిఁ దెచ్చి శుభకారణమై భవమొప్పఁ జేయుచున్ * మానుగఁ గొ
ల్చియున్న జనవాన్యుల నొక్కొక లోకవాసులన్ *పూనిక దాతదృష్టిప
రిపూర్ణులఁ జేసి యనంతరంబునన్ ||౮|| చ|| నిరతము సేవఁ జేయుచును నిశ్చ
లుఁడైన కుబేరుఁ జూచి యా* వరుసననుత్తలోకముల వారును చాయనదత్త
హస్తులై *కరమనురక్తిఁ గొల్చి నిజకార్యఫలాఢ్యతఁ బొందివేచనన్ *ధరణీ
జనంబు లిట్లు భుజదర్పము మెలపఁగ రార జేటికో ||౯|| వ|| అని యానతిచ్చిన కు
బేరుండిట్లనియె|| క|| సుస్థిర కాంచన వాహన* వరమణివాసోవిశేషవస్తువి
శేషా* స్థిరమతి ఘంటలు వైశ్యులు *ధరణిస్థలి నెంచ లేరు తరుణేందుధరా||
గీ|| మిమ్ము మెచ్చఁగొల్చి మీపాదపద్మంబు* లమర సేవ జేసి యుమరులగుచు
ఘనవచస్సమృద్ధికైలాసవాసులై * యున్నవారు వైశ్యులు విఁకలేరు||౧౦||
వ|| అని విన్నవించిన నప్పరమేశ్వరుండు సవివాహోచిత సమస్తవస్తు
పరికరంబులొనగూర్చుచున్న యవ్వైశ్యశ్రేష్ఠులం జూచి యథోచితంబుగా
ననుగ్రహించి నానామణివాహనవస్తువితానపరిపూర్ణంబై భూలో
కంబున్నదిగావున మీరచ్చటికిఁ జని సుఖంబుండవలయునని యానతిచ్చి నా
౧౧|| గీ|| అట్లకాక యనుచు నత్యంతభక్తితో* నలరి వైశ్యవర్యులర్థిఁ దోడ*
శంభుపాదములకు సాష్టాంగనమ్రులై *విన్నవించి రధికవినయ మెసఁగ||౧౨||
చ|| తరుణశశాంకశేఖర పితామహముఖ్యామరరాజరాజికిన్ *దిరముగ జేరరా
నిభవదీయపదాంబుజయుగ్మసేవ మా* కిరవుగ నిచ్చినాఁడవు మహేశ్వర ధా
త్రి చరింప నేఁడు మా *సురతరుపుష్పగుచ్ఛములఁ బొక్కన తేటికి జిల్లెఁడేటి
కిన్ ||౧౩|| వ|| అని విన్నవించిన వైశ్యముఖ్యులకంబికామనోహరుండున

గి వారలకిట్లనియె - మున్ను మీ కరవిందభవుండు చెప్పినరహస్యప్రకారంబున
సుగంధపర్ణనికాయంబునను నచ్చి వకీడు నేఁలసు - మదీయస్థానంబున నుండు
టం జేసి మీ వెంబడి వచ్చిన నగరేశ్వరుండ నైయుండెద - నింమకు నందియంబులే
దునన్నుండవినుతించి యునిట్లనియె॥౧౪॥ గీ॥ భక్తులెచటనున్న బద్ధానురక్తితో । న
చట నేమునుండు మహరహంబు । గాన మీరు ధరకుఁ గదు నీయగతి నేగి । మ
హితభక్తియుక్తి మనుఁడు మీరు॥౧౫॥ సీ॥ భూమండలంబున బుణ్యాలయంబైన
శుద్ధదేశంబున సొంపుఁదనర । పురముల నిర్మించి వరరత్న హాటక వివిధ గే
హంబుల విశ్రమించి । వాణిజ్యకృషివృద్ధివర్య గోరక్షణజీవనభంగులఁ జె
న్నుమిగిలి । సంతతవిశ్రాణసంపత్ప్రసిద్ధావాసబహు వైభవంబులఁ బ్రబలుల
గుచు । నమ్ము భక్తిని సేవించి మనుడు మీరు । నగరమను పేర ధాత్రిలో నెగడు
దెలసి । మేము నగరేశ్వరఖ్యాతిమించి మిమ్ము ॥ ఘనత పాలింతుమే వేళఁ
గరుణతోడ॥౧౬॥ వ॥ అనుచునప్పరమేశ్వరుండు పుణ్యస్థాననిర్ణయంబునకుఁ
బరమేష్ఠియె - సకలవస్తునిర్మాణకర్తృంబునకు విశ్వకర్మయు - నిఖిలధర్మవ్య
వహారార్థంబునకు ధనదుండును - మీకు సహాయంబగునట్లు చేసెదము - మీరు
నందికేశ్వరుకర్ణరంధ్రమార్గంబున ప్రవేశించి వెడలి భూలోకంబునకుం

✼ వైశ్యవరులు భూలోకంబునకరుగుదెంచుట - ✼

జనుండని యానతిచ్చిన వైశ్యవరులప్పుడు॥౧౭॥ క॥ గోకర్ణరంధ్రపథమున ।
గోకర్ణాభరణునాజ్ఞ కువలయమునకున్ । గోకర్ణజులటుగదలిరి । గో
కర్ణేశుండు బ్రహ్మ హర్షముగ బలుకన్ ॥ ౧౮ ॥ గీ॥ సిరులనిత్యమహిమ నిపుణత్వ
మునమించి । విశ్వకర్మధనదభవులు గొలువ । బుష్పకంబు నెక్కి పొలుపొంద
వైశ్యులు । భువికి నొనుచు నసురబుధులు బొగడ॥౧౯॥ వ॥ అనిన బ్రహ్మదేవుండు
మహాప్రసాదంబని తదాజ్ఞాపి శేషంబున॥౨౦॥ సీ॥ మహితహాటకరత్నమహా
నీయకుట్టిమ ప్రాకారతోరణ ప్రబలమగుచు । వజ్రగోమేధికవైడూర్యమణి
నీలముక్తాఫలశ్రీసమూహమగుచు । వివిధాద్భుతాపాదవిపుల వాతాయనఘ
నకుటీ సౌందర్యకలితమగుచు । సంగీతశృంగారసంగతంబగు గోజ్జ్వల కాంచనమ

యరత్నకలితమగుచు। మహిమచే మించి దేదీప్యమానమగుచు। నున్న పుష్ప
కుంతన్న యూరుజులను। నిలుపుకొని వచ్చి ధాత్రికి నీరజాత। భవుడు తత్తనుజ

——* పర్వతద్వీపనదీనదవిస్తారవర్ణనము.*——

యనునర్థపతియె గొలువ॥౫౧॥మ॥ ఇలలో నేబదియారు దేశములలో నే
పారునంధ్రస్థలి। చెలువొందున్న వఖండసారము మహా శ్రీగౌతమీవా
హినీ। ఫలితానేకపదార్థ భూమిబరగున్ బ్రాగ్వారిభాగంబునన్। జలధి
ప్రాంతమునందు నెక్కు సరసీసారంబు తీరంబునన్॥౫౨॥వ॥ పుష్పకంబు డిగ్గి
భారతీవల్లభుండును-విశ్వకర్మయు-కుబేరుండును-వైశ్యసంఘంబులును నత్యం
తకుతూహలస్వాంతచిత్తులై పదార్వన్నెపసిండి రెక్కలచొక్కంబులైబిస
కిసలయాస్థలీరభసంబులగు హంసంబులును-శర్మినీకుచద్వయోపాయంబులగు
చక్రవాకంబులును-మహాజలకరకరంబులగు మకరంబులును- పరిభ్రమణవి
భ్రాజితచ్ఛాజీవంబులగు రాజీవంబులుం గలిగి జెవులకింపగుచవులుగావిం
పనిఃపాదవునక్కొలనివలన వివిధాశ్చర్యంబులుగనుంగొనుచు తన్మధ్యమస్థ
లంబున॥౫౩॥చ॥ కమలిని నేకనాళమునం గాంచనదీధితులుల్లసిల్లుచున్। విమ
లములైనంబుష్పములు వేట్కత్రయంబటుగాన వచ్చినన్। దమకము నొందిచి
త్రమునితద్వనిగన్వయనాథులుబ్బునన్। గమలజయీవిధంబయిన కారణమే
మిదియానతీదగున్॥౫౪॥వ॥ అనివరమేష్ఠిని మీపితామహుండడిగెననినవిని
యబ్బాలనగరంబులు సాలంకాయన మహామునీంద్రునకిట్లనిరి- మహాత్మాయి
మ్మహాప్రదంబే మహేశ్వరతపఃప్రభావంబున నగాధోదకంబును -నతివిస్తీ
ర్ణంబును-నత్యద్భుతంబును నయ్యె.-నదియునుంగాక మాపూర్వులు కైలాసం
బుననుండి భూలోకంబునకు వచ్చిరని యానతిచ్చితిరి-కైలాసంబులెన్ని -ఏవే
పుణ్యభూధరంబులుగనుంగొనిరి-భాగీరథీప్రవాహంబులెన్ని- నగంబులలో
నే నగంబునకు పర్వతరాజనామధేయంబుగలిగెనీసందేహంబానతీవలయు
ననియడిగిన వారలకమ్మునివరుండు చెప్పందొడంగె.- భూలోకంబునకు ముప్ప
దిరెండుకోట్లు యోజనంబుల పొడవు పరాత్పరుండగు శివుండు వసియించుకై

లాసంబు-కర్బురనగరంబుమీదటను ద్రిమూర్తులపురంబులలోనొక్కటి
కైలాసంబు-మేరువుకు పశ్చిమంబున గైలాసంబనబరగిననొక్కటియు -
నీతెరంగుమూడుకైలాసంబులుంగలవు-భాగీరథీనదులుసహస్రంబులు బ్రహ్మ
లోకంబుననుండిసితకేసరకుధరంబునకులంఘించియచ్చటనుండిగంధమా
దనపర్వతంబునయిందబడియిలావృతకింపురుషవర్షంబులకైడగల్గిభద్రాశ్వ
వర్షంబునకువచ్చిహిమవత్పర్వతవిదారణంబొనరించియచ్చటమోక్షద్వా
రంబనప్రఖ్యాతిగాంచిదక్షిణముఖియై-వరుణ-అసి-సరయూ ఎనునదులనతిక్ర
మించివచ్చియమునా సరస్వతీపుణ్యనదులంగలసి త్రివేణీసంగమంబనబరగి
యచ్చటనుండితూర్పుజలనిధినిసహస్రముఖంబులెకలసిన భాగీరథీ ప్రవాహ
మహిమంబిదియనివినిపించినవారు సుమహానందభరితులైపుణ్యకథగంబు
లానతిండనినవినుండని-చెప్పందొడంగె-తూర్పు పశ్చిమసముద్రంబులనం
టిలక్షయోజనంబులనిడుపుగలిగిన పాదలక్షకుధరంబులలో వేరువడి నెగడి
నట్టిహిమవన్నగంబును-నిషధమహీంధ్రంబును-వింధ్యభూధరంబును - మా
ల్యవంతంబును-పారియాత్రంబును-గంధమాదనంబును-హేమకూటంబును
ననందగినసప్తకులపర్వతంబులు-నధిక్షీరజలనిధిమధ్యంబున-మానసోత్తరం
బను కుధరంబుమీద-యింద్ర-అగ్ని-యమ-నైరుతి-వరుణ - వాయు కుబేర
-ఈశానపురంబులుగలవు- మేరువునూర్ధ్వభాగంబునవధో భాగంబు.నవ
మనాలుగులోకంబులునుండు-యీధరణీధరంబులలోన మేరువాధిక్యంబు
వీటియావలనన్నింటినాక్రమించినచక్రవాళపర్వతంబు గలదు- వీటిన
న్నింటియందుహిమవంతంబుప్రఖ్యాతిగాంచెననినవినియమ్మహామునిశేఖ
రునకుశాలనగరంబులిట్లనిరి- వ్యాసమీహిమవన్నగంబునకేమినిమిత్తంబుననా
ధిక్యతగలిగెననిన వారలతోనమ్మునియిట్లనియె - తుహినభూధరంబు దేవకా
ర్యంబునకుహితంబాచరించెగావునఖ్యాతివహించెననినవినియాకథయాన

——❁✳హిమవత్పర్వతమహిమానువర్ణనము✳❁——

తీయవలయు ననిననమ్మునివారలకిట్లనియె॥౨౫॥మ॥కలడత్యుత్తముడుత్తరక్షితి
జేశకైలాసవాసోన్నతుండుదక్షాధ్వరధ్వంసదేవతాత్ముండనునిహారాచలా

ధీశ్వరుం డలరు ధాత్రికిమానదండమున గాన వ్యాప్తిఖ్యాతిసొం । పుల
పూర్వాపరసింధుసంధులమహోపూర్ణాంగుఁడైయప్పడున్ ॥ ౨౬ ॥ క ॥ అక్ష
యరత్నోత్పత్తికిఁ దక్కుండగు సతతసొంపుద నరగహేమం బక్షయమగు నైంద
వకళ లక్షణమలరుంగరంగిల ఘువగు భంగిన్ ॥ ౨౭ ॥ క ॥ ధరదాల్పజాలునని
యును గరముగ యజ్ఞాంగవస్తుకార్థణమనియున్ । బరికించి శైలరాజము । న
రుమగ యజ్ఞాంగఫలమునబ్జజుఁడిచ్చెన్ ॥ ౨౮ ॥ మ ॥ హిమవంతుండచలేశ్వరుం
డగుమహాహృద్యోన్నత ప్రాభవా। సుమహత్త్వప్రతిభాసభావనహితస్ఫూ
ర్తిన్ ప్రతాప ప్రభా। సమజాసిద్ధివిహారకంధరకుటీసన్నౌషధీకల్పక । ప్రా
మకాతస్థిత కామధేనుకనకోద్దీప్యన్మణి శ్రేణికిన్ ॥ ౨౯ ॥ శా ॥ కాంతారత్న
ముభక్తవత్సలజగత్కల్యాణిరుద్రాణి వే। దాంతార్థస్మృతితత్త్వ సిద్ధిచక్ర
పావ్యాసంగచిత్తాబ్జయై। కాంతస్థానమునన్ మహోనియతుఁడై యాత్మప్రజా
ప్రార్థనస్వాంతుండై నదిలోదలంపుచుఁ దపోవర్తిష్ణుఁడైనంతటన్ ॥ ౩౦

శ్రీ పార్వతీపరమేశ్వరులు తపంబునకుఁబుట

క ॥ లీలన్ హిమగిరినాయకు । పాలిటికిఁ గర్గి పాలపాపయవోలెన్ । మైత్రే
శవాణి నవీ నాలసగతితోఁ బ్రసన్నయయ్యెన్ గణకన్ ॥ ౩౧ ॥ వ ॥ అంతన
ప్పార్వతియు లబ్ధోదయయై చంద్రరేఖయుంబోలె దినదిన ప్రవర్ధమానయ
గుచు సిద్ధసాధ్యవికాయంబులు గొలువ చెలువుమిగిలి యున్న సమయంబున ॥
౩౨ ॥ చ ॥ తొడగనిభూషణంబుతనుతుష్టికి సమ్మదకారణంబు సొం। పడరెడు చిత్త
జాతకలితాపమున ప్రసవంబు మేలుసం । పడమగు మాదనంబు గృతభావవి
ధానము నోజ్జభంగితోఁ । బెడఁగగు జవ్వనంబుదగఁ బొడసూపెన్ బార్వతియుండె
నింపుగాన్ ॥ ౩౩ ॥ చ ॥ వినుతవిశేషమైత్రగినవీధులనిర్ఝరకేళి దేలుచున్ । ఘు
నమృగనాభిగంధములు మ్మగ్గి గ్రాడ్పులు చల్లచల్లనై । దనరిన శైలరాజసుత ధా
మమహాస్థలియందుతన్నదాఁ । గను గొను వేడనెంచె శివకంతుసమవక్రమవిక్ర
మోన్నతిన్ ॥ ౩౪ ॥ వ ॥ తదనంతరంబ వరజ్ఞానవంతుండగు హిమవంతుండు
సతీసమేతయగు నప్పార్వతిని పరమేశ్వరునకు శుశ్రూషావిశేషంబులాచరిం
పనియోగించిన సంతోషితస్వాంతయగుచు నానాప్రకారభయభక్తి పూ

దయారవిందమై యస్మహాదేవునకు శుశ్రూషావిశేషంబు లొనరించుచున్న
సమయంబున ॥ ౩౫ ॥ ఉ॥ తారకదానవుండు భుజదర్పమెలర్ప జనత్రయం
బు సంహారము సేయబూనిన భయంబున భెగ్గిలి యింద్రముఖ్యులు । దారుకు
లబ్జసంభవుసడ్గరి మ్రొక్కుచు సంస్తుతించిని । స్తారసిజాగ్ర బాధలుపడం వ
డి సర్వము విన్నవించిరన్ ॥ ౩౬ ॥ వ॥ విని పద్మాసనుండును పద్మాసనో హరు
ని మనంబున నిలుపుకొని యాదానవుండు మహాముని చేతం గాని హతుండు గా
డని దివ్యదృష్టి నెరింగి వారలకిట్లనియె ॥ ౩౭ ॥ క॥ హరునకు శైలతనూజకు బ
రువడి జన్మించు నతని బాహాటోప । స్ఫురణ తారకుడణగును । మరు చేత
ద్యోగవిధము మానుగ గల్గున్ ॥ ౩౮ ॥ ... ... *
వ ॥ అనిక మలగర్భుండానతిచ్చి నపిని సర్వదేవతా సహితుండై యాఖండ
లుండు నిజపురంబునకరుగుదెంచి యప్సరోగణంబులు గొలువ సుఖాసీనుండై
పేరోలగంబుండి సురాచార్యు రావించి యతనికిం దద్వృత్తాంతం బెరింగించిన

మదనుడింద్రు పంపున శివుని తపోవిఘ్నము చేయుటకై వచ్చుట.

వాండై సుమశరు రావించిన ॥ ౩౯ ॥ సీ॥ చిలుక రథము నెక్కి చెఱకు సింగిణి పు
ష్ప । శరధి నందిలంగ సరసగతుల । రతివసంతుల లరర భసంబుసొంపున । మనసి
జుండు వచ్చె మహిమ మెరయ ॥ ౪౦ ॥ క॥ వచ్చిన సురపతిగనుగొని । యచ్చ
పుష్పవతోడజూచి యథాసనమిడి । వచ్చిన మ్రొక్కుడునతండా । చెప్పెర
నే కాంత మాడ చేరుచుపలికెన్ ॥ ౪౧ ॥ మ॥ త్రిదశాధీశ్వర జంభభంజన
భవద్దివ్యత్వదాంభోజముల్ । ముదమందగను గొంటినంచిత కృపాముఖ్యుం
డనై మించితిన్ । మదినూహించిన కార్య మెద్దినను నేమాట్ల దలంబయ్య
న్నో । నిధి కొల్వక బనివింటి సేతునిక నే నేయానతై నిర్దగన్ ॥ ౪౨ ॥ క॥ నీపద
ము గోరితమెవ్వడు । తాపసుడై నియతభంగి తపమొనరించున్ । కోపప్రస్ఫురి
తాధర । కోపనులం బట్టి వారి క్రొవ్వడగింతున్ ॥ ౪౩ ॥ మ॥ తరుమినిత్యక్ర
షావిశేష మహీష ధన్యుండనా కెప్పుడీ । జగతిన్ పాటివసంతుడొక్క స
ఖుండర్ జాలుకా సహాయుంబుగా । నొగివుష్ప స్త్రి ములిత్రుల చాపమున నే

ర్గజృంభణకాగూర్చవే। తెగితూలింతుపినాకితాల్మియనునాదీప్తుల్ ప్ర
కాశింపగాన్ ॥ ౭౭॥ క ॥ అనునామన్మథుపలుకులు।వినిమనమునసంతసిల్లి
వేగనుమాయా। త్తునిగానశ్వరమేశ్వ రు।నవిషాధింపుముకుదర్థమనిహరి
బలుకన్ [౭౯ ॥ గీ॥అట్లుగాకయనుచునాజ్ఞావిశేషంబు।శిరమునందుదాల్చి
చెలువుఁదనరఁ। గణగికొంతమేర గినుకతోఁజనచన। మతి గలంగుచు
రతిమదనుకనియె ॥ ౭౬ ॥ శా॥జిష్ణుండానతియిచ్చె నంచుమదనాచింతిఁసక్తి
స్ఫ్లేగినన్।విష్ణుప్రీతియుగాదుపుష్పశరముల్ త్ర్యక్షాగ్నిఖిన్నాతివ।ధిష్ణుం
డైనమహేశునొంపగలవాధిశక్తినూహించితె।నుష్ణీషంబునగట్టవచ్చు నెమ
దవ్యాళోగ్రవేదండముల్ । ౭౭ । వ ॥ అనియనేకభంగులవాచాకౌశల్యం
బునమరుజయంబుగోరిననయంబుగాబల్కినరతివలుకులుచులుకనగాఁ
దలంచికినుకబొడమినమనంబునవినకతనవతికార్యంబునిశ్చయంబుగానవ
లంబింపవలయుననియెట్ట కేలకునొడంబడపలికివసంతుంజూచిమనబలంబుల
సన్నాహంబొనరింపుమకస్యందనంబతిత్వరితగతిందెమ్మనినట్ల జేయుడున
తండువిజృంభించుసమయంబున ॥ ౭౮ ॥ మ॥పగిలెన్ దాపసధైర్యదుర్గ
ములుకంపంబందెపాంథావళుల్ । వగులన్ దూలెవియోగినీజనమనోవధి
ష్ణువర్గంబువేఁజిగురెత్తెన్ హిమశైలనాయకవనిశ్రేణీతతుల్ మిక్కిలిన్
దిగులొందెన్ జెదరెన్ గలంగెతగతిస్త్రీపూరుషప్రాంతముల్ ॥ ౭౯ । వ ॥
అనిసాలంకాయనమునియానతిచ్చినతవార్తావృత్తాంతంబెట్టిదోననివైశ్య
ఋషులడుగుటయు ॥ ౮౦ ॥ ఉ ॥ సామజవైరివిక్రములుసంపదుదంచిత
రాజరాడ్గృహ। శ్రీమహిమాభిరామధనశీలురుపండితవర్గపాలకుల్ ।
ప్రేమిజనార్దనాంఘ్రిపదపారసమత్తమధువ్రతంబులా।శామహనీయస
త్కీర్తిఘనులయ్యలువైశ్యవరేణ్యులిమ్మహిన్ ॥ *మాలిని॥మధురమృదుల
వాచామంజులశ్రీవిచారు।ల్భువనసుతగుణశీలు।ల్ప్రాణసంపత్ప్రకాశు।ల్మధు
రిపుపదభక్తు।ల్మంగళాచారసక్తు।ల్విధుముఖచిదరహాసుల్వైశ్య పెన్గొండ
వాసుల్ ।..*

❈ గద్య ❈

❈ ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహామకరందనిష్యందసందోహ ❈
❈ మధురధురీణమధుకరాయమానమానసపగసకవితావిలాసశ్రీ ❈
❈ భాస్కరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైనవైశ్యపురాణం ❈
❈ బనుమహాప్రబంధంబునందుశివుఁడికటాక్షంబునవైశ్య ❈
❈ కైలాసంబునసంచరించుటయు-చిత్రకేతుండను ❈
❈ గంధర్వుండువైశ్యులశపించుటయు - నతని ❈
❈ కివైశ్యులుప్రతిశాపంబిచ్చుటయు- వై ❈
❈ శ్యులుభూలోకంబునకరుగుదెంచుట ❈
❈ యు-పర్వతద్వీపనదీనదవిస్తారంబు ❈
❈ ను-హిమశైలోత్కర్షయు-పా ❈
❈ ర్వతీపరమేశ్వరులతపోమహి ❈
❈ మయు-తారకాసురకథనంబు ❈
❈ ను- ఇంద్రుపంపునమద ❈
❈ నుండుపరమేశునిపంబు ❈
❈ జేరుచుటకైవచ్చు ❈
❈ టయు-ననుకథలం ❈
❈ గలదితృతీయా ❈
❈ శ్వాసము ॥ ❈

శ్రీరస్తు

శ్రీశారదాంబాయైనమః

వైశ్యపురాణము - చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరామామణిహృదయాం। భోరుహభాసురముకారిభూనుతపా
దా। శ్రీరాజవరులు లోల। న్నారీమన్మథులు బాలనగర ప్రవరుల్ ॥౧॥ ఆకర్ణిం
పుడు సాలంకాయనమునీంద్రుండు వైశ్యఋషులకిట్లని చెప్పిన వారలమ్మునీం
ద్రునకిట్లనిరి ॥౨॥ ఉ॥ ఆర్యనవర్యులిట్లనుచు నామునితోడను బల్కిరా సుమా। ధై
ర్యము హార్యగంమా। రముడగ్గరకుం జనియంత మారుడే। కార్యమొనర్చె వేగ
వినగావలె నానతియిమ్మటన్న చా। తుర్యము మీరబల్కెను కుతూహలవృత్తిని
తేనెలొల్కగా ॥౩॥ క॥ వినుడనిపల్కె సుమారుం। డనుమానముననము
లోననత్యద్భుతమై। పెనుచుచుమువ్వారి గొనగా। జనె గౌరీభవనములున్న చక్కి
కిపిలుచ ॥౪॥ ఉ॥ ప్రభూతపత్రసత్వ వనవీథిగనుంగొనె భసురదేవతా।
రుద్రమవేదికాభయకూపమృగాజినచర్మవాసునిం। శాంద్రభుజంగరా
జ్వలయరమకవచమాంత్రినేత్రశోభితుం। భద్రసముద్రయోగజయభాస్వ
రముద్భవనాదరుద్రునిం ॥౫॥ వ॥ అంత నక్కంతుండు సంతోషితస్వాంతుం
డుగాక బిట్టులికివడిన ట్రైటపుట్టిము నింగినభంగి నిట్టిట్టు తొలంగ రాకకట్టైమ
టనున్న ముక్కంటి కిచ్చక్కని చాయనుండ కోవెల నోసరియుల్లంబుర్మ్నల్లన
కరపల్లవంబులు ఝుల్లనై పొంపొదవు పొదరిండ్లయారంబుల దూరి సేవచేరు
సమయంబున నంబికయు పందిన వేడ్కగలమందంబున త్యంబకునకలంబుటం
బులనభిరామంబగు దామంబు సమయంబున ॥౬॥ క॥ ఆసందున పుష్పా
స్త్రము। వేసూటిగ నాట చెరకువింటను దంటై। భాసురగతి శివు ధైర్యము నా
శించి మనోజుండే సెనద్భుతభంగిన్ ॥౭॥ అశ్వధాటి॥ శివుడు గిరిజ మోము

జెలువంబుదగఁ జూచెశివునిశివయఁజూడశిగ్గువడగ | హరుడునకటమున్నయా
త్మసత్వంబును తాల్మినూలుకొలిపెత్తృణంబు ||౯|| వ|| శివుడంతతపోవిఘ్నకార

——✿ మన్మథుఁడీశ్వరునిచేదహింపఁబడుట ✿——

ణంబెరింగియత్యుగ్రకోపంబున | లయగ్రాహి || ఫాలశిఖిలోచనపుజ్వాలలుర
యఁబునవిశాలముగమిణుగురులురాలిదివిగ్రాలఁగ | తీలపడితొట్టిలయకాల
పుమహోపిడుగువ్రేలిపడితాఁపగతిజాలితనుదాకఁగ | కాలెమరుడంతటనెకో
లుపడిదేవతలుకాలగళకాలహరచాలుశరణన్నఁగ | తూలనియనాపదనిదూలు
చుమహాభయతదేవిరతిచుట్టుకొనిసోలిధరఁగూలెఁగ ||౯|| క|| హరుడున్నంతట
నందీశ్వరభృంగిరిటప్రముఖ్యసర్వగణంబుల్వరజయఘోషములులియఁగ | కర
ముగకైలాసగిరికికణకఁజనిరోఁగ ||౧౦|| వ|| అంతటఁగొంతదడవునకారతీ
కాంతచింతాక్రాంతయగుచువవసరంబునవసంతుఁడుదెలిపినదెలిసిగద్గదస్వ
రంబున ||౧౧|| క|| చిలుకలరథమునుచెలువగు | నలదమ్ములుచెఱకువిల్లునళి
నీగుణమున్ | జలమునఁబ్రోగ్గైశ్రాఁగిన | బలువసుభస్మంబుఁజూసివణతుకఁబ

——✿ రతీదేవిప్రలాపించుట. ✿——

లికెఁగ ||౧౨|| క|| శైవద్రోహముజేసిన | యేవలనప్రమాదమగుటయెరు
గుదువెరిఁగా | వనిదివిజులమాటలు ; భావంబునపట్టియిట్టిపాశంబరయ్యేఁ ||
౧౩|| వ|| అనుచు ననేకప్రకారంబులశోకాయత్తచిత్తయై కొంతదడవునకుదీ
నాననయగుచు నమ్మహానుభావునుద్దేశించియిట్లనియె ||౧౪|| క|| కరుణాక
రశివశంకర | శరణాగతరక్షణాంకశరణముశరణం | బరుదుగద్రోహము
జేసితి | మరియుఁగ్షమియింపురోషమంతయుఁదెలుపన్ ||౧౫|| కందము||
హరగంగాధరకరుణాకరశైలాసేంద్రవైరిఖండనభక్తా | గ్రగసికరక్షణ
కల్మష | హరసురవినుతదయఁబ్రోవుమభవపురారీ ||౧౬|| వ|| అనివినుతించు
చుదుఃఖార్ణవమగ్నయైయున్నరతికియాకాశవాణియిట్లనియె ||౧౭|| గీ||
భసుర్కోపభంగిపాటెల్లనెంతయు | దుఃఖముడుగుమింతదూరనేల | ఘనుఁ
డుశివుఁడువేగమనసిజుఁబ్రతికింప | వచ్చువాడునమ్ము వనజనయన ||౧౮|| వ||

అనినరతీకాంతశోకంబుడిగితదేకనిష్ఠాగరిష్ఠయై శివునిరాకకెదురుజూచుచు
న్నసమయంబున ॥౧౯॥ క॥ వనజభవుండింద్రుండును * మనసిజసతినుతికి
మానిమఱలిగొలువఁగ । గనికరమునవేవేగను । వనితామణికడకువచ్చెవాత్స
ల్యమునన్ ॥ ౨౦ ॥ వ ॥ ఇట్లువచ్చినశివుంగనుంగొని ప్రణమిల్లిదీనయగుచు
నుతియించిరతీదేవియమ్మహాత్మునకుమరియునిట్లనియె ॥ ౨౧ ॥ క ॥ యీచ
క్రవాళమధ్యధ । రాచక్రములోనభగ్గరక్షించుపతివి । ఖేచరులెంచగనీకు
ను । నాచంద్రార్కముగఁగీర్తియలరుధాత్రిన్ ॥ ౨౨ ॥ వ॥ మరియును
శర్వసర్వజ్ఞసర్వేశ్వరత్రిపురాంతకయనియనేకవిధంబులస్తుతియించిన
రతీదేవినిగరుణించిశివుండిట్లనియె ॥ ౨౩ ॥ గీ॥ మోడకోడకబలయియారేడుజ
గముల । వినుతికేనుమెచ్చిమునులఁగూడి । వచ్చినాడనీకునిచ్చెదనీప్రాణనా

——ఈశ్వరానుగ్రహంబునమన్మథుండుమగలజీవించుట——

యకునికిపగతనాయకునికి ॥ ౨౪ ॥ వ ॥ అనిమరియు॥ చ॥ హరుడుగృపావిశే
షమహిమాస్పదుండై సురరాజరాజవాక్స్ఫురితచిత్తవృత్తిపరిపాటిమనో
జు ప్రశస్తుఁజేసిసొంపరుదుగఁ బ్రాణవంతునిగనద్భుతసత్వసమేతుగాగనిం ।
పరుమగసర్వమాన్యునిగనర్థిగఁబాలనఁజేసినిల్చినన్ ॥ ౨౫ ॥ గీ॥ చిలుక
రథమునెక్కి జెట్టకుసింగిణీబుప్ప * శరములుధరియించిచతురగతుల । రతివ
సంతులలరరమణమైనర్థిల్ల * శివుపదాబ్జయుగముజేరిమ్రొక్కి ॥ ౨౬ ॥ వ॥
నిలిచినవారింగనుగొనిగరుణాయత్తచిత్తుండై మదనునిదీర్ఘాయుష్మంతు
గానను గ్రహించిశివుండంతర్ధానంబుజేసెననిపాలంకాయనమునివైశ్య
ఋషులకుంజెప్పనవినివారలువందనంబులాచరించియవ్వలికథావృత్తాంతం
బెరింగింపుమనినవారలకమ్మునివరుండిట్లనియె ॥ ౨౭ ॥ క॥ మదనునిసేతకు
నళ్వాడు । సదనారాశియుగలంగిమానినిపంబుగా । ముదమందఁగైలాసము ।
సదనమునకుజేరిమిగులచలచిత్తుండై ॥ ౨౮ ॥ గీ ॥ అమ్మహాదేవుండారీతి
నరిగినపుడు । మంచుగుబ్బలికూతురుమదిఁగలంగి । చేలుగిమరించితెరుగంగడె

లియరై రి। తెలియలేకున్న వారునద్దేవిజూచి। ౨౯ ॥ వ॥ అమ్మహాదేవితలి

*...*పార్వతీదేవితపంబాచరించుట*...*

దండ్రులసనుమతించినం గనుంగొని నిజవాంఛితంబెఱింగించి వారియనుమ
తంబున సఖీసహితయై వనంబునకరిగి ఘోరంబగు తపంబు సేయుచున్న యెన్న
గాలంబునకునయ్యీశ్వరుండు ప్రసన్నుండై యొకానొకాంతరంబు దాల్చి॥ ౩౦॥
సీ॥ బంగారుతీఁగెలబను పుగాఁబెనచిన యుప్పరిగొనఁ యొప్పుముంజి చుట్టి। చెం
గావినును గెంపు శృంగారములరిన ఘట్టికాపీనంబు కటిఁ జుట్టి। ధగధగయని
మించిపట్టమైపనరినఁబశిడిజందెము కొంతబాగుదనర। యమితతేజస్స్ఫూర్తి
నధికమై వెలసిన కృష్ణాజినము మేనఁగీలుకొనఁగ॥ లలితరుద్రాక్షలు ధరించిచె
లువుదనర। చారుదండకమండలు ధారియగుచు। కపటవటువేష భావంబు ఘ
నతమెరయ। శంకరుఁడువచ్చె మిగుల నాశ్చర్యమెసఁగ॥ ౩౧॥ క॥ వచ్చినగను
గొని పార్వతి* యచ్చపుభయభక్తులలరనర్ఘ్యాదివిధుల్* జెచ్చెరఁ నొన
రించిన సు* మెచ్చుచు నటమిశ్రమించి మెల్లనఁబలికెన్ ॥ ౩౨ ॥ గీ॥ తగినఁబు
రుషుఁగూర్చి తపమొనర్చెదవేఁ। తగునునీకు తపము తథ్యమరయ *తృణము
వెదకఁ జనరు మణుల నెవెదకుదు*రనగజ గతి విన వె యబలనీవు ॥ ౩౩ ॥ వ॥
అట్లుఁ జెప్పిన మాటకవ్వటువునకుఁ గిరిజయిట్లనియె ॥ గీ॥ తపము జేయుచున్నఁ ద
గినట్టి పురుషుండు* గలుగునే సతులకు ఘనముని చంద్ర* శివుఁడు ప్రాణవి
భుఁడు శివభక్తి సులభుండు* పరగనతఁడు నాకుఁ బ్రాణవిభుఁడు॥ ౩౪ ॥ వ॥ అని

—*పార్వతీపరమేశ్వరసంభాషణము*—

ననమ్మహాదేవుండ- బికకునిట్లనియె॥ గీ॥ శంభుఁడవ్వయుండు సంఘంబులొల్లఁ
డు* నిస్పృహుండు హృదయనిశ్చలుండు* మదనసంహరుండు మహాదుగ్ర
వేత్రుండు* సాధ్యుఁడనఁగరాదుఁ జాలుదపము ॥ ౩౫ ॥ సీ॥ కులమిట్టిదన
రాదు గుణవంతుడనరాదు పుట్టు వెన్నడు లేనిభూతవిభుఁడు। శాంతాత్ముఁడన
రాదు సౌందర్యమా లేదు విషము గుత్తుకనున్న వీతవయుఁడు। పాణిస్థలంబున
బ్రహ్మకపాలంబు బట్టి బిచ్చంబెత్తు భాగ్యమూర్తి। కట్టగోకయు లేదు ఘనవనం
పదాధ్యుండు మూడు కన్నుల వాఁడు ముమకదపసి* ముసలియెద్దెక్కు దేవర
మోము వాఁడు। పునుకపేరులుగళమునఁ బూనినాడైన। వేషధారి నివలయున

వెరగుఁబడుచు। జనులుహాస్యంబు సేయ రే జలజనయన ॥౩౯॥ వ॥ అని
యనేక ప్రకారంబులనీశ్వరుదూషించిననప్పార్వతిగర్ణపుటంబులుమూ
సికొనినవశ్శివాయయనుచునవ్వ టువునునివారింపుఁడనుచుఁదనసఖీజను
లకుసంజ్ఞఁజేసిననతండచ్చటనుండకచని ॥౪౦॥ సీ॥ నందికేశ్వరునెక్కినటన
సొంపారంగనాగభూషణములునవ్యముగసు। వ్యాఘ్రజనాంశుకవ్యక్తిసొం
పారంగపాణిపద్మంబులఁబరసువరము। నభయంబుశూలంబునద్భు తడమ
రునువిలసిల్లశృంగారవిభవమెసగఁ। జంద్రకళాజాతిసౌందర్యమొప్పార
నమితఁదేజస్ఫూర్తిననవహసింప। దివ్యవిభ్రమకాంతులుదేజరిల్ల। నిఖిలభూ
షణలాంఛనవినియతుఁడగుచు। ప్రమథతతిగొల్వనెంతయుఁబ్రమదమెసగఁ ✳
హరుఁడుగిరిజకుఁబ్రత్యక్షమయ్యె నంత ॥౪౧॥ ... ... ✳
౪౨॥ వ॥ అయ్యవసరంబుననప్పార్వతీకాంతయప్పమహాదేవునిగనుంగొనిపర
మసంతోషంబుననిట్లనివినుతించె ॥౪౩॥ క॥ జయజయవిశ్వాధీశ్వర । జయ
జయసర్వజ్ఞభర్గశాశ్వతమూర్తీ । జయజయశంకరపాలయ । జయజ
యవిశ్వప్రకాశశర్వనమస్తే ॥౪౪॥ వ॥ అనుచు బ్రణమిల్లిన ॥౪౫॥ చ॥ విను
తులొనర్పఁగావినుచువిశ్వగురుండు సదా శివుండునుం। వనజదళాక్షి
పార్వతిభవద్ఘననిత్య తపోనిరూఢికిన్। మనమునసంతసించితిమి సత్పటు
మూర్తివిశేషలీలని। వనిశము నర్ధభాగమున నన్ను నురక్తివసింపు మింపు
గాన్ ॥౪౬॥ వ॥ అనిపలికిబహుమానంబుగానంబికను దనకరాంబుజంబునఁజే
రంబిలిచినపరమానందంబు నొందుచుయప్పార్వతిలజ్జాతిశయంబునఁప్ర
కాశపూర్వకంబుగాఁగృతాంజలియైయమదీప్సితంబెఱిఁగినసర్వజ్ఞుండవు నే
విన్న వింపంబనిలేదైననుమదీయజనకుండైనహిమగిరింబ్రార్థించినన్నుఁగ
ల్యాణంబవధరింపుము-యనంతరంబనన్నుఁదోడ్కొనికైలాసంబునకువిచ్చే
యుఁడనినశివుండొడంబడియట్లుసేయంగల వాఁడనని నిజస్థానంబునకరిగె
నంతఁబార్వతియుసఖీజనసహితయైనిజనివాసంబునకుఁజనియెనంతనక్కడ॥
౪౭॥ క॥ ఆరీతిగౌరితోడను। నోరూరగవిన్నమాటను శ్వైఘ్యార్య। పేరోల

గమై కొలువున। దారాద్రివిభుండు మానితండు ముదిలి చెఁ ||౧౨|| వ|| అట్లుబి
లిచిన మహాప్రసాదంబని వారలు వచ్చి నంగనుం గొని ||౧౩|| గీ|| భర్గుఁ డపుడు

శివుండు సప్తఋషుల నంపుట

దనకు పార్వతీకన్యను। మహిమమిగులఁ బెండ్లిమాటలాడ। సప్తఋషులఁ బం
పెనం భ్రమంబుఁ బేహార। శుభమనోరథంబు సొంపుదనర ||౧౪|| శా|| ఆరీతిం
జనియంత నమ్మునులు నీహారాద్రికిన్ వేగ సొం। పారన్ వచ్చుచు గాంచిర భ్ర
మునగంగాంభః ప్రఘోషోన్నత। స్ఫారోత్తుంగతరంగసంకులమహాచాతుర్య
ముల్ మిక్కుటం। ధారాఢంబరటిబవర్త గాంగదలి రాయాకాశమార్గం
బునన్ ||౧౫|| మ|| పరమోత్సాహముతో డవచ్చుచును సొంపైయున్న నయ్యా
ద్రిచే। రిరి చేరంగను నన్నగాధిపుఁడు వారిన్ వేట్కఁ దోడ్కొంచుఁ బెం। వరు
దారన్ నిజమందిరంబు కడ వింతైయున్న సౌధంబు డ। గ్గరసింహాసనచక్రమ
ధ్యమున బంగారంపు టీరంబునన్ ||౧౬|| సీ|| మించినభక్తిని వారల। నుంచుచును
గిరీంద్రుడని యెనోహో భాగ్యం। బంచితముగ ఫలియించెను। దంచితముగ
నను చు వారనందరనర సెన్ ||౧౭|| గీ|| అర్ఘ్యపాద్యవిధుల నర్చించి వేవేగ। స
ముచితాసనముల సరసనొసఁగి। సహితశాంతగతి నమస్కారములు జేసి। విన్న
వించె నధికవినయ మెసఁగ ||౧౮|| ఉ|| మీరు మహానుభావులరు మీ కనసా
ధ్యము లేమియు మెచ్చట్టన్। భూరికృపావిశేషమునఁ బుణ్యుఁ డనంగాననుఁ గారవిం
చిమీ। రారయ వచ్చినారు దయనా నతియుంగడదియిష్టమెయ్యదో। నేరుపుతో
నొన చేదను నిశ్చలభక్తిదయానురక్తులన్ ||౧౯|| వ|| అనిన నగ్గిరిసార్వభౌ
మునకు నమ్మహామును లిట్లనిరి ||౨౦|| శా|| కైలాసాచలవాసుఁ డూర్జితమహా
కారుణ్యపుణ్యుండు నా। ఫాలాక్షుండు లంకుఁడర్థపసఖ భ్రాజిష్ణుఁడుద్య
త్కళా। శ్రీలావణ్యుఁడు సైనయీశ్వరుఁడు నకున్ జెన్నొందమీ పార్వతిన్।
వాలాయంబుగ నిచ్చి కీర్తిమహిమన్ వర్ధిల్లుమా శాంతమున్ ||౨౧|| వ|| అనిన
వినియమ్మహీధరవల్లభుండు సంతసిల్లి నిజభార్యాయుక్తుండై యింత కన్నమన
కు భాగ్యం బెయ్యదియని యమ్మహేశునకుం దన తనయ నిచ్చుటకియ్యకొని మ

నంతనమ్మహోత్సవానందంబు నొందితద్వృత్తాంతంబంతయు కైలాసంబున
కరిగి సదాశివునకు విన్నవించిన సంతసిల్లి యమ్మహాదేవుండు నందికేశ్వరు నవ
లోకించి వైవాహికోచిత ద్రవ్యంబులు సంపాదింపుమనిన నతండట్ల సేయను
ద్యోగించె నిక్కడ హిమవంతుండు నిజపురంబు విచిత్రంబు సేయించి నిజకుమా
రీ వివాహోచిత సకల సామగ్రీ సంపాదక ప్రయత్న నిష్ఠ యుండ నయ్యె నం
త॥ ౧౨ ॥ శా॥ శ్రీనందీశ్వరుఁ డధిరోహణ విలసచ్ఛృంగార భంగీమహా । స్వా
నంద ప్రమథాధినాథులు నిజాహంకారముల్ మీరగా । నానా వాహన వాహి
తాత్ములగుచు న్నాగేంద్ర భూషాంగులై । యానిత్యప్రభుఁ గొల్చి నిల్చి రిభ
భ వ్యాసంగ దివ్యాంబులన్ ॥ ౧౩ ॥ చ॥ గరుడుని నెక్కి శార్ఙ్గ కణకర్ణ జను
దెంచె రమా సమేతుఁడై । సురుచిర శంఖ చక్ర పరిశోభిగదాధర హస్తపంకజ
స్ఫురిత రుచి ప్రకాశిత ప్రసిద్ధ పురందర నీల దేహుఁడై । పరమమునీంద్ర సంఘ
ములపారము గొల్వఁగ శంభు పెండ్లికిన్ ॥ ౧౪ ॥ వ॥ తదనంతరంబ పాంగవాహ
నాయుధ శక్తి భూషణశృంగారులై బ్రహ్మాది దేవతాగణంబులును దిక్పాలురు
ను రంభోర్వశీ మేనకాద్యప్సరసలును గొలిచి నతజనంబులు సలుపఁ బంచమ
హావాద్యంబులు మ్రోయ నంది వాహనారూఢుండై వివిధ రత్నమయ కనక
కిరీట కేయూరాది సమస్త భూషణ భూషితుండై చండీశాది ప్రమథులు కైవా
రంబులు సేయ సదాశివుండు కదలుటయు తద్భారంబున వసుధరాచక్రంబు త
రంబుగ్రుంగిన కుంభసంభవుం గనుంగొని దక్షిణమలయపర్వతంబున తద్భా
రనిర్వాహణార్థంబు పొమ్మని నియమించి తానువచ్చు నంతట నిక్కడ హిమవ
న్మహీధరంబు ॥ ౧౫ ॥ ఉ॥ మేరువు గంధమాదనము మేచకమున్ నిషధంబు వింధ్య
మున్ । వారణచందనాచల శివప్రియరోహణ రత్న పుష్పభూ । భారవహాది శైల
ములు భాగ్యపరంపరలుల్లసిల్లు మున్ । ధీరత కల్పవృక్ష సురధేను సమూహము
గొల్వ భక్తితోన్ ॥ ౧౬ ॥ క॥ యెదురేగుదెంచి శివునకు । మునుమున మ్రొక్కుచు
ను శీతభూభృత్పతి సమ్మదమున కానుకలొసగెను । సదములనవరత్నకనకసం
దోహములన్ ॥ ౧౭ ॥ వ॥ అపుడమ్మహాజనసంకులంబత్యద్భుతంబయ్యె నంతనమ్మ

మహాదేవుఁ డొడ్డోలనివచ్చి నిజమందిర సౌధప్రదేశంబుననునిచె। నంతశుభము

గౌరీ కల్యాణంబు

హూర్తంబాసన్నంబగుటయు ॥౫౮॥ శా॥ కల్యాణోచితసర్వలక్షణకళా
కాంతోరభూషాగజాత్కల్యాణీ హిమశైలరాజతనయా కాంతాననశ్రీ
పార్వతీ। కల్యాణాధివివాహమయ్యె శివుఁడాకాశమూహలోకస్సహాకృ
త్కల్యాణధ్వనులుల్లసిల్ల శుభమౌకల్పాంతరస్థాయిగా ॥౫౯॥ వ॥ అట్టి ము
హూర్తసమయంబున సురలు కుసుమవర్షంబులు గురియించిరి దేవదుందుభినిన
దంబులు మ్రోసె। ప్రశస్తి గీర్వాణకోటి దేవతాగణంబులు దక్కిన సమస్తజనం
బులు పరమానందంబు బొందిరాసమయంబున వేదాంతోపనిషద్వచనంబుల
నమ్మహాదేవుని స్తుతియించిరి- యనంతరంబ నమ్మహీధరవర్యుండు సవినయం
బుగా సమస్తంబు రీశ్వరునకు సమర్పించిన నంగీకరించి పార్వతీసహితుండై
సర్వదేవమునిగణంబులు గొలువ నంది వాహనారూఢుండై మహావిభవంబు
న గైలాసగిరి జేరి పరమానందంబు బొందియు దిక్పాలురు నాదిగీశులు దెచ్చి
న కట్నంబులు బరిపూర్ణాధికారంబున కుంగుబేరుని యోగించి మందరహరిసుగ
జ్యేష్ఠులకు కట్నంబులిచ్చి యితరజనంబులకుఁ గట్నంబులొసంగుటయును బే
రుముఖంబుగా నడచె నంతమీవారువచ్చిన జూచి ధనమండెరి. గిశివునకిట్లని
యె ॥ శా॥ ఊరవ్యల్పరమేశ నీపదమున న్మాహించినిస్థావరే। స్థారూఢ
దవమాచరించిగరు శాస్త్రాగర్భ నీచిత్తమె। ట్లేకీతిన్ననునట్ల సేయుమన నెంతే
ప్రొద్దుదింతించి గౌరీ రామామణీ నాయకుండని యెవారిని జూచియుప్పొంగు
చున్ ॥౬౧॥ వ॥ పరమేశ్వరుండు దరహాసితవదనారవిందుండై సమస్తజనంబు
లు వినవిట్లనియె ॥౬౨॥ ॥ పరమపదస్థానంబగు। వరకైలాసంబునందు వతిరం
చంగా। సురుతిప్రఖచరు శాశ్వత। విరవుగనీ వైశ్యమునుల కెల్లనుగలిగెన్ ॥౬౨
గీ॥ అట్టి శాపము హిమనగజు వచనంబు దెలిసి। వీరి ధాత్రి నెలవుకొల్పబుద్ధివు
ట్టెనాకుఁ బూర్వపురాకృత- గర్మమెట్టి వారుగడపరాదు ॥౬౩॥ క॥ అనిననువిని
శివశివశివ- యనుచు నవందనము జేసి రందరు వినియ- వ్వనజభవాదులకైనను
గనివిని తెలియంగరాని కైవల్యంబున్ ॥౬౩॥ క॥ వెరవొప్పనిచ్చియపుడా- ధర
ణీసలికేసుమనుటభయద వ్వాటమీ- చరణయుగవిహిత సేవకు- మరిగిన మాకు

నసుధరకుమరుగడురు ద్రా ॥౧౪॥ వ॥ అనిమీవారలప్పరమేశ్వరునకువిన్నవిం
చిన ॥౧౫॥ క॥ అచ్చటికథమనుపేరిమి-కచ్చపడఁదెలిపితఁగనయామునితో
డఁగ-సచ్చరితులుయిట్లనిరమ-రచ్చటిశివుతోడనప్పుడాడినమాటల్ ॥౧౬॥
గీ॥ తెలియబల్కి వారుతిరిగివచ్చెడు వేళ। నెచటనెచటవమహిమలేమిగనిరి।
ఘనగఁబలుకుసకలవిశ్రుతబహువేద। చయమెఱింగినట్టిసంయమీంద్రా॥
౧౭॥ వ॥ అనిపన్నవించినమీవారలకమ్మహాత్ముండిట్లనియె। నట్లమ్మహా
దేవుపాదపద్మంబులుజిత్తంబులనిడికొనినిర్భీతులైయిట్లనిరిమహానుభా
వాభూలోకంబునకరుగుటకుమాచిత్తంబులొప్పకయున్నవినేమిజనుట
కోపమననప్పరమేశ్వరుండువారలకిట్లనియె ॥౧౮॥ మ॥ జగతీపావ
నభూస్థలీప్రకటితానస్థత్తలీలోల్లస। న్నగరాష్టాదశపాలనప్రభువులై
వానాప్రకారంబులన్। నగరస్వాములనంగనుండుదుమహానందంబుసంధి
ల్లనే। నగరేశేశ్వరమూర్తిఁగైకొనిప్రకాశత్వంబుతోనుండెదన్ ॥౧౯॥ వ॥
అనినవైశ్యమునులమ్మహాదేవునకిట్లనిరి ॥౨౦॥ గీ॥ స్వామియాజ్ఞాప్రకా
రంబుసంతతంబు। శిరమునదాల్చియుందుముధరణిలోన। నెట్లునోర్తుము
సకలలోకేశ్వరైన। సర్వమంగళపాదదర్శనముమాని ॥౨౧॥ వ॥ అనినన
ద్దేవుండిట్లనియె ॥౨౨॥ క॥ అనిశముమదీయసంగతి। వనజాంబకగౌరివైశ్య
వాసినియనుపే। రనునిల్పిమిమ్ముఁబ్రోచును। ఘనసంపదలిచ్చియధికకా
రుణ్యమునన్ ॥౨౩॥ క॥ నియతప్రార్థించునధిక। ప్రియమునబ్రహ్మేశభవుఁ
డభీష్టార్థదుఁడై। జయమొసగిభాస్కరార్యుఁడు। దయతోమిముననుబ
రోహితత్వముసేయున్ ॥౨౪॥ క॥ కులమభివృద్ధిగదీవెన। లలరింపుచునలువ
భాస్కరార్యుండునునై*యిలలోజనియించిభవ*త్కులగురువైమెలఁగు
బ్రదుకఁగోరియునెపుడున్ ॥౨౫॥ వ॥ అనియానతిచ్చినమహాప్రసాదంబని
మ్రొక్కిపీఠాగ్నిపిష్ణుదేవునిసన్నిధికింజని ॥౨౬॥ శా॥ ఆనందంబునవైశ్య
శేఖరులుసాష్టాంగప్రణామంబులన్। శ్రీనాథున్ కరుణావలోకనశుభశ్రీ
డావిహారోన్నతున్। నానావైభవసద్గుణాఢ్యునిజగన్నాథున్ జయోపేతు

సు। జ్ఞానస్వాంతుని వేసుతించిరభివాంఛాదానచాతుర్యునిన్ ॥౪౭॥సీ॥ శ్రీర
మ్యసంతతోదాగవిభాసితసకలలోకోద్భవస్థానచతుర। బ్రణతార్థివాస
వప్రముఖదేవకిరీటవరమణివిలసితచరణకమల। కౌస్తుభమాణిక్యకమ
లాలయాకాంతిలలితవక్షఃస్థలోల్లాసహృదయ। సద్భక్తలోకవాంఛాఫలప్ర
దదేవయాతనారతౌవరాయణముకుంద। పుండరీకాక్ష వైకుంఠభువనవంద్య।
యనఘదాసానుదాసులమైనమమ్ము। గగుణభావించిరక్షించుకమలనాభ।
ఘనతలక్ష్మీకటాక్షంబుగలిగియుండ॥౪౮॥మ॥అనిభక్తిన్ సుతియించువైశ్య
లఁగృపాత్రాలోకన ప్రాధిని। ట్లనిరోర్వమీరు సుపర్వశిల్పి కృతన
వ్యాష్టాదశగ్రామపా। లనవిఖ్యాతినానేకకాలమునుసౌఖ్యోల్లాసంబుతో
భూస్థలిన్। ఘనులైయుండుడు సర్వమాన్యులయి లోకస్తుత్యచారిత్రులై ॥
౪౯॥క॥దనుజారిట్లనెనుజనా। ర్దననామముతోడమీపురంబునరహసలో। డను
గూడియుండుమవరము। లనోసంగుచునహరహంబు లోకము మెచ్చన్॥
౫౦॥గీ॥ భక్తులున్నచోటపరమానురక్తిలో। హరుఁడు నేనునుందుమహర
హంబు। గానమీరుధరకుఁగమనీయగతినేగి। మహితభక్తియుక్తిమనుఁడుమి
సులు॥౫౧॥క॥శ్రీమన్నారాయణుఁడునుఁ। హోమునమున నాడిన ట్టియద్భుతవ
రముల్। ప్రేమంబునగొనిగౌరిర। మామహిళలమును నెరంగి సుహిమదలి
పన్॥౫౨॥క॥హరిహరులహృదయకమలములగయంబునఁలిపిభక్తులను
తించిసురా। గ్రరమణుసంభోగడిసుధీ(నరులను తింపు)చునుగదలువారైయచ
టన్॥౫౩॥వ॥అంతనవైశ్యవరులస్మహోదేవుఁగడమునుజనిమాకుసహాయం
బుగావలయుననిప్రార్థించినమీకుపిశ్వకర్మసబ్రహ్మనుసహాయంబిచ్చి
తిననిపలికినవీట్కొని॥౫౪॥వ॥చనివేగంబునవారలగ్గిరికిసాష్టాంగంబుగావిం
చిగో। బ్బునశైలంబులుజాహ్నవీనదులుతెంపున్ దేవతావస్మాహ। ద్వనట
త్కాలతుకయతకరాతుసముని ద్వ్యాపారముల్ జూచుచున్। కనిరాచెంతవి
యన్నదీజసితరంగత్తుంగవీచ్యౌఘముల్॥౫౮॥క॥ఆదిగ్రవిచిత్రంబులు। కాచా
తుర్యములకలరియవగాహనులై। వేచనుదెంచిరియావల। చూచుచుహి

మువన్నగంబుఁజూచిరి వేగన్ ॥౭౫॥ క ॥ నగపతికిని మ్రొక్కుచుహిమ॥ నగ
ము దాటిరికదలి సనాతన బుద్ధిన్ ।నగపతి ధైర్యులయోధ్యా।నగరంబటుఁ
జూచుచును వినమిత ప్రద్యుమ్నై॥౭౬॥వ॥మఱియుహరిద్వారంబును - సింధుసర
యూనదులును-త్రివేణీసంగమంబును -నాసికాత్ర్యంబకంబును-కాళేశ్వ
రంబును-వృద్ధగంగాతీరంబును-జూచిపుష్కరంబుడిగ్గిరనిసాలంకాయనముని
తరువాతవృత్తాంతంబుసెప్పుటకై-యుపక్రమించుటయు॥౭౭॥ఉ॥ *పండిత
భాస్కరార్య సుత భాస్వరులంచితభోగవాసనా। ఖండలులంగనాకుసుమ
కార్ముకులూర్జితనవ్యశేముషీ। కుండలిరాట్సమానులవికుంఠితధైర్యులు
బ్రహ్మపాలనూ। ద్దండదయాపథులతిధార్మికులుత్తమవైశ్యులిమ్మహిన్॥
౭౮॥మాలిని॥సగణనగరశంభుస్వామిపాదాబ్జసేవా ।నిగమవిధివిధేయుల్
నిత్యధర్మానుష్ఠాయుల్ ।సుగుణగణవిశాలుల్ శోభనోద్యోగశీలుల్।ప్ర
గణిత పెనుగొండ ప్రాఖ్యులూరవ్యముఖ్యుల్

గద్య

ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహసద్య-దమకరంద బిందుసందో
హవధురధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాసశ్రీసు
సుభాస్కరా చార్యనామధేయప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణంబ
నమహాప్రబంధంబునందు మన్మథుండు ఈశ్వరునిచేత
హింపబడుటయు। రతీప్రలాపంబును।మదనపున
జీవనంబును । పార్వతీదేవితపోనిష్ఠయుశి
వుండువివాహార్థంబున సప్తఋషులనంపు
టయు।శివునివివాహంబును।శివుండు
పత్నీసమేతుండై కైలాసంబున
కరుగుటయు।గంగాదినదీప్ర
భావంబును ।ననుకథ
లంగలదిచతు
ర్థాశ్వా
సము

శ్రీరస్తు.

వైశ్యపురాణము.

పంచమాశ్వాసము

శ్రీమద్వినవకసంఖ్యా। గ్రామ గ్రామణులుగీర్వాణరమణులు సత్య।
ప్రామాణికులు మరుద్ద్రుమ। నామ ప్రభువులు బాలనగరవరేణ్యుల్ ॥౧॥ వ॥
ఆకర్ణింపుము ॥౨॥ క॥ అక్కథకుండిట్లనియెవ। శిక్షలనాయకుల శమ్యామనీతికళ
కౌశ। వ్యాక్కలనాచాతురి పెం। పెక్కగవినుండనినయంతనిట్లనిపలికిరి ॥౩॥
మ॥ అగరాజాత్మజనాయకుండనినయట్లారీతి వేవేగనా। సౌగసౌసూర్యరథం
బువచ్చుగతి తోసొంపొందుచుంజిత్రస్థా। నిగమాధిష్ఠితశ్రీధరారూపమయ
మానీపుష్పకారూఢులై। గగనంబందులరాదొడంగిరిమహోత్సాహలంబొ
ప్పగా ॥౪॥ క॥ ఆకీర్తిననదీనదవి। స్తారయహోగ్యాధిపతినిదర్శింపుచుమా। వా
రంతటపూర్వాంబుధి। తీరంబునఁ బుష్పకంబుడిగియటసూరియుఁ ॥౫॥ క॥ ప్రా
దమధ్యంబున నేమని। ముదమొప్పఁగనిల్చిరిష్టమునసురివారె। యోగ్యాది వనిగాన
పచిరదియు। విదితముగాఁ దెల్పు వేదవేదాంతనిధీ ॥౬॥ వ॥ అనిన వైశ్యఋషుల
కుసాలంకాయనఋషియిట్లనియె నట్లకొక్కలసంగలయాశ్చర్యంబులవలో
కించి బ్రహ్మకిట్లనిరి ॥౭॥ చ॥ కమలినియొక్క నాళమునఁగాంచనదీధితులుల్లసి
ల్లుచుఁ। విమలములైనపుష్పములు వేడ్క త్రయంబటుగానవచ్చెనా। త్రమ
శముసొందిచిత్రగతితద్వ్యణిగస్వయనాథులుబ్బునా। కమలజయివ్విధంబయి
నకారణమేమదియానతీదగుఁ ॥౮॥ వ॥ అనిన వైశ్యులకువిరించియిట్లనియె ॥౯॥
చ॥ కలడుపులస్తినాగముని కాంతుడుయజ్ఞముసేయభక్తితో। యొలమిమహేశ్వ
రుండుగిరిజేశ్వరిశాజ్ఞయు నేనుగొల్వఁగా। నలఘుతనగ్నికుండమునన ద్భు
తభంగిప్రసన్నుఁడైమునం। బలరగవేదువాంఛితపదార్థములన్ననతండు
మ్రొక్కుచున్ ॥౧౦॥ ఉ॥ ప్రాకటమైనవాక్యములఁ బ్రస్తుతిఁజేసివిశేషభక్తి

తే॥ నాకు మనోరథార్థములు నవ్యముగాగ ననుగ్రహించినీ | వేకతసవర్ణలో
కములనిచ్చుమెరింగి గృతార్థుఁడౌటకుఁ | జేకొని సన్నిధియై చట చెన్నువ
హించ నవశ్యమెంతయున్ ॥ ... ... *

వ॥ అని ప్రార్థించి పలికిన నమ్మహాదేవుండప్పద్మమూలంబున జ్యోతిర్మయ
లింగంబై పృథివికి మూలస్థానంబునం బరగి మల్లికార్జునేశ్వరుండను బులస్త్రీ
శ్వరుండను నామంబులఁ బ్రకాశించియుండె | నయ్యగ్నికుండంబువలన జ్వాల.
నజ్వాలాజాలంబులు జలంబులై మహాపుణ్యనిలయంబయ్యె నదివులస్త్యతీ
ర్థంబు దీని సమీపంబున మీకొక నగరంబు నిర్మించెదనని విశ్వకర్మం
జూచి పట్టణంబు నిర్మింపుమని నతఁడెంబా ॥౧౧॥ ఉ॥ ద్వాదశ సూర్యవీ

—— పెనుగొండపట్టణవర్ణనము ——

థులను దారత షోడశసోమవీధులున్ | మోద మెలర్పఁగా కనక ముఖ్యగృహం
బుల నేకభంగులన్ | యాదరమొప్ప కేతనమృగాధిపగోపగజాయసంజ్ఞచే |
నాదివిగాగనవ్యగతినంచితవర్గపద్ధిన్ సృజించినన్ ॥ ౧౨ ॥ క॥ వివిధామర
గేహంబులు | వివిధామరభర్మహర్మ్యవేదీతతులున్ | వివిధోద్యానవ్రజ
ములు | వివిధపురద్వారభద్రవేదికతతులన్ ॥ ౧౩ ॥ వ॥ ఈరీతిన గౌతమీ
తీరంబునం బురంబు సృజియించెనంత విరించియు నవ్వైశ్యవరుల జటావల్క
లంబులు పరిహరించి పత్నీసమేతంబుగా మంగళస్నానంబులు సేయించి దివ్య
భూషణవస్త్రంబులు ధరియింపం జేసి ఘనపుథరంబను పేరుగలదై శారదా
పీఠంబు సత్రగోదావరీతీరంబున నియమించి యట వసియించు బ్రహ్మమండ
లంబులఁ బిలుపించి యస్మహాగణంబువిన నీ భాస్కరాచార్యులవారేకవింశతిపీ
ఠంబులవారు నాయంశంబున నవతరించిన వారని వారలకుం జెలిపి వారల
ముందరయీ వైశ్యవరులకు గురువులను బురోహితులును నియమించి కృతా
ర్థులు గమ్మని వైశ్యవరులకు నొప్పగించి వారలచేత వరంబులిప్పించి నయనం
తరంబ యప్పురంబునకుం బశ్చిమభాగంబున భూసురవిసరంబును ప్రాగ్భాగం
బున రాజన్యసందోహంబును | దక్షిణోత్తరభాగంబుల సచ్ఛూద్రనివహంబుల

నుదక్కి నవర్ణంబులవారలయథోచితస్థానంబులనుండ నియమించి కోరిన
వరంబులిచ్చి నయనంతరంబ ॥ ౧౪ ॥ క॥ యత్నేశ్వరుండతిముదమున।నతు
యముగధనములిచ్చియవనీస్థలిమా।దీక్షాయంశంబునమిము।రక్షింపుదుననివ
రంబురయమునని చ్చెన్ ॥ ౧౫ ॥ వ॥ మరియును॥ గీ॥ మరకతమణిదీప్తసహిత
మైమించిన।మనుజకేతనంబుమహిమనిచ్చి।దానధర్మకీర్తిధనదాంభులన
మీరు।వసుధవెలయుండనుచువరములొసంగె ॥ ౧౬ ॥ చ॥ పురమునకొశ్వ
ణూపురాననుంబొల్పుగంగౌతమిదక్షిణంబునన్ ।దరుదుగనంబురాశిసదహం
కృతిచెల్వు సుపశ్చిమంబునన్ ।పరంగినగోస్తనీనదివిభాసితమై దగును త్తరం
బునన్ ।మరయవసేష్టగంగయుసమాగతమై న హ్రదంబు నెశ్వాడున్ ॥ ౧౭ ॥
క॥ సీమాంతరములుదీపుంచు।సామర్థ్యంబునపురంబు జతురత్వమునన్ । శ్రీ
మత్క్షేత్రంబులనా।రామంబులనేకవిధులరచియించితగన్ ॥ ౧౮ ॥ క ॥ ఆ
రామంబులమహిమల।కారాజీవాసనుండుయద్భుతవృత్తిన్ । ధీరతవర్ణన
సేయగ।జారుతరంబై తనచూళంభునింగరుణన్ ॥ ౧౯ ॥ సీ॥ తరుమూషికాదం
తదళితంబులై జారివడినాళికేళసత్ఫలములంట।దాకిపవఢినోడిదండడి వ్రా
లెడిపనసవండులంజేతభగ్నమైన।యిక్షుకాండంబులనేర్పులసంమల మొదల
మిట్రించినముత్తియములంగ। బెడగుంగామించెడివడగండ్లవర్షంబుబోరిపో
రిసురిసినంబోల్కెంగాగ।రెక్కలందండం దాకినసుక్కుదక్కు। యెగయుహం
సలముక్కులందగి వెడువడి।రాజనపుమళ్ళనీళ్ళలోరమణదిరుగు।శఫరదంత
తులనగల్గుసంతతంబు॥ ౨౦ ॥ వ॥ మరియుసవ్వనంబునంగలనారంగమాతులుం
గలవంగపున్నాగదాడిమఖర్జూరచందనమందారవాసంతికామల్లికా
మంజరీకుంజనివ్యంద మకరంద ధారాప్రవాహలోలకల్లోలమాలాక్రీడద్వా
రాళీమరాళీపక్షచాలనచాతుర్యధుర్యంబులగుమందానిలంబులకానంద
బునొందుచుంచించిరబృందంబులపాటలంగలపాటలంబులనీడలంగ్రీడలందే
లివేడుకలంగూడికమ్మఫ్రాబొదరిండ్లకెలంకులవిహారణంబొనరింపనింపెసగు
మధురగంధవర్ధనపతీసమంచితపవంచిత కాగానంబుల ప్రౌఢి పేయునరుంత

కలకంఠనినదంబులమోదంబులంగలిగియు. దండనందనవనచైత్రరథంబులం బోలునారామంబులుగలిగి యొప్పుచుండునప్పట్టణప్రాంత సంవృతభూభాగంబుల ॥ ౨౧ ॥ సీ ॥ శ్రీరామవంకియుఁజిటిబలుగుత్తియు శ్రీకేసరియుశక్తికీర్తిధరంబుఁ యాశ్వగప్రీతియు నేనుగుకొమ్ములుబోడసంపంగియునోడవరియుఁ కస్తూరినికరంబుగపూరాగభోగియుఁ కావలికాంభోధికనకగిరియుఁ దేవాన్నమెలిమియు దేవగన్నియకొట్టినీగుచంచలియు శృంగారభోగి * వంకిప్రా సంగిసంపంగివారకాళి * శామధేనువునారేళిగ్రంధగోళి * వెదురుమలయంబుబుడమయు వెలువడంబు * రాచమెచ్చునుములువంకిరాజనములు ॥ ౨౨ ॥ క ॥ శనిగెయుఁగోధూమంబును * మినుములుముద్గంబు కంది మెంతెయు మిరియఁ * బసుములు మొదలగుసస్యముఁ * గొనకొనిపుగరుణకొండకోటులుపండుఁ ॥ ౨౩ ॥ వ ॥ మరియుబహువిధవిశేషంబులకుబహుగోత్రసమ్మర్ధంబగుటంజేసి పెనుగొండయనునామంబొనర్చిపుల స్యతీర్థోపరిస్థలంబునదివ్యయంత్రశిలాస్తంభవినిర్మితప్రాసాదప్రాకారవలయంబులగు దేవాలయంబులునిర్మించియనంతరంబ ॥ ౨౪ ॥ క ॥ ఈలోకంబులకెల్లను * మూలస్తంభంబనంగముఖ్యప్రతిభఁ * మూలస్థానమహేశ * స్థూలకళావాహనంబుసొంపుదలిర్పన్ ॥ ౨౫ ॥ క ॥ నెగడినశైవాగమవిధి * నగణితమగుమహిమలొసఁగనతిభక్తిరతిన్ * నగరేశ్వరజేవేశ్వరు * దగసొంపలరన్ బ్రతిష్ఠఁదద్దయుఁజేసెన్ ॥ ౨౬ ॥ క ॥ వెలయజనార్దనదేవుని * కలితమహత్త్వప్రకాశుకమలాధీశున్ * విలసితవైష్ణవవిధులను * జలరుహాసభర్మాడు ప్రతిష్ఠచతురతజేసెన్ ॥ ౨౭ ॥ గీ ॥ అరయవింధ్యవాసియసమహాశక్తియు * గురుతరాత్మీకపలకోనకపుల * వివిధదుర్గాలుబహుళిద్ధభైరవులునధిక * ఘోరదేవులనఁగబ్రబలింత ॥ ౨౮ ॥ క ॥ హరుఁడటునగరేశ్వరుఁడై * గిరిజయునావింధ్యవాసిక్రిష్ణుండరయన్ * పరగజనార్దనుఁడయ్యెను * గరుణించుచులక్ష్మికోనకమలైవెలసెన్ ॥ ౨౯ ॥ ... ... *

వ॥ మహాగణపతిపురస్సరంబుగా నేతత్స్తవనా ప్రతిష్ఠలొనరించి విరించి యి
ట్లనియె ॥౩౦॥ సీ॥ అఖిలలోకారాధ్యుఁడైనట్టి శంభుఁడు నగరేశ్వరఖ్యాతి
నలరినాఁడు । కైవల్య సుఖదాయి కమలాధిపతి శౌరి హరిజనార్దనుఁడయి
యలరినాఁడు । శర్వాణి పార్వతి సర్వమంగళ గౌరి వింధ్యవాసినియన వేల
యుచుండు । కమలాక్షి శ్రీలక్ష్మి కాంతాశిరోమణి కోరికెలూనగూర్చుకోనకము
ల । ఘనతఁ బెనుగొండపురవరంబున సమీపు । వరములొసఁగుచునుండు రు
వైభవముగ । భవ్యమైనట్టి నామూశాప్రబలినాఁడు । భాస్కరాచార్య వ
ర్యుఁడు ప్రతిదినంబు । వీరి సేవించి వెలయు డీవిశ్వ మునను ॥౩౧॥ వ॥ మరి
యు నానా దేవతానీకంబులకుద్వాస ప్రతిష్ఠాయోగంబులు నిర్ణయించినయనంత
రంబు వైశ్యజనులవ్వారించి కిట్లనిరి ॥౩౨॥ క॥ మాకోరికె సఫలంబుగ । నేకాల
మునిచటనుండుఁడెంతయు వెట్కగ । మాకులము వారికెల్లను । బ్రాకటముగ
గురువులగుచు బ్రాహ్మణవరులై ॥౩౩॥ వ॥ అని ప్రార్థించిన చతుర్ము
ఖుండవు గాక యనుచు కోరినవరంబులిచ్చి యాన్నంతరంబ - ధర్మధన - శివ
పాంచాల - నిరవద్య - జగన్నాథ - క్షీరకాసార - యేలాఖ్య - దొందూరు - ఘంటసా
ల - త్రిగుణిత - ఘనభీమ - విశాల - కళింగనృసింహ । వీరనారాయణ । నగరవీడు
యూస వర్తక గ్రామంబులు బెనుగొండకు గ్రామ గ్రాసంబులుగా నిచ్చి న
నత్యంతశోభితంబై । తనచేత నట్లప్పద్మసంభవు కృపాతిశయంబున ॥౩౪॥ క॥

కోటికి నెత్తినపడిగెలు । కోటీశ్వరుం డెక్కినింట కొమరొందు నర్హ । పాటించిని
త్యలక్ష్మికి । పేటనివర్ణింపవచ్చుఁ బెనుగొండపురిన్ ॥౩౫॥ క॥ పంచ ప్రాకా
రంబులు । వంచింపక తిరిగి రేనివను ధ్వజలమును కొంచ్చ కతిరిగినఫలమునిపం
చాస్యుఁడు విశ్వకర్మ ప్రతినయొనర్చెన్ ॥౩౬॥ క॥ అక్కరఁగోరిక బేరుని
నిక్కముయిడుగంగ నేలనిలలో వైశ్యుల్ *రొక్కముచవుకిఁచుదురా * పె
క్కులువర్ణింప నేల పెనుగొండపురిన్ ॥ * * * * **
ఉ॥ ౪౦ ॥ మాడలుసూరుజీత మొకమానిసికిన్ నెలనాళ్లకట్టఁడా । మాడకు నూ
రుచిన్నములు మానుగ చిన్నములూరు కాసులా । వాడనె క్రొత్తదొడ్డ నెలవా

సులకాసుమనోహసన్నిభుం । బ్రోడలులెక్క ప్రాసుగులుపోశసు పుష్టెష
పట్టణంబునన్ ॥౪౧॥ క ॥ ఆందోళీకాదివాహన। సందోహారూఢవృత్తిసత్ప్రభు
వునకున్ । నందికునకునీచునకును। దండడిపెనుగొండపురిని దలప్రక్కల
గున్ ॥౪౨॥ చ॥ ఈవణిగగ్రహారముల వేన్నవుఁజైనను సవర్ణమాన్యమున్। భావము
నొందిరక్షణముభక్తినొనర్చిరియేనికోటి వేం॥ గోవులనిచ్చుపుణ్యమగులో
భతనీపురమీకఁ బ్రోచినన్ । గోవధ జేసినట్టియతిఘోరపుపాపము నొందు
యేరికిన్ ॥౪౩॥ వ ॥ మఱియునట్టిపెనుగొండపురంబు కైలాసంబునుంబోలెన
వ్యాహతసకలసంపదలసొంపుమిగిలియభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధియగుచు
మహాసమృద్ధంబయ్యెనయ్యవసరంబునవిరించివిశ్వకర్మలను పేరు - భాస్క
రాచార్యులకునర్వైశ్యులనప్పగించిములసంరక్షణంబునకునియమించిపు
ష్పకారూఢుండైనిజనివాసంబునకరిగెనంతనిక్కడబ్రహ్మోరుసంభవు
లుదినదినప్రవర్ధమానులగుచునిత్యోత్సవంబులవెలుంగుచుంజతుర్దశోత్తర
సప్తశతసంఖ్యాతవైశ్యమునినిస్త్రాభిజాత్యపవిత్రంబులగుగోత్రంబులునుత
ద్బ్రహ్మోపదిష్టశివమంత్రజపపరాయణులునునై-తద్వ్రతిక్రమంబునని
జవంశజన్యవ్యవహారధర్మపాలనంబునకృషివాణిజ్యగోరక్షణవృద్ధిజీవనం
శీలును-ననుసంధింపుచు-శ్రీనగరేశ్వరజనార్దనులకారుణ్యవిశేషంబునబు
త్రపౌత్రాభివృద్ధిఁగలిగివెలసిరనిపాలంకాయసమునియానతిచ్చినవినియ
వైశ్యవరులిట్లనిరి॥౪౪॥ గీ॥ అందుచిత్రవిచిత్రంబులైనతెఱఁగు। దెలుపుమ
నుటయు వారికిఁదెలుపదొణఁగె - సరసభాషామనీషవాచానిరూఢి - సంభ్ర
మంబొప్పఁజెవులకుజవులుబుట్ట॥౪౫॥ వ॥ ఇట్లుకృతత్రేతాద్వాపరయుగంబు
లు చనిననమయంబున॥౪౬॥ క॥ సోమాఖ్యుండగువైశ్యుడు। ధీమహిమాఢ్యుం
డటంచుఁదెలియగమహిలో। నేమమునవైశ్యవంశ। శ్రీమంతుండగుచుసుమ
శెట్టిపుట్టెన్॥౪౭॥ సీ॥ గంధర్వపతిచిత్రకంఠుఁడుసొంపునవైశ్యశాపమునొం
దింపసుధనసఁడు॥ సుమవంశంబునసుర రాజభోగియై రాజరాజనరేంద్ర
రాజునకును॥ శుభముహూర్తగ్రహశుభదృష్టివేళలం బరమపాత్రత్వ

భావస్థైన। సర్వలక్షణయుగళ వాణీదేవికిని వంశవర్ధనవిష్ణువర్ధనుండు
పరగజనియించిజగమెల్లపాలనంబు। సేయుచుండెను శ్రీరామచంద్రమూ
ర్తి। తల్లిదండ్రులగురువులదైవములను। భక్తిఁగొలుచుచునుండెనురక్తి
తోడ ||౪౭|| వ|| అట్టిసమయంబున ||౪౮|| సీ|| వైశ్యాన్వయఖ్యాతివారిధి
చంద్రుండువరమహేశ్వరభక్తియుతుఁడు। జాతుదశోత్తరసప్తశత
ఖ్యాతచిరగోత్రమూర్ధాభిషిక్తుఁడు। నగరేశ్వరేశ్వరునమ్మినభక్తుం
డువిహితమహైశ్వర్యవిభవయుతుఁడు। సకలధర్మాధారసంసారవర్త
నుఁడు శ్రావకాకులగోత్రపూజితుండు। వసుధకుసుమాఖ్యఁబేనమించిక
సుమగంధి। యనఁగదనవన్నె యనుదానునను దినంబు। బుధజనంబులబోషిం
చిపాలుపునర। ధర్మశాస్త్రంబువినుచుండుసత్త్వభంగి ||౪౯|| క|| గుడి
యును జరువును వనమును। నడరగబెండ్లిండ్లుసితిమునంచితగ్రతియుఁ। బెడ
గుగనొనరిచియంతట। నుడుగకపుత్రార్థియగుచునుద్యతమెఁలుఁ ||౫౦||
సీ|| ప్రాసాదగోపురప్రాకారములతోడ నసురగట్టించె దేవాలయములు
ధరసావకాలంబుపరిపూర్ణజలముగాఁజెరువులు వేయించెఁజిత్రగతుల
సహజమాధుర్యమైబహుఫలాంచితమైనవనములు వేయించెవరుసతోడ।
పూనిషోడశమహాదానంబులొనరించెనధికసత్పాత్రులఁగాధులునిలిపె। జెలఁగి
బ్రహ్మప్రతిష్ఠలు జేసియంత। తనచరిత్రంబుజగమెల్లవినుతిసేయఁ। గృతులజె
ప్పించెదిక్కులకీర్తినిలిపె। కులములోపలజగర్ఘుట్ట కుసుమశెట్టి ||౫౧|| క||
కుసుమప్రభునకులాంగన। కుసుమాంబయుదానధర్మకుశలతమెరయన్।
వసుధాజనములుబొగడగ। నసదృశగతితోమెలంగుననురూపముగాన్ ||౫౨||
వ ||అంతనొక్కనాఁడు|| ౫౩ || ... ... *||
చ|| పొసఁగినపట్టెమంచమునపువ్వులపాన్పున వేడ్కమీరగా। రసికతభర్త
యుండననురాగముతోడసువీడెమిచ్చుచో। పసగలతాళవృంతముసఁబైచమ
టాదిపసారంబుజాతముల్। బిసుకుచువిన్ననైమనసుభీతిఁ జెలింపుచుండె

నక్రమై॥౫౪॥ఉ॥ అంత నెరింగి శాఙ్ఞుఁడగు నాకుసుమాఖ్యుఁడు యాదరంబు
న౯।శాంతనుజాధిపల్కె ననుకంపదలిర్పఁగ నీమనంబున౯। జింతవహిం
చినట్లునికి జెప్పు మునీకును నోరథార్థముల్। సంతసమందనిత్తు నువిచారము
మాను ము దైన్యమేటికి౯॥౫౫॥ఉ॥దీనులఁ బ్రోవవైతివొ సుధీమతి వేల్పులఁ
గొల్వవైతివో। పూని కెనాడి తప్పితివొ భూసురకోటికి నిష్టమైనయా। దాన
ము సేయవైతివొ పదంపడి బంధుజనంబు నిన్నుఁ డా। సీనముఁ సేసిరో మనసు
చింతకుఁ గారణమేమి జెప్పవే॥౫౬॥వ॥ అని కుసుమవిభుండు కులాంగన నూర
డించిపలికిన విని కుసుమగంధి పతికి నిట్లనియె॥౫౭॥సీ॥సత్పుత్రవతిఁ గాఁగ శైశ
వక్రీడలు సొంపుగాఁ గన్న లజ్జాడ లేమ। బాలురమాధుర్య భాషావిశేషము
ల్వీనులకింపుగా వినఁగ లేమ। వెలయఁగ నాడుబిడ్డలకు నల్లుండ్రకు నిష్టప
దార్థముల్ ఇయ్య లేము। గమనీయ ధర్మార్థ కామమోక్షములకు నాస్ప
దంబైన పుణ్యంబు లేమ। నైహికాముష్మిక ఫలంబులందరాదు। హరునిఁ గృపజే
త సకలసౌఖ్యములు గలిగె। ననఘ సత్పుత్రుఁ జేయుపాయమునఁ గల్గు। నా
విధానంబు దెలిసి నా కానతిమ్ము॥౫౮॥వ॥అనిన కుసుమశెట్టి యిట్లనియె॥ ౫౯॥
క॥ ఈలోకసుఖము కంటెను। యాలోక సుఖంబె మేలు నాత్మజు కొరకై
యేలా నీకు విచారము। బాలుర ధర్మంబు మనకు జలజాతాక్షీ॥౬౦॥క॥ అనుట
యు సతి బతికిట్లను। ఘనదాన తపోజపముల కలిగిన ఫలముల్।పనమతి లోకాం
తరమునఁ దనయుండి హావరసుఖంబుఁ దడయక నిచ్చున్॥౬౧॥వ॥ అనిన కుసు
మగంధికిఁ దత్పతి యిట్లనియె॥౬౨॥ సీ॥అఖిలధర్మంబుల నాచరింపగ వచ్చునన
ఘుఁడై మానుషయత్నమునను। దేవాసురలకైన భావింపగా గానితనయుసం
ప్రాప్తి దాదైవికంబు। నీమనోహరమైన నిజపుత్రసంలబ్ధి కలుగును పా
యంబు దలఁచువాడ। వెలయు సంతతిలబ్ధి విద్వజ్జనుల చేతఁ దెలిసి తదీయుపా
దేశమునను। సకలజన సన్నుతోదార సత్కుమార।లాభమొనరింతు హృద
యవిలాసమైన। యుక్తి సాధింతునని కాంతనూరడించె। మృదుల మాధుర్యవా
గ్వృత్తి సదయుఁడగుచు॥౬౩॥క॥అని పలికిన కుసుమాంబిక।మనమున సంతో

వమగ్నమానసయగుచున్। తనయులఁగాంచెడి వేడుకఁ। దనపతి దైవంబుగాఁగ దలఁపుచునుండెన్ ॥౬౨॥ వ॥ అంత సూర్యోదయంబగుటయు మేల్కాంచి ని త్యకర్మంబులుదీర్చి నగరేశ్వరుముఖమంటపంబు జేరి ॥౬౩॥ మ॥ పరమజ్ఞాన తపోగరిష్ఠులఁ దపః ప్రారంభగాంభీర్యులన్। గరిమాధఃకృతభోగిపుంగవుల తర్కప్రౌఢతాప్రష్ఠులన్। గురువేదాది పురాణశాస్త్రవిలసద్గోష్ఠీ పరి జ్ఞాతలన్। వరధర్మాత్మకులన్ గృపారససుధావాప్తిపులన్ విప్రులన్ ॥౬౪॥ వ॥ రావించి యనంతరంబమ్మహాసభకు నమస్కరించి తన యభిప్రాయంబు వారల కెఱుంగించువాఁడై యిట్లనియె ॥౬౫॥ క॥ సంతానము సంపారికి। సంతా

కుసుమశెట్టి పుత్రకామేష్టి జేయనుద్యోగించుట

నంబై తనచున్ సంతతమునత। త్సంతానమెట్లుగలుగునను। సంతసమున నానతీం డు సభవారనినన్ ॥౬౬॥ వ॥ వారలయందు భాస్కరాచార్యుండిట్లనియె-నీవు నగరేశ్వరుం డైనపరమేశ్వరుప్రీతి గాఁ బుత్రకామేష్టిఁ జేసినఁ బుత్రవంతుండ వయ్యెదవని పలికిన మహాప్రసాదంబని మ్రొక్కి శుభముహూర్తంబున నా భాస్కరాచార్యునాచార్యుంగా వరించి విధివంతంబుగా ఋత్విగ్గణంబులఁ గూడి పుత్రకామేష్టి సేయుచుండ సప్తాహంబులు జనిన యనంతరంబ ॥౬౭॥ చ॥ అనలుఁడు శ్వేతకేతుఁడు మహాధ్వరమొప్పగఁ జేయుచుండగా। ఘనముగ నా జ్యధారల నధికంబుగఁ గ్రోలియజీర్ణి నొందునాఁ। డనఘుమహాప్రతాపుఁడఁ గునర్జునుసొంపున నార్తిఁ దీరెనం। చనుపమశౌర్యుఁ డొక్కఁడుగలండెయటం చు బ్రసన్నమూర్తియై ॥౬౮॥ చ॥ హరునకుఁ బన్న పంచినమహాకృపనొందిన దాశిపుఁత్రుడా। నరుదుగ నాత్మశక్తిన ఘహారిణిమౌక్తికతారహారిణిన్। గరమను రక్తిఁ జూచి సుతకారణమధ్వరమొప్ప సేయనా। వరవణిగన్వయాఢ్యునకు వశ్య మునీవు ప్రసన్నమూర్తివై ॥౬౯॥ క॥ కామితఫలములనొసఁగుము। శ్రీమహి తునిగా నొనచున్ శీఘ్రంబనినన్। సోమకళాధరునాజ్ఞా। సామర్థ్యంబెరిగి శక్తిసంభ్రమమెసఁగన్ ॥౭౦॥ గీ॥ అగ్నికుండమధ్యమాంతరంబున యందుఁ। న ద్భుతంబుగాఁ గనభవుశక్తిఁ। దగ ప్రసన్నమైన తాత్పర్యమున మ్రొక్కి। శిరము

నంపఁ జేదిరాకరయుగంబు ॥౭౧॥ ***దండకము*** జయజయశ్రీ వేమహాలక్ష్మి శ్రీదేవతే శక్తికంకాళిహుంకారిణి ప్రాణరక్షిక శూలి త్రినేత్రి త్రిశూలి త్రివేదస్వరూపిభవాని శ్రియం దేహి మేపాహి మాం దేవ దేవి త్రయీ సర్వదేవి నిర్వికల్పే సమస్తాపదుద్ధారిణి ధ్యానదీనాపటిష్ఠే గిరిష్ఠే ఘనిష్ఠా దినం సేవ్యమానాం ఘ్రిపద్మే శరణ్యే నమస్తేస్తు తే దేవి తుభ్యం నమస్తే ॥౭౨॥ వ॥ అనుచు ననేకప్రకారంబుల స్తుతియించిన కుసుమాఖ్యుం జూచి యంబ యిట్లనియె॥ ౭౩॥ క॥ సంతసమున నీ కాంతకు। సంతానము గల్గునను చు సంతస మొసంగన్। సంతానార్థప్రదమగు। సంతానఫలద్వయంబు జతురత నొసంగెన్ ॥ ౭౪॥ వ॥ యిట్లు మహాశక్తి ప్రత్యక్షంబై వరంబొసంగినం గుసుమాఖ్యుండును సంతసిల్లియుండె నంత శక్తియు నంతర్ధానంబు జేసె యనంతరంబ ఋత్విగ్గణంబుల కున నేక బ్రాహ్మణుల కు భాస్కరాచార్యుల కునిష్టంబులైన వస్తుసంపదలొసంగి

———***కుసుమగంధిగర్భంబు దాల్చుట***———

సుఖంబుండె నంత కుసుమగంధి గర్భంబు దాల్చె॥ ౭౫॥ ఉ॥ తేజమెలర్పగాఁ బ్రథమదిక్పతి జం ద్రునిచంద్రికా ప్రభన్। భూజను లెల్ల మెచ్చగను బొందుగ సొంపునఁగాంచె సుస్థిరన్। వైజననంబునన్ శుభదివాకరచంద్రము ఖగ్రహావళి। భ్రాజితలగ్నవేళ తగ భామిని పుత్రునిఁ బుత్రికామణిన్ ॥ ౭౬॥ వ॥ అయ్యవసరంబున

———ఆకుసుమశెట్టికిబుత్రికాపుత్రోత్పత్తిగలుగుట———

॥ ౭౭॥ క॥ మందానిలములు వొలయఁగ। బృందారక పుష్పవృష్టిఁ బ్రియమునఁగురియన్। మందరనినదంబుల సుర। దుందుభులును మ్రోసెనపుడు ధూర్జటిఁ గరుణన్ ॥ ౭౮॥ వ॥ అంత నక్కుసుమాఖ్యుండును ప్రమోదభరితహృదయారవిందుండై జాతకర్మక్రియాది శేషంబులు విధ్యుక్తంబుగాఁ జేయించి కుమారునకు విరూపాక్షుండను నామంబిడి పుత్రికకు వాసవి యను నామధేయంబొనరించె నంత వారలు దినదిన ప్రవర్ధమానులను చుఁదల్లి దండ్రులకుఁ బ్రియంబులొనర్చు చుండిరని చెప్పిన విఘ్నతరువాతవృత్తాంతం బెట్లయ్యె ననియడుగుటయు ॥ ౭౯॥ చ॥ వరహితధర్మవర్తనుఁడు భాస్కరపండితవర్య

రత్నకుల్ । గురునయనీతికోవిదులుగుంభిత వాక్యనిరంతరోన్నత।స్థిరతరకాతు
కాగ్రగుణశీలురుశీలవతీసతీమనో।హరులువురారిపాదజలజాగ్రమదాళు
లువైశ్యులిమ్మహిన్ ॥౭౯॥మాలిని॥ధనకనకవికాసుల్ ధర్మసంచారభాసుల్
కనకకుధరధైర్యుల్ । కల్పితానల్పచర్యుల్ ।మనసిజరిపుభక్తుల్ మానినీచిత్త
సక్తుల్ ।వినయఘననివాసుల్ వేద్యపెన్గొండవాసుల్ ॥... ... *

గద్య

ఇది శ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహమకరందబిందుసందోహా
ధురంధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాసశ్రీనాగు
రుభాస్కరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణం
బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బెనుగొండవణకానంబును
కుసుమశెట్టిపుత్రకామేష్టిఁ జేయుటయు వారలకు
బుత్త్రుండును బుత్రికయు జనియించుటయు
వారికి నామకరణాదివిధులొనర్చుటయును
ననుకథలంగల ద్వితీయాశ్వాసము

సమాప్తము

* శ్రీరస్తు - *

వైశ్యపురాణము.

షష్ఠాశ్వాసము.

* శ్రీమద్వేంగీదేశ। గ్రామమహాగిరిపురప్రకాశితబుద్ధి। గ్రామణులురాజరాజ। శ్రీమంతులుగీర్తిపిజితశేషులువైశ్యుల్ ॥౧॥ వ॥ ఆకర్ణింపుడుదరువాతివృత్తాంతంబెఱుంగించుటకైపాలంకాయనమునివర్యుండువైశ్యముములకిట్లనిచెప్పందొడంగెనట్లుపాసవదినదినప్రవర్ధమానయగుచుండనొక్కరాజుదనకువివాహార్థంబడిగెనసినవినియవైశ్యులాముపివర్యునకిట్లనిరి ॥ ౨॥ క॥ వాఁడెవ్వఁడతనివంశము। పూడిమితోవానిపురము పూర్వవిధంబుల్। వేడుకతోనెరుగింపుము। పాడిగననవారికతఁడుబలికెఁగాబ్రీతిన్ ॥ ౩ ॥ క॥ శ్రీమార్కండేయమునిస్వామికినిలయంబనంగజగతిన్ దివిష। ద్ధామము రాజమహేంద్రుని। నామంబునవొప్పు పురమునవ్యస్ఫూర్తిన్ ॥ ౪ ॥ సీ॥ శ్రీగౌతమీదివ్యసింధుపావనతోయకణపిమర్ధితపాపకల్మషంబు। బ్రకటమార్కండేయవరమేశకారుణ్యసంభవైశ్వర్యశాశ్వతంబు। దానధారాసారదంతావళోదారఘీంకారవైఖరీసంకులంబు। జవవిక్రమక్రియాజనితపౌరుషఘనఘనతురంగమవీరకలకలంబు। రత్నధనధాన్యవస్త్రహిరణ్యరజిత। సారఘనసారమృగనాభిచందనాడ్య। రమ్యతరపణ్యవీధికారాజితంబు। సాంద్రవిభవంబురాజమహేంద్రపురము ॥౫॥ వ॥ అపట్టణంబునకధీశ్వరుండు ॥౬॥ ధూర్జటిపాదభక్తుఁడరిదుర్గవిభేదనశౌర్యశాలిన్యా। యార్జితవైభవుండువిబుధావనకల్పకుఁడార్యసన్నుతుం। డజ్జనవంశవర్ధనుఁడుపార్థివతేజుఁడుపిష్ణువర్ధనుం। డూర్జితసర్వసంపదల

నొప్పు మరాజను హేంద్ర నాథుండై ॥౭॥ క॥ రాజక లాధరభక్తుఁడు। రా
జకులోత్తంసుఁడన్య రాజయశ శ్రీ। జోజయశాలై పరఁగును। రాజత చాళుక్య

విష్ణువర్ధనుండను రాజు దిగ్విజయంబు సేయుట.

వంశరక్షకుఁ డెలమిన్ ॥౮॥ వ॥ యతం డొక్కనాఁడు దిగ్విజయంబు సేయుత
లంపునకుమారకంఠీరవుం జూచియిట్లనియె॥౯॥ క॥ జవతురగగజభటభట।
ప్రవరులతో నృపతు లెల్లరావలె దశమీ। దివసము దిగ్విజయమునకు। నవసర
మని చాటజంపు మందరు సైరుగన్॥౯॥ చ॥ అనుటయు నట్లకాక యనియా స
చివేంద్రుఁడు చాటఁబంచినన్। జనపతు లెల్లనుబ్బి ఘనసాహసశౌర్య మహోదు
రీణులై। యనుగత ఘోటక ద్విపరథాధిక యోగసమన్వితంబుగా। మునుకొని
విష్ణువర్ధనుని ముందర నిల్చిరి చిత్రవైభవుల్॥౧౦॥ వ॥ యనంతరంబా వి
ష్ణువర్ధనుఁడు దిగ్విజయాకాంక్షంబు శుభముహూర్తంబునఁ గదలెనయ్యవ
సరంబున॥౧౧॥ సీ॥ చతురంగబలవేగసన్నాహపదసముద్ధిత రజఃపటలంబు
దిశలఁగప్పె। గంధసింధురఘటాకర్ణతాళోద్ధూతపవనంబు తద్రజఃపటలి న
డవ। బహురథస్తంభశుంభద్రత్న కేతుకాంతులు నభంబునఁ జీకటులుఁగఁజే
య। యురుఖడ్గసంఘర్షణోద్ధూతవిస్ఫులింగములు దిక్కులకుఁ బ్రకాశమొ
సఁగ। ఘోటకాటోపహేషితకుంజరోగ్ర। మహితఘీంకారఘోషభీకరప్ర
తాప। కార్ముకజ్యారవంబులొక్కటఁ జెలంగ। శిరులచెంపొంద యారాజసే
నసడచె॥౧౨॥ వ॥ ఇట్లమోఘవీర్యుండై వెడలి చని చని కార్తవీర్యుండే
లెడి మాహిష్మతీపురంబు చేరంజని యక్కడ కంటక పర్వతంబున సేనలు విడి
యించిన॥౧౩॥ క॥ వచ్చిన కురుపభు రాకతు। పుచ్చరమున గురుమరాటమ
గధాదులుసొం। పెచ్చి నమదమున వారలు। జెచ్చరఁ దలపడిరి వీరజనుల రుదం
దన్॥౧౪॥ వ॥ ఇట్లిరు దెరంగుల వారు పోరి రాసమయంబున॥ గీ॥ విష్ణువర్ధన
రాజుతో విగ్రహించి। మడసి రచ్చటి రాజుల మత్యులెంచ। కడమ తక్కిన రా
జులు గర్వముడిగి। శరణనుచుమ్రొక్కి రాతని చరణములకు॥౧౫॥ వ॥ ఆ
సమయంబున॥ సీ॥ హయవధూరత్న హేమామలు కానుకల్ మును పురాగొని
వచ్చి మ్రొక్కు నృపులు। శరణాగతత్రాణనంపన్నుఁడితఁడని కొసరక సేవిం

చికొలుచునృపులు। డగ్గరవచ్చినతబ్బిబ్బులౌనసిదూరంబుగాను న్నెఁ దొలఁగు
నృపులు। కానయొకఁడైన బాహువిక్రమము మెరపిఁ గెలువ లేఁడయ్యె బలశ
క్తిఁ గలిగియుండె। శౌర్యదుర్వారనిర్భరధైర్యగర్వ। జనితసత్కీర్తి విష్ణు
వర్ధనుని దాటి ॥ ౧౬ ॥ వ ॥ ఇట్లు నర్మదాతీరంబునం గల రాజులెల్లను
వెంటరాఁగదలి నానావిధంబులగు దుర్గంబులు సాధించి వారల చేత పాయ
నంబులు గొనియచ్చటచ్చట నిజవిజయస్తంభంబులు నిలిపి జనుసమయంబు
నం గల్యాణపట్టణాధీశ్వరుండగు సామంతక్షితీశ్వరుండును। తద్వశవర్తులగు
రాజులును ప్రతిఘటించిన విష్ణువర్ధనుండు విజృంభించి విజయసింహ విక్ర
మశాలి-వీరసేన-సుమంత-శాంతన-చంద్రచూడ-సింహధ్వజ-సునంద-నా
మంద-విక్రమ-బండ్దగ-భీమవిగ్రహ-సమగ్రాయుధ-శుభగ్రీవ-మహావీ
ర-కంఠీరవ-సుబుద్ధి-సర్వజ్ఞులను షోడశ రాజప్రధానులును-మరియు విక్రమనీ
తి-బంధుప్రభాకరులాదిగాఁ గల యనేక సేనానాయకులు -గలసి వారల నిర్జిం
చి తత్పురంబులు గ్రహించి యచ్చోటు గదలి-కురు-విరాట-అంగ-వంగ-శకర
ఘూర్జర-నార్వట్టగాంధారదేశంబులు సాధించి-వచ్చిచో త్రివేణీసంగమసా
నంబునఁ గృతస్నానుండై యచ్చట గదలి యయోధ్యఁ జేరి యచ్చటనుండి హరి
ద్వారంబును-నైమిశారణ్యంబును గని యవ్వలసింధువు దాటి కాశ్మీరదేశం
బుజేరి వారల నిర్జించి సవాలక్ష పర్వతంబులు జూచి యచ్చటనుండి యనేక
దేశంబులు గడచి శబర పుళింద బర్బరాది దేశంబుల వారల జయించి యచ్చట
నుండి దక్షిణాభిముఖుండై కొంకణదేశంబు బ్రవేశించి వచ్చి మసకుద్రదేశ
వాసులగు రాజన్యుల జయించి యచ్చటనుండి సహ్యమదర్దరపర్వతంబులు
గడచి సేతువుం జేరి ॥ ౧౭ ॥ క ॥ కనుఁగొనె రాజకుమారుఁడు। వనధిం దద్వనధి
గ్రుంకి వచ్చటు రామే* శుని పూజించె నవశ్యము* ధనకనకపశేషవస్తుతులో
నఁగూడఁ ॥ ౧౮ ॥ యచ్చోటు వాశి॥ శా॥ దండిం పాండ్యధరాధినాయకుల
ముద్దాంతో గ్రశౌర్యంబుతో* దండోదండతరప్రభావము। న శ్రీరంగంబు
సేవించి చం* ద్రుం డచ్చోట మరంతకల్మషము దొంతుల్ ద్ముల్లుచ్చు నాకొల్ను రే*

యొండ్లఁ గాచిన వాసవంశజుఁడు కాయంబందునన్ దోఁగినన్ ॥ ౧౯ ॥ గీ ॥
మహితమైనట్టి శ్రీరంగమంటపంబు । జొచ్చి పరవాసుదేవుఁ బూజాదియంత ।
చిన్మయాకార సర్వేశ శ్రిత జనార్తి । హరణ శ్రీరంగనాయక యనుచు
మ్రొక్కె ॥ ౨౦ ॥ వ ॥ మఱియు ననేకవిధంబులఁ స్తుతియించి యచ్చోటు వాసి ॥ ౨౧
గీ ॥ జలమయంబైనయట్టి యాజంబుకేశుఁ । డగు మహాదేవు భజియించి యచ
టనుండి । విశ్రుతములైన యుభయ కావేరులందు । స్నానమునకును విష్ణువర్ధ
నుఁడు వచ్చిన ॥ ౨౨ ॥ వ ॥ యిట్లు వచ్చె ॥ శా ॥ వీరాగ్రేసర నాయకుం డుభయ కావే
రిన్ బ్రియం బొప్పనిం । పారన్ స్నానము జేసి దుష్టరిపు రాజాధీశులౌ చోళ ధా ।
త్రీరాజేంద్రులఁ జేరఁగాఁ గదలి వారిన్ గెల్చి శీఘ్రానతా । నారూఢిన్ దగు
కుంభకోణమున కాహ్లాదంబునన్ జేరుచున్ ॥ ౨౩ ॥ వ ॥ అచ్చట కుంభేశు నంద
ర్శించి మధ్యార్జునంబు జేరి యందుగల మహాదేవుం బూజించి చిదంబరంబు
నకు జనుదెంచె ననిన విని వైశ్యులమ్మహాత్మున కిట్లనిరి ॥ ౨౪ ॥ ఉ ॥ అనఘామా
నికులాగ్రగణ్య కమహాత్మా పుణ్య చారిత్ర సద్గుణుఁడా రాజు చిదంబరంబున
ను వెట్లుగాఁగ నేమెయి గాంచెను వచ్చె తరి యాత్ర ప్రభావములు గాంచి దే
శమాహాత్మ్యముల్ । వినుపింపాతని వెంటనంటి కొలిచే విఖ్యాతులౌ రాజు
లన్ ॥ ౨౫ ॥ క ॥ అనుమాటకు ముని నాయకుఁ । డనుమానము లేక వారి కంతఃక
రణంబున నుభవిష్యత్కథ వినుఁ । డనుచును మృదుమధుర వాక్యములరగఁ బలి
క్కెన్ ॥ ౨౬ ॥ ఉ ॥ శ్రావ్యముగా వినుండు నృపరాజశిఖామణియైనయట్టి కా । ర
వ్యుఁడు విష్ణువర్ధనుఁడు రాజకళాధర భర్తఁ డట్లు శ్రో । తవ్యుఁడు నయ్యె నచ్చ
ట చిదంబర పూర్వరహస్యమెల్లను । రవ్యవరేణ్యులార రిపురాజవిభాళ బ

విష్ణువర్ధనుని సేనాపతిగణనంబు

లంబులన్నియున్ ॥ ౨౭ ॥ వ ॥ వివరించెద వినుండు ॥ పంద్రెండు లక్షలు నలుబది
రెండు వేలు కాల్బలంబును - నందు రెండు లక్షల నిరువది వేలు విలుకాండ్రును
రెండు లక్షలు పందొమ్మిది వేలు ఖండాయుధులును - లక్షయు నలుబది వేలు గో
వశీమపడిగె వాగెలును - లక్ష ముప్పది వేలు కైతలును - నయిదు లక్షల తొమ్మి

న్నూరుగుఱ్ఱంబులును ఉత్తమలక్షణంబులు ముప్పదిరెండువేలు యుష్ట్రంబు
లును - నరువదియునువేలుగంధసింధురంబులును - నన్నియోరథంబులును
మొగిలీరు విమ్మూదేశపాశ్చాత్యులు రెండులక్షలు నిరువదెనిమిది వేలు
గుఱ్ఱపురౌతులును - నింతటిబలంబ విష్ణువర్ధనునియనుచరులై
గొలువ దక్షిణదేశంబులు సాధించిమగుడివచ్చునెడ కావేరీనది తూర్పున
సముద్రంబునంగలసిన సంగమస్థలంబునకనతి దూరంబున చిదంబరంబనుమ
హాస్థలంబులమహిమలుమున్నువిన్న వాఁడై తిరుమట్టువృద్ధాచలారుణాచ
లమరకతవల్లీనాథులంగాంచియచ్చటనుండి కాంచీస్థానంబు ప్రవేశించితద్గో
పురంబుదర్శించియేకామ్రనాథు కామాక్షీసహితంబుగాఁ బూజించి నుతి
యించి మ్రొక్కులిడి వేదవతిఁ జేరంజని ॥౨౬॥ క॥ ఆగమవిధినినృపాలుఁడు । వే
గవతిఁ దానమాడి వేగమెక్కనైనా । భోగవతిఁ దల్పునటునా । యాగమవిదు
లైనవైష్ణవాగ్రణులలరన్ ॥౨౭॥ క॥ ధన్యపవస్థుఁ డురిపురా । జన్యులనఁ బ్రగిన
రాజభయముల నెల్లన్ । జన్యమునఁ గెలిచిన్నపమూ । ధాన్యుండా కంచివ
రదరాజులఁ గాంచెన్ ॥౨౮॥ వ॥ మరియు శేషగిరిదర్శించియందలి తీర్థంబు
లనవగాహనంబుజేసియచ్చటనుండి వెంకటాచలంబు జేరంజని ॥౨౯॥ సీ॥ స
ద్భక్తి రెండవచక్రవర్తియొసంగుడంబైనవరకిరీటముధరించి । రవివంశజుం
డైనరాఘవుఁడిచ్చినగణుతింపరానిభూషలను దాల్చి । తనకుముత్తాతయౌ
ధర్మజుఁడిడినట్టిఘనమైనయొడ్డాణమనువుపరచి । బహుయుగాంతరముభూ
పాలురర్పించినయమరేంద్రమణులువక్షమునదాల్చి । రూపగాంభీర్యస
ద్గుణరూఢమహిమ । నెమ్మెకాడైన శ్రీవెంకటేశుఁ జూచి । శరణుశరణని మ్రొ
క్కెసాష్టాంగమపుడు । నిడుచునవ్విష్ణువర్ధనుఁ డెలమితోడ ॥౩౦॥ వ॥ అచ్చ
టపంచరాత్రంబులుండి కాళహస్తిజేరియాద్దేవుదర్శించి పూజించి నుతియించి
యచ్చోట్టువాశిచనిచని ॥౩౧॥ ఉ॥ నందిగిరీంద్రసంభవజనప్రకరౌఘసమూ
హశైలపా । రందరవజ్రధారతటిరంగదభంగురభంగసంగతా । మందసరో

జబృందగతమాధుకరాసలగానశోభితా। నందితతీరభూసరిదనీకిని గాంచెపి
నాకినీనదిన్ ॥౩౨॥ వ॥ తత్తద్విశేషంబులుగనుంగొనుచుయందు గృతావగాహ
నుండైకదలి విక్రమసింహపురంబనబరగు నెల్లూరు చేరంజనియందలి శ్వే
శ్వరునిం దర్శించియచ్చటనుండియుదయగిరి జేరంజనియందలి రాజన్యుల
తనవశులంజేసికొనికదలి యహోబలంబు సేరి యమ్మహానుభావుండగు
యహోబలేశ్వరుదర్శించియచ్చోటుకదలి ॥౩౩॥ శా॥ రేనాటన్ గలధా
రుణీశ్వరులుపోరేమానియారాజుకా। ధీనంబైననృపాలురన్ గదిసి యేతేర
న్నిగాఘాటధా। టీసివర్ణ క్రవరాశ్రమ క్రమమహారీవిన్ విజృంభించియా।
భూనాథుండరిగెన్ బ్రసిద్ధనృపరాడ్భూపాలురున్ గొల్వగాన్ ॥౩౪॥ వ॥ ఇ
ట్లుకదలి ॥౩౫॥ ఉ॥ ఆలవివిష్ణువర్ధననృపాగ్రణిగన్గొనెవిస్ఫురద్ఘురి। జాల
మునోపధీతరువిశాలముపుణ్యలతాలవాలమున్। పాలకశంకరప్రముఖభా
సురఖేలముదివ్యమైనశ్రీశైలము ప్రాంతవర్తితరసాలముమాన్యతపూను
కూలమున్ ॥౩౬॥ గీ॥ వనజబాంధవసఖునిసద్వంశజుండు। శ్రీమహాదేవుమ
ల్లేశుచేరిగొలిచి। భక్తతతికెల్లననురక్తినిచ్చి। కడుప్రయాణోన్ముఖుం
డయిగదలెనపుడు ॥౩౭॥ వ॥ ఇట్లుకదలివచ్చుసమయంబున ॥ మ॥ అరిరాజన్యు
లెదిర్చినిల్చిననుయుద్ధాపేతుసిక్షింపుచున్। శరణంబన్నగృపాళుడైయభ
యహస్తంబిచ్చిరక్షింపుచున్। సరవిన్ గొల్వగవచ్చువారలకునిష్ట ప్రాప్తి
గావింపుచున్। ధరలోనన్ బ్రతిపీఁగశబ్దమడిపెన్ దత్తన్నపశ్రీకారంబులన్
౩౮॥ వ॥ యిట్లనేకదేశంబులుగెలిచియనేకనదీనదపర్వతంబులుదాటిజనిచ
ని ॥౩౯॥ ఉ॥ అవిభుడంత గాంచెమహిమాంచలచంచలిచంచరీకసం। సే
వితదానగంధవనసింధురజాలమురత్నసానుసం। భావితశీలముక్ విజయ
భంజితకోమలచండసైంధవ। గ్రావవిశాలమున్ బహుసుఖప్రదకీలము
నింద్రకీలమున్ ॥౪౦॥ వ॥ యనంతరంబగృష్ణానదిందర్శించియందవగాహనం
బుజేసిమల్లికార్జునుదర్శించిమరియునమ్మహాక్షేత్రంబెట్లుంగాంచదలచిమున్న

ర్జునుండు దపంబుఁ జేయుచున్న యెడ మూకాసురుండను రక్కసుండు సూక
రరూపంబు ధరియించి యచ్చటికి రాఁగ దెంచిన దాని జూచి యర్జునుం డొక్క
బాణంబుఁ దొడిగి వేసిన నంత శంకరుండు క్రీడాకిరాత వేషంబు ధరియించి పా
ర్వతియుం దానును నవ్వనంబున సంచరించుచు నవ్వరాహంబుఁ గని తా నొక్క
మ్ము సంధించి వేసిన నది ప్రాణవిముక్తంబయ్యె నట శివుం డర్జునుఁ జెంది నిజబా
ణంబు పుచ్చుకొని యర్జునునిపై ననేక బాణపరంపరల నత్తరి నొప్పించిన
నర్జునుండును మహాకోపంబు చేసి యమోఘ బాణప్రయోగంబు జేసె నిట్లు ము
రువురకును ఘోరయుద్ధం బయ్యె నప్పుడర్జునుని నిజ ధనుః ప్రహారంబు శివుని
జటాజూటమధ్యంబున వెల్లిపుని దాకుటచే గిరీటికి నిజస్వరూపంబున బ్రస
న్నుండైన నప్పుడు పాండవమధ్యముండు శూలికిం బ్రణమిల్లి స్వామీ మీ రని
తెలియక యిట్లు జేసినవాఁడనైతి నని వినయపూర్వకంబుగా ననేకవిధంబుల
స్తుతింప నత్తరి శంకరుండు కృపగలవాఁడై పాశుపతంబొసంగి యనంతరంబర్జును
ని సౌందర్యాతిశయంబును పార్వతికిఁ జూపి యంతర్ధానుఁడయ్యె నాటంగోలె
పార్థప్రహారణంబని శివలింగంబు సభానామంబయ్యె నిట్టి ప్రదేశంబిదియని
భూకాంతులకుం దెల్పుచు యటచని పాంచాల-కురు-కుమ్మరు-గాంధారాది దే
శంబుల రాజుల పశ్చిమంబునకు పాండ్య కర్ణాటచోళాది రాజుల దక్షిణంబు

——విష్ణువర్ధనుండు గౌతమీస్నానార్థంబు జన్నుదెంచుట.——

నకు-సవినయంబున ననిపియందుల నిలిపి-యవ్విష్ణువర్ధనుండు గౌతమీస్నా
నార్థియై యొక దలితన్న దిగనుం గ్లొనకృత్యావగాహుండై సేనలన్నచ్చట నిలిపి నిజ
యసింహాముఖ్యులు వెనువెంట గొలువ ముందర చను సమయంబున మార్గం
బున మునిమిత్తంబుగ నుంగొని మహేశు విస్మరియించినంతట కపిలమల్లేశుని
దర్శించి పెనుగొండపుర ప్రాంతంబునకు జనుదెంచు సమయంబున్నరగ్గనా
ఆపురవర ఘుచళ్యంగా। రోవ న్నానసన్న భూమిష్షణాస హముతో। భూపతినిలి
చె సేనా।మూ పారము రాజ కార్య గుశలత్ మెరయన్॥ ౭౮॥ ఇవ్విధంబు
నఁ బెనుగొండపుర ప్రాంతంబునకుం జని జగన్మోహనంబగు నొక్క మ

ఖచితోజ్జ్వలసౌధంబుగని పరమానందహృదయుండగు నవ్విష్ణువర్ధనుండు
నిజచతురంగబలంబుల గౌతమీతీరంబున విడియించి యుచితబలబంధుమంత్రి
సమేతుండై యవ్వనంబు మందగమనంబునఁ బ్రవేశించిన|| లయగ్రాహి|| చంద
నసుగంధులగు సుందరుల మైచెమటబిందువులమాన్పుటకు మందపవనుండా
నందముగ రాగ కురువిందవిరులందు మకరందరసమాన్పడగ గ్రందుకొనుచుం
దిం|దిందిరములబ్బురపడంతముగఁ బుష్పధనువందుకొనియాయ ప్రియమం
దిరులు లక్ష్మీ| మందిరము వైమహిమ జెందుగతిదోప వనబృందములు మిగుల్చు లక్షు

——విష్ణువర్ధనుండుద్యానవనంబు ప్రవేశించుట——

విందులానరింపఁ||౪౪||గీ|| విష్ణుసన్నిభుండు ప్రాణభంగసులు| చైత్రరథము రీ
తిఁ జతురమగుచు| నందనంబు సొంపునవ్యమైపొడమెనో| యుద్యానముచుఁ దిరిగి
(జూడ దొణగె ||౪౫||వ|| ఇట్లవ్వనంబెల్లను సంచరించునెడ నొక్క సౌధంబుగాం
చి వసియించియున్నంత రాజాగమనంబు వనపాలుర వలన నెరింగి తద్దర్శనో
త్సవకుతూహలులై యనర్ఘ్యరత్నభూషణకాంచనాంబరంబులధికంబులు
గాఁ గానుకలుగొనుచు రానుద్యోగించు తరి బాలనగరంబులేతెంచి దద్విశేష
పదార్థంబులు గలదని వారిం జెయిట్లనిరి||౪౬||సీ|| వజ్రగోమేధిక వైడూ
ర్యమణిమయీ సౌవర్ణదివ్యభూషణములిన్ని | చీని చీనాంబర చిత్ర మాంజిష్ఠ
ధీరవయానీ పట్టాంశుకంబులిన్ని | కలితముక్తాహార కంకణాంగదముఖ్య
ప్రకటరత్నాంగుళీయకములిన్ని | ప్రియసవారోహణక్రీడోచితములై
నఘనజవోత్తమ తురంగంబులిన్ని | యనుచు లిఖియించి గరణంబులవనిప
తికి| జెప్పనెట్టే టిపత్తనల్ జేసి మనల| కస్తివెట్టుదురిది బుద్ధిగాదటంచు
|బహుధన ద్రవ్యవస్తువుల్ పరిహరించి... ... ... ||౪౭||

సీ|| ద్రాక్షామధూళికపుండ్రేక్షుఖండంబులు బింబఖర్జూరాదిదింబ్రములు.
ను|మల్లికాచంపక మాధవీకరవీర సురభి ప్రసూనవిస్ఫూర్తిమించ|గపూ
రచందన కాస్మీరకమనీయ కస్తూరికాది సుగంధములును | ద్రాక్షాజ్యదధిగు
డశర్కరక్షీరాది ఖాద్యవస్తురపదార్థములును| గంపలను పుట్టపుట్టికెలంగ
న్ను ధనియానించి వైశ్యులం జేతపట్టించికొనుచు |ధరణిపతిఁజూడఁ గనుమాళ్లి

ధానముఖ్యు లర్యులేతెంచు యుపవనహర్మ్యమునకు ॥ ౪౮ ॥ వ ॥ అనినవీని
యవ్వైశ్యులమ్మహారాజుంగాంచుటకు వారలెరింగించినక్రమంబుననుపహా

వైశ్యులు విష్ణువర్ధనుని దర్శనముకు వచ్చుట

రంబులుగొనివచ్చి యుపవనంబు ప్రవేశించి రాజసముఖంబునకు రానున్న
సమయంబున నిక్కడ విష్ణువర్ధనుండు మహాసౌధంబెక్కి యచ్చటవిద్యా
భ్యాసంబుసేయుచున్న గొంకగ వైశ్య కుమారులంజూచి వారలఁజమువులు
వినుచున్న సమయంబున సనపాలకుల వైశ్యులు తెచ్చిన కానుకలు రాజు
ముందరనిడి వైశ్యజనుల రాక నెరుంగింపనప్పుడు వారలా రాజునకు దొడిబడ
దండంబులు వెట్టిన వారలనూనయించి సౌధంబుమీదికింజనియందు కాంచన
మయ వేదికయందు కొంతదడవుని ద్రించి మేల్కాంచి పెనుగొండపురంబంత
యునిరీక్షించి ॥ ౪౯ ॥ మ ॥ కనియెం గాంచనరమ్యహర్మ్యవిలసద్ఘాంభీర్య
కుంభ ప్రభా కనదుజ్జృంభిత దేవతాలయమహాకల్యాణతూర్యోల్లసద్ధ్వని
భూయిష్ఠతరంబపారమహిమావ్యక్త ప్రకారంబునా బెనుగొండాఖ్యపురం
బుగాంచనమణీ ప్రేమాస్పదఖ్యాతము ॥ ౫౦ ॥ సీ॥ మందార దేవతామ
ణి కామధేనువిభ్రాజితంబగు దేవపతిపురంబో। అభినవశంఖపద్మాదినివాస
ప్రకాశితంబగునలకాపురంబో। హరినీలపద్మరాగాదిరత్న ప్రభావర్ణనీ
యంబగు వరుణుపురమో। స్ఫటికోపల స్తంభశశికాంత వేదికాశ్లిష్టంబు చేనొ
ప్పుశివపురంబో। దివ్యమాణిక్యకాంతి దేదీప్యమాన। సరసహర్మ్యోజ్జ్వలంబ
గుహరిపురంబో। ధరణి నెన్నఁదనిటువంటిపురవరంబు। గనియువినియాను నెగు
గమికలియుగమునా ॥ ౫౧ ॥ ఉ॥ ఈనగరంబిదెవ్వరిదియించుకఁ జెల్లెడి
దుర్గమెంతయో। దీనికి నేమి నామము దీనికి నిక్కముకర్తయైన వాఁడే న
రనాయకుండునను నెన్నఁడుజూడగ రాఁడటంచును ద్యానవనాంతరస్థ తరుణా
ర్యజనంబులఁజూచి పల్కెనర్థి ॥ ౫౨ ॥ వ॥ విని బాలకుమారులిట్లని చెప్పందొ
ణంగిరని పాలంకాయనముని చెప్పిన యనంతరకథావృత్తాంతం బెట్టిదయ్యె నని
యవ్వైశ్యులడుగుటయు ॥ ౫౩ ॥ మ॥ పరమగర్తస్థలదుర్గపట్టణమహా

ప్రాకారులత్యంతసత్కారుణాంభోధిసమానులాగమకళాంగణ్యాగ్రసంర
తుణా। కలనామ్నాయపథప్రచారులనఘుల్ కల్యాణసత్కీర్తులు। గ్వరపె
న్గొండపురీనివాసులుసదావర్ధిష్ణులిద్ధారుణిన్ ॥ ౫౭ ॥ మాలిని। జలధివల
యితోర్వీచక్రనిర్వక్రకీర్త్యా। జ్జ్వలనిచయవనాంతశ్మారదాసం ప్రసా
దో। జ్జ్వలమధురవచోసంచారిసల్లాపరేఖా। కలితసుజనహర్షఖ్యాతవైజా
త్యవైశ్యుల్ ॥ ... ... *

గద్య

* ఇతిశ్రీసరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహమకరందనిష్యందబిందుసందో *

హానుధురధురీణమధుకరాయమానమానసరసకవితావిలాసభా

* స్కరాచార్యనామధేయప్రణీతంబైనవైశ్యపురాణంబనుమ *

*హాప్రబంధంబునందుగుసుమాఖ్యనకుకుమారీకుమారులు *

*విగినినదినప్రవర్ధమానులగుటయు। విష్ణువర్ధనుడిగ్విజయం *

*బును-సకలరాజన్యులజయించిసకలతీర్థక్షేత్రనదీనద *

*బులుసంచరించుటయు-సేనాపరిగణనంబును-గౌతమీ *

స్నానార్థంబువిష్ణువర్ధనుండుచనుదెంచుటయు

పెనుగొండకునారాజువచ్చుటయు । నుద్యా

నవనప్రవేశంబును। వైశ్యులారాజదర్శ

* నార్థంబువచ్చుటయు। రాజుసౌ *

ధంబుమీదికిజనిపురంబుచూచు

టయు-ననుకథలంగలవిమ

* ప్రథమాశ్వాసము . *

* శ్రీరస్తు. *

వైశ్యపురాణము.

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీసారస్య విశేషవి।భాసురవాచాత్ర మోదపటువిభవమహా।భూ
సురసంరక్షణవి।ద్యాసురభూచక్ర శాశధన్యులువైశ్యుల్ ॥ ౧ ॥ వ ॥ ఆక
ర్ణింపుండనిసాలంకాయనమునికి వైశ్యులిట్లనిరి ॥ ఉ ॥ కారణబాంధవుండయి
నకారవవంశవివర్ధనుండుస త్కారిమినేగుదెంది పెనుగొండపురోపవనం
బునంమళ్ళం।గారవనంబనంగవరకల్ప నగంబులుభూమిబుట్టునా।తీరునను
స్నయవ్వనమ్మఁజేకువసౌధ్విన్నృపాలుఁడచ్చట౯ ॥ ౨ ॥ క ॥ కనుఁగొనిజిత్ర
విచిత్ర।మ్మునగనుపట్టువరసౌధముధరాధీశుం।డనుమోదముప్పిరిఁగొన।
మునినాయక యందునుండెమూర్ధన్యుండై ॥ ౩ ॥ క ॥ అనియాసతిచ్చితి
రియా।వనజారికులుండుమానివరయాసౌధం।బుననుండేమియొనచెన।నిన
వినుఁడనిమరియునమ్మునీంద్రుండనియె౯ ॥ ౪ ॥ సీ ॥ ఆబాలనగరంబులవనీ
శునకు మ్రొక్కివినయంబుతోడనిట్లరివతికి।కమలజుఁగృపవిశ్వకర్మనిమ్మి
తమైనభాసిల్లుఁబెనుగొండపట్టణంబు । అంబికానాయకుండగ్రహారంబుగా
మెచ్చివైశ్యులకెల్లనిచ్చినాడు।సవర్ణమాన్యంబుగాజగతీశులెల్లను పాలించి
చుండురుభక్తితోడఁ।గలితధనధాన్యసంపదల్గలిగియురియు।వేదియానెనిమి
దిపురములీపట్టణమున।కర్థితోఁచెల్లివచ్చుశివాజ్ఞచేత।విఖ్యాతధనరాజేం
ద్రవిభవసాంద్ర ॥ ౫ ॥ చ ॥ అనిమధురోక్తిబల్కి సభరాధిపవర్యుఁడుశాం
తచిత్తుఁడై।మొనశిసుగంధమూలమునమోమలరించినఁగృష్ణసర్పమో।య
నతనరోమముల్విడిచియాత్మముదంబునబొందియున్నచో।వనఫలపుష్పముల్

మనుజవల్లభుసుందర బెట్టిరన్నియుఁ ॥౬॥ క॥ అంతట వైశ్యులు ధరణీ। కాంతు
నిదర్శించి మ్రొక్కి కానుక లిడిన౯। సంతోషించినృపాలకుఁ। డెంతయుమ

వైశ్యులు రాజసందర్శనంబొనరించుట

న్నించెసత్కృపేక్షణ మొలయ౯ ॥౭॥ వ॥ యనంతరంబా రాజునకు వైశ్యు
లిట్లనిరి॥౮॥ క॥ రాజోత్తమమాపురికి౯। రాజతగతివచ్చి మమ్ము రక్షింపవలె౯।
దేజమెలర్పఁగననవిని। సౌజన్యంబొదవఁగదలెసంభ్రమ మెసగ౯ ॥౯॥
శా॥ భేరీభాంకృతులుల్లసిల్లగమహాభృత్యుల్ కుంభికుంభస్థలి౯। జారోదారసు
హారమౌక్తికరుచుల్ తారాగతింబర్వ శ్రీ। గారోదారుఁడు విష్ణువర్ధనుఁడు
భూకాంతుండు సేనారవ। స్ఫారుండై పురికేగుదేరబదరీ పట్టాభిషేకోద
గ్యుఁడై॥౧౦॥ వ॥ అప్పుడప్పిష్ణువర్ధనుండు చితపరివార సమేతుండై చనుచు
న్నసమయంబునమతిమంతులగు వైశ్యులుపూర్వకారణంబుదలంచినీచజ
నాదియానావరోహణవిరహితంబుగావలయుననియుక్తిసాధించిపురద్వారగ
నగరేశ్వరదేవాలయపర్యంతపరికల్పితమార్గనిరర్గళమాంజిష్ఠపట్టుచీ
నాంబరపరిచ్ఛాదితాలంకారంబొనర్చినఁజూచిపులిచిసంతోషించియారాజ
శేఖరుండాశ్చర్యంబునొందియు వైశ్యులఁజూచి యీయమూల్య వస్త్రం
బులీవీధినేటికిఁపరచినారని నవినయంబునఁగృతాంజలులై యిట్లనిరి. స్వామీ నీ
వుమహారాజువు పాండవవంశవర్ధనుండవు నీవునిరాఘాటధాటివై ఖరినీవి
శ్వవిశ్వంభరావలయంబు దిగ్విజయంబు జేసి మాభాగ్యవశంబున నవధరించి
తిరి దేవపాదారవిందంబులకుమార్దవంబుగావలయునని యడుగులకు మ
డుగులుపరచినారమనిన సంతోషితస్వాంతుండై మంత్రిసామంతపురోహిత
రాజకుమారసహితంబుగా వాహనంబులుడిగ్గి పాదచారులై చని పురంబు
ప్రవేశించునప్పుడు దేవాలయాంతరవిజృంభితమురటాశంఖభేరీమృదంగవే
ణువీణాదినినాదంబు మేదురంబై రాజదర్శనోత్సుకోభయపార్శ్వహ
ర్మ్యవాతాయనస్థలస్థితసుందరమణీకలకలంబునునతిసంభ్రమాంతరగ
తానుస్థితయువతీజనగతిభేదంబును-సత్వరగమనసమయవిశదనీవీబంధగ్ర
హణైకహస్తంబును-ననుగతశిశుజనగృహీతచేలాంచలనిమిత్తప్రకాశితప

చోరాధరమందాతువిరహితంబును-ప్రతిగృహద్వారప్రదేశసంస్థాపితసువ
ర్ణస్తంభాగ్రజృంభమాణవిచిత్రపట్టాంశుకశోభితంబును-విద్యుల్లతానుకా
రిదేదీప్యమానరత్నదర్పణతోరణాలంకృతంబును-పారఘనసారమృగమద
ప్రసూనజలసమ్మార్జనవిశుద్ధముక్తాఫలరంగవల్లీ విరాజితవిపణిమార్గం
బును-భూసురాశీర్వాదమంగళపాఠకపఠితగద్యపద్యోదాహరణాదిచాటు
ప్రబంధబంధురంబునునై బ్రవర్తిల్లుచుండఁ బురస్త్రీలుతమలోన ॥ ౧౧ ॥ ఉ॥
ఉన్నతరమ్యహర్మ్యములనుజ్జ్వలహాటకమంటపంబులన్ । బ్రన్ననవెండి
మాడువులభవ్యచమత్కృతగోపురంబులన్ । పన్నుగనెక్కిసుందరులుభావ
జసన్నిభువిష్ణువర్ధనున్ । సన్నుతవిక్రమాన్వితు నిశాకర వంశజుఁ జూచి
యిట్లనిరి ॥ ౧౨ ॥ సీ॥ ఇతఁడుసూవైరిభూమీశులనిర్జించిచండాడివచ్చినదండి
మగఁడు । ఇతఁడుసూకల్యాణపతినాజిలోపలపట్టితెచ్చినజగజ్జెట్టిబిరుదు । ఇత
ఁడుసూరాజమహేంద్రపట్టణమునరఘువుకైవడినేలురాజవరుఁడు । ఇతఁడు
సూభామలకిందిరానందనుచాట్పునకరగించుఁజతురమూర్తి । యనుచువా
రవనితలంగాంత నేతెంచిచూచుచుండజనులుజూచుచుండ । పూర్ణయశుఁడు
వచ్చెఁబురికిధీరుఁడు వంశవర్ధనుండువిష్ణువర్ధనుఁడు ॥ ౧౩ ॥ వ॥ ఇట్లుపౌరజ
నంబులునుతియింపుచుండ రాజమార్గంబున చనుచు శ్రీనగరేశ్వర దేవాల
యాగ్రగోపురసమీపంబున నిలిచియుచితాప్తమంత్రిసహాయుండైయాదే
వునిగర్భాగారంబు ప్రవేశించిసువర్ణపుష్పంబులఁబూజించి ప్రదక్షిణక్రి
యాపురస్సరంబుగాసాష్టాంగనమస్కారంబులానరించి యనేకవిధంబుల
నగరేశ్వరదేవునుతించితద్దేవతాపరిచారకభక్తజనదత్తప్రసాదంబులుశిరం
బునధరించివెలువడితన్ముఖమంటపాంతరచంద్రకాంత వేదికాప్రదేశసం
స్థాపితరత్నసింహాసనాసీనుండైసంతతోత్సవవిగ్రహంబులసేవించితత్సమీ
పంబుననిలిచితద్దేవతామాహాత్మ్యంబువినుచున్నసమయంబున గంధాక్షత
ధూపదీపతాంబూలంబులొసంగినగైకొనియొక్కవీఁడుపట్టుజేయించుచు
నుటయుఁదత్స్థానంబవారంట్లచేసినయమ్మహారాజుపరమాప్తమంత్రిసహాయుం

జైతనబంధువర్గంబులనొక్కచోటనుండనియమించి తానమ్మహాసౌధంబుఁ బ్ర
వేశించినసమయంబున॥౧౪॥ క॥ పిడియించి సంభ్రమంబునఁ। దడయక నీరా
జనంబు ధరణీశునకున్। వడిగతి దెప్పింపవలెఁ గన। గడు వేడుకనొందె వైశ్య స్వామి
నులంతన్॥౧౫॥ చ॥ సురభిత వారిసేక పరిశోభిత నిర్మల కాంతి దేహులై సర
విచిత్ర వస్త్రభూషలు చయ్యన గట్టి సుగంధపుష్పముల్ స్థిరకబరీభరంబులను జె
న్నువహింపగ భూషణ ప్రభా। కరి మెలు దిక్కులన్ మెరయ కాంతలు తత్కుల
వృత్తి సొంపునన్॥౧౬॥ ఉ॥ రాజకులాధినాథునకు రాజనిభాననలర్థితో డనీ
రాజనమిచ్చి కానుకలు రాసులుబోసి శుభోదయోత్సలం। దేజమెలర్పఁ గాఁ
దగిన దీవెనలిచ్చి చెలంగి నిల్చిరన్। రాజసమొందు వీడెములు రాజొనరించె య
నంతరంబునన్॥౧౭॥ ఉ॥ పావనలీల వైశ్యకులభామినులిట్లు నివాళి సేయుచున్
దీవెనలిచ్చిరన్ నృపతి ధీరత వీడెములిచ్చు నంతలో। నావణిగన్వయాగ్రమున
నంగజు మోహపు బాణమో యనం। గావిలసిల్లు వైశ్యవరకన్యక గాంచె
దృఢానురాగుఁడై॥౧౮॥ క॥ అప్పుడు మానవనాయకుఁ। డప్పుణ్యాంగనలఁ జూ
చి వాంఛముతోడన్। కప్పురవీడెముల్ గొసంగుచుఁ। దప్పక వీక్షించెనంతఁ దా
మరసాక్షిన్॥౧౯॥ చ॥ ఉడుగణమధ్యమంబున మహోజ్జ్వల కాంతి జెలంగి
చెల్వమైఁ। బెడఁగగు చంద్రరేఖ గతిఁ బేర్చు తలోదరి నొక్క కన్యకన్। గడు
వడి మోహపాశమునఁ గాంచి మనోభవ బాణజాలముల్। వడివడి తాకి జ
ర్ఝరిత వాసమనోగతుఁడై తలంపుచున్॥౨౦॥ శా॥ ఈతన్వీ త్రిపురాంత
కుండ సద్యశుఁ డీక్షించెనానర్థితోఁ। జేతోమోదమునం దెహార్య సుతకుం
జేదీంపనర్థాంగమా। యాతవ్యార్థము నేలనిచ్చు భవితవ్యంబంచు తన్మస్త
తిన్। జాతాశుండగు విష్ణువర్ధన ధరాచక్రేశ్వరుండుబ్బెనన్॥౨౧॥ ఉ॥ బాల
ను బాలచంద్రముఖి పద్మవిలోచన పద్మగంధినిన్। బాలమృణాళ కోమలవి
భాసిత బాహను నీలవేణినిన్। లాలిత పుష్పపల్లవవిలాసిత గాత్రిని బ్రహ్మ నే
ర్పరై। నేలసృజించెనో ధరణి నెన్నఁడు జూడము యిట్టి బాలికన్॥౨౨॥ శా॥
ప్రాలేయాచలకన్యయో మరియు నాపాథోధిరాట్పుత్రియో। మేలో భార

తిరమోశచిత్తరుణిరమామానధ్వజాత్మేశమా। హేలావిగ్రహానన్యవిగ్రహాగ
తికాదిష్ఠాత్రబొల్పారుని॥ బాలారత్నముఁజూచినంత నెమహాభావంబునప్పొ
గడిగె ॥ ౨౩ ॥ వ ॥ అనియప్పమహీపాలుండుపూర్వశాపవశంబునబుద్ధిప్రే
రేపింపఁబడిమఱియునిట్లనియె ॥ ౨౪ ॥ సీ॥ హరిణేందుశరధిజంఘాపాళ్యా తిశకరికుం
భహంసభృంగాలకయానజఘన । నలినశంఖావర్తనాభిగళాంఘ్రియు
త్పలవజ్రరంభోరుదశనగంధి । నద్ధేందుముకురలతాంగిగఁడాలికవసుకు
క హారిమధ్య వచనహస్త । సర్వలక్షణప్రశస్తవాసవియను। గన్యకయును
జూచుచున్నయంత। నమ్మృగాక్షిఁజూచియప్పమహీరమణుండు। ప్రసవబాణ
ధరుని బారిఁజేరె ॥ ౨౫ ॥ వ ॥ ఇట్లుమదనసంతప్తమానమానసుండైయక్కన్య క
యాపాదమస్తకంబుచూచిమఱియువర్ణింపం దొడంగె ॥ ౨౬ ॥ గీ॥ లలితనవ్య
ప్రవాళపల్లవసమాన। కాంతిమించె సతీపాదకమలయుగము। సరసరా
గాంబురాశిసంచారమునకు। యలరతగిలినయగుణాగ్రవంబు గరణి ॥ ౨౭
గీ॥ నవ్యలావణ్యపద్మినీనాళపాప్య। కలితజంఘలనొప్పెఁదక్కాంతిహంసి। స
రసమణిహేమమేఖలాపరిష్కృతమైన। మదనపురిలీలజఘనంబు మగువగొల్చె
॥ ౨౮ ॥ క॥ చారువిశేషవిలాసమ। యూరములకునరిటి స్తంభములోమరుఁ బురి
కిఁ। తోరణకంభములోయన। నూరువులొప్పారెసతికి నుజ్జ్వలకాంతిన్
॥ ౨౯ ॥ క॥ క్రూరహరనేత్రశిఖిసం। చారంబుననోగిలినాభి సరసింబడినన్।
మారుతనుధూమరేఖా। కారంబునరోమరాజి కాంతకునొప్పెన్ ॥ ౩౦ ॥ క॥ స
తిదేహలతికజనన। స్మృతియగురోమాళిభృంగమాలికెడాల్చెన్। నతని
మాలతనుచరము। ప్రతినిర్మితకుసుమజటాభరంబుబోలెన్ ॥ ౩౧ ॥ క ॥ గిరిశన
వపుర్వక్రంతెను। బరికింపగమ్య దువులైన బాహువులువడిన్। విరహిజ
నంబులకునుశం। బరవైరిఘటించుకంఠపాశములనఁగాఁ ॥ ౩౨ ॥ క ॥ అతులిత
కంఠమ్యతిన* ప్రతిమంబైహారమొప్పెరాజితహార * స్థితిఁజేకంఠముమించె
ను* జతురతనన్యోన్యకాంతిసదృశములగుటన్ ॥ ౩౩ ॥ గీ॥ బంధుజీవప్రకాంతు
లపరిహాసించె* నధరకాంతులచేతనయ్యంబుజాక్షి। సలలితంబైనలావణ్యజల

ధియందు*పవడములందీగెఘరియించుపగిదిబోలీ॥౩౪॥ క ॥ విరులుజిగురాకు
మీాదను*మురువగుపవడంబుమీాదముత్యములగతిఁ * నరుణాధరపల్లవము
న* నెరశినంజిరునగవు కాంతి నెలతకునొప్పెఁ ॥౩౫॥ క ॥ గౌరవనాపావంశ।
స్ఫారలలాటాతపత్రసంశ్రితసుహిమరు * భ్రూరేఖాచిహ్నితపటు*తారా
ననకాంతిరాజుతరుణివహించెఁ ॥౩౬॥ క ॥ వదనాంభోజము పైతు * మ్మెదగ
మిక్రియ కేశభరముమించినగసిస*మ్మదముడ్గిగిపిగ్గ చేతను *వదలెనుజమరీ
మృగములువాలప్రియములే ॥౩౭॥ సీ॥ ఈకన్యనసమాత్ముఁ డీక్షించెనామె
నాఁడెయొడలిలోసగమేలయమరనిచ్చు। ఈశాలగనుఁగొన్న నిందిరా దేవిని
యురమునహరియేలయుండనిచ్చు। ఈరామగాంచిన వారిజగర్భుఁడు వద
నంబునందేలవాణినిల్పు। ఈ వేమయున్న చో కెరిగిననింద్రుండుశచికేల
కామితసౌఖ్యమిచ్చు। భువనమోహనరూపంబు పొందు జేసి। మించిపరమేష్ఠి
దీనినిర్మించినాఁడు। నాదునాపూర్వజన్మపుణ్యమున జేసి । సొంపుపెంపారని
క్కాంతఁజూడగలిగె॥౩౮॥ వ॥ అనివితర్కించిమరియునిట్లనియె॥౩౯॥ స॥ జలరా
శిమథిలోచంద్రుతోఁబుట్టినకన్యగానిది వైశ్యకన్యగాదు॥ మంచుగుబ్బలిరా
జుమహితపంబునఁగన్నకన్యగానిది వైశ్యకన్యగాదు॥ పదునాల్గువిద్యలపట్టు
గొంమ్మైనట్టిగన్యగానిది వైశ్యకన్యగాదు॥ వేయుగన్నులవానిపిభునిగాగ్గైకొ
న్నకన్యగానిది వైశ్యకన్యగాదు॥ గరుడగంధర్వకిన్నరఖచరయక్ష॥ కన్యగాని
దిమరి వైశ్యకన్యగాదు॥ ధాత్రినిక్కన్యగని తారుధన్యులైరి॥ వారలిట నెవ్వర
నినన వైశ్యసతులు॥౪౦॥... ... ... *
ఆరాజునక్కిలనిరి ॥౪౧॥ గీ॥ కుసుమగంధిన మేతుఁడై కుసుమశెట్టి। బహువిధం
బుల దేవతోపాస్తిజేసి। యిన్మహీస్థలిపుత్రకామేష్టియందు॥ కాంచెనీ వాస
వీనామకమలముఖిని ॥౪౨॥ క ॥ అనవిని యావీరనాథుఁ। డనుమానమ్ముదక్కి యద
క్కన్యంగనయనుచుఁ॥ మనమ్మునను బ్బుచుఁగుసుమాఖ్యునిచేరఁగఁబిలిచి
యుతవిఁగూతునునడిగెఁ ॥౪౩॥ క॥ పరనారిసహోదరుఁడన * ధరమేలి
తి నేనుసకలధర్మజ్ఞుఁడనై * సరసిజముఖిక న్యకయునఁ। గరమర్థినివింటిమా

నపుకొందునుదీర్ణ ॥౪౪॥ క॥ కుసుమమాప్వయని పుత్త్రికె *ననదృశలావణ్య
వాకునతివేడుకతో *నొసఁగుసుమమామాయనఁగా *వసుధాస్థలి వెలయువై
శ్యవంశాధీశా ॥౪౫॥ వ॥ అనిపలికినకుసుమావ్వ యుండుతనమనంబులో
యుక్తిసాధింపయిట్లని రోచించె ॥౪౬॥ ఉ॥ శ్రీమహితస్వభావుఁడువిశిష్టగు
ణోద్భవుఁడార్యసన్నుతుం *డీమనమెట్లువచ్చునరియిచ్చెదనన్నను వంశ
హానియగు *నెమియనంగవచ్చునని యిట్లుచుఁజింతవహించిధీరుఁడై । స్వామి
హితంబుగామన్ననువాక్యములన్ బలికెన్ ప్రియంబునన్ ॥౪౭॥ గీ॥ ఇంత
కంటె మేలుయెక్క డొందఁగఁగల్గు నవధరింపుఁ డనినసంతబోకఁ । దథ్యమను
చుమిగులఁదాత్పర్యచిత్తుఁడై । యొసఁగవలయుననినఁగుసుమవిభుఁడు ॥౪౮॥ ఉ॥
ఇష్టధనంబులెల్లధరణీసురకోటికివిచ్చిబుత్త్రికా *మేష్టియజించుచోటఁదరు
ణేందుధరుఁడుదనూజఁనిచ్చెపో *తుష్టివహించికూరిమిఁదొయ్యలిబెంచితి
గారవించితిన్ *శిష్టతనీయఁబుచ్చుకొనఁజెల్లదువైశ్యులకత్తలందరున్ ॥
౪౯॥ క॥ భూపాలకవినుమాకును రూపాకుఁగర్తవై నమహితవిచారు
ల్ ॥ మాపాలిదులస్వాములుని పాదములానయనగనిశ్చలబుద్ధిన్ ॥౫౦॥ నగర
స్వాములదిక్కుఁజూచివసుధానాథాగ్రగణ్యుండనై । మృగనేత్రిదిలకం
బువాసవినిసన్మనాత్మనాకీవలెన్ । దగురాజ్యంబునవర్ధముంకువయగాఁ
దత్త్వంబుగానిచ్చెదన్ । జగమెంచన్ దగలగ్ననిశ్చయగతిన్ సాధింపుడీసొంపు
నన్ ॥ వ॥ అనివురియును ॥ సీ॥ చీనిచీనాంబరచిత్రవస్త్రంబులుషండికట్టములుపఁ
ద్రెండువేలు । రత్నాంగుళియ్యకల్ త్రివేయహారంబులర్థితో నేఁబది యారు
వేలు । కర్పూరకస్తూరికాగంధసారాదులమున్గళద్రవ్యమధికమిత్తు । బ
హుధనధాన్యసంపదలచేఁపెంపొందుఁబురములువైశ్యులకిరయనిత్తు । భూధ
రమువంటివిక్రమస్ఫురితసత్త్వ । భద్రదంతావళంబులుపట్టుజవాధిక్రొత్త
మాశ్వసహస్రంబులిత్తునాకు । మరుమలైనట్టివైశ్యకుమారులకును ॥౫౧॥
వ॥ అనినవినియవ్వైశ్యకుమారులుమనంబులవిషాదంబునొందియాత్మగ
తంబున ॥౫౨॥ ఉ॥ బాలకబాళహేతిగజకాలయముపాకినరేంద్రతీచేఁదాలి

మిహూళియీవిధము దైవవశంబటుగాకయున్న చో। బాలికి మోహభావము
నపార్థివముఖ్యుఁడు గోరుచెట్లు తా। త్కాలికబుద్ధిచే నొకమతంబు దలం
తుము నీతివైఖరిన్ ॥౫౫॥ క॥ ప్రబలుఁడు నరపతి ధరలో। నబలను యిక్కన్
నినఁగణగియతి మోహితుఁడై। యబలారత్నమ్మఁ గోనిచను ।విబుధాధిపస
మ్మఁడు తనదుపీటికి నిపుడున్ ॥౫౬॥ ఉ॥ రాజుసమస్తదేశముల రాజులనో
డిన విష్ణువర్ధన। భ్రాజితనామధేయుఁడగు రాజకులాగ్రణిఁ గానన
హున్ఁడౌ। రాజులమంచునీయగము రాజులు హీనజులైన బుద్ధిదు। ర్వ్యాజ
ముహూర్తరంచు నిరుపాధికబుద్ధి నుపాయదిత్తులై ॥౫౭॥ సీ॥ జవవిక్రమ
క్రియాసంపన్నుఁడీ రాజు బలిమిమీకుండశక్తులము గాము। పుడమిరేనిపురం
బువిడిచిపోదమటన్న నఖిలదేశములకు నాథుఁడితఁడు। వనవరియగు రాజు
శరణండమంటి మాయిలభూపతులనెల్లఁ గెలిచినాఁడు। కాగనీ వాసవకన్యకని
చ్చిననశక్తిలేనిందునీ యవనియందు। నీకపోరాముయీకున్న నెగ్గుబుట్టు। యి
త్తుమనిలగ్న నిశ్చయం బెపఘటించి। యనుపుదము రాజునకు బుద్ధి నధికులను
చు ॥౫౮॥ క॥ కాలక్షేపము సేయుట మేలగునీ వేళ నను చుమిక్కిలి ఘనమల్ ।
లీలను జ్యోత్స్యులకొసఁగిన్ని। పాలాగ్రేసరుఁ నిజా చిపలికిరి గణకుల్ ॥౫౯॥
చ॥ అనఘపరాక్రమాన్వితుఁడ వజ్జనవంశవరేణ్య విష్ణువర్ధన నృపరాజ
భూపనుతధర్మగుణాన్విత వైదికంబు చేసినుపమవృత్తి వైశ్యులకు నల్లుఁడ వైతివి
యింక మాకునీ। చనుపుదనంబు రాజ్యమును సంపదయున్ గొదయేతలంపగా
న్ ॥౬౦॥ క॥ దేవరకు పావనిత్తుము। పావనసుగుమాకులంబు ప్రజలోఁ ననఁగా ।
భావించి లగ్న దివసము। శ్రీ వెలయఁగ నిర్ణయింపు సిద్ధాంతులచేన్ ॥౬౧॥ వ॥
అనవిని యమ్మహీపాలుండు సిద్ధాంతుల రావించి లగ్నం బిడుమనుటయు ॥
౬౨॥ క॥ కార్యార్థులైన వైశ్యులఁ। గార్యము నాభూమిపాలు కార్యముఁగ
లుగన్। ధైర్యంబున మాసావధి। నార్యులు శుభలగ్న నిశ్చయముఁ జేసిరొగిన్ ॥
౬౩ ॥ వ॥ ఇట్లు నిశ్చయించి ప్రభవ సంవత్సర మాఘ శుద్ధ ద్వితీయా గురువా
రంబున జామిత్రశుద్ధిగల లగ్నంబొక్కటి జామెక్కినమీఁదఁ గలదనిన వాక్యం

బులకుసంతసిల్లి పురోహితజనంబులకు బంధుజనంబులకును దాంబూలాదివి
ధానంబులొనరించి కదలుసమయంబున విందారగించి విచ్చేయుండను కులవృ
ద్ధులగు వైశ్యులం జూచి బాలనగరంబులిట్లని పలంచిరి ॥ ౬౪ ॥ క ॥ సంతసము
నకట్నములత్యంత ప్రియ మెసఁగనిచ్చి యనుపక వైశ్యుల్ । శాంతమతినిలిపి
రవనీకాంతుని విందారగించిగదలుమటంచున్ ॥ ౬౫ ॥ వ ॥ అని చింతించి
వైశ్య జనంబులం గడకువచ్చి కులోచిత సంజ్ఞలైనం బదురుమాటలనిట్లనిరి ॥
౬౬ ॥ సీ ॥ నీ రాజజనంబులు నెరయరప్పించిన వనితలతో గూడివచ్చునంతఁ । జిరు
తగనుంగొని చిత్తంబులో పొంగి వెసతోడ నీ రాకు నిసుపుమనిరొ ✻ నెడజేసె
నిలిపితిమింత టిదోసగర్వ్యంబ్రబలుండు ధారుణీపాలకుండు ✻ పృషగుదన్మా
లమనిపొందగా బంజుల మెసఁగ నేతెంచి దామెట్లుఁ జూడి ✻ రహస్య తరమైనబ
హుపదార్థములు దివ్య ✻ పదక కాంచన రత్నసంపదలు జూచి ✻ యేమివీపులు
చెలగునోయి యాత్మణంబ ✻ పలుకు నేపుర్ నసురిగిందవలయునను పు ॥ ౬౭ ॥ వ ॥
వృద్ధవైశ్యులా బాలనగరంబులకిట్లనిరి ॥ చ ॥ పతితుండైన మహాపిరోధియయి
నంబా పాత్ముడైనక । ద్ధి తుండైనగ గళాగ్ని దుతిడయిన విద్వేషంబు
తోవచ్చినన్ ✻ పితృమాతృఘ్నుఁడునైన చోరుడయినన్ భీభత్స చండాలసం ।
గతుఁడైనన్ భుజియింపఁజేయవలయున్ గాలాతి పాత్రంబునన్ ॥ ౬౮ ॥ క ॥
ఆతిథ్యసత్క్రియామతి । నీతని బ్రాధింపవలసె నేమనవచ్చున్ । మీతలఁపు
కొలదినడపుఁడు ✻ భూతలపతిమనసుకందు బొందకయుండన్ ॥ ౬౯ ॥ వ ॥ అ
నినవట్ల సేయువారమని వారలవిష్ణువర్ధనుకడకుం జనియిట్లనిరి ॥ ౭౦ ॥
గీ ॥ విష్ణువర్ధన నేశ విన్నపంబొక్కటి । విన్నవింపవలయు విన్నపంబుఁ । జిన్నవాండ్ర
టంచుఁ జిత్తాననుంచక । నాదరింపు భూతలాధినాథా ॥ ౭౧ ॥ క ॥ విందారగిం
చిపోయిన ✻ సందేహము గలదు కార్యసరణియు గాగాఁ ✻ గొందరు మా పెద్ద
లుముదు ✻ గంమరు పెండ్లిండ్లరొమెలఁ గాపుణ్యనిధీ ॥ ౭౨ ॥ వ ॥ అనిమరియుని
ట్లనిరి ॥ సీ ॥ నగుమొగంబుల బాలనగరంబులిట్లని పలికిరప్పుడు మహీపాలుతోడ ।
నృపవర్య మా కన్య నీకిచ్చి వేడుకఘనత రాజ్యము సేయఁగలిగెననుచు ✻

మహినుత్సహింపంగమాపెన్గలిప్పుడువిందుఁజేయగనింకపొందుదప్పె*జగతి
లోపలనొక్కపామెతగలిగుండుగతికిలేనతకదీకార్యమనుచు* ఘనప్రియ
మ్మునభుజియింపగదలిరమ్మ*నరుగవలసిననీతుణమరుగుమనిన * నతికి లేమి
రాడినట్టి మాట* లాడవద్దనిభూపాలుఁడాతుణంబ ॥ ౮౩ ॥ గీ ॥ అట్లుగాక
యనుచునాహవవిజయుండు*విష్ణువర్ధనుండు వెడలెఁబురము* బాలనగర
ములునుపాయకసంప్రీతిఁగొలిచిచనిరినీతికుశలులగుచు ॥౮౪॥ ఉ ॥ బాలవ
ణిగ్జనంబులును బ్రౌఢవచోవిభవంబుతోడభూ * పాలవరేణ్యు వెంటఁబ్రి
యబంధులకై వడినేగిరాపుత్తులై*శైలనదీనదాంతరవిశంకటచారువన ప్ర
పుష్పలో *లాలితశారికాకోకిలవిహారములాత్మ మునంపుఁజేయఁగా ॥౮౫॥
ఇట్లుచని ॥ అంగజవైరిచారుమకుటాంతరసంగమహారవస్ఫుటో । త్తుంగత
రంగసంచలితతోయపతంగమహాగ్రహావరుగ్భంగశుభప్రసంగనిజభ
క్తజనావనదృష్టిశోభితా। పాంగవటీరచంద్రధవళాంగనుగంగనుగాంచెన
త్తటిన్ ॥౮౬॥ సీ॥ కౌస్తుభరత్నంబుగనుగొన్నరీతిని బాలఁజూచినయంతలీ
లతోడ। గోమలినావెంటగొనుచు రాజమహేంద్రపురవరంబునకుఁదేబూన
నైతి। విందుఁజేసినయట్టివిభులనుమాన్పించియనిపరివీకుమధ్యాహ్న వేళ। క
వటభాగధేయంబులుగాననాచున్నవి బాలవైశ్యులబుద్ధిప్రబలినారు । యను
చుమదిలోనసందేహమావహిల్ల । వీరిచేనిశ్చయముఁజేసి వెడలవలయు। నను
చుమునమునఁదలిచియున్న నుజవిభుఁడు । యుచితపరివారమంత్రిసంయుక్త
ముగను ॥ ౮౭ ॥ ఉ ॥ ఆనదిభూవిభుండునిగమాంచితవారుణసూక్తపావ
న।స్నానముఁజేసిసంయమనమునంబున్నవైశ్యకుమారులారగం। గానదిసూర్య
చంద్రశిఖికంతులుపాక్షిగఁగన్యకామణిన్। మానుగనిచ్చిసత్కరుణమున్నన
బొందుఁడటంచుఁబల్కెనన్ ।౮౮। క॥ అనుమాటకునవైశ్యులు।మనముల
బెగడొందిమిగులమదిగలఁగినచో। ధనదాహ్వయుఁడగుబాలుఁడు।జనపతికె
దురేగిపలికెసంభ్రమమెసఁగన్ ॥౮౯॥ క॥ మాడిననేటికిసంశయ।వాదముచే
వరదునిచ్చువారముపాపన్। గాదేసిచచ్చువారము।భూవిభిజాళోకెందుగగ

సములు సాధులు గారా ॥ ౯౦ ॥ వ ॥ అనిమరియు నిట్లనిరి ॥ గీ ॥ ఇచ్చు వారము
బలనీకుంటిమా రాజేనా । ఇచ్చు వారమేమి సందియంబు । వలదు నీమపురికి వైశం
బులిచ్చెదము । మనిన మెచ్చి రాజు యరిగె పురికి ॥ ౯౧ ॥ వ ॥ ఇట్లు సత్యంబు వలికిన
ననంతరంబ ధనదాహ్వయాది బాలనగరంబుల మ్మహానదిం గృతస్నానులై నిజ
పురంబునకే తెంచి కులవృద్ధులగు వైశ్యవరులకుం దద్వృత్తాంతంబంతయు వె
రుంగించిన వారలత్యంత చింతాభర క్రాంత హృదయులై శ్రీనగరేశ్వర మ
హాదేవుని సుఖమంటపంబున గూర్చుండి భాస్కరాచార్య ప్రముఖ పురోహి
తుల రావించి వారలతో నిట్లనిరి ॥ ౯౨ ॥ క ॥ కులమును మానము శుద్ధియు । వల
యు విచారించి చూడ వైశ్యులకెందుకా । జలమున భూపతు లేచిన । నలరంగా నిలు
వకున్న నవకీర్తి యగుకా ॥ ౯౩ ॥ గీ ॥ ప్రతిన బలుకుడను చుం బ్రబలుడా
భూపతి । బాలనగరముల నుబాయక డుగ । వలికి తిరుగరాదు పలుక కుండగ రాదు
వలుకుం బొందునమ్మ పలికినారు ॥ ౯౪ ॥ వ ॥ అప్పలుకులు ప్రతిష్ఠింపవల
యుం గావున సన్నంపు కార్యంబు గాదు సీనుండ శేష వైశ్యసంఘంబులు గూడవ
లయునని నిశ్చయించి సమయ మంత్రిని నియోగించిన తత్క్షణంబున నమ్మంత్రి
వరుండు ॥ ౯౫ ॥ ఆదిప్రశస్తి ॥ స్వస్తి సమస్త ప్రశస్త సువస్తు విస్తారిత భువ
నభరణ విజృంభమాణ విశ్వంభరా భాగ శాతకుంభ కుంభినీధరాతిశయ ప్ర
భావ చంద్ర చంద్రికా ప్రభా విజిత రజితగిరి శృంగ విహార ప్రథిత నానా ప్రమ
థ సముదయ సముదితానేక తరణి బింబకదంబ కిరణ స్ఫురణ మణిగణ మందిరం
బును - చింతామణిగణ ద్యుతి సమాకీర్ణానంబును - మందార పారిజాత హరి
చందన సంతాన కల్పతరు శృంగార వన విశేషంబును - వివిధ పరిమళ మిళితగం
ధవాహ బంధుర సంచారంబును - సర్వర్తు నిరంతర మిళిత ప్రసూన వాసనా
భాసమాన మత్త మధుకర నికర శోభిత సరోవరంబును - సహకార ఫల రసా
స్వాదక లకంఠ శుక శారికా మధుర స్వరంబును - మాణిక్య తోరణ ప్రకాశితం
బును నగు - నిజాంతఃపురస్థల మధ్య స్థిర రత్నసింహాసనంబున సుఖాసీనుండై నిజప
దకమల సేవాగత సమార వాహనాలోకనయు తాభిద భూమా దేశ శేషాగ్రత

నిశ్శ్వాసప్రదీప్తాళీకనయనజ్వాలనప్రతాపస్రవన్మౌళిబాలశశాంకసుధా
సంయోగసంజాతజీవరాజీవాసనశిరోమాలికాఘణితపూర్వనిగమాకర్ణ
నప్రమోదలీలావిలాసమానసుండును।నారదాదిసమస్తఋషిగణజేగీయమా
నుండును-మాగధచండీశ్వరకీర్తనీయకీర్తిస్ఫూర్తియుక్తుండును।గంగాత
రంగకమనీయజటాజూటకీలితశశాంకరేఖావిభ్రముండును।మహాప్రచం
డమార్తాండకోటిప్రభాభాసితుండును-సమస్తప్రమథదేవతారాక్షస
యక్షగరుడగంధర్వాదిపరివారసేవితుండును।దివ్యయోగీంద్రహృత్కమ
లపూజితుండును నైన-శ్రీమన్మహాదేవునకతిప్రియసఖుండును।లక్ష్మీస్తనపరి
లిప్తకస్తూరికాముద్రాంకితవక్షుండును।శ్రీవత్సలాంఛనుండును-పతంగపుం
గవస్కంధసీమాసముత్కర్షణకిణాంకితసుకుమారోరుయుగళుండును।స
కలదేవతారాధ్యుండును-పాంచజన్యసుదర్శనకౌమోదకీశార్ఙ్గాదిది
వ్యాయుధవిజృంభమాణమహాబాహుండును-విన్యస్తకౌస్తుభమణివిరాజి
తవైజయంతీవనమాలికాసమాక్రాంతనితాంతవర్తులకంఠుండును।మం
దరధరాధరధరణధురంధరుండును-కోటిసూర్యతేజుండునునగు-శ్రీవిష్ణు
దేవునియొక్క నాభీకమలోద్భవుండును।సమస్తప్రపంచనిర్మాణకర్మవి
చక్షణుండును-సకలకళాభిజ్ఞుండును-భారతీమనోహరుండునునగు-చతు
ర్ముఖబ్రహ్మకుపుత్రుండు పులస్త్యుండును-తత్సూనుండు విశ్రవసుండును
నతనికిం బ్రియతనూజుండయిననలకాపురిశాసకుండయినకుబేరుండను వా
నియంశసంభవులయిన బ్రహ్మోరుసంభవులయిన-తపస్సంతుష్టసదాశివు
లయిన-గోకర్ణసముద్భవులయిన శ్రీమన్మహాదేవప్రసాదలబ్ధవిభవులయి
న-యజనాధ్యయనదానకర్మాశ్రయపాత్రులయిన-గర్భాధానపుంసవ
నసీమంతజాతకర్మనామకరణాన్నప్రాశనచౌలోపనయనప్రాజాప
త్య సౌమ్యాగ్నేయ వైశ్వదేవసమావర్తనగోదానవివాహాదిషోడశక
ర్మపరిపూర్ణులయినకృషివాణిజ్యగోరక్షణవృద్ధిజీవనక్రియాగరిష్ఠులయి
న।।శ్రీనగరేశ్వరదేవజనార్దనదేవదివ్యశ్రీపాదపద్మారాధకులయినగౌరీల

శ్రీచరణసేవావిధిజ్ఞులయిన-శ్రీగురుభాస్కరాచార్యాశీర్వచనాతిశయవి
శేషసంపూర్ణార్తకీర్త్యైశ్వర్యసంపూర్ణులయిననవరతకర్పూరకస్తూ
రికాకుంకుమమంజిష్ఠచీనిచీనాంబరముఖసమస్తవస్తుక్రయవిక్రయవివేకవి
శారదులయిన-వైడూర్యవజ్రగోమేధికపుష్యరాగమరకతముక్తికపద్మరా
గనీలప్రవాళాదిరత్నపరీక్షాధికారులయిన-దేవబ్రాహ్మణప్రతిష్ఠాధురం
ధరులయిన-సాలోక్యసామీప్యపదసంపన్నులయిన-పాండవవంశసంజనిత
విష్ణువర్ధనరాజేంద్రప్రతివాదహతశేషప్రవర్ధమానభూలోకసంపూ
ర్ణకీర్తిప్రతాపులయిన-నానాదేశప్రదేశసంప్రాపితదేవాలయారా
మతటాకాగ్రహారభూసురపరిణయకావ్యనిధిముఖ్యసప్తసంతానాధీశ్వరుల
యిన-శ్రీగురుభాస్కరాచార్యోత్తమాదిసమస్తభూసురాపేక్షితగృహారా
మసస్యక్షేత్రపురోశ్రేష్ఠకలికాగ్రహారధురంధరులయిన ప్రతివసంతసం
తర్పితవిప్రసహస్రవిధూతకాతికాకప్రవర్తకులయిన- నఖండితలక్ష్మీప్ర
సన్నులయినకోటిధ్వజప్రతిష్ఠాపకులయిన-సకలభాషావిశారదులయిన-స
త్యహరిశ్చంద్రులయిన-సత్కాంతిచంద్రులయిన-భోగదేవేంద్రులయిన
భాస్కరప్రభాపాంద్రులయిన-పాథోధిగంభీరులయిన-రూపజితకందర్పు
లయిన-త్యాగకర్ణులయిన-ధర్మజ్ఞధర్మజులయిన -పరోపకారమూర్తు
లయిన-సత్తమజన్మావతారులయిన-సుద్యోగాభిరాములయిన-కులయజా
వల్లభులయిన-మేనరికధర్మనిరతులయిన-దేవబ్రాహ్మణపూజాపిపేయుల
యినట్టి- పెనుగొండపురవరశాసకులయిన - యష్టాదశపురనివాసులయిన ।
షట్పన్న దేశసంచారవ్యాపారులయిన- సకలపట్టణవిస్తారాలంకారులయి
న-వాషవర్తనతప్ప నిమహానుభావులయిన - శ్రీమత్సమస్తసద్గుణసం
పన్నులయిన - మహామేరుసమానాధీరులయిన - పెనుగొండపురవరశ్రీనగ
రేశ్వరముఖమంటపంబునధర్మసింహాసనంబునంగుల్లాచారనిర్ణయమునకుం
గూడికూర్చున్ననగరస్వాములు - తమతోబుట్టువులయినతత్థాపితవిరుదాం
కితులగుధర్మధనవాడిపురనివాసులగునగరస్వాములకుసస్నేహప్రియపూ

వేకంబుగాఁబుత్త్రవలయు లేఖార్థము. గులాచారధర్మ నిర్ణయ కారణంబు
నకుఁ గార్యంబు గలిఁగియున్న యది పత్త్రికా సందర్శనంబున నతిశీఘ్రంబుగా
రావలయు ననిలిఖియించిన సప్తపశ లేఖానికరంబులు గూఢ చారులయిన దూ
తలకిచ్చి పంచిరంత ॥ ౬౯ ॥ ఉ॥ పత్త్రికలెల్లఁ జూచి పదబంధురనీతి కళాధురంధ
రుల్ । గోత్రపవిత్రులార్యజనకోవిదులాఢ్యులపారధీరతా । మాత్రగరి
ష్ఠులతులవిశుద్ధసువర్ణమణివ్రజంబులన్ ॥ జిత్రముగాఁగఁ గూర్చుకొని శీ
ఘ్రమునం జనుదెంచిరందరున్ ॥ ౭౦ ॥ క॥ వచ్చినఁ గులజనధీరుల । నచ్చెరువు
గ నెదురుకొనుచు నానందమునన్ । మెచ్చుచు దగు నుపచారము । లచ్చుగ నొన
రించిరంత నద్భుతభంగిన్ ॥ ౭౧ ॥ క॥ నగరేశ్వర సౌధంబున । నగణితముగ వై
శ్యధీరులందరు గణకల్ । తగధర్మసభాసదులై । నెగడు కులాచారధర్మ నిర్ణ
యబుద్ధిన్ ॥ ౭౨ ॥ సీ॥ విక్రమాటోపుఁడై విష్ణువర్ధన రాజు దిగ్విజయము చేసి
దీప్తమహిమ । మనపురికేతెంచి మహితుఁడౌ కుసుమాఖ్య సుత వాసవా
హ్వయ జూచి యంత । ప్రేమంబు నిండారఁ బెండ్లియాడెద నంచుఁ దలచి కా
మాంధుఁడై నిస్తరింప । యిత్తువారము కన్యనీఘంటిమాయె నాజత్తుమటంచును
జతననసిపి । బాలనగరాలు వచ్చిరి ప్రతినబలికి । నింక నెబ్బంగినీ కార్య మెట్ల
టంచు । కలఁగియన్యోన్యస్యభావలఁ గలరుబుధులు । జేరి యాలోచనంబులు జే
యుఁదొడఁగి ॥ ౭౩ ॥ ఇట్లు వైశ్యసంఘంబు లట్టివార్తా సముదయంబు వి
ని కలంగి భయాక్రాంతస్వాంతులై యనంతరంబ ధైర్యంబవలంబించి ధర్మశా
స్త్రంబును నీతిశాస్త్రంబును దలఁచి పెక్కండ్రు పెక్కుబుద్ధులనిట్లనిరి ॥ ౭౪ ॥
క॥ సోమకులాగ్రేసరునకు । భూమీశునకబల నిచ్చి పొసఁగినఁగృపచే । సే
మంబున బ్రదుకుదము । యీ మనిజగషంబుఁ జేయ నేటికి మనముల్ ॥ ౭౫ ॥
సీ॥ చాళుక్యకులవార్ధి చంద్రుండు భూపతి కహమా సంబంధ మని తలంప । య
గలియుగంబిది గాన గడుహీనకులుఁడైనరాజు నేనన్నమీరిరంతు జేయ । యు
గయుగధర్మంబులొక్కొక్క విధములు సూత్రధర్మంబులు చోద్యగతులు । నీతి
యుధర్మంబున్ను జపలారూఢియును వృద్ధానుసారంబు వెలికి తెలసి । దుర్బలప్ర

బలత నొందుదొరయవలయు। తాన నేయు పాయంబులకన్య నీక।సామభేదా
ద్యుపాయముల్ సంగ్రహించి। నేపుఱెంపునమానంబెనిలుపవలయు॥౧౦౩
మ॥నవరత్నోజ్జ్వలహారముల్ నవలసన్నానావిచిత్రాంబర।ప్రవికాసాంచిత
శుద్ధకాంచనగజభ్రాజత్తురంగాదులన్। సువిచిత్రంబున నిచ్చి రాజు తల
పుల్ శోధించి తద్భృత్యులన్। వివిధోపాయములన్ వశంబుగ గతుల్ నిమిరం
త కార్యంబగున్॥౧౦౪॥వ॥అనివిచారించి మిత్రభేద-సుహృల్లాభ-సంధివిగ్ర
హముఖతంత్రంబులను -సామదానభేదాద్యుపాయంబులను-సాధింపరా
నికార్యంబులు లేవు తద్విధానజ్ఞులం బ్రతిభావంతులగు మహానుభావులం బంది
రాయభారంబుఁ జేయింపవలయు ననితత్సభాసదులలోన॥౧౦౫॥సీ॥వేదశా
స్త్రజ్ఞులవివిధపురాణజ్ఞులను సదాచారవర్తనులమరియు।నీతికళాజ్ఞానని
ష్ఠాగరిష్ఠులమాధుర్యవాక్ప్రౌఢిమాన్యవిదుల।మాయాప్రతిష్ఠులమహిత ప్ర
తాపులనిర్భయస్వాంతులనియతమతుల। సవ్యాహతోక్తులనద్భుతోద్య
త్తులసకలభావజ్ఞులసత్యఘనుల। పంచదశసంఖ్య ధీరుల భాగ్యయుతుల।నమి
తధనవస్త్రసన్మణులలరఁగూర్చి।కలితవాక్యచయంబులగారవించి। రాయభా
రంబుబంపెను పాయవిదుల॥౧౦౬॥వ॥ఇట్లు కులస్వాముల చేతనంపించుకొని వై
శ్యవరులు శ్రీనగరేశ్వరస్వామిజనార్దనులకు సాష్టాంగనమస్కారంబులా
చరించి గురు ప్రార్థనాపురస్సరంబుగా ప్రాతఃకాలంబున ప్రయాణోన్ము
ఖులైయనుగమనులగు కులస్వాములకుండనవధరింపుండని తదాజ్ఞా విశేషం
బున బహువిధవాహనారూఢులైకదలి గౌతమమహామునితపస్సామర్థ్యంబు
నం బ్రవహించినవృద్ధగంగోత్తరణంబు జేసిరాజమహేంద్రపుర ప్రాంతం
బునవద్ద గిరిశృంగంబున సమస్తవైభవవిభాసితంబైనదివ్యమణిహాటక ప్రభావ
టలప్రచురప్రసిద్ధరమ్యహర్మ్యనివహంబులం గలిగి చంద్రకాంతవితర్దికా
స్థలమాధవీమంటపప్రముఖదేవతాగృహక్రీడావనప్రాకారతోరణరత్నక
వాటభద్రశాలావృషభధ్వజస్తంభశోభామగుండమంటపసౌధోత్తరచిత్ర
భిత్తికావాతాయనాదివిశేషంబులఁ జేతనద్భుతంబగుచున్న యభినవకైలా

సంబనంబరగు మాకండేయేశ్వర స్థానంబున మహాగణపతీశ్వరునకు షోడశోపచారంబులు జేసి భైరవాది దేవతాధిపతి కాయంబుల దర్శించుచుఁ బ్రదక్షిణంబులు జేసి యమ్మహాదేవుని గర్భాగారంబుఁ బ్రవేశించి యిట్లని స్తుతియించిరి ॥ ౨౨౫ ॥ శా ॥ అర్కాధీశ్వరుచిప్రకాశుని మహామారికృతాహీశుష । త్రిశాగోచరు నాద్యు నిష్కలజనధ్యానప్రకాశాత్మసో । దశార్థప్రదుని త్యవైభవసుఖస్థానున్ మహాదేవుశ్రీ । మాకండేయమహేశు నెంచి రివణిజ్ఞాన్యుల్ ప్రమోదంబునన్ ॥ ౨౨౬ ॥ గీ ॥ సుహిమ హేమపుష్పచయముల బూజలొనర్చి యఖిల వైభవముల నర్థి జేసి । కదలి తత్పురంబు గణకఁ బ్రవేశించి । చని నృపాలుని మొగ సాసిలచి ॥ ౨౨౭ ॥ వ ॥ ద్వారపాలురను ప్రాంతమహాత్ములం జూచి తమ రాక రాజునకెరుకసునట్లు విన్నపంబు సేయుండనిన వారలట్లరిగి విన్నవించుటకు సమయంబు గాక కొంతదడవుండి యంతఃపురంబుననున్న విష్ణువర్ధను జేరం జని ప్రణామంబులొనరించి కృతాంజలులై యిట్లని విన్నవించిరి ॥

౨౨౮ ॥ గీ ॥ అవధరింపవలయు వసనీస్థలేశ్వర । విన్నపంబు రాజభువరేణ్య । చిత్తగింపు మిగులఁ జితరిపువ్రాతాధీశ । వరగుణాఢ్యులైన వైశ్యవరులు ॥ ౨౨౯ ॥ క ॥ వినుతమహాసంపదలను । ఘనముగ గానుకలు దెచ్చి ఘనగాంభీర్యంబున మౌనలనిటు నిలుచుచు । వినయంబున నవసరంబు వేడెదరు । విధమెట్లన్నన్ ॥ ౨౩౦ ॥ వ ॥ నిజాగమనంబు దేవరకు విన్నపంబు సేయవలయునని పలికితిమనిన నెరుంగించితి మనవుడునమ్మహారాజేంద్రుండు ॥ ౨౩౧ ॥ ఉ ॥ వరమానంద వికాసమాన సరంభప్రారంభజృంభాత్ముఁడై । గరమొప్ప ప్రతిహారరతులకోగి గట్నంబులప్పించుచుఁ । వరసద్వైభవభవ్యసంభవమగతి వైశ్యాభిపూర్ణేంద్రులన్ । గరిమాదోట్లాసరం డటంచు బలికె గారుణ్యసంధాయియై ॥ తదనంతరంబ ॥ ౨౩౨ ॥ సీ ॥ ఖచిత సౌరభపుష్ప కబరీతలంబున బెలయు నుజ్జ్వలశిరోవేష్టనంబు । నవరత్న బహుదివ్య నవ్యభూషణ కాంతిపర్యంత భూముల ప్రతిఫలింప । కస్తూరికాసార ఘనసార చందన పరిమళంబులు దిశల్ పరిమళింప । సవోత్తమాన స్ఫుర చ్చారుదివ్యాంబర పటుతర స్ఫురణలు పరిఢవిల్ల । ప్రతిథశృంగారల

క్ష్మ్యధిపతియునసుచు। కనకరత్నసౌధంబునఁ గాంతిమహిమ। వజ్రసింహాస
నస్థుఁ డైవన్నెమిగుల। వరుసఁ గొలువుండెనవిస్ఫూర్ణవర్ణనుండు॥ ౨౨౧॥ కొ
లువువర్ణనసీసమాలిక॥ పటులాటమగధాధిపతులువింజామరలలరింపఁ
జోళవంగాధిపతులు। ముక్తాఫలచ్ఛత్రములుబట్ట ద్రవిళుండుశుభరత్నఖచిత
హాసురటవీవ । కుంతలుఁడడపంబుగోర్కెతోధరియింపపసిడివల్లెములుబట్టబ
ర్బరుండు। మణిదర్పణముఁబట్టకు గ్రుండుభోజుఁడుచనవరైరత్నం వుసరి
కౌడాల్వ। గాళింగబంగాళకాశ్మీరకాంభోజులురు వేత్రహస్తులైయొప్పమిగు
ల। సౌరాష్ట్రనేపాళకేరళకన్నోజులవధారువిన్నపాలర్థి జేయ । కురు
మహారాష్ట్రఘూర్జరపాంచాలురనయంబుజయజయధ్వనులు సేయ। య
వనకొంకణసింహళాధీశులంతంతనతిభక్తినవసరంబర్థిఁ దెల్పఁగ। నాటియద
కిర్ణనభూపాలమనుజవిభులు। నియతిసేవావిధిజ్ఞులై నెరయఁగొల్వ । యా
దిమబ్రహ్మసదృశులౌ యార్యవిభులు। చారుమిత్రసుకీర్తనాలుసన్నుతింప॥

చ॥ తరుణులు పల్లవాధరులు తామరసాక్షులు నీలకుంతలల్। సరసిజగంధులు
న్నతకుచద్వయలాస్యసుధాంశుబింబల। త్ర్యగుకటిభారలంచితఁగృశోదర వి
ద్ధపదాంబుజోజ్జ్వలల్। పరమవిలాసినీమణులుపద్మినిలాళ్వలపుష్పగంధినుల్,
౨౨౨॥ వ॥ మరియునవేకసౌభాగ్యవతులునగువిలాసినీజనులుకొలువఁగొలు
వుండిచెలువుమిగిలి-విజయసింహ-విక్రమశాలి-వీరసేన-సుమంత-శాంతన-
చంద్రచూడ-సింహధ్వజ-సుమంద-నామంద-విక్రమ-బలోద్ధత-భీమాగ్రహ
సమగ్రాయోధ-శుభగ్రీవ-మహాధీర-కుమారకంఠీరవులను షోడశప్రధాను
లును -ప్రచండబలప్రముఖులగునుద్దండమహాభుజదండదండనాయకులును
విక్రమనీతియుగంధరులగు సేనాధిపతులును- నతిరథమహారథయర్ధరథుల
నంబరగినరథికనికాయంబులును-మహాయోధవీరులును - నిరర్గళబాహా
టోపదీపితులగునపరిమితవీరభటులును -సముద్ధతభుజసత్త్వసాహసచిత్తుల
గువీరరాహుత్తులును - దిగ్దంతిసమానంబులైనగజవ్రజంబులును-సూర్యర
థ్యసమానంబులయినతురంగంబులును-కనకత్కనకరత్నఖచితస్యందనంబు

లును- ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ వేద వేదాంత వైశేషిక భాట్ట ప్రాభాకరా
ది శాస్త్రవనజషట్పదంబులగు విద్వాంసులును నీతిశాస్త్రాధిపతులును-రంభా
ద్యప్సరసస్సమానులగు-మదనహేళ-మంజువాణి-రత్నతిలక-రత్నావళి-విశా
లాక్షి-శృంగారిణి-చిత్రాంగి-బింబాధరి-పద్మావతి-పద్మగంధి - కంబుకంఠి-త
నుమధ్య-నిమ్ననాభి-వసంతమంజరి-లావణ్యవతి -కళావతులనంబరఁగిన న
ర్తకీకాంతలు నాట్యంబులు సలుపఁ- బంచమహావాద్యశబ్దంబులు ఘుమఘు
మాయమానంబులై చెలంగఁ- బాండవ వంశవర్ధనుండైన యవ్విష్ణువర్ధ
నుండు ద్విసప్తతి పనియోగాధీశ్వరుండై నవరాహలాంఛన నాదిబిరుదధ్వజవిలా
సంబులలరఁ గొలువుండు నవసరంబున నవ్వైశ్యవరులు తమ తెచ్చిన
నానారత్నకాంచనరథాశ్వగజాద్యుపాయనంబులు సమర్పించి యాభూ
పాలశిఖామణిం గనుంగొని॥ ౩౭౩॥ క॥ ధీరత్వంబు దానము। సౌర్యంబులు జై
నీనిలిచిన తరము హిమకర। నీ రాజులకే భాగ్యము। ధీరీతిక మహిమ లమరు
నెవ్వనికను చుమ॥ ౩౭౪॥ క॥ మున్నీవసుమతి నేలిన। యన్నరనాథుల తలంపు
లాజమలక్ష్మీ। సన్నాహము మహాకీర్తులు । నన్నుతముగ నీకుఁ జెల్లు సర్వజ్ఞ
నిధీ॥ ౩౭౫॥ క॥ ధరగల వర్ణాశ్రమముల। నురునుత నొకటొకటి గలయకుండ
గ నెలమిఁ। బరగిన ధర్మస్థితితో। స్థిరముగ రాజ్యంబు సేయ దేవర కెతగుఁ॥
౩౭౬॥ వ॥ అని సన్నుతింపుచున్న వైశ్యోత్తములం గనుంగొని చిత్తంబునఁ గృ
పడుచు క్రొత్తనుత్తుంగ సంగత కుతూహలంబును క్రొత్త క్రొత్తలైనత్తరింప వాసవ
కన్యకావివాహం బవధరింపగ మన్నితోట్టొక నిసొంపుటకైనచ్చినారు గావల
యును నను చు విజయసింహాది ప్రధానులనందరిం జూచి మఱియు సింహాసన సమా
నంబుల సుగ్రీయలందరకుండిలి విధోపచారంబులు సేయుండనిన వారలట్లొకా
కయ నికమనీయరత్న సింహాసనంబులు జెప్పించి పెట్టి కూచుండనియమిం
చిన వారేతరాంబువిష్ణు తెచ్చిన కన్యయలం జూచియు వైశ్యులా రాజునకిట్లనిరి॥
౩౭౭॥ క॥ రాజులు కూచుండెడియా। రాజిత నవరత్న హేమరత్నాసనము
ల। నైజముగా మాకేటికి। రాజన్యకులావతంస రక్షిత సుజన॥ ౩౭౮॥ వ॥ అనిన

వినిసస్మితవదనారవిందుండై సమస్తరాజ్యధురంధరుండును సకలకళానిపు
ణుండును నైనవిజయసింహుండను నమాత్యశిఖామణి రాజానుమతంబున
న వైశ్యజనులకిట్లనియె ॥౩౭౯॥ గీ॥ రాజుమామలైన రాజరాజాంశులు। రా
జ్యమేలఁదగిన రాజులనఁగ। మీరె రాజులింక మేదినీమండలి। రాజులెవ్వరను
చు రమణబలికె ॥౩౮౦॥ వ॥ అనిననట్లశాకయనుచున్న సమయంబున ॥౩౮౧॥

సీ॥ కానుకల్ ప్రియమునఁ గైకొని వైశ్యులడ్గగర కనకపీఠముల నునిచి। తడ
యకఁగపూర తాంబూలములు వెట్టి క్రమముతో వేవేఱ గారవించి। పరి
ణామమేయార్యభవులార మీకు సుభద్రమే వాసవివర్ధ్మముఖికిఁ। కల్యాణ
మునకు లగ్నము చేరువయ్యె నేశోభనద్రవ్యముల్ జోకపడెనె। కడమఁగలిగిన
చప్పుడు కాంచనములు। భద్రగజములు హయములు పాడిపసులు॥ పటములా
దిగ కన్యకపారమైన। సుంకమ్ము విచ్చేదనన్న యార్యభవులు॥ రాజు
నకిట్లనిరి ॥౩౮౨॥ క॥ చక్కదనమున్నవకన్యలు। చెక్కంటి భూమిగలుగఁ బృ
థివీశ్వరనీ। వెక్కడ వైశ్యకుమారికె। లెక్కడఁగనుమ్మా తిమాటలేలామీ

ప్రధానులకును వైశ్యులకును సంభాషణములు నడుచుట

కుఁ ॥౩౮౩॥ వ॥ అనినవిజయసింహుండను ప్రధాని రాజానుమతంబు నిట్లని
యె ॥౩౮౪॥ ఉ॥ ఇందుకులాంచితాభరణుఁడిన్ని జగంబుల నేలజాలు సంక్రం
దనతుల్యుఁడాతనికిఁ గామినులెందరు లేరు ధాత్రిమీ। రందరు పుణ్యవంతు
లు మహాధనవంతులు నైతిరువిలోకమ్ ॥౩౮౫॥ క॥ వైవాహికశుభకరసు। శ్రీవి
మతసస్తసవస్తుశృంగారములన్। వావిరినొనఁగూర్చితిరే భూవరుఁడునగ
దలివచ్చుఁ బొందుదలిపన్ ॥౩౮౬॥ క॥ మీరందరు జనమందించినఁ। గారణమది
యేమి మిగులఁగదలుడురుగర్విన్। ధీరత మేలొఁజెప్పుడా। సారస్యము మిగుల వై
శ్యసంఘములార ॥౩౮౭॥ వ॥ అనియమాత్యవరుండిట్లాడినఁ జాతుర్యవాక్యం
బులు ల్లసిల్ల వైశ్యులలోన ॥౩౮౮॥ చ॥ మునికులగోత్రసంభవుఁడు మోదమెల
ర్పఁగ మాళిశెట్టియు। ల్లసిగొను మీరుమమ్ము నపహాస్యము సేయగనేల ధాత్రి
లోన నఘచరిత్రులైన వసుధాధిపులెవ్వరు వైశ్యకాంతలన్। మనుపుని వాహ

మైరేపఁచి వ్యాప్తమయాలవృథా ప్రయత్నములే ॥ అనిన విని ॥౩౮౬॥ క॥ ఆసూ
శ్లాఖ్యుఁ గను గొని । యామంత్రివరేణ్యుఁ డనియె నద్భుతమతియై । సో
మాన్వయ సంబంధము । సామాన్యమె మీకులంబు సారంబయ్యెన్ ॥౩౮౭॥ క॥ అ
ను సచివుని గని కనలుచు । మనమున నాభీలగోత్ర పల్లాఖ్యుఁడనేన్ । వినునృపసం
బంధము చే । ఘనమగు నాఘనమ నేమి కారణమరయన్ ॥ క॥ మాకులము వి
డిచి పొందెడు । ప్రాకటవిభవంబు లేమి పని వైశ్యులకున్ । లోకేశ్వరుఁ డగువి
భునకు । మాకన్యకఁ గోరవలెనె మంత్రివరేణ్యా ॥౩౮౯॥ వ॥ అనిన మఱియొక
మంత్రివర్యుండిట్లనియె ॥౩౯౦॥ సీ॥ వైశ్యాన్వయంబున వసుధాధిపతులకు సం
బంధము హానంబు శాస్త్రభంగి । కాదను వచనంబుగల్గిన చప్పుడు నివర్ణహింపగ
లేని నేర్పుగ లేల । సతులు వేవురు గల్గినత్కృపానిలయుఁ డైకన్యాశిరోమణికణ
కఁ జూచి । తలఁపుఁ జేసుట జేశి ధన్యులై ప్రబలుచు నాదిరాజ్యసుఖంబులనుభవిం
చి । నిత్యవైభవభంగుల నెగడుఁ డెలమి । నఖిలవిద్వత్కవీంద్రులనడిగి రైన । ను
నసునందనుమానంబు మాని శుభము । శ్రీఘ్రమొనరింపుఁ డూరక చింతయేల ॥
౩౯౧॥ చ॥ అనివా గై ప్వెఖరి పల్కి మించగను తా నత్యుగ్రభావంబునన్ । గను
గొంచున్ హరశిష్ట గోత్ర హారదాఖ్యాధీశుఁ డె పారగా । ననియెన్ శాస్త్రము
లేలఁ జూడ భువిలోన న్యాయంగ నన్ బెండ్లియై । వినుతిన్ బొందిన రాజులేయుగము
లన్ లేరి విమర్శింపగాన్ ॥౩౯౨॥ గీ॥ అనిన నవహసించి యమ్మంత్రి యిట్లను । న
ర్యజాత కాంత నంగ జాఖ్య । రాష్ట్రమెసగ గ ధృతరాష్ట్రుఁడు పెండ్లాడి ।
యున్నవంబుతో యాయాత్సుగనఁడె । యనిన విని మరియొక వైశ్యుండు ॥౩౯౩॥
క॥ యరశల్లగోత్రధీరుఁడు । నరనాథుని మంత్రితోడ నాగాఖ్యుడనేన్ । ధరనది
ద్వాపరధర్మం । బిరవుగ నీవిట్లు పలుక నిపుణత్వంబె ॥౩౯౪॥ వ॥ అనిన విని విక్ర
మశాలయను ప్రధాని యిట్లనియె ॥౩౯౫॥ క॥ మీకు నృపునకు నధికతఁ । బ్రా
కటమున విప్రజాతి భామిని పెండ్లై । లోక మెఱుంగగ వెలయఁడె । శ్రీకలితుండ
య్యయాతి చిరతరకీర్తిన్ ॥౩౯౬॥ వ॥ అప్పలుకులు విని సమస్తపురాణపారి
ణుండు ॥౩౯౭॥ మ॥ ఘనమై త్రేయసుగోత్రుఁ డాపరవణి క్రాంతుండు నా

గాహ్వయుం డనిమెఱగామిని దేవయానకచుఁ జేసెనత్యుగ్రశాపంబునన్ । కు
నుజాధీశ్వరుభార్యయయ్యెఁ గణకన్యామాపాపకేశాపము । వ్వనజాతాక్షిగణిం
పఁగాఁదగునె పూర్వశాపపరప్రక్రియల్ ॥౩౯౭॥ వ॥ అనినవిని వీరసేనుండను
మంత్రివరుం డిట్లనియె ॥౩౯౮॥ చ॥ జలనిధి మేరదప్పనని శాకరబింబము ద్రో
వఁదప్పనన్ । బలుపిడిధాత్రిఁ గ్రుంకిననుభాస్కరుఁ డిట్లుదయింపకుండినన్ । కు
లగిరిచంచలించినను గూర్మము భూమిభరింపకుండినన్ । బలికినబొంక నేర
రుకృపాకరులైతగు వైశ్యులెవ్వరున్ ॥౩౯౯॥ వ॥ ఇట్లనినవాక్యంబులకుసం
తోషించి సభాసదులౌరౌరయని సంస్తుతియించిరి - యదియునుం గాక గౌత
మీనదికినంపిపోయినమీ బాలనగరంబులిమ్మహారాజేశ్వరునివేఁట పరమాప్తు
లైవచ్చినందు సరససల్లాపంబులాడిన మాటలు దలంచికొంతువట్టివాగ్వాదం
బులేమికారణంబు ధర్మసూక్ష్మంబులనేకవిధంబులుగలవు - మీరెరుంగనిధ
ర్మంబులు లేవు - సంతోషచిత్తులైకన్యకనొసంగి మహారాజేశ్వరునిగృహాపిశే
షంబునఁ బ్రతుకుఁ డని యొడంబరచు సమయంబున ॥౪౦౦॥ గీ॥ శ్రీలకాఖ్య
గోత్రసింధుశశాంకుండు సోమశెట్టి పలికె సొంపుమిగుల । నిధి నెపంబు జేసి యి
బ్బఁగివనవెల । ధనముగొండుకమ్ముఁ దగినపాటి ॥౪౦౧॥ వ॥ అనిపలుకు సోమ
ఖ్యుంగనుంగొని వీరసేనుండను దండనాథుం డిట్లనియె ॥౪౦౨॥ క॥ ధనమెన్న
డుమిముగొనమని । ధనముగ శాసనములిచ్చికలకాలంబున్ । ననుమనిమాన్య
ముఁ జేతుమె । ధనమెంతటిమాట గాఁగదడిపితిరనఘా ॥ అనినవిని ॥౪౦౩॥ క॥ గో
సీలగోత్రజాతుఁడు । వాసిగగండలుఁడు పలికె వసుమతిసుమనఃసభవేశుఁ డెవ
పమాన్యులఁగాఁగ జేసి ప్రతిష్ఠించినాఁడు సిద్ధపుఘనన్ ॥౪౦౪॥ వ॥ అనిన సుమం
తుఁడను ప్రధాని యిట్లనియె ॥౪౦౫॥ క॥ శైవములు సేయుమాన్యము । లివసు
ధపైననటజమిదిరమైనన్ । భూవరుఁడు వేఁడ్పగాఁడా । నావిన్నభూవ
తనెడినాస్మృతివినవే ॥౪౦౬॥ వ॥ అనిన మరియొకండు ॥౪౦౭॥ క॥ ఉల
కులగోత్రజుఁడుత్తము । డతఁడీనిట్లనియెమంత్రియఁకుశలీలన్ । పతిమాత్రేభా
కృత్తినుస్థలుఁ డైవగియిచె నేఁడ్గిరవఁడే ॥౪౦౮॥ వ॥ అనినవచంద్రమాసుఁడ

సుప్రధానియిట్లనియె ॥౫౦౭॥ గీ॥ కొందుగందులేని హేమాంకవరవంశ । వ
ర్ధనుండు విష్ణువర్ధనుండు । సకలధర్మవేత్త సర్వజ్ఞుడా రాజ । శేఖరు
నకు మేము జెప్ప నేల ॥౫౦౯॥ వ॥ అనిన విని సాటియనొకండు ॥౫౧౦॥ క॥ నెరి
మాసంతలగోత్తుడు । నెరజాణగు యద్రిశెట్టి నృపమంత్రి కన్యా । వెరపే
మికన్యనీమని । మొరబెట్టగ బెండ్లిగలదె మూల్లోకములన్ ॥౫౧౧॥ వ॥ అనిన
సింహధ్వజుండను దండనాథుండిట్లనియె ॥౫౧౨॥ క॥ మనుసన్యనిచ్చెదము నే ।
మనిసత్యము బలికి యిప్పుడు యానోట నేయా । మని మొర వెట్టగ నేటికి । నిన శేఖరు

సేనానాయకుండాగ్రహించుట

తోన మొదలనీమన రాజే ॥౫౧౩॥ వ॥ అనిన యనంతరంబ వీరధ్వజుండను మం
త్రివరుండు కోపోద్దీపితమానసుండై యిట్లనియె - నీ సార్వభౌముండు మీకెల్లం
దైవనంతకం బెంగీర్తియు సౌఖ్యంబును బ్రతాపంబును గల జెమీకు నేహి
కాముష్మికంబులు సిద్ధించు వే వేర మాటలాడకుండుండు మీరీశ్వర ప్రసాద
లబ్ధవిభవులరు - మీకు సమస్త శాస్త్రజ్ఞానవిశేషంబులు - ధైర్య గాంభీర్యమా
ధుర్య వాక్యంబులు నైజంబులుగావున జెప్ప నేల - మీరాడిన మాటదప్పక క
న్యకనిచ్చుట మేలు - రాజునకు మీకం బెనవశ్యక బంధువులు లేరు - యదియు
నుంగాక నింకొకటి వినుండు - మున్ను కాంచీపురంబున గాంతారవంతుండను
రాజు నిఖిలవిద్యావిశారదుండు మహాత్రపోషణుండు సుగ్నేశవార్యుండను
నొక్క విప్రునికో మాత్రేను బాణిగ్రహంబు జేసె నంతకంబె మీకులంబె
ఇక్కజే - శుభయత్నంబు సేయుండని వాలాయించి పలికిన ॥౫౧౪॥ క॥ కరుణిం
పుము మాకు తడర । వరమున నుండియు విశేషధర్మము గలద । చెప్పుపుగ మాకు
లకన్యా । పరిణయమిజ్జగమునందు బ్రఖ్యాతము గాగ ॥౫౧౫॥ వ॥ అనివిన్నవిం
చిన వైశ్యులం జూచి విజయసింహుండిట్లనియె ॥౫౧౬॥ ఉ॥ రాజితశీలమీపుర
ము రాజకులాగ్రణి జూడవచ్చినన్ । దేజ మెలర్ప మీరు సుదతీజనకృత్యము
లైనయట్టిసీ । రాజన వేళ గన్యక కరగ్రహణార్థము సమ్మతించిని । వ్యాజము
గాంగ నిప్పుడరవశ్యము ధర్మువు దప్ప నేటికిన్ ॥౫౧౭॥ గీ॥ అనిన మాటకు మంత్రి
తోననిమొనప్డు । గుణగరిష్ఠుండు పాంచాలగోత్రజుండు । తిరుమలాఖ్యుండు

నీతి చేసరసు లెంచ । పలికె మాధుర్య వినయ సంప్రార్థనముగ ॥౨౧౮॥ క ॥ నగ
వులకుఁ గన్య నడిగెను । జగతీశ్వరుఁ డనుచు రాజు సంతోషింపన్ । మగుపను గై
కొనుమంటిమి । దగు నానటువంటి మాట తథ్యము సేయన్ ॥౨౧౯॥ క ॥ నగవైన
ను నిజమైనను । జగతీశ్వరుఁ డైన ఘనుని సంబంధము చేఁ । బొగడొందెను మా వం
శము । తగుఁ దగదని తలపకుండుట తత్సంశయమున్ ॥౨౨౦॥ చ ॥ పరగుణబుద్ధిని
తిజయ వంశపరాక్రమ కీర్తి సంపదల్ । సరియగు వారి తోడ బుధ సమ్మతి చేసు
భయానుకూలతన్ । పరిణయ వైభవంబు సలుపం దగు గాక ఇభ వాదృశ క్షితీ
శ్వరులకు వైశ్యకన్యకల వివాహము గాదగ దెన్ని భంగులన్ ॥౨౨౧॥ వ ॥ అనిన
మంత్రి వరుం డిట్లనియె ॥౨౨౨॥ గీ ॥ అవనిపతికి య్యెక్కుండినన థమ వృత్తి । యీ
మహారాజవరునకు నిచ్చినపుడ । మీరు రాజసమానులు మేదినిం దు । నేలమ
హీనాధికత్వంబు లేలతలప ॥౨౨౩॥ వ ॥ అనిన వైశ్యవరుం డిట్లనియె ॥౨౨౪॥ సీ ॥
ధర విప్రవరులకుఁ దమ తమ శాఖల వైవాహికంబతి పావనంబు । క్షత్రస్వయం
వర గాంధర్వ నిజకులోద్వాహంబు నృపులకు వర్ణితంబు । బ్రహ్మోరుసం
భవ బ్రహ్మ్యాత వైశ్యులకుఁ గీర్తి నిజవంశ పరిణయంబు । బలిమి నన్యులఁ గ
న్యకల దెచ్చి బెండ్లాడ శాస్త్రంబు దలప పైశాచ వృత్తి । ధర్మశాస్త్ర క్రమంబున
తప్పి మెలఁగి । యైహికాముష్మిక ఫలంబు లతుల శక్తిఁ । గలుగకుండుట ధారుణీ
శులకుఁ దగవు । వైశ్యులకు రాజవంశ వివాహమేల్ల ॥౨౨౫॥ వ ॥ అని పలికి మరి
యు నిట్లనియె ॥౨౨౬॥ సీ ॥ అమరుల భక్షింపఁ బుద్ధి బుట్టిన కాలకూటము నీలకం
ఠుఁ డణఁచె । వన నదీ జల శైల నారాశి జంతు సంయుత మహీస్థలి భోగిపతి ధరించె ।
శౌరి దామ త్స్య వతారాది బహువిధ జననంబు నొంది రాక్షసుల నణచెఁ ।
జంద్రాగ్ని సురు దగ్ని జలధరంబుల జేత లోకైక సంరక్షణంబు । నట్టి దే
వాంశ సంభవుఁడ నఘమూర్తి । పాండవాన్వయుఁ డిటువంటి పని దలంచి । గ
రుణ దప్పి చు వర్ణ సంకరము సేయఁ । దలచుచున్నాఁడు కాదన వలదె మీరు ॥
వ ॥ అనినకు మారకంఠీరవుం డను ప్రధాని యిట్లనియె ॥ క ॥ నాలుగు జాతుల కఁ
న్యలనో లి వివాహంబుగా నను చితం బైభవా । పాలునకు వర్ణ సంకరమాలి

న్యను లేమశాస్త్రమార్గము నందుఁ ॥౪౨౭॥ క॥ వరకామినీ సహోదర ।
బిరుదాంకితుఁడ న్యసతులఁ బెకొనఁ డెపుడున్ । వరసుతికన్యక గావునఁ ।
బరిణయమునకిచ్చగించెఁ బాపముగలదే ॥౪౨౮॥ వ॥ అనుమాటకు వారలంద
రసహరించి॥౪౨౯॥ చ॥ మునికులగోత్రుఁడుం దితసమాజ్జ్వలతేజుఁడు వహాధ
నాఖ్యుఁడు। జ్ఞనపతికర్థి మ్రొక్కి గుణ సాగరసన్నుతధర్మమూర్తి మా ।ధన
మకులంబుకన్యవసుధాధిపనీవువరింపఁగోరితె। ననఘచరిత్రయీ మాకులం
హానసుచ్చుటనిందధారుణిన్ ॥౪౩౦॥ ... ...

రాజుకును వైశ్యులకును సంభాషణంబులు నడుచుట.

చ॥ అనవిని విష్ణువర్ధన నృపాగ్రణి వైశ్యులజూచి పల్కె మీ । గను పహాధ
ర్మమార్గ చ్ఛగులాడినమాటలుబొంకజెల్లునే। వనజదళాక్షినిందుముఖి
వాసవకన్యకనిస్తిమంటిమ। మ్మనిపెడునాఁడు సేడన్ని నన్నాడినకోపములిసికఁ
దీరునే॥ అనినని ॥౪౩౧॥ క॥ నాఖిలగోత్రవంశజు।ఁడాఖిలవిరోధిరోషణా
కృతిఁబలికె।మీభూమినున్న సకలత్రుంభంబగు బెండ్లిగలుగకులముల గల
వే॥ అనినరాజిట్లనియె ॥౪౩౨॥ గీ॥ నల్లిశెట్టి మామనుమరిమేలఁగోపింపఁ।జం
ద్రవంశజుండసాంద్రయశుఁడ।మీరువైశ్యప్రభులుమీకన్యపెండ్లిగాఁ।న
గును మాకు శాస్త్రధర్మముగను॥ వ॥ అనిన వైశ్యులలోనొకఁడు॥౪౩౩॥ చ॥
చతురతనెంచ పాఖ్యకులచంద్రుఁడిట్లను గీర్తిపెట్టినీ।పితరులభంగిధర్మ
గుణహీనతనెటికిమమ్ము బల్కినా।జితయశమున్నయంబుకులశీలములు
దిగనాడిమేము।భూపతికీని పావనిచ్చి నసభాసదులందరుమమ్ము సవ్వరే॥
౪౩౪॥ గీ॥ అనన విజయుసంహుఁడను వణిగ్వరుతోడ।నూరకిట్లుబలుకను చిత
ముగునె।ధర్మగుణమువిడచిధరణీశుఁడాడిన।మాటవొద్దియనుచు మండిపడి
యె।తదనంతరంబ ॥౪౩౫॥ చ॥ కొసరకమంత్రి త్రైనఁగులగోత్రజుఁడిట్లనె
భూరిశెట్టియీవసుమతిలోపలన్ బ్రజలవంగసధర్మముప్పుటై నేనియున్॥
వసుమతినాయకుండెరిగి వారలదండగశిక్షఁజేయగా।సనముత్యజించినింద
లకునాలయమైయిటు జేయఁబాడియె॥ అనిన మంత్రివరుండిట్లనియె ॥౪౩౬॥
గీ॥ ధరణిపూర్వన్నృపులుత్తమకన్నతక్కువాఁరులమునందుఁబాపగొన్న వార

లెందరైనఁ గలుగు తెలుసుకొనుము మిందుకై । యీమువంశపతికి సేటి సంద॥ అనుట

యు॥౪౩౮॥క॥ మెండుకులగోత్రభవుండు। ద్దండగనామకపిలిశెట్టిగారాతనికని

రొకఁ । మండలనాథుని కామాం।ధుండనఁగా మెలఁగుసుమంత్రి నూరక దగదే॥

అనిన గోపాలోపంబున సుమంత్రి యిట్లనియె ॥౪౩౯॥క॥ యొక వేరుగ కన్యభా

మను।గడుసరిపైపట్టు పాడు కామాంధుఁడు గాఁ।కోడబరచి పెండ్లి యాడెడు

కడుపుణ్యుఁడు రాజవరుఁడు కామాంధుండే॥ అనిన విని॥చ॥ కులవినుతుండు గం

ధశిలగోత్రజుఁ డిట్లను లోకి శెట్టిలో।కులు దెగడ కన్య పాలున కోమలి నిచ్చి

తి మేనియప్పుడుర్గ।కులపతి గాదు రాజునకుఁ గోమటికన్నియ భోగ కాంతయై

చెలువయనంగ వేశ్య విను శిష్టనఁ జావఁగఁ జాల మేటికిన్॥౪౪౧॥వ॥ అనిన సుబు

ద్ధియను మంత్రి యిట్లనియె॥౪౪౨॥గీ॥ హీనజాతి వాని కెనుగక నిచ్చిన।సిగ్గు గాక

మీరు సృష్టిపతికి।నధికవంశజునకు నాత్మజనిచ్చిన। వన్నెగాదె మీకు వైశ్యు

లార॥ అనుటయు॥౪౪౩॥క॥ బలిశిష్టగోత్రజాతుఁడు।బలి యాడగు కసిలిసెట్టి

పలికెను సినుమా।కులమున కెక్కువ తక్కువ।కులమునఁ గీడేమి వన్నె కూతును

మాకున్॥౪౪౪॥క॥ కూడదన నేలయడుగుదు ।। మాడలు తురగములు కరులు

మాణిక్యములున్। వేడుక నిచ్చెద మీమగ।యాడం గాదగదు మీకు నధిపతి మొద

టన్॥ అనిన మరియొక్కండు॥౪౪౫॥క॥ సూర్యకులగోత్రసంభవుఁ। డార్యు

లుపేన దగ్గిశెట్టి యుపుడిట్లనియెన్ ।మర్యాదదప్పె యింకను।లర్యాంగనకిత్తు

మనుట యహా మె మీకున్॥ అని విజయసింహుఁ డిట్లనియె॥౪౪౬॥క॥ ఉంకువ

లొల్లరు రాజని। శంకింపరు మనములోన జననాయకుఁడీ।వంకర కొంకర మాట

ల। పంకజముఖి విడువ డెన్నిభంగుల నైనన్॥ అనిన విని॥౪౪౭॥ క॥ కుప్పాలగో

త్రసంభవుఁ।డప్పుడు నృపమంత్రితోడ నమృతాఖ్యుఁడనెన్।నప్పకమా మేన

కన్ మెనిప్పుడు మాకన్యపతికి నిమ్మన బలిమే॥౪౪౮॥వ॥ అనిన మాటకుఁ క్రమ

సేనుండను ప్రధాని యిట్లనియె॥౪౪౯॥క॥ రాజునకు కన్య నిచ్చినఁ। దేజంబెవ్వ

రికిఁ గలదు తెలియరు మదిలో। రాజను మాత్రుఁ డెక్కరవి। భ్రాజిష్ణుండతనికి

డుట భాగ్యము గాదె। అనిన విని॥౪౫౦॥గీ॥ కనలి చంగట్లగోత్రుండు గొని శెట్టి

పలికెనా కన్య మీ వరపతికి నీగ । లట్టి సౌభాగ్య మా తేజ మదియు లేస్ప । హరికి
సారంగి యిచ్చినయట్లు గాదె॥ అనిన నప్పలుకులకు మంత్రి యిట్లనియె ॥౭౫౧॥ క॥ అ
టువంటి మాట లేటికి । నిటలాక్షుండు సాక్షి గాఁగ నిజముగఁ గన్యన్ । పటుభ
క్తిఁ గనసుఁ బట్టుపు । కుటిలాలకఁ గాగ మెలఁపుకొ కుఱ్ఱలు దీర్చన్ ॥ అనిన కోపం
బున ॥౭౫౨॥ క॥ పుచ్చపుల గోత్ర ధీరుఁడు । సచ్చరితుఁడు గోపి శెట్టి సదివున
కనిరొన్ । మచ్చరము నీటు తగునా । రచ్చల కెక్కించి మమ్ము రాయడి చే
యన్ ॥౭౫౩॥ అనిన సుబుద్ధియను మంత్రి యిట్లనియె ॥౭౫౪॥ గీ॥ జనవరేణ్యు
నకు నసన్న కుసన్న గాఁ । గన్య నొసఁగు మనిన గాదటంచు । వచ్చి మీకు మీరు గ
ర్వకుసెక్కితి । రింత మొరిగి మాన్య మేల మీర ॥ అనిన విని ॥౭౫౫॥ గీ॥ పడిగెల గో
త్ర రత్నంబు పాపి శెట్టి । యా మహాత్ముని మాటల కాగ్రహించి । పలికె రఘు
రామచంద్రుని భార్యఁ జూచి । కాముకుండైన రావణుఁ డేమిగుడిచె ॥౭౫౬॥
అనిన రోషించి విజయుండిట్లనియె ॥౭౫౭॥ ఉ॥ మానవభోజ మండధిక మచ్చరుఁ
డైన పుండు సహించిన । మాని నిగొంచు పోవుట సమాస్య పుచర్య కుసాటి జేసె
చే మానిని నిష్పచ్చిలించె నెగ్రముంబున మాన్యుఁ డెవ్వ సుంధరన్ । గావ నని
ట్టులాడఁ దగఁ గాదన శేషను వారలి స్మాహిన్ ॥ అనుటయు ॥౭౫౮॥ గీ॥ బుధునకు
లగోత్రుఁ డిట్లనె భోగిశెట్టి । మంత్రివయ్యుండి గెలువని మాటలేల । వావిద
ప్పి వరించి సవననజభవుండు । శిరము గోల్పోవు టెఱుగవే శివుని చేత ॥ అనిన మం
త్రి వరుండిట్లనియె ॥౭౫౯॥ క॥ శరసేస్ప్ వావిఁదప్పి న । మారుఁ డధికుఁడు గాన
యశ చెందిత ధ్యమునున్ । ధరలోన మీరెరుఁగగ । ధరణీతలభర్త వావి దప్పి
నె చెపుమా ॥ అనుటయు ॥౭౬౦॥ గీ॥ వినుకుల శ్రేష్ఠ గోత్రుండు వీరి శెట్టి ॥ వినిము
మా కోపమున మంత్రి విభుఁడు గనిరొ । గౌతమాంగన గోరి మహాఖండలుండు ।
పెద్ద చేటు మహిష్ఠిఁ జెప్పవినవె ॥౭౬౧॥ అనిన మంత్రి వరుఁ డిట్లనియె ॥౭౬౨॥
క॥ పరకాంత బలిమి చేసిన । పురుహూతుఁడు చెడియె కాక పురుషార్థమునే వ
రకాంతను గోరెను మా । వరవనితయు వ్యాయమగు దెనాతుఁ జెపుమా ॥౭౬౩॥ అ
నిన వైశ్యవరులందరుం గలసి యిట్లనిరి ॥౭౬౪॥ చ॥ అనఘుఁడు రాజచంద్రు
డు మహాత్ముఁడు సంతతి కాంక్షకైన మా । వనజవంశకన్యను వివాహము గాఁ

దగుభోగశాంతుఁ గై। తనుజగమెల్లఁ గెల్చి నరనాథులకన్యలఁ దెచ్చి నాఁడు నె
మ్మనమున కిచ్చవైనఁ బ్రియమానినులన్ వరియింపఁగాఁ దగున్ ॥౨౬౪॥ సీ॥
అనినమాటకు ప్రధానాగ్రగణ్యుం డైన విజయసింహుం డిట్లు వెలయ బలికె॥ ను
తనీయ కౌస్తుభ మాణిక్య మబ్బిన నవ్యరత్నము నకు నాస యగునె। యతిమ
నోహరమగు నమృత మబ్బిన చోట దీర్ఘికా జలముల దృష్టి యగునె। కామ
ధేను వ్రయిఁ గలిగిన పిమ్మట మహిష దుగ్ధము మీఁద మనసు గలదె। కన్య కామ
ణి వాసవకన్యయుండు। కాంతఁ జేసిన నృపుఁ డన్యకాంతలందుఁ। దలపుఁ జేయ
డు జలము నబలిమి నైన। సబలఁ గైకొనఁ లోకవిఖ్యాతిగాఁగ ॥౨౬౫॥ చ॥ అనఘ నివి
ష్ణువర్ధన నృపాగ్రణి యాగ్రకృశానుతుల్యుఁడై। మనమున గొంకు లేక వెడ
మాటలు పల్కరు నుచ్చరింపగా। వినుచు మసహ్మతిం జెదరు వీంద్రను వేచర బెట్టి
గ్రామముల్। గొనకొని కాల్చి కన్నియను గొబ్బున తెండొగి పొందు నిప్పు
డున్ ॥౨౬౬॥ అనిన విని ॥౨౬౭॥ సీ॥ పాంచాలగోత్రాబ్ధి బంధుర సోముండు నర
పతి కిట్లను నాగిశెట్టి। పూర్వాద్రి పర్యంత భూపాలు లిచ్చి నయబ్జాక్షులొక
నూరు మైదుపదులు। యుత్తమలైనట్టి యుత్తరాధీశులు యిచ్చి వఁజం ద్రాస్య
లైదుపదులు। పడమర దక్షిణపతు లొప్పగించిన నారీమణులు వేడ్కనాల్గువే
లు। అట్టి పూబోండ్లకంటె నధికమైన। చక్కదన మెక్కుడిదికన్య చనదు కో
ర। మనుజనాయక మంత్రులమాట వినకు। సుముదవన మిత్ర పాండవ కుల పవి
త్ర॥౨౬౮॥ అనిన రాజిట్లనియె॥౨౬౯॥ క॥ రాజులు నిచ్చిన కన్యలఁ। దేజోధిప ల
యిన వారి తెరగే నొల్లన్। నా చిత్తము కన్యందుల। నే జరిగినగాని మాన నేరదు
మామ॥౨౭౦॥ క॥ చక్కని మెరుపులగలచుచు। మొక్కటకో వెందు బోశియుం
డిన రీతిన్। నిక్కము జేసి విరించియుఁ। దక్కిన సతులెల్ల కన్య తరమగు సతులే।
అనిన విని॥౨౭౧॥ సీ॥ చేగొట్లగోత్రాబ్ధి శేఖరుఁడైనట్టి కొండిశెట్టి ట్లనెగో
కేశతోడ। ముఖము చంద్రుఁడని మోహానభ్రమశిన శ్లేష్మంబు రాశి చూచె
ప్ప నేల। పిరుదు చక్కనయని ప్రేమ మోహించిన మూత్రపురీషాల మొద
లి నెలవు। స్తనములందములని సతుల మోహించిన మాంసఖండము సుమ్మ మ
నుజనాథ। కాననింతుల పైనతి కాంక్ష లేల। రాజరుషులు నీ పెద్దలు రాజవ

వర్య । వారివర్తన వేలయుము వాదు లేల । నవ్యగుణగణ్యజననుత నరవరే
ణ్యా॥౪౭౨॥ అనిన రాజిట్లనియె॥౪౭౩॥ క॥ యోగము మామలు జెప్పిన । బా
గుగ నే నెరిగి ఖామ బాసెద నన్నన్ । వేగెడి చిత్తము మరియును। యోగమె కో
రెదు నుజిత్తముండదు నియతిన్ ॥౪౭౪॥ అనుటయు॥ సీ॥ శ్రీలయంత నకులసిం
హమునంతత్తున్ మొదగు నెనెయ్యన బెవరు లేక। చక్రవర్తుల మించి చలువై
న రాజ్యంబుగలిగి దిగ్విజయంబు ఘనత జేసి । యీభూమి పాలించి యింద్రుని
నటమించి భోగించి దిక్కులం బూజవడసి। కోమటి కన్యక కోగుట ధర్మ మామాకు
లక్షోభెలమనుజనాథ। కొనలు సాగనికోర్కెలు కోరి లేని। మోహవారాశి వ
డినీవు మునుగ నేల । కాంతమీదిమనసు మృత్యుకారణంబు । కాదువలదంటి
మిది పనిగాదు దేవ॥౪౭౫॥ అనిన రాజిట్లనియె॥౪౭౬॥ క॥ కాంతను నియ్యక నుం
డిన। కంతుని చేం బ్రతుక గాని కాలునితోడన్ । యంతే బలవంతుడనై। పంతంబు
న పోరిం గెలుతు బాహుస్ఫురణన్॥౪౭౭॥ అనుటయు॥౪౭౮॥ సీ॥ పడగశిలగో
త్రుండు భవ్యగుణాఢ్యుండు పలికె ధర్మజ్ఞుండై పాపి శెట్టి। దేవ రెండవజాతి తే
జోధనుండవు దిక్కులు గెల్చినధీరమతివి । త్రైవర్ణికుల మేము ధనదాంశభ
వులము యింతగాలము ధర్మ మిట్లు నడచె । యిప్పుడు నీ వేలయీ రెండుజాతులు
సంకరంబులు గాంగ సమయునట్లు । వలదున్న పద్మంశవర్య యీవనిత బెండ్లి।
యగుటనిది ధర్మవర్తనమగునె చెపుమ । చెప్పితిమి నేర్చునట్లు గాంచిత్తగింపు।
మనుచు మ్రొక్కినన్ ట్లనె నవనివిభుండు॥౪౭౯॥ క॥ వలదని మీరలు జెప్పిన । చ
లమున నే పెండ్లియైన సంకరజాతౌం। దెలియగం జెప్పితి రందరు । కలచినమన్మ
థునిపట్టి కాదన లేరే॥౪౮౦॥ అనుటయు॥౪౮౧॥ సీ॥ గంధశిలగోత్రుండు సింధు
గంభీరుండు లోకేశుతోన నేలోకి శెట్టి । గడియాధ ములనాజిం గరగొని ధర
గూల వేయు నా శౌర్యంబు వెరశి లేదు। వింటనాయాధములు వీరల చెండెడి బంటు
తనము లేదు బవరమందు । యిప్పాగుడ్డాలమ్మి యూరులో తిరి గెడి బుద్ధి కోమ
టి కన్యపుత్రులనంగం । గలిగియుండును క్షాత్రంబు గలుగ దెందు । దేవయీ
కన్యం బెండ్లిగాదిపి రెదేల । ధరణి పాలింపజాలిన తనయుం గాంచు। సూర్యవం
శజ్ఞైకొమ్ము సుజనపనుత॥౪౮౨॥ అనుచుండ మరియు నొక్కరుండు ॥౪౮౩॥ సీ

వెన్నకులగోత్రుఁడుసన్నుతాచారుండువలికెనా రాజుతోభద్రిశెట్టి।మీతా
తభీష్ముఁడుమించి రాజులఁగెల్చికన్యలమువ్వురఘనతఁదెచ్చి।తమ్మునికిని బెం
డ్లిఁ,దాఁజేయవచ్చిననందులోనొకపాపయన్న మాట। వేనొక్క రాజునకి
ల్లాలననిపూనిబాసపొందొనరించిపలికెనపుడు।మగువనెల్లరయారాజు మ
రలనసెప్పె। నట్టి రాజాస్వయంవరపు ఋధిపనీవు।నధిశెట్ల ప్రవరునకునాది
యందు। నిర్ణయించినకరకాంతనీకువలదు॥౯౮౪॥అనిన రాజిట్లనియె॥౯౮౫
క॥ పెనుగొండకునేవచ్చుట।గనుగొనియాకన్యనడుగఁగానిక్కనుడుగఁ। మ
నమున మోహముబుట్టెను। ఇన్నఁడికి మీనేర్పులేల వెలమకసమీ॥౯౮౬॥అ
నుటయు॥౯౮౭॥సీ॥ చందనకులభవ్యనారంగచంద్రుండుపాపిశెట్టియురా
జుకలికెచేరి। మహదుగ్రకరులచే మదమున నెదిరినతూర్పురాజులనెల్లమా
రజేసి। యరుతరాటోపులైయుత్తరంబేలెడి రాజలోకమునెల్లఁ దేజముణచి
యశ్వఖురోద్ధూళినపూనినణగింపపడమర రాజులభంగపరిచి। దక్షిణంబే
లునరనాథతనయులపుడు। నీపదంబులు సేవించినిలుచునట్లుదిగ్విజయముఖ
శేకొన్నధీరమతిప। వైశ్యకులకన్యనీకేలవసుమతీశ॥౯౮౮॥ అనినకోపోద్దీపిత
మానసుండైరాజిట్లనియె:——

॥ రాజు వైశ్యులఁజూచికోపించుట॥——

చ॥ఉదరుచుబిట్టనల్పుచును హాగ్రవిత్రోధముతోడవైశ్యులన్। జెదర
గనీకమంత్రిగణశేఖరుఁడైనసుమంతవీశ్వలన్। బెనరగనీకసంకెలలపెట్టుడు
పట్నము చూరబుచ్చియా।సుదతినిఁబట్టితెమ్మనిన్రసుక్కసుమంతుడురాజుకిట్ల
నున్। ౯౯౦॥ చ॥వలమన్నపాలచంద్రవరవైశ్యకులంబున బెండ్లియాడ
గా।నలచెడపీవువీరలకుధర్మముగాదని మ్రొక్కవేడగా। బలమరరాజపు
త్రికెలచక్కనికాంతలదెత్తుయందరే। వెలదులలతనీవిప్పుడు వేడుకగైకొ
నవేనృపాలకా॥అనినరాజిట్లనియె॥౯౯౧॥ గీ॥ కమ్మవలచుపశేదికఖమించు
శశిరేఖ। మెలఁగయాడనెచూమెరుపుతీగె। పలుకనెచిన్నట్టిపశిడిపుత్తడిబొ
మ్మ।కన్యజూచిమనసుకరిగెనాకు॥౯౯౨॥ఉ॥ బాలికఁజూచినంతటనెభా
వజుచేఁబ్రసవాస్త్రఘంఘుల్లన్। చాలకలఁగెనామనముసై గణదప్పెను
నోజనహ్నాడే। గ్రాలగమాన్పమీవశమొకన్య వరించుటమానుమంటవీ।లేల

సుమంతశారదవినేర్చుఁదవాగ్మ్నలుచేతనారునే॥ అనినశాంతనుండనుమం
త్రిశేఖరుండిట్లనియె ॥౯౩ ॥ సీ॥ ప్రకటతేజోరూపభాస్కరసత్కీర్తిని
ఖిలలోకంబులనిండెసేసు ॥ మదదంతిఘోటకమంత్రిసామంతులసంపదనీ
మొగసాలగలదు। మహితమాత్తికి హేమమాణిక్యనీలంబులలరనీభండార
ముందునమరు।సురయక్షఖేచరసుదతులకైనవచ్చు వనితలునిను గొల్చువార
సతులు। గానకోమటికన్య కఘనతెగాదు చక్రవర్తులురాజులుచనరెము
న్న। వారికాలంబుననురూపవతులులేరె।వీరివెలదుకనడిగినవారుకలరె॥అని
నరాజిట్లనియె॥౯౪ ॥ శా॥ నీవీబాలికెమానుమంచుఁదగునేనిర్బంధము
ల్ జేయఁగా ।భావంబొక్కటచాలనెచ్చెమరుచేపడ్డట్టినాప్రాణముల్। శా
వంజాలరుమంత్రులెవ్వరుదయార్కకంజాతనేత్రంగినా దేవింగానొనగూ
పుఁశాంతనుఁడనీధీరత్వముఁ పెంరగ్గా ॥౯౫ ॥ ... ... *
వ ॥ అనురాజునకుమంత్రిజనంబులందరుగూడివిఫలవాక్యంబులుగాపలు
కుటవినిరాజిట్లనియె ॥ ౯౬ ॥ చ ॥ యిటుమును పెల్లనీయబలనిత్తురువొ
మ్మనికోర్కెలుండనే।ఉటుతగవైశ్యకోవిదులుయీచుని జెప్ప నరోమమె
త్తివే।నటమటకాంద్ర కోమటులనందరనుఁ జరసాలబెట్టిమా।రటుచనిక
న్యఁజెన్నసిననాలము సేయుటమంత్రిధర్మమే ॥౯౭ ॥ వ ॥ అనియిట్లు
పలుకుసమయంబున సేనాధీశ్వరుండగుసింహసేనుండిట్లనియె॥ ౯౮। సీ॥
తొడరిదిగ్గజములఁదోండములఁ జేపట్టిపడద్రొత్తునెబాహుబలము మెరశి। శా
లాహివిషముల గ్రక్కంచుస్రుక్కించికోఁలులుపిరుతునేఁగొమవలేక।చెనసి
శృత్యు వుజింహజీరిమీసంబులుబెరకుదునెనుగ్రభీమగతెని ।లయకాలరు
ద్రులలాటాగ్ని యరచేతనణతునేదిక్చ్రమువలగదియ। నిట్టిజగద్భుట్టినే
నుండనేమికొరత।దేవరతలంపుగూడంగతీవ్రగతినిపట్టితెచ్చెదకన్యతోపణ్యా
జనుల।యవధరింపుమువిన్నపంబవనినాథ ॥ ౯౯ ॥ వ। ఆనియిట్లుపలుకు
సమయంబునవిష్ణువర్ధనునిబుజంబులుతలకడచె-వైశ్యులుచింతాక్రాంతు
లైయొండొరులఁజూచియీదాసదమ్ము డుపీచునేరపెడిపీచుసట్టుగాపినుపి
పుమనిపురోహితులనియోగించినవారువారును బ్ర.యోగించినట్లుమంత్రు

లవలెసమ్మతించిరి. యనంతరంబనాసింహసేనుండురాజునకిట్లనియె । దే
వా యీవైశ్యులపాలికివిప్రులనంపించి తెలియజెప్పి చూతమనిన రాజిట్లని
యె ॥ ౨౦౦ ॥ క॥ పరివారంబునమంత్రులు। గరమరుదుగనిపుడుగూడకన్య
కనాకున్। వెరవునదెచ్చినమీకును। ధరణీశ సగమేలనిత్తుధర్మముదప్పన్ ॥
౨౦౧ ॥ వ॥ అనినవినిసింహసేనుండూరకుండిననరనాయకుండందరవైశ్యుల
ఖేలంచంబులుగొనుట నెఱింగి కోపోద్దీపితమానసుండై మంత్రులంజూచి
యిట్లనియె ॥ ౨౦౨ ॥ క॥ స్వామిద్రోహముతగునే। యేమియుకష్టంబులే
కయిప్పటికైనన్ । నామనమునమ్మియుండగ। పామరగుణులారయిట్టిపాప
ముగలదే ॥ ౨౦౩ ॥ అని॥ చ॥ ఘనతరరోషియై నృపతికర్ణకఠోరముబల్క
వైశ్యులున్। పనితమలోననందరువిశేషధూళిముఖాలునల్లనై। మనమునభీ
తిబొందియసమానునిపాదయుగంబుపైబడన్ । జననుతుఁడగ్ని లోననెయి
జల్లినకైవడిమండియిట్లనున్ ॥ ౨౦౪ ॥ మహాస్రగ్ధర॥ ఘనకోపాటోపది
వ్యత్కుటిలపటులురతాక్షలనేత్రాగ్నిబింబం। జనలోకప్రస్ఫులింగప్ర
చురనిజసభాభృద్భయత్క్షోభకుండై। వనజాక్షింబట్టితెండువణిగధములయ
వ్వారిదుర్భాషలాడన్। దిఙ్నొప్పన్ సంస్తుతింతున్ వెరచరవజనుల వీం
డ్రపట్టింతునంచున్ ॥ ౨౦౫ ॥ దలండక॥ క॥ స. కెళ్లవెట్టుడిందఱి। పంకజము
ఖిపట్టితెండుపట్టణములున్ । శ్శంక గాల్పుఁడు పొండని। ఝుంకింపుచునుగ్ర
మొసగఁజాగులబలికెన్ ॥ ౨౦౬ ॥ వ ॥ ఇట్లుపలికి కోపోద్దీపితమానసుండై లే
చిముందరనిలిచిన నవైశ్యులందఱుభయపడినేకవాక్యముగానిట్లనిరి ॥ ౨౦౭ ॥
క॥ గోకర్ణజనులమెవ్వరు। మాకపకారంబుజేసిమరిబ్రతుకరుగా। నీకీకోపం
బేటికి। నీకోపమునేటికార్యమిదియట్లనుచున్ ॥ ౨౦౮ ॥ సీ॥ పట్టణశ్రేణు
లుభస్మంబుగాఁజేసి స్త్రీసమూహంబులచెరలువెట్టి। పుమ్మానందరజంపసు
హితోఁబ్రింగినయంత జేసినకన్యకనీకు। మాకుంబ్రాణముతృణమాత్ర
మై తోఁచునుకైనయపకీర్తినిలుచుజగతి। మానధనమె చాలుమాకింక బ్రా
ణంబుఁధనముఁలున్నీసొమ్ము మనుజనాథ। తగవుధర్మంబుదప్ప కదయకలుఁచు
ధరణిప్రజలమరాజులుగలిదండ్రులం డ్రు। సభ్యులవైశ్యులనమితగుణుల*

మెవరి తెగువునబోనొల్లనింతగోల ॥ ౨౦౯ ॥ వ ॥ అని వెరవకనిష్ఠురోక్తు
లాడినవైశ్యజనంబులఁజూచినరపాలుండుప్రధానులదెసకవలోకించియా
వైశ్యులశృంఖలంబులబంధించిదండువెడలిపురంబులుగాల్చి యందరినిచెర
వెట్టిదండనిననాసనంబునందత్స్థానలంబెంతయుకలకలంబయ్యెనయ్యవ
సరంబునవిజయసింహుండునందరవైశ్యులవేషగాంగొనిపోయియుండెనం
తదళంబులనియోగించిరాజునిజాంతఃపురంబుప్రవేశించెనాసమయం
బునదళంబులకొంతదడవుకలువరించిమంత్రివర్యుండువైశ్యులబహుప్రకా
రంబులననూనయించికన్యకనిచ్చుటమేలనిచెప్పుటయునాసమయంబున
మంత్రిజనులకుఁదాత్కాలోచితంబులుధనపూర్వకమనస్సమాధానంబు
లుజెప్పియీకార్యంబీవేళచక్కజేయుండనినవిజయసింహుండురాజాంతః
పురంబుప్రవేశించిరాజువకుశాంతంబగునట్లుగానిట్లనివిన్నవించె ॥ ౨౧౦ ॥
క ॥ వీరేటికిచరయిక్కడ। ధీరతప్రజచేతకన్యతేరకబనుతుక। వీరికికశ్యపుక
ర్తలు। భారకులకువైశ్యజనులుబహుళంబుగఁటక ॥ ౨౧౧ ॥ గీ ॥ అనుచుఁబలి
కిన్నృపతియాజ్ఞావశంబున। వలయుదళముగూడికవైశ్య వరులఁబంపకదలివ
చ్చిబహుభంగిపెనుగొండ। పురముసొచ్చిరంతబుధులుమెచ్చ ॥ ౨౧౨ ॥ వ ॥
వచ్చినన వైశ్య జనంబులముఖావలోకనమాత్రంబుననచ్చటికార్యభం
గుబునిశ్చయించిశ్రీనగరేశ్వరముఖమంటపంబుననున్న వైశ్యజనంబులుత
ద్వృత్తాంతంబంతయునెరింగివచ్చిన సేనానాయకులవివిధోపచారంబులన
నూనయించివారలకునివాసంబులుగల్పించివారకాంతాజనంబులు వలన
ప్రమత్తులుజేయించినవారలనుసకలసేనాజనంబులనుకపిలమల్లేశస్థానంబు
నవిడియించిరిమరిమాలికక్కడనష్టాదశపట్టణనివాసులగునగరస్వాములకులే
ఖలుప్రాయించితుదలుహుతాశనకల్పితంబులుజేసిమూఢచారులచేతంబం
పించినవారలతత్వరితగతిచేగతిలేఖలుజూపినవస్త్రాణంబకదలివుత్రమిత్రక
ళత్రబాంధవసహితంబుగానాకులధనంబుగ్రహించుటకై పెనుగొండపు
రంబునకువచ్చినవారలనన్నించియొక్కయెకాంతస్థలంబునకుంజనిశాస్త్ర
కాచార్యులరావించివారలకుసమస్తకార్యంబులువిన్నవించినవారలుభవి

ష్యద్వర్తమానంబులకురక్షకుండునగు మేశ్వరుండుగలండనువిచారంబునకు
వనిలేమనుందరికార్యంబులకులోర్థాగణంబులకుఁదగినకర్తవ్యంబులు చే
యుదమనియెఱుంగించినవారలుతత్కార్యతత్పరులై యుండిరనిసాలంకాయన
మునిజెప్పుటయు ౹౨౧౩౹ శ్లో ॥ భారతవర్షసన్నిభవిభాసితవైశ్య పురాణ
సత్కథా। పారసుధారసోన్నతరసజ్ఞులు వేదపురాణశాస్త్రభా। పారమణీయు
లాశ్రితవిషాదహరుల్ సాధువైరివాసవం। కేసుమాభృంగముల్ బుధసఖిత్వ
విధేయులువైశ్యులిమ్మహిన్ ॥ మాలిని ॥ భవభయహరశంభుస్ఫారపాదాబ్జ
సేవా। ప్రవిమలహృదయాబ్జుల్। భవ్యవాజ్మిశ్రితాజ్ఞుల్ । గవిసమఘనతేజు
ల్ రాజితోద్రాజరాజుల్ । భువనభరితకీర్తుల్ భూనుతుల్ పుణ్యమూర్తుల్ ॥

* గద్య *

* ఇతిశ్రీ సరస్వతీవిలాసచరణసరసీరుహమకరందనిష్యంద సందోహ *
* మధురధురీణమధుకరాయమానమానససరసకవితావిలాసశ్రీభాస్కరా *
* చార్యప్రణీతంబైనవైశ్యపురాణంబనుమహాప్రబంధంబునందు వై *
* శ్యులురాజమహేంద్రంబునకువచ్చుటయు రాజసందర్శనంబును। *
* ప్రధానులకును వైశ్యులకును సంభాషణంబులు నడచుటయు। సేనా *
* నాయకునియాగ్రహంబును - రాజుతో వైశ్యులకు సంభాష *
* ణంబులుజరుగుటయు - రాజుకన్యనిమ్మనకతిన్ శక్తిగానమట *
* యు రాజకోపంబును - నప్పటికిమంత్రిమూలంబునఁగార్య *
* ముచక్కపరచుకొని పెనుగొండకువైశ్యులువచ్చుటయు *
* సేనాప్రయాణంబును వాకలననూనయించియష్ట *
* దశపట్టణవైశ్యులుగలసియాలోచనచేయుటయు *
* ననుకథలంగలదిసప్తమాశ్వాసము. *

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

వైశ్యపురాణము

అష్టమాశ్వాసము

శ్రీశైలముఖ్య నానా। దేశమహాతీర్థభూప్రతిష్ఠితనగరా। ధీశమహే
శ్వరభక్తి। శ్రీశాలుబుతప్ప సిద్ధశీలురు వైశ్యుల్ ॥౧॥ వ॥ అవధరింపుడు వై
శ్యఋషులకు సాలంకాయన ఋషి జెప్పందొడంగెనట్లు బాలనగరంబులకు
భాస్కరాచార్యుండిట్లనియె॥ శా॥ రాజోత్తంసుండు విష్ణువర్ధనుండు భద్రా
జన్యాసంసేవ్యుండై। తేజంబందుచు భూమినేలిపదవ లీ ప్రాగ్గజోన్మాదుండై
డై సౌజన్యంబు డిగె వణిగ్వ్యాసుల చే శాపంబునుంబొందెడిన్। వ్యాజంబేటికి
చూడన్నగరీ నయ్యోషనాడుగ్యంకెలదగన్ ॥౩॥ వ॥ ఆదనంతరంబ సంధ్యా
ద్యనుష్ఠానంబులుడిగి యొక్కయెకాంతస్థలంబున నష్టాదశపట్టణనగరస్వా
ములుకూడి కార్యాకార్యవివేకంబులు దలపోయుచునిట్లనిరి ॥౪॥ సీ॥ కలియు
గధర్మంబు క్రమముపిచారింప శాస్త్రభంగులు కావు సరిణులిపుడు। గతమై
న న్యాయకార్యంబు మీఁదటన్యాయమై వర్తించునంతకంత। పూర్వము
ర్యాదనీభూమీశుఁడెవ్వఁడేకులధర్మమార్గంబు కొరుచఁజేయు। భూదేవ
శాయమాధములు వేట్కలతమత నాశాఖలం దే కాని సతులఁబెండ్లి। యాడ నెల్ల
రు నెవ్వరు నర్థిమున్ను। గలయుకున్న వివాహంబు కార్యమేల। సుజనులో
వరింపరెందు భూప్రజలు మెచ్చ। నసకు రాజులతోడి సంబంధమేల॥౫॥ క॥
భూపతికోపాటోపత। పాపమునకు రేయడెంత బలవంతుండై। పాపండో
ట్కొసరండని। యేపారగవీశభటులనిందరబనిచెన్ ॥౬॥ గీ॥ వారిసంకసలు
వవశమేమియును గాదు। యిల్లిలగ్న వేళకిచటగదలి। వసలనలయుగాన వే
గంబున సుచాల। తెండటంచువచ్చి యుండనీ ॥౭॥ వ॥ వ్వరచే సెకుభటసంఘం
బునకుఁ బ్రియంబు చెప్పిన మహారాజతోడ ప్రజాజనంబు సామర్థ్యంబుగా
దని ప్రయత్నంబున నాయత్తపడవలయు పురంబుగా గారింప వలయు కదలు

దమని వారలనొడంబరచితిమి ఈ రాత్రియందు సమస్త ప్రజాజనంబులు తె
లియవలయు - నెవ్విధంబున నైనకడకు దొలంగ రాదు కావున నొక్క నిశ్చయం
బువలయు - వినుండాలస్యంబవలని లేదు - రాజుతో ప్రతిఘటించి తిరుగంబడిబ
లంబులఁగూర్చి యుద్ధంబు చేయుశక్తులము గాము - వేదశాస్త్రార్థపద్ధతి విచా
రించిన కులాచారంబును - మానంబును - పూర్వాచరణంబును మానికుపథం
బుననడుచుట మహాపాతకంబు గాన నివ్విధంబున బ్రతుక రాదని యవ్వైశ్య
విభులు నిశ్చయించి మరి యు నిట్లనిరి ॥ ౮ ॥ క ॥ మాన ప్రాణంబులలో । మానంబ
ధికంబటం డ్రు మహితవిచారుల్ । మానంబా చంద్రార్కము । మానుగఁ
బ్రాణంబు తృణము మరిదలపోయన్ ॥ ౯ ॥ క ॥ కులగోత్రద్విజరక్షణకై । యల
రంగా ప్రాణమిచ్చునతపుణ్యుం డనఘా । వెలయ సదాశివుఁ డొసగును । జెలు
వుగ కైలాసపదము సిద్ధంబనుచున్ ॥ ౧౦ ॥ గీ ॥ బాలనగరవరుల ప్రతినయుదప్ప
దు కన్యతోడ మనము ఘనతమండు । యగ్ని సొచ్చి ప్రాణమర్పింతమభవున
కనుచు నిశ్చయించి రాత్క్షణంబ ॥ ౧౧ ॥ వ ॥ చండప్రచండ విక్రములను యా
రెకులంబిలుపించి నగరంబున నగరేశ్వర దేవునిం గులాభిమానంబుల కులాచా
రనిర్ణయం బైహికాముష్మికంబులకు నపేక్షించు వార లెవ్వరు కలిగిన ను స
పత్నికులై యగ్ని ప్రవేశంబు చేయుటకు నాయత్తపడి నగరేశ్వర దేవుని ముఖ
మంటపంబునకు రండు - యీ చెప్పిన ధర్మంబులొల్లని వారెల్లను - వైశ్యకులబహి
ష్కృతులు గాన యీపురంబుననుండక వెళ్లుండని పురవీథులను సందులను -
చాటుండని నిశ్చయంబుగాఁ జెప్పి నిజగృహంబులకు చనిరి తదనంతరంబ ॥ ౧౨ ॥
క ॥ అలకరితలవరులు బ్బాన । జెలువగు బలువీరణము చేఘంటికలున్ । బలుపిడి
నధికముగా చర్మక । యొలమిని ఘంటాపథమున కేగిరికణకన్ ॥ ౧౩ ॥ వ ॥ అచ్చ
టి భటసంఘంబులఁ గూర్చుకొని నిర్భయులై వారానతిచ్చిన యంతకంటెన
గికంబులు గా పంచమహా వాద్యంబులు మ్రోయించి యత్యుగ్రధ్వనులు సె
లంగ నేక వాక్యంబుగా నిట్లనిరి ॥ ౧౪ ॥ సీ ॥ విష్ణువర్ధన రాజువిగ్రహవ్యగ్రుఁడై
కన్య నిమ్మని పట్టి గాసిపెట్ట । కులము వీడగలేక చలువుగా మానంబు నిలుపవై

శ్యవరులునిష్ఠతోడ । కన్య కాయుక్తులైకడగిసభార్య లనగ్ని ప్రవేశంబుల
ర్థిఁజేసి । ముక్తిబొందమనుచు మోదంబుతోఁబల్కి । ప్రతినజేసిరి గానభక్తి
గలిగి । కులమునగరేశ్వరుండును గోత్రములును । నగరశబ్దంబు మానంబున
యముతోడ । వలయు వారుండుఁదొల్లని వారలెల్ల । వైశ్యకుల బాహ్యులైపొందు
వసుధనను చు॥౧౩॥క॥అంగళ్ల వీధిసంకుల । సంగతమగురచ్చపట్లనాటినయం
తఁ । వెంగలి వైశ్యులుదమతమ । ముంగిళ్లను మూక లై రిమూకతనిగుడఁ ॥౧౪॥
క॥అందరునక్కడనక్కడ । దండడిగామూకలగుచుతత్తరపడుచుఁ । పొందె
రుగకనిర్దయులై । నిందింపదొడంగిరంతనీచోద్యుక్తిఁ ॥౧౫॥సీ ॥ యీకన్య
భూమిలోనే టికిజనియించె కినుకదోఁచినధూమకేతుభంగి । సీతబుట్టగలంక
చెడ్డట్లు పెనుగొండ చెరుచగాబుట్టెనీ శిశువటంచు । నృపతికీతగనిచ్చి నేమ్మ
దినుండక సాహసంబేటికిచత్తుమనుచు । కులము వాగలుభ్రష్టసిరి కులమదేల ।
గోత్రములవేలమానంబుగ్గోరనేల । యిప్పుడెక్కడినగరేశుఁడేటినగర । మే
టిశీలంబులిందులకేలచావ ॥౧౬॥వ॥ అనుచునచేకప్రకారంబులవివణ్ణహృద
యులైమరియునిట్లనిరి॥౨౦॥క॥మాకీపెనుగొండేటికి । మాకీనగరేశుఁడేలమ
రిపురిలేదా । మాకిపుడుచావనేటికి । మాకీవైశ్యత్వ మేలమానితిమగుచుఁ
॥౨౧॥వ॥ ఇటులననేకప్రకారంబులను మరులై వాడవాడలబలువిడెదిరుగు
వారును-మనమనయిండ్లలోగలపావలలోఁచక్కనికన్యకం దెచ్చి శృంగా
రించిరాజునకిచ్చియతనిచేరాజ్యంబెల్లభరింపుదమనువారును । మనకురా
జ్యంబేలనీ వైశ్యత్వ రిక్షేలనెక్కడేనియుంజన్నిరర్య జ్ఞాతిలక్షణంబులుధరిం
చి ప్రాణంబులురక్షించుకొందమనువారును-మనపాలదైవంబుగలదింతద
లంచినవారెవ్విధంబుననైన రాజకియ్యలైనభటులచేతపట్టిదెప్పించి దండం
బులవేయక దెలియజెప్పి మేలుచేసిరనువారును-నిక్కన్నియమీఁద తలపు
విడిచి యక్కడనైననిపుడేడను వారలమనువారును -నాలస్యంబుపనిలేదు వే
డలవలయు పినుండు పినుఁడను వారును-ఫలుకుచోనోరులెండిరసనాగ్రంబు
లుకదిలేక పెదవులుడప్పువారును-పదంబులుదొట్రిలడగ్గుత్తికై వెట్టియుతను

లైపిశగుఁడినగతిగదల నేరక కదలిపో దైవమాయను వారును-కటకటాయ
నుచు గాత్రంబులుఁ గదల నేరక నాతురపడుచు దైవంబుల దూరుచు నిలువేల్పు
లకుఁ జాతరలు సేతుమని యిామగట్టుచు నింగిపలుమరు తొంగిచూచుచు నిసుడిని
లువక పారిపోవుచు ముందరగానక తొడిబడ నడుగులిడ నడరి యడవిం బడి మర
లుచుఁ దమతమవారలం బిలుచుచు నక్కడక్కడ నిలుచుచు పరమేశ్వరా
యింత జేయఁదగునా యని దైవంబు దూరువారును-మఱిగొందఱు విభ్రాం
తులై వంతనొందియొక్కల్లోకక్లిన్నమనంబులు ఝల్లన వెల్లివిరిసి హల్లకల్లో
లంబై కల్లలబిడ్డలడిగ్గవిడిచి జననియొక్కింత సేపునకుఁ జెలివ్రేంది పరువులెత్తి
ముందర చనువారల తలకడ విడచుకుఁ దోచిన తెరంగున నందెరువులు పట్టుకొని
పోవువారును-యిట్లనేకవిధంబుల పురంబు వెడలి మారంబు గామనంబులుని
లువక బహువిధమార్గంబులం జనిచని ||సీ|| కన్నటవారసి కమ్మవారను
శేకనిమ్మారుగోత్రాలహీనమతులు | గోవగొల్లలమంచుగోవులైయున్నారు
గోత్రాలవాకేగిరాత్రపడుచు | పడవటి కేగిరిభగ్నమైయుష్టతదూరిపారు
టఁజేసి తూపురాలనగ | తూరుపు నాటికిమనూరగు లైయేగి రెనబది గోత్రాల
హీనమతులు | దక్షిణంబును నెడపెనుధరణి యనుచు | నోడరొకనూటముప్ప
దిమూడు గోత్రములు బు లుత్తరమున కేలమితోడ || ప్రాణభయమున నం
తంతఁ బరువులిడుచు || వ || ఇవ్విధంబున కులాచారంబులు విడిచి జనిన తదనంతరం
బు|| ఉ|| ధీరులు ధర్మమార్గనలు దీప్తయశోధనులిభ్యసభ్యులాచారగరిష్ఠులంచి
తపివారులు శూరులు సత్వసంధులిం| పారఁ బ్రతిజ్ఞ నిమ్మహాత్ములు వైశ్యు
లు నాభిమానులై | వీరతలుల్ల శిల్లఁగ నువేగమునకాజను జెంచిరంతటన్ ||
వ || ఇట్లు వార మోదోత్సాహంబున జను దెంచిన నగరేశ్వరునకు వందనంబులు చేసి
తమ్ముభనుంటవంబు సనిలిచి భాస్కరాచార్య ముఖ్య పురోహిత వర్గంబులర
ప్పించుకొని వందనంబులాచరించి వారలిట్లనిరి | కులాచార ధర్మమార్గం
బులు విడిచి బహిష్కృతులై పరచిన నానూటపం డ్రెండు గోత్రంబుల వార

లవిలోకించితిరే। యింతసుందరప్రాణవిసర్జనోన్ముఖులయినవారలచే
తాంబూలంబులందినకానిసన్మరామతద్విధానంబంగీకరించివీరకంకణంబు
లియ్యవలయునని ప్రార్థించిన భాస్కరాచార్యుండిట్లనియె ॥ ౨౫ ॥ క॥ పర
శోభనకాలంబున। కరకంకణధారణంబుగనువిభవంబై। పరగిన తాంబూ
లంబులు।నిరవుగనొనరింపమాకునీపనిదగున ॥ ౨౬ ॥ వ॥ మరియునింకొకటి
వినుండు మిమ్ములపుత్రవాత్సల్యంబునసంరక్షణఁజేసిమీ జయంబుఁగోరిన నే
నే నాముష్మికఫలంబపేక్షించినట్టిపరమపుణ్యులయినయీవైశ్యులకువీర
కంకణధారణంబుచేయంజాలననిశివశివాయనికర్ణంబులుమూసుకొనిన
నాసమయంబున వైశ్యులిట్లనిరి॥ ౨౭ ॥ క॥ వరగలవర్ణాశ్రమములు। గురువు
లుమీరిట్టివిధముగోరుటఁదగునా।కరుణింపుముగురునాయక।వరమునకునుగ
ర్తలైనబంధువులరయన్ ॥ ౨౮ ॥ వ॥ కావునమాకుసమస్తవిద్యావిశేషం
బులొనరించిపుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగానాశీర్వదించినగురుస్వాములుమీర
గుటంజేసియిట్లవధరింపందగదు జగత్ప్రఖ్యాతంబుగాతద్విధంబంగీకరింపవల
యుననిననాగాకయనిపట్టుతోనిర్మితంబులగుసూత్రంబులను క్రముకప
ర్ణపట్టంబులుగజేసివీరకంకణతాంబూలంబులుపదిలంబిడిపల్లెరంబులనాయి
తంబుజేసికరతలంబులంబట్టుకొని గద్గదస్వరంబునన వైశ్యవరులకిట్లని
యె ॥ ౨౯ ॥ మ॥ కులమున్ సత్యముశీలమున్ నగరమున్ గోత్రాభిమానంబు
నిం।పలరన్ శ్రీనగరేశ్వరున్ వలయువారగ్నిప్రవేశార్థమై।వెలయంగం
దనువీరకంకణములున్ వీడెంబులున్నొల్లరే।సలబాహుళ్యల్పురివెల్లడంచు
మిగులన్ ఘోషించుచున్ బల్కినన్ ॥ ౩౦ ॥ వ॥ అమ్మహాత్మునివాక్యంబులువిని
నయాత్మునంబ ॥ క॥ ఘనతాహ్వయుఁడగుబాలుఁడు।ఘనఫణియనుఁబేరుగల్గు
దారయుతానున్।ఘనమగుబాల్యమునలచక।చనుదెంచినవైశ్యవరులస
భముందరికిన్ ॥ ౩౧ ॥ గీ॥ వచ్చినిలుతికల్పిచరకంకణంబులు।వీడెములును
డెందువిభవమెసఁగ।సనినమెచ్చి వైశ్యులందరుగొనియాడి।రతనిఁజూచిభా
స్కరార్యులపుడు ॥ ౩౨ ॥ క॥ మీతలిదండ్రులువృద్ధులు।మీతాత్పర్యం

బుజ్జాది మెచ్చితిమనఘా। ఖ్యాతికిసంతే చాలును। భూతలమున వైశ్య వంశ
భూషణమరియుఁ ॥౩౩॥ క॥ మీరింకాననపత్యులు। ఘోరాగ్ని భారంగవ
లధుకులమునకహర్షుల్। ధారుణి నేకాలంబును। ధీరతతో వెలయుడింక దీప్త
ప్రభులై ॥౩౪॥ వ॥ అనిననతండిట్లనియె॥ క॥ నగరస్వాములు ధరలో। నగణిత
ఘనగబలికి కీర్తియుగగన గామిహిమఘా। నెగడిన ప్రతిభలు వెలయక। తగు నేననుపిన్న
జేయదలచుటమీకుఁ ॥ ౩౫ ॥ వ ॥ అనిపలికి మొదంబడక వీరావేశహృద
యుండై వీరకంకణంబుధరించి వీరతాంబూలంబందినపిమ్మ యంబంది య చటి
వైశ్యులకందరికి వీరావేశంబులావహిల్ల కెల్లురికి యొకళ్లొక్కళ్లతలకడ దివ
చ్చితమతమునకియ్యవలయుననిముందుముందుగా వచ్చుటంజూచితమకింపవల
దని మొకరొకరగిబిలిచి వీరకంకణ తాంబూలంబుల నొసంగిన పరిగ్రహించి
యనంతరంబ తమతమ గోత్రంబులు లిఖియించుటకు తామ్ర శాసనంబులుని
మిత్తంపంజేయించి యందుల గోత్రంబులు లిఖియించి రెట్లనిన - పౌలస్త్య
గణముఖ-హారశిష్ట-ఉద్వాహ-నాభీల-తిలక-మైత్రేయా-తృకశిష్ఠ-మునికుల-
మార్కండేయ-బుదురు-గంధశిల-దెందక-సూర్యకుల-ఫలక-పదశిష్ఠ-పృథ్వీ-
ఘాసంతల-విక్రమ-పొంఢ్రయాచక-తులశిష్ఠ-శ్రేష్ఠకుండల-సనక-కన్నా
కుల-కరపాల-పద్మిశిష్ఠ-లకుల-పకాంజనీతకుల-అనుపాల-తుపాల-యన
మాండవ్య-తెన్నాఖ్య-అనంత-పాబాల-ప్రకబలశిష్ట-ప్రకాళ్ల-ఉపమన్యు
ఛందోవాశిష్ఠ-గోశిల-ప్రోపిశిష్ఠ-పున్నిమాపంతల-ధనసుహా-పారాశర్య-
వలిగుహ-రపిశిష్ఠ-సూక్ష్మాంక-చంద్రచూడ-తోటక-విశ్వశిష్ఠ-శ్రీసోళ్ల-రెం
టక-రనుపాల-రారసుల-కామిశిష్ఠ-గంతక-వినుకోల-కౌటిల్య-దత్తాత్రేయ
ఋంచుపాఖ్య-ఘూషాఖ్య-శ్రీశిష్ఠ-హెచ్చాముకాంత-కామధేను-చరుకోల-
ఉపలాల-వసంత భ్రమర-సుద్దిక వశిష్ఠ-అగ్నిముఖ-అభిసంచిక-హస్తిక
చిత్తాల-చింతక-చింతకుశిష్ఠ-చనశిష్ఠ-జానుకముల-జనకచంద్రక-చంద్రిక
చంద్రకుల-చంద్రముల-ఘనశ్రీల-విక్రమ-కుమారశ-మానాధిమల్ల-మన్యు
కుల-స్వామి-సమాహిత శిష్ట-ఘంటాఖ్య-ధీరంకార-సూరిశిష్ఠ-వేదిశిష్ఠ

శ్రీరంగుల-పోలిసుల-మూలకపటన-వీత్సామార-శికచంద్ర-చెన్నకుల-కరకపా
ల-భీమ-పిప్పలాక్ష్య-శ్రీమచ్ఛిష్ట-ధనద-హరద-కుసుమ-నల్యాఖ్య-సోమాఖ్య
నాగాహ్వయ-భోగాహ్వయ-లోకజగతి-రాము-పార్థివ ప్రముఖనామం
బులంగల వైశ్యవిభులసపత్నీకులు గాక్షియించి తదనంతరంబయిన గోత్రం
బులంగల ముఖ్యప్రవరలు ఇచ్చయించిలిఖితంబులు చేయించిలిచ్చు విధంబెట్టి
దనిన॥ప్రభాత-గౌశిష్ఠ- ధనంజయ-సుసంగ-అతిథి-పంచార్షేయ ప్రవరా
న్వితప్రభాత ఋషిగోత్రః ✱ఇండుకుమరుసు పెండ్లిపలగోత్రము।రవిశిష్ఠ
గోత్రము-ఈ౨ ప్రవర॥మౌద్గల్య-త్రిశ్రుమ-ధామ్యా - త్రియా ఋషెయ
ప్రవరాన్వితమౌద్గల్యఋషిగోత్రః।ఇందుకుమరుగుమా ✱ ౨కుల।మూలకుల-
నాభీల-ఈ3 ప్రవర॥ ఆత్రేయ-విశ్వామిత్ర-సైన్యక-త్రియారు షెయ
ఆత్రేయఋషిగోత్రః✱ఇందుకుమరుగు యశిష్ఠ-అరశిష్ఠ-అరసకుల- ఈ
3 ప్రవర॥పారాశర్య। కృత్స్నమద-శౌనక-భార్గవ-చతుర్థార్షేయ
ప్రవరాన్వితపారాశర్య ఋషిగోత్రః✱ఇందుకుమరుసు-పడగశిల-పాణశి
ల-పాంచాల-కామధేనువుల-ఈ4 ప్రవర॥ వామదేవ-బృహదుగ్ధ-మదవ
తి-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత వామదేవఋషిగోత్రః।ఇందుకుమరు
సు॥ఉపమకుల-ఉపమన్యుకుల - ఉపలాలకుల - ఈ3 ప్రవర॥పూతిమాష:
జామదగ్న్య-భృగు-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత పూతిమాషకుల గోత్రః
ఇందుకుమరుగు॥సుర్యాటకుల-కుంతశిష్ఠ- ఈ౨ ప్రవర॥పౌండ్రక। వాధూలి
పా వేద-యాస్క - చతుర్థార్షేయప్రవరాన్వితపౌండ్రక ఋషిగో
త్రః✱ఇందుకుమరుగు-పోలికుల-పుంశుమాంసుల-పోలిశిష్ఠ-ఈ3 ప్రవర॥
జతుకర్ణ-జాబాలి-వైరోహిత్య-వటుక-మాండవ్య-పంచార్షేయప్ర
వరాన్వితచతుకర్ణర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - చంద్రమశిష్ఠ-
చంద్రమూలకుల-చంద్రశిష్ఠ-ఈ3 ప్రవర॥సత్యక-వాచీన-యోగ్య-పా
ర్షేంశణ - తనూనక-పంచార్షేయ ప్రవరాన్విత సత్యకర్షిగోత్రః
ఇందుకుమరుగు-చింతకుల-చింతాల-చింతమశిష్ఠ-ఈ3 ప్రవర॥వాయవ్య-త్రి

ఘ్నవ-ఔర్వ-సావర్ణి-జీవంతి-దేవరాంతక-షడార్షేయప్రవరాన్వితవా
యవ్యఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - ప్రంగమూల - ప్ర [illegible]ల-ప్ర
కశిష్ఠ-ఈ ౩ ప్రవర॥ పౌలస్త్య-పాంధన-బృహస్పతిః సవర్ణ స్తంభ-కపిమాంత
వచన-శాక్యల-సప్తార్షేయప్రవరాన్వితపౌలస్త్యఋషిగోత్రః* ఇం
దుకుమరుసు- గోసేల-ఉత్తమసీల-శ్రీగోసేల-పునగోసేల-భీమగోసేల-చట్టు
గోసేల-వల్లవగోసేల-సత్య గోసేల-నందిగోసేల-సూర్యకులగోత్రం ఈ ౧౦
ప్రవర॥ శ్రీవత్స-చ్యవన-ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత శ్రీవత్సఋషిగోత్రః
యిందుకుమరుసు। శ్రీలకుల। శ్రీరంగగోత్రం। ఈ ౨ ప్రవర॥ మైత్రేయస్య కం
డు॥ మండూక। త్రియార్షేయప్రవరాన్విత మైత్రేయఋషిగోత్రః* ఇం
దుకుమరుసు। మేఘకులముద్దికుల। యీ ౨ ప్రవర॥ ఉత్తమోజ। గార్గేయ-హ
న్య। త్రియార్షేయప్రవరాన్వితఉత్తమోజకులఋషిగోత్రః * యిందు
కుమరుసు। ఉత్తకుల। ఉత్తశిష్ఠ-ఈ ౨ ప్రవర॥ కాంచన। మైత్రా వరుణ-శక్తి। ప్ర
సహస్య। చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత కాంచనఋషిగోత్రః* యిందుకు
మరుసు। చరకుల। చేగొట్లలగోత్రం। ఈ ౨ ప్రవర॥ పవిత్రపాణి। పాలక*
తాల। త్రియార్షేయప్రవరాన్వితపవిత్రపాణిఋషిగోత్రః॥ యిందు
కుమరుసు। దైశెట్ల। దైశిష్ఠ ఈ ౨ ప్రవర॥ గోపక। యాజ్ఞవల్క్య॥ బృహద
గ్ని॥ త్రియార్షేయప్రవరాన్వితగోపకఋషిగోత్రః* యిందుకుమరుసు॥
ఇంచుమాహ్వయ। గోంటకులగోత్రం। ఈ ౨ ప్రవర॥ సనక-శాలభేద। వలది-
బభ్రు-లోహిత। చతుర్థార్షేయప్రవరాన్వితసనకఋషిగోత్రః। యిందు
కుమరుసు-సనకుల। సన్నకులగోత్రము-ఈ ౨ ప్రవర॥ కణ్వ-అజామిళ-ద్వ్యా
ర్షేయప్రవరాన్వితకణ్వఋషిగోత్రః- యిందుకుమరుసు-కణ్ణాకుల-కా
టుకల-ఈ ౨ ప్రవర॥ మునిరాజ-సాలంకాయన-శ్యావత్య - శ్యామాత-క
యప్రా-పంచార్షేయప్రవరాన్విత-మునిరాజఋషిగోత్రః। ఇందుకు
మరుసు-మన్యకుల-మానాభుల- ఈ ౨ ప్రవర॥ సుతీక్ష్ణ-శ్యావదత్త-అగ్నివే
వ-శ్యామాతు - కౌశిక-పంచార్షేయప్రవరాన్వితసుతీక్ష్ణఋషిగోత్రః

ఇందుకుమరుసు-దంతకుల-దెంతకుల- ఈ౨ప్రవర॥ అగస్త్య-వీతహవ్య
దక్షచ్యుత-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత అగస్త్య ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమ
రుసు అనపకుల-అనపాల-ఈ౨ప్రవర॥జరత్కార-అస్తిక-ద్వ్యార్షే
య ప్రవరాన్విత జరత్కార ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు- చన్నకుల,
జానకుల- ఈ౨ప్రవర॥పల్లవ- ఆపస్తంబ అథ్యా మధు-త్రియార్షేయ ప్రవ
రాన్విత పల్లవ ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-ఘంటాకుల-గణపకుల-ఈ
౨ప్రవర॥ దాల్భ్య-చందన-జైమిక-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత దాల్భ్య
ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-ఫలకుల-పటనకుళ్ళ॥ ఈ౨ప్రవర-కూ
వాస-ధనంజయ-ద్వ్యార్షేయ ప్రవరాన్విత కూవాసఋషిగోత్ర
ఇందుకుమరుసు-జెంతకుల-జెంతాకుల- ఈ౨ప్రవర॥ ఈయిరువదియా
రుసు జంటగోత్రములు॥ కశ్యప-శృంగి-కైతర-త్రియార్షేయ ప్రవరా
న్విత కశ్యపఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-గణముఖులగోత్రము॥ శాండిల్య
శౌశిత-శ్వనాశి-మాంసాక్ష-చతురార్షేయ ప్రవరాన్విత శాండిల్య ఋ
షిగోత్రః-ఇందుకుమరుసు-తుప్పాలగోత్రము॥గౌతమ- అంగీరస-ఆయాస్య
ఔచ్ఛిల్య-శుచి-పంచార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమఋషిగోత్రః- ఇందు
కుమరుసు-గంధశిలగోత్రము- బౌధాయన-కాంక్షివత-వాసుదేవ-బృహదు
ద్ధ చతురార్షేయ ప్రవరాన్విత బౌధాయన ఋషిగోత్రః- ఇందుకు
మరుసు బుద్ధికులగోత్రః॥ వాలఖిల్య అఘమర్షణ - సునూపక త్రియా
ర్షేయ ప్రవరాన్విత వాలఖిల్య ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు వివరి
శిష్టగోత్రః॥ వసిష్ఠ-ప్రశమ- ఇంద్రప్రంభర-వసు-సంకృతి-పంచార్షేయ
ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు హస్తికులగోత్రం॥ సౌంద
ర్య-సునూప-పనస-మాయాక్ష - చతురార్షేయప్రవరాన్విత సౌందర్య
ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-వినుకులగోత్రం॥ సుకాంచన - పురుత్సేక
హవ్యసేన-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత సుకాంచన ఋషిగోత్రః- ఇందు
కుమరుసు-పుచ్ఛకశిలగోత్రం॥ వరతంతు-క్షాశిక-ద్వ్యార్షేయ ప్రవరా

న్వితవరతంతు ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు- మాశంతకులగోత్రం ॥ వి
శ్వామిత్ర- దేవరాత- ఔలక్ష్మి- త్రియార్షేయప్రవరాన్విత విశ్వామిత్ర
ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు- విక్రమశిష్ఠగోత్రం ॥ పింగళ - మనస్తంతు-
పాలక- కిలాలూక - చతుర్థార్షేయప్రవరాన్వితపింగళ ఋషిగోత్రః
ఇందుకుమరుగు- అనయకులగోత్రం ॥ కపిల- శాండిల్య - కాశ్యప- త్రియా
ర్షేయప్రవరాన్వితకపిలఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - సుందకుల గో
త్రం ॥ భారద్వాజ- దాల్భ్య- ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత భారద్వాజఋ
షిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు- బలిశేష్ఠగోత్రం ॥ చ్యవన- ఆంగీరస - గౌతమ
త్రియార్షేయప్రవరాన్వితచ్యవన ఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు
పద్మిశేష్ఠగోత్రం ॥ బాభ్రేయ- భార్గవ- వైరోహిత్య- వటు- ప్రాచీన- పంచా
ర్షేయప్రవరాన్విత బాభ్రేయ ఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు - చెనిశేష్ఠ
గోత్రం ॥ మందపాల- మతంగ- మాలన- త్రియార్షేయప్రవరాన్వితమంద
పాలర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు- వెన్నకులగోత్రం ॥ మార్కండేయ - జా
మదగ్ని- జాబాలి- త్రియార్షేయప్రవరాన్వితమార్కండేయర్షిగోత్రః
ఇందుకుమరుగు- మోర్కాలగోత్రం ॥ ఋష్యశృంగ - రోమహర్ష- తృ
ణబిందు - శృంగి - చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత ఋష్యశృంగిఋషిగో
త్రః- ఇందుకుమరుగు- అనంతకులగోత్రం ॥ ఆశ్వలాయన - వీతహవ్య - ద్వి
యార్షేయప్రవరాన్వితఆశ్వలాయనర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు- వెని
శేష్ఠగోత్రం- ఉగ్రసేన- అంబరీష- శతబలి- త్రియార్షేయప్రవరాన్వితఉ
గ్రసేనర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు- కొమిరిశేష్ఠగోత్రం- మౌంజ్యాయన
వైశ్య- ద్వియార్షేయప్రవరాన్వితమౌంజ్యాయనర్షిగోత్రః - ఇందు
కుమరుగు- ముంజకులగోత్రం- యాజ్ఞవల్క్య- యాస్యమాని- హవ్యక్ష- త్రి
యార్షేయప్రవరాన్వితయాజ్ఞవల్క్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుగు- అ
భిమందికులగోత్రం- శండిల్య- శాండిల్య- శౌనక- శుక- చతుర్థార్షేయప్ర
వరాన్వితశండిల్యర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు- శిరిశేష్ఠగోత్రం- ఆంగీరస-

ఆయాదిత-ఔచిత్య-శాంతిపత-శుచి-పంచార్షేయ ప్రవరాన్వి తాంగీరస
ఋషిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-పైడికులగోత్రం॥ జైమిని-కపిల-మహోద
త-త్రియార్షేయప్రవరాన్వితజైమినిర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు -వె
లిగోళ్లగోత్రం-కౌశిక-విశ్వామిత్ర-ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత కౌశిక
ర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుసు-శతపాలగోత్రం-బృహదశ్వ-బృహమద్గ-
భార్గవ త్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితబృహదశ్వర్షిగోత్రః-ఇందుకు
మరుసు-పెరిశెష్ఠగోత్రం-కృష్ణ-పింగళ-పిశంగ-త్రియార్షేయప్రవరాన్వి
తకృష్ణర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-ధనదకులగోత్రం-గార్గ్యర్ష-చ్యవన
మదపాలత్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితగార్గ్యర్షిగోత్రః - ఇందుకు
మరుసు-భాకుదకులగోత్రం-కౌండిన్య-కౌశిక-ద్వియార్షేయప్రవరాన్వి
తకౌండిన్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-ఘనలోలగోత్రం- హరివల్క్య
బృహదశ్వ-గౌతమ-వామదేవ-వామలోచన - పంచార్షేయప్రవరాన్వి
తహరివల్క్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు -గొరంటకులగోత్రం॥ వామ
దేవ-సనక-సనందన-సనత్కుమార-సనత్సుజాత - పంచార్షేయప్రవరా
న్వితవామదేవర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు-భీమశ్రేష్ఠగోత్రం॥ సౌపర్ణ
ఆంగీరస-బుదురు-గౌతము- చతురార్షేయప్రవరాన్విత సౌపర్ణర్షి
గోత్రః - ఇందుకుమరుసు-బుదురుకులగోత్రం॥ సంవర్త-మరీచి - అత్రి-త్రి
యార్షేయప్రవరాన్వితసంవర్తర్షిగోత్రః-ఇందుకుమరుసు- రెంటకు
లగోత్రం॥ జమదగ్ని-భృగు-భార్గవ -త్రియార్షేయప్రవరాన్వితజమద
గ్న్యర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు-దిత్తుమశెష్ఠగోత్రం॥ సౌవర్ణ-జీవంతి-దే
వరాత-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితసౌవర్ణర్షిగోత్రః - ఇందుకుమరు
సు-సూనాలగోత్రం॥ వ్యాస-వశిష్ఠ-పారాశర్య-శుక-శౌనక -పంచార్షే
యప్రవరాన్విత వ్యాసర్షిగోత్రః- ఇందుకుమరుసు -ధనదకులగోత్రం॥
శుక్ల-సుతాన-శౌనక-సునంద-చతురార్షేయ ప్రవరాన్వితశుక్లర్షిగో
త్రః- ఇందుకుమరుసు- శ్రీసాళ్లగోత్రం॥ బుదురు-గౌతమ-ద్వియార్షేయ

ప్రవరాన్వితబుధఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - పెద్దిశ్రేష్ఠగోత్రం॥ వాల్మీక - వాలఖిల్య - వాసంతి - వైశ్య - కృత్స్న - వాసుదేవ - షడార్షేయ ప్రవరాన్విత వాల్మీకఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - సాంతాలగోత్రం॥ భృగు - భార్గవ - చ్యవన - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితభృగుఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - పృథ్విశ్రేష్ఠగోత్రం॥ కృత్స్న - త్రిజట - దేవవల్క్య - హారిత - పిప్పల - పంచార్షేయ ప్రవరాన్వితకృత్స్నఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - యిసప కులగోత్రం - పార్థివ - విష్ణువృద్ధ - శ్రవరకృత్స్న - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితపార్థివఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - ప్రోడయాచకులగోత్రం॥ శౌనక - హరివల్క్య - శక్ర - త్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితశౌనకఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు శనకాలుగోత్రం॥ శరభంగ - శల్య - సౌరభేయ - శాకుమాణ - చతుర - పంచార్షేయ ప్రవరాన్వితశరభంగఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - త్రైకశ్వగోత్రం॥ జాబాలి - తృతీయ - మిత్ర్య - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితజాబాలిఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - త్రివిక్రమశ్విగోత్రం॥ మతంగ - పాదలోచన - ద్రోణ - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితమతంగఋషిగోత్రః ఇందుకుమరుసు - చిత్రపిళ్లగోత్రం॥ చ్యుతకౌష్ట - మణిభద్ర - ద్వియార్షేయ ప్రవరాన్వితచ్యుతకౌష్టఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - క్రౌనుకులగోత్రం - భంజసూదన - విశాలి - దంష్ట్రనాథ - త్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితభంజసూదనఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - చంగాలగోత్రం॥ చక్రపాణి - పృషదశ్వ - అశ్వనాథక - త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత చక్రపాణిఋషిగోత్రః ఇందుకుమరుసు - చక్రమూలగోత్రం॥ ఆశ్వలాయన - సుషణ - సౌఖ్య - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితఆశ్వలాయనఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - అగ్రమూలగోత్రం - కాంతేయ - భృగు - ద్వయార్షేయ ప్రవరాన్వితకాంతేయఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - కామిశెట్టిగోత్రం॥ నారద - పారాశర్య - జంబుక - త్రియార్షేయప్రవరాన్వితనారదఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుసు - పాలకులగోత్రం॥ సుబ్రహ్మ - సునంద - ద్వయార్షేయ ప్రవరాన్వితసు

బ్రహ్మర్షిగోత్రః । ఇందుకుమరుగు॥చందనకులగోత్రం॥సనందన-సనత్కుమార-సనత్సుజాత-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత సనందన ఋషిగోత్రః । ఇందుకుమరుగు॥సమశిష్టగోత్రం॥కాంతిమతి- వాసుదేవ-శుచి-అత్రి ॥చతుర్థార్షేయప్రవరాన్విత కాంతిమత ఋషిగోత్రః॥ఇందుకుమరుగు॥క్రమశెట్టగోత్రం॥తరుణ-ఉపవీత-అనుప్లవ-హాత్యకి- అనుతారణిపంచార్షేయప్రవరాన్వితతరుణఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-త్రిమూలకులగోత్రం॥వరుణ-వారుణ-వైషథ్య-వైరోహిత-వైశ్య - పంచార్షేయప్రవరాన్వితవరుణఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-శిరిశెట్టగోత్రం-సనత్కుమార-సతుండి-శమితానక-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత సనత్కుమారఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-సురిశిష్టగోత్రం॥ధౌధివ్య - కౌలంబ-అఘమర్షణ -త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత ధౌధివ్యఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-యనసకులగోత్రం॥త్రిజట- హారివల్క్య-జాబాల్య-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత త్రిజటఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-ఉశిరికులగోత్రం॥శుచి-మను-భృగు -త్రియార్షేయప్రవరాన్వితశుచిఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-యిలచుంచికులగోత్రం॥విష్ణువృద్ధ- ప్రవరకృత్స్న-బాదరాయణ-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత విష్ణువృద్ధఋషిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-పిప్పలాదిగోత్రం-వైరోహిత్య-వసంత-వాసవ -త్రియార్షేయప్రవరాన్విత వైరోహిత్యఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-వసంతకులగోత్రం॥దేవవల్క్య హారిత- పిప్పల-త్రియార్షేయ ప్రవరాన్విత దేవవల్క్యఋషిగోత్రః -ఇందుకుమరుగు-దేశిష్టగోత్రం-సౌమ్య-మందపాల రేభ-రైభ-చంద్రమూల-పంచార్షేయప్రవరాన్విత సౌమ్యఋషిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు- హస్తికులగోత్రం మాండవ్య-జడభరత-మాతంగ-త్రియార్షేయప్రవరాన్విత మాండవ్యఋషిగోత్రః-ఇందుకుమరుగు-ముద్దుకులగోత్రం ॥ జడభరత-జామదగ్ని-ద్వ్యార్షేయప్రవరాన్వితజడభరతఋషిగోత్రః - ఇందుకుమరుగు-గుండకులగోత్రం-మను-మరీచి-మందపాల-మాతంగ-మాను-పంచార్షేయప్రవరాన్వితమనుఋషిగోత్రః॥ ఇందుకుమరుగు-మాసకులగోత్రం-ప్రవరకృత్స్న ఋషిః

ఇంధుకుమరుగు-జనకులగోత్రం - శక్తి-త్రితయ-శివభద్ర - త్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితశక్త్యర్షిగోత్రః - ఇంధుకుమరుగు- దేకోలగోత్రం ॥ కపిల-భారద్వాజ- భంజనసూదన - త్రియార్షేయ ప్రవరాన్వితకపిలర్షిగోత్రః- ఇంధుకుమరుగు - హస్తకులగోత్రం-అత్రి-మరీచి-భృగు- నేత్ర-పాద - కౌశిక-పంచార్షేయప్రవరాన్వితాత్ర్యర్షిగోత్ర - ఇంధుకుమరుగు-ఛందోగలగోత్రం॥ గాలవ -భారద్వాజ - ద్వియార్షేయప్రవరాన్విత గాలవర్షిగోత్రః ఇంధుకుమరుగు - తుష్టిశిష్టగోత్రం॥ పుండరీక - త్రినయన - చతుష్పాద - వీరసేన - వరిత్య-పంచార్షేయప్రవరాన్వితపుండరీకర్షిగోత్రః ఇంధుకుమరుగు-తొంటికులగోత్రం॥ ౭౬॥ ఈ డెబ్బదియయిదు ఒంటిగోత్రములు॥

శ్లో॥ ఏతే వైశ్యమునిప్రోక్తాః ప్రఖ్యాతేన శతద్వయం। పుత్ర పౌత్ర ప్రదా నిత్యలభతే బహువైభవః ॥ ౩౭ ॥ వ॥ మరియునవ్యావసరంబునందు వీరవ్రతులైన వైశ్యప్రభులనిజగోత్రజన్ములైన సమస్తసంబంధుజనంబులు సమూహంబులుగా గూడి మనకులాచారధర్మంబుల సన్మార్గంబులును - జాతుర్యతాత్కాలికవిశేషంబులు దెలియుండనుచు మున్ను దమగురువులుపదేశించిన విధంబున నిట్లనిరి॥ ౩౮॥ క॥ తమబలము శక్తిజనులకు। తమ మతి యెబలంబ దుర్మిగులశత్రులకైనను। తమలోకవశీకరము గు। తమకున సాధ్యంబు లేమ తమ గలుగవలెన్ ॥ ౩౯ ॥ క॥ పలుకుల బ్రియమును దయయును। కలపుచు నేసరకమిగులధైర్యము తోడన్ ।బలవంతుడనగ నెలుగుచు। కులధర్మవిధిజ్ఞుల గుచు గోమరొందుడిలన్ ॥ ౪౦ ॥ క॥ శివభక్తియు పురుషార్థము। ప్రవినులకు తిదానధర్మబంధు ప్రియమున్ । సుజనపోషణగతియును। నవరతమును మరువకున్న నతిపుణ్యుడగున్ ॥ ౪౧ ॥ క॥ కాలము దేశము మిత్రుల। దాలిమితో జనదుబలము దలపు మగణితక। కాలక నేపథ్యరితమై తా। త్కాలికబుద్ధిగలవాడు ధన్యుడు కలధన్ ॥ ౪౨ ॥ వ.॥ ఇవ్విధంబున గుల్గునీతియు-ధర్మశాస్త్రంబును-వ్యవహారంబులుగలవైనను నొక్క సూక్ష్మధర్మమార్గంబునుం గలదు-మున్ను శాస్త్రవేత్తయగు భర్తృహరి నీతిధర్మజ్ఞానబీజంబుల

పల్కులుపదించెను స్వజనులయందు దాక్షిణ్యంబును - బరిజనులయందను
కంపయు - దుర్జనులయందు శౌర్యంబును - స్త్రీజనులయందు విస్మయంబును - వి
ద్వజ్జనంబులయందు జాగతియును - శత్రువులయందు ప్రకాశంబును - గురువు
లందు భక్తియును - మానాజనులయందు ధూర్తత్వంబును - గలిగి - యావి
ద్యావిశేషంబులందు నెవ్వరును సేపారిస్థాయి విహరించునతండు ప్రియుండని చె
ప్పిరి గావున - మనకు సమస్త జ్ఞానంబులు పదేశింపఁగర్తలు మన భాస్కరాచా
ర్యులు - భీమనాథ - వాసుదేవ - హరి సర్వజ్ఞ - షణ్ముఖ - సర్వదేవ - జనార్ద
న - శంకర - శంభు - విరూపాక్ష - బ్రహ్మ నీలగ్రీవ - భైరవ - శ్రీధర - వినాయక -
ల్లాలనాచార్య - దొడ్డాచార్య - మాధవ - పుండరీకాక్ష - పద్మనాభ ప్రముఖు
లనేకులు ఁడేసురకుండుండనివలికి మరియు నిట్లనిరి ॥ ౪౩ ॥ గీ ॥ కైలాసపతి
యనుగణకర్తోమనకును ముంగర ప్రధానమిచ్చినాఁడు । అరణమున చుమనకు
నమరులు నెరుగంగ । దానినడిపిపిడెమొదల వలయు ॥ ౪౪ ॥ క ॥ మదమల
రగనుద్వాహము । మొదలగుకులకార్యములను మొగినొనరింపఁగ । వర లక
ద్వాదశసంఖ్యను । సదమలగతి చేయుఁడిదియె సత్యంబరయన్ ॥ ౪౫ ॥ వ ॥ అ
పదేయే ప్రకారంబుల నడిపింపవలయునని న - నెరుగించెదము నావధానుల
రై వినుండు ॥ ౪౬ ॥ సీ ॥ సృష్టికిఁ గర్తైన శ్రీసదాశివుఁడును ఘనతమూల
స్థానమునఁ గబరగెఁ । త్రిగుణాత్మకుఁడనంగఁ దేజరిల్లు శివుండు నగరేశ్వరుం
డయ్యె । జగమెరుంగ । జనుల కాహ్లాదంబు సలుపు శ్రీవిష్ణుదేవుఁడు జనార్దనుఁ
డయ్యె భూరిమహిమ । వింధ్య దేశమునందు విహరించు గిరిసుత వింధ్యవాసిని
యంద్రుపకులమాతులు । కోన పావనభూమికొనరొప్ప వసియించు శేరి కోన
కమలనాఁ జెలువుమిగిలి । కులము భివృద్ధిగాఁ గోరంకె దీపించుఁ గులగురు భాస్క
రకోవిదుండు । చాతుర్దశోత్తరసప్తశతి ఖ్యాతిను ద్వాహాగోత్రజుండమాడి
తుండు । పరిహితక్రమమువప్పక చేసెమనగణముఖ్యుండు ప్రాబల్యమునను
ఘోరయు । పార్వతీయంశజాతకు వాసవికిని । సుగుణసంపదగఁ బాలనగరముల
కున్నూటయిబ్బం క్రముకును జగన్నుతుఁడు మహిమ । శెట్టికి నీఁడె బలునైత్రుఁ డిట్టి

వరుస ॥ ౪౭ ॥ గీ॥ నాలవదివసంబు నాకబలియుఁ గాఁగ । దండపసపు దిమ్మలుం
డ లసార । పంచవలయముగా నభక్తినే-కాలంబు । నొనరనిలుపుడిట్టి ఘనయశ । బు
ధులా ॥ గీ॥ కులములోపలయేనొక్క కొక్కొ గాఁగ । సలలితంబుగ నడిపింపసకు
తబుద్ధి । మేలుఁగలుఁగును మీకును మేదినంపు । విలసితంబుగ సలుపుఁడీ విభవ
మెసఁగ॥ ౪౯ ॥ క ॥ అకలంకులైన వైశ్యులు । బ్రకటితముగ శలికిమిగులఁ
ప్రఖ్యాతముగా । వికలతఁ జేసిన వాఁడును । నకహాపమునందుయమపురంబునఁ
గూలున్ ॥ ౫౦ ॥ క ॥ ఇట్టియనుద్ధప్పక నడిపిన । విదితముగామీకు శివుఁడు విష్ణుఁడ
జుఁడును । వదలుసుతపౌత్రకరము । చ్చి దరువయాద్యష్టిఁ జూపి సిద్ధంబను
చున్ ॥ ౫౧ ॥ సీ ॥ శ్రీనగరేశ్వర శ్రీత జనార్దనదివ్య మహితోత్సవస్థాన
మంటపమున । వైశ్యులెల్లనుబాల వైశ్య వర్గముఁ జూచి పలికిరప్పుడు న్యాయ
భాషణములఁ । గరమొప్ప మాతులకన్యా వివాహంబు వెలయఁ జేయుదుకుల
వృద్ధికొఱకు । కన్యకాదోషంబు గ్రహమైత్రి కూటరాశ్యాదిక చరయోగభే
దములును । పుత్త్రజనన నాదిదోషములును । కలుపవలవదు మేనరిక ధర్మ
మునకు । వరుస మేనరిక మిచ్చిన వైశ్యవరుఁడు । పుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధిఁ బొలు
పుమీరు ॥ ౫౨ ॥ శా ॥ మేనత్తాంబను ధర్మమెక్కుడు ధరన్ మిథ్యావచః
క్రూరుల । జ్ఞానాధీన తత్త్రోశికర్ణకులజనుల్ శాసింపుఁడాధర్మాత్మక । నా
నోపాయములన్ ఘటింపవలయున్ నానాటికిన్ ధర్మమే । స్థానంబంచునున
వ్యభంగి ధరలవన్ సన్మార్గమా నెంతయున్ ॥ ౫౩ ॥ చ ॥ కొమరుసు మేనమా
మకును గూతుపుట్టిన యేని నాటనె । నమరగ మేనయల్లునికి కులాంగన యాను
మహాత్ముఁడప్పుడే । ప్రమదములోడఁ జేయగ శుభంబగు దుశ్శకునంబు మ
రేమి । తమ్ములు వలంపకిచ్చుట వివర్జము వైశ్యులకెల్ల కాలమున్ ॥ ౫౪ ॥ క ॥
మేనరికంబును దప్పక । పూనిమొల్లి రిలనయతఁడు పుణ్యుఁడగునా । మేన
రికమోర్రోచిన । హీనుఁడు కుల బాహ్యుఁడగుచు నిలమీఁదఁ జెడున్ ॥
౫౫ ॥ ఉ ॥ లంచములు పుచ్చుకొంచును ముదంబున మేనరికంబు మానెదం । బం
చితవృత్తి ద్రోచిన రయంబున నానరుఁడెన్ని భంగులన్ । వంచనతోఁడ మగఁడా

తినవశ్యమునొందును పాపభీతిని । దప్పించినఁ బుణ్యమాతని । పరమేశ్వరుస
త్కృపనొందివర్ధిల్లుఁ ॥౫౬॥ క॥ వరగగమాపులిగభీరిణి । నిరవందగ పెండ్లి
చనమునొవ్వరికైననుఁ । వెరవుగ మేరికర్ణంబున । నరయఁగ తీర్థంబునాఁడు
సంతటి దాకన్ ॥౫౭॥ గీ॥ కన్నపుత్రిన తనను దగఁ దన్నుఁబోషించు । తల్లియను
జుపుత్రుఁ దగమనియ్య । మేనమామపుత్రి మేదినియందును । పనియలేమశా
స్త్రవక్తలను ॥౫౮॥ చ॥ మొనగును జ్యేష్ఠపుత్రికయునించుకపిన్నతనాన
యుండియుఁ । విసదృశలీలచేతను కనిష్ఠునిపుత్రిక పెద్దదైనచో । పొసగును
మేనయల్లునికి పొల్పుగఁ గన్యకనిచ్చుటొప్పునీ । వసుమతి ధర్మమంచు ఘనశా
స్త్రములివ్విధిఁ జేసిరున్నతిన్ ॥౫౯॥ క॥ తొలుతవివాహంబైనను । వలనుగ నది
తప్పెననుచు వచ్చిన యేనిన్ । సలలితముగ నీవలయును । యిలసలువదియేండ్ల
దాక నెన్నికె మీరన్ ॥౬౦॥ క॥ యస్త్రైనవగుణంబులు । గన్నెకుమారికలిగె
నేనిగడు నెయ్యముతో । పన్నుగ మేనల్లునికిని । యున్నతముగఁ గన్నెగొనుటయు
చితమౌధాత్రిన్ ॥౬౧॥ వ॥ యిట్టిసుకులంబునకు వాలాయంబై తరతరంబున
నుండుటయు గలదు. యిటువంటి మేనరికంబైనను యియ్యదానిస్థలంబులుగల
వవియయ్యేవియనిన ॥౬౨॥ సు॥ కులహీనుండు నపుంసకుండు ముసలి స్బుబ్జాండు
జాత్యంధుండున్ । బలురోగి సతికంటె విన్నయయినన్ । భార్యాసమేతుండు
క్రొవ్వులరిన్ వెట్టియు సంగహీనుడు విహీనాంశుండు శాస్త్రోక్తమైయుంటలలో
నహనిలు గారు బాలికల దారికిస్న ప్రణ్యంబగున్ ॥౬౩॥ సీ॥ తలిదండ్రిలేక
న్నఁదగనొంటిగాఁడైన నల్పరోగైన కృశాంగుడైన । మూగైనఁ జెవుఁడైనమూ
ర్ఖుఁడైనను పాపరతుఁడైన బాంధవరహితుఁడైన । మరిహీనుఁడైననుమరి
పొట్టివాఁడైన వీన శైననుఁ డుపేదవాఁడైనఁ । జూదరిగాఁడైన జునుగరివాఁడైన
రాజులఁగొల్చినట్టవాఁడైన । తనవుదప్పిన వాఁడైన నబలుఁడైన । దిటము లేకున్న
నత్యంతకుటిలుఁడైన । మేనవానికి నెటువంటి వానికైన । కన్యనీవలె తద్వతత్ర
ము మెరంగి ॥౬౪॥ క॥ తనవంతుపడుచుఁ గనఁ యొగ్గు యాండియు నవలవంతుధ
గనియ్యంగా । గవికొనియును తెండవవధు । ఘనుఁడుగ మేనరికనీరు సుజనులు

ధాత్రిన్ ॥౬౫॥ తనవంతు వదుచు నెల్లెడ । దని రెండవ వదుచు నడగ సరినియ్యం గా । జిన బామాతులు డైనను । జినవు నగిప్పించవలదు సతులను వైశ్యుల్ ॥౬౬॥ క॥ మేనరికమునకు విఘ్నము । పూనిన వారలు నహోయము గా గొను వారల్ । మానక తోసిన వారల । హీనయగతి చేయవలయు దెలియగ నాజ్ఞల్ ॥ ౬౭ ॥ క॥ మెడబలిమి వంతువరుసలు । వడి గాం దప్పించినట్టి వైశ్యులు కడు పెం । బడి మేనరికం బియ్యని । చెడుగులు కుల బాహ్యులాజ్ఞ జేయగ నహుల్ ॥౬౮॥ క॥ మునుపు సుతులు లేకుండిన । నను వుగ మరియొక తె పెండ్లియాడిన సుతులన్ । గని నసవతాలియను జాలు । దనయుల మేనరిక మెసగ ధర్మము జెల్లున్ ॥౬౯॥ వ ॥ మరియు నవిస్తరంబుగాం జెప్పెద మువినుండు-వరుని కంటెంగన్య యఘుడియ తక్కువ యైజనియించినవి వాహంబు చేయ దగ్గంబు-కన్యక యున్నతంబును-వరుని వామనత్వంబును-జూడంగగదు -యిందుగాదని భుజవర్గంబునం ద్రొచిన రాజులమంచివల నంబో నాడిన-ధనమ సంబు చేత నైన-పశు-కృషి రత్నధన ధాన్యాందోళిక ఛత్ర చామర దంతి తురగ భూషణ చీనాంబర పుత్ర పౌత్ర మహదైశ్వర్యంబులంగన్నం గానక నైన మేనక ణంబు ద్రోసిన - వరులకిచ్చి ననితర కన్యకను పుచ్చుకొన్న కన్యక జనకునకు వరుని జనకుంపులంచంబు నొసంగి నన్మతిపడి యొసంగితిమనిన-వరుని జనకునకు కన్యక జనకుండు లంచంబిచ్చి యుభయము లేక మైతిసునికలపి మేనక ణంబు ద్రోసిన-కన్యకకు ప్రాణంబు లొంచిన-వరుండు రూపరి గాడని మేనరికంబ యిన సంస్మరింపదు నిల్లాని తావులని వాహంబు చేసిన-వంతు వరిశలు తప్పించి మేనరికంబు పుచ్చుకొన్న శకునంబు గాదని కన్యక స్వరూపి గాదని విడిచిన- నెవిధంబున నైన మేనరికంబు దప్పించిన పాపాత్ములకు గురుదూషకులకు-కులదూషకులకు-పితృమాతృ ద్రోహులకు నాజ్ఞ జేయందగు-నా యాజ్ఞా క్రమం బెట్లన్న వినుండు-బుతు త్రయంబు నాజ్ఞ యును- వెనక భాస్కరాచార్యులకు నగరము వారికిని కుల బాహ్యుండైనా శిష్టుండు పాష్టాంగదండ ప్రమాణంబు చేసి సవాపరాధతమ చేయవలయు నని ప్రార్థించిన వానికి ప్రతిక్రియ చెసె క్రమము-భాస్కరాచార్యులము

ద్ర బ్రాహ్మణుల వెంటగొనిపోయి-కాశీ-గయా ప్రయాగస్నానంబులాచరిం
పంజేసిపంచగవ్య ప్రాయశ్చిత్తంబు జేయింపవలయు - తత్క్రమంబెట్లన్న
మొదటిదివసంబుననువవసింపంజేసి గోమయాహారంబు జేయించినూలు గో
దానంబులలంకారసహితంబుగావిప్రులకొసంగి-సహస్ర బ్రాహ్మణభోజనం
బు చేయించియారాత్రి రామకథలువినుచు జాగరణంబు చేసి రెండవదివ
సంబునసంకల్ప యుక్తంబుగాగంగాస్నానంబుచేయించిపంచదశ గోదానం
బులలంకారపూర్వకంబుగా బ్రాహ్మణులకిప్పించిపంచశత బ్రాహ్మణభోజ
నంబు గావించి గోమూత్రంబాహారంబుగానారాత్రిశివ స్మరణచేయించి
జాగరణంబుండి-మూడవ దివసంబునగంగాస్నానంబు జేయించియిరువది
యైదు గోదానంబు లిన్నూటనేబండ్రు బ్రాహ్మణభోజనమును జేయించి
గోక్షీరంబాహారంబుగానారాత్రి భాగవత పురాణంబు వినుచు - జాగరణం
బుండి నాలవదివసంబున మృత్తికాస్నానంబు గావించి గోదానంబులిచ్చి బ్రా
హ్మణభోజనంబు చేయించి-తానును గోదధ్యాహారంబుగొని-పంచమదివసం
బున సర్వ ప్రాయశ్చిత్తంబు చేయించి సాలగ్రామంబులు దానంబులిప్పిం
చి బ్రాహ్మణభోజనంబు గావించి గోఘృతంబాహారంబుగాగొని నామసంకీ
ర్తనలచేజ్ఞానియైగురూపదేశంబున నారాత్రి జాగరణంబు చేయించియార
వదివసంబునపంచగవ్యస్నానంబును - ఉపవాసంబును జేయించి-పిష్టాహా
రంబుగొనిజాగరణంబు చేసి- యేడవదివసంబున గంధస్నానంబుచేయించి-
బ్రాహ్మణులకు శివలింగంబులు దానంబులు చేసి భస్మధారియైముద్గ భక్షణం
బు చేయించి శివపురాణంబు వినుచు జాగరణంబు చేసియష్టమదివసంబున గురు
ప్రార్థనమహాసంకల్పపూర్వకంబుగా పుష్పఫలజలస్నానంబులు చేయిం
చి బ్రాహ్మణభోజన శేషంబైనయన్నంబుగొని నారాత్రి రామచరిత్రంబు
లువినుచు జాగరణంబు చేసియారాత్రిగడపి మరునాడు గంగాస్నానంబులా
చరించి భాస్కరాచార్య మాత్రికుండైన బ్రాహ్మణునితో గదలి స్వగ్రా
మంబు ప్రవేశించి భాస్కరాచార్యులయిన కులస్వాములకు దండంబులాచ

రించి వారియనుమతినగరేశ్వరజనార్దనవింధ్యవాసినికోనకమల వాసవ కన్యకాబాలనగరంబులకుమహోత్సవంబులుగావించినగరేశ్వరునకుపం డ్రెండుమణువులకంచునభాస్కరాచార్యులకుగుగుదక్షిణ గోదానంబులి రునైదును బ్రాహ్మణభోజనమును చేయించిపలస్వాములకుభోజనంబులు చే యించిగురువులయనుమతిలవణంబునుదధియును తానువడ్డించి వారల యను మతి శంఖభోజనంబుచేసిగురువులచేగంధాక్షతతాంబూలంబులం జేకొని సభకుఁబ్ర దక్షిణదండంబులాచరించి వారియనుమతి సుఖం బుండవలయుని ట్లు మేనరికంబుతప్పించినవారికిని-తప్పనవారికినియీవిధంబున నాజ్ఞనడిపిం పసివైశ్యులునిర్మలులైలోకాపకారులైయుండురసిచెప్పెమరియును॥౭౦॥

సీ॥ముదమునవరునిదిమొదటిగోత్రంబునుగన్యకతండ్రిసీఁగన్న తల్లి।పుట్టింటి వారిదిపొందుగామూడోదితనరంగుగూడినచునుమరాలు। బాలకిజనయిత్రి మూలగోత్రంబును బాలునిమూడోదిలీలతల్లియాను వారిద్దరలదిప్పన్న వానిది రెండోదిపడుచది ప్రేమమూట। బెరశిమరియొక్కటైననుబిడ్డవాని।కూతు వాలిక్షిరెండోదికోకేళాలలర।కొడుకువారిది రెండోదిమామిమీర। వేకము గు నేనియీవారియత్తయగును॥౭౧॥గీ॥ రెంటమూడింటగోత్రంబులేక మైన। ప్రవరమైననుబంధులప్రవరమైన।వరునతోడుతఁజేయంగవాపికాదు।కన్య నీకున్నమిగులబుణ్యంబుగలదు॥౭౨॥గీ॥ పితృగోత్రంబుమిగులను బెంపు మీర।జేయరాదంద్రుమిగులసంశ్రయముతోడ।కన్యగోత్రంబుమిగులను క్రమముతోడఁ। బురుషగోత్రంబుమూడోదిపొందియున్న। మిథునసమ్మతి మొదలను మేలుచేయు ॥౭౩॥గీ॥ పిన్నవానిక్షిరెండోదిపిన్నపడుచు। వారిగో త్రంబు మొదటిదివరుసతోడ।మరదలగుఁబెండ్లికొడుకునకరయనదియుఁ। గు తుకమునకిట్టునెట్టెంగోడలగును॥౭౪॥వ॥మరియుకులాచారధర్మంబుల నే కంబులుగలవు-ఋతుకాలపద్ధతియు-గర్భాదానాదిషోడశకర్మంబులును-యజనాదికర్మత్రయంబును-కృషివాణిజ్యగోరక్షణవృద్ధిజీవనంబులును-సప్త సంతానధర్మవిశేషంబులును మొదలుగాగల వైశ్యకులధర్మంబులుసమస్తం

బునుం జెలియ జెప్పి యనంతరంబ భాస్కరాచార్యులనవలోకించి వైశ్యు లి
ట్లనిరి॥ ౪౫॥ ఉ॥ మీరు మహానుభావులు। సమిద్ధవచోవిభవాభిరాములిం। పార
గ వైశ్యవంశమును మహోన్నతవృద్ధి యొనర్పఁ దీవనల్। ధీరత నిచ్చి గోత్రశతదీక్ష
యశస్స్థితిశీలమూలమై। వీరతలుల్లసిల్లఁగ కవిత్వకృతిం గృతి సేయు టొప్పగున్॥
౪౬ ॥ క ॥ మునుమా పెద్దల చరితము। మునిసాళ్వం కాయనుండు ముదమున జె
ప్పెన్। ఘనముగ తత్కృతి పొందుగ। ననుగుణమై చేసి చెప్పుడాంధ్రోక్తిద
గన్॥ ౪౭ ॥ వ ॥ అని చెప్పి తదనంతరంబ భాస్కరాచార్యులకు సబహుమానంబుగా
కర్పూర తాంబూలంబొసంగి తమకుం గలసమస్తధనంబులు భాలనగరంబుల
కొక్కభాగంబును దేవతాగారంబులకు తటాకంబులకొక్కభాగంబును వి
ద్వజ్జనకవిగాయకజనంబులకు నౌచిత్యంగా నొక్కభాగంబు నొసంగి యి
వ్విధంబున నెప్పటియట్ల నడపుండని భాలనగరంబులకొప్పగించి భాస్కరా
చార్యులకు జాహ్నవీతీరంబున దామరవాడయను గ్రామంబగ్రహారంబుగా
నిండుండని చెప్పి పెనుగొండలోన ధనాంశంబు తత్పురదేవతామహోత్స
వంబునకొసంగి మిగిలినయర్థంబు కులగురువులైన పండితవర్గంబులకిచ్చి ని
పురమధ్యంబున శాసనస్తంభంబు నిలిపి. భాస్కరాచార్యులకు తా ప్రదాన
శాసనపత్రికి లిఖియింపం జేసిరి తత్క్రమం బెట్టిదనిన ॥ శ్లో॥ స్వస్తి శ్రీ సగరే
శకోనకమలా శ్రీ బంధ్య వాసీ జయా । శ్రీవత్సాంక జనార్దనశ్చ సువిశో వి
ష్ణుశ్వర శ్రీనిధిః సూర్యేంద్వారబుధేజ్యశుక్రరవిజస్వర్భానవః కేతవస్సా
న్నిధ్యం పెనుగొండపట్టణవరే కుర్వంతు దీర్ఘాయుషః ॥ కల్యాద్వ్యబ్దగణే
ష్టనేత్రరసదృక్సంఖ్యాగతే వత్సరే ప్రాప్తేబ్ధః ప్రభవే తవస్మపిసతేష్వద్వితి
య్యాంగుతా । ఆర్యా భాస్కరపండితాదిధరణీబృందారకేభ్యస్సదా ప్రీ
త్యాష్టాదశపట్టణాధిపతిభిర్దత్తం శుభం శాసనం ॥ గృహేగృహే విశాంవ
షేవపష్ఠే ద్వాదశగోత్రిణాం । వివాహేచ వివాహేచ శ్రీసుత్రీమంతక
మణిః॥ పుత్రేపుత్రే తదుత్పన్నే కన్యాయాం జన్మజన్మని । గద్యాణకం తద
ర్ధం చ గద్యపద్యాదినక్రియా॥ శాంతికే పౌష్టికే చైవ షష్ఠే త్రైకే వృద్ధికర్మ

శ్లో॥ అన్యస్మిన్ పుణ్యకాలేచ గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః॥ లక్ష్మీనారాయ
ణానంత వ్రతాదిషుసమంతతః।గోత్రప్రవరవిజ్ఞానేషులసివాహక్రి
యా॥ప్రతిజ్ఞేషాంకృశాంవైశ్యస్తప్మాత్పండితఆశ్రయః। యథాకాలంయ
థావిత్తంయథాదేశంతథాచరేత్। విత్తశాఠ్యంనకుర్వీతఃఫలేఫలకాంక్షి
భిః॥అకృత్వాసత్క్రియాంమూఢోనరకేపరిపచ్యతే॥పురాణోక్తప్రకారేణ
కృతవాన్ధర్మచింతయా. ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యంపుత్రపౌత్రప్రవర్ధ
నం।ఐహికాముష్మికంచైవలభతేనాత్రసంశయః॥ పూర్వాత్రికాన్పరిత్య
జ్యసమీపస్థాన్కులాగతాన్॥ యోదదార్యస్యపిప్రేభ్యస్తద్దానంనిష్ఫలం
భవేత్। ఇత్యుక్త్వాతేపికాన్ప్వస్వపుత్రాన్ధర్మపరాయణాన్॥భాస్క
రాచార్యపూర్వేభ్యఃప్రదద్యుర్ధర్మశాసనం। కులోద్ధరణచారిత్రాన్
బ్రాహ్మణాన్శృణుయాత్సుధీః॥ పాషండాఃపతితాష్మాద్రామద్యపా
స్త్వంత్యజాదిభిః।నశ్రోతవ్యంకదాప్మాకంతేభ్యోదానంచదాపయేత్॥స్వద
త్తాద్ద్విగుణంపుణ్యంపరదత్తానుపాలనం। పరదత్తాపహారేణస్వదత్తంనిష్ఫ
లంభవేత్॥*॥సీ॥ముద్దమొప్పఁగల్యాణమున నైదుపిండులు వేషారనొక్కొ
క్క పెద్దమాడ। వరుసనీమంతోత్సవమున సువరహానితనయుండుగల్గ ప్రతా
పమరయు।పుత్రికెజనియిం.ప పోలుపారధరణంబుప్రథమాత్రవంబున వరగ
చపివె। ప్రతిష్ఠిత్యకార్యదైవతమహోత్సవమ్ములఁగర్తలుమీరెపఖ్యాత
మునను(గుట్టిగావతనలుదప్పినట్టివారు।ఘోరరౌరవనరకాలఁగూడిమునిగి।
పెక్కువర్షంబు లెంతయుఁబెంపుచెఱచుఁ। బుధమిబహుపాదకంబుల
బొందువారు॥సీ॥ భాస్కరపండిత ప్రముఖసంఘముతోడ వినుడంచువైశ్యా
లిట్లనిరికురియు। మావంశచరితంబుమహిలోన వెలయించిపుత్రులకీకనఁ
బొందఁజేసె। పితృదేవతోత్స వవ్రతశుభంబులయందువర్తనల్ గైకొనిక
ర్తలగుచు।యెవ్వరినర్థింపకేట్టేటదప్పక గురుపూజఁజేయించుకొనుచు నా
జ్ఞ।సీమలను నెల్లవెలయుసుశ్రీలతోడ। బాలనగరాలదీపించి ప్రబలగోరి।ప్ర
ఖర లెఱుగించికల్యాణపరులఁజేసె।ధాత్రి వెలయుంచుఁడాచంద్రతారకముగ॥

౯౦ ॥ వ॥ అని యివ్విధంబున శాసనంబు లిచ్చి బాలనగరంబులం జూచి యిట్లని
రయ్యా మీరలీ గురుభాస్కరాచార్యుల ననుదినంబునఁ బూజించుచు వీరల
యాజ్ఞానుసరణంబున నడవఁగలవారలని చెప్పి యనంతరంబ నగరవరులఁ జూచి
మీరలీ నగరేశ్వరదేవాలయంబునకుఁ బడమర మిట్టపల్లంబు లేని సమస్థలం
బున గుండంబు లాయత్తంబులు చేయుండని పలికిన భయంబంది మెల్లనె చేరి వై
శ్యుల పాదంబులు బట్టుకొని దండంబులిడి యిట్లని విన్నవించిరి ॥ ౯౧ ॥ గీ॥ మీరుఁ
జెంప పెరిగి మీ పాదపద్మంబు ॥ లనుదినంబుఁ గొలిచి యధికమహిత ॥ బొందలియం
క మీరు బోసఁగి మూర్తి నేఁగ ॥ నిచటనుండ నొల్ల మెంతయైన ॥ ౯౨ ॥ వ॥ అనియు సే
క విధంబుల విన్నపంబులు చేసుకొని వారల యనుమతి వడసి వెంట జనుటకై వీర
కంకణంబులు ధరియించి గుండంబులు ద్రొవ్వి యలంకరింపఁ జేసిరి ॥ ౯౩ ॥ సీ॥
పన్నీరు గుజిలి కీనవద నైన జవ్వాదిఁ గలిపిన మృగనాభి కర్దమంబు ॥ కలయంగఁ జలికి
నాఁగమని యాస్యమై మించు కుండంబులో మేటికొమరు మిగుల ॥ నత్యాశ్వ సంధు
లఁ దద్దయు మేరుగా విపుథమౌక్తిక రత్నవితతి దనర ॥ రంగవల్లుల దీర్చి శృం
గారబంగుల పటుతర స్ఫురణలు వరిఢవిల్ల ॥ గంధసార ద్రుమంబులు ఘనత మె
రయ ॥ గుండములు నిండఁ బేరఁ బుచు దండి మిగుల ॥ జల్లి కర్పూర తైలంబు చతురగ
తుల ॥ గప్పి గంతటక పూరణగ మొప్ప మిగుల ॥ ౯౪ ॥ వ॥ ఇవ్విధంబున నలంకరించు
చు నానాచిత్రవిలాసంబుల లరు మహోన్నతంబులగు నమకంబులు ముప్పూరిగొ
న చిత్రవస్త్ర తోరణ రంభాస్తంభ గుచ్ఛ దీపనీవారంబుల నొప్పం జేసి రాసమ
యంబున వైశ్యులు తమ కులాంగనలం గని యిట్లనిరి ॥ ౯౫ ॥ క॥ వాసవకన్యాస
హితముగా సరభసవృత్తి మీరు ఘనశృంగారో ॥ ల్లాసితలై యుండుడు సం ॥
త్రాసానల కీలలకును డాకొనవలయును ॥ ౯౬ ॥ వ॥ అని సాధ్వీసముదయం
బులకుం జెప్పి తదనంతరంబ వైశ్యవరులు వీరవ్రతంబులు ధరియించి పగ మో
త్సాహంబు ననిట్లనిరి ॥ ౯౭ ॥ చ॥ మనమతి ధైర్యవంతుల ము మానక మానక రో
రవీరత ॥ జనులు నుతింపఁ బూని తిమి సాహస వైఖరిఁ జెప్పఁ జిత్రమై ॥ కనలె
డు నగ్నిగుండములఁ గ్రక్కున వచ్చి యనువ్రజంబులౌ ॥ దనరిశి వార్చుణంబ

పుచుఁ దగ్ధయ్యెం బొందిన సాహసక్రియన్ ॥౯౮॥ శా॥ నీ వే నెబ్బంగి కలంచు నూన యగతిన్ వీక్షించి యువ్వాసవిన్ మానమౌర్గ గజూనొరడించి తలపుల్ నానావ చోయుక్తులన్ నపరన్ నాగసి నేపుల్ బెంపున మహా ధైర్య ప్రభావస్థితుల్। ఘ నమౌ దృష్టమా సంఘటించవలయున్ గైవల్యసంసిద్ధికిన్ ॥౯౯॥ వ॥ అని మరియు నె ఱుంగఁగఁటిని గాక యవ్వాసవి చిత్తంబు నుమతి సాహసక్రియ యనుమున మెఱుంగుదు మెక దా-యిది యప్పుడు మధుర వాక్యంబు లనునానయించ మని కుసుమాఖ్యగృహంబు వకనిచి బాలనగరంబులం జూచి పురంబులశృంగారంబు సేయించుండనిన వారలుత్సాహంబు॥౧౦౦॥ గీ॥ పురము వేడ్కనలంకారము లుదన పఁ। దమ చతుర్ముఖున త్యా దరముగ మెరయగ। సకలవస్తువితానము సం గతముగ। జేయుచుండిరి విమలసుశ్రీలు జెలఁగ ॥ ౧౦౧॥ వ॥ అంత కుసుమా ఖ్యుం డుం జమందిరంబునకుం జని నిజపుత్త్రియైన వాసవి నాలోకించి యిట్లని వి లపించం దొడంగె ॥౧౦౨॥ శా॥ నీ రూపంబు ను నీ మనంచితనముల్ నీ నేపుల్ నీ మున్దుముల్। నీ గమ్యంబు రాజహంసగతియున్ నీ రాజబింబాస్యముల్। నీర త్నావళీహారశోభిగళమున్ నీ చందనామోదంబునిం। కేరినిన్ మనువంగవచ్చు జెపుమా నో తాత్వికో వాసవీ॥౧౦౩॥ సీ॥ పాండవవంశ సంభవుఁడగు విష్ణువ ర్ధనుం డేలధాత్రికి దండు వెడలె। విశత్రులఁ బరిమార్చి విజయంబు గైకొని లీల తో మనపురి కేలవచ్చె। వచ్చినపుడు మేలవగుస తోసతనికి సొడ నూపితె మిపరి స్ఫురణ మెకయు। మనతోడఁ గూడ సన్మకలీలతో వచ్చె నీ కన్య మున్న తఁ జేల జూచె। జూచి మోహనలీలల సొబగు మీరి। యేలకల్యాణముగఁ గోరియుచ్చె ను బ్బె। యింతయను విధివశము గాకింత వట్టు। మనల బ్రేఁచు మరితకర్మంబు క తన॥౧౦౪॥ చ॥ సుగత సుప్రకాశమానములు సద్విజకోటికి నిచ్చు నూన్నతిమ్రొక్కము లొనర్చి ధర్మముల వారణలీల ఘటించ జేసితి। స్వత బహుభోగసంపదలఁ జా లఁగ గైకొని నిన్ను బెంచి। జతురతఁ గంటినో సరసిజాక్షి విలోచన వాసవాంగన అని పలికి॥౧౦౫॥ క॥ అప్పుడు శోభకరంబులు। కుప్పరిగొనకుసుమశెట్టి మోహా పుపుత్త్రిన్। దప్పక జూచి కలంగుచు। నప్పంకజగర్భుఁడు రైనకటా యనుచున్ ॥ ౧౦౬॥ సీ॥ కన్యా నాయుతిశీణ గామ్య ముత్తములంబున పుట్టించదగునె యంభోజగర్భ!

బాలాలలామకు భర్తృహత్య మాఁగాఁగఁ గావింపఁదగు నెహో కాలకంఠపుత్రి
కారత్నంబు భోగభాగ్యశ్రీల బాపంగదగు నెహో పద్మనాభ। యీపుష్పకోమ
లి నెల్లనిదయుఁడ వైపాపహుఁడఁ గొని మోదుయగ్నిహోత్ర। దేవతతులా
రరవిసుధాధాములార। యక్షపన్నగఖేచరాఢ్యతతులార। మానివరులార
భూనభోమాన్యులార। దయదలంపక నిటు చేయదగునె మీకు॥౧౦౮॥ వ॥ అని పె
క్కువిధంబుల నక్కోమలగర్భముఖ్యులం దూరి శోకవిహ్వలహృదయుండగు
చు యక్కన్యామణిరూపంబు తనమదిం దలపోయుచు మూర్ఛిల్లి యొక్కొం
త సేపునకు సేదదేరి తనకెదురుగా నే తెంచిన యక్కన్యారత్నంబు నెత్తుకొని
కూర్చుండి తనతొడలపైనిడిగొని తేరిజూడఁ జాలక చూచిన యెడ దృష్టిదాకు
నో యని కలంగుచు సలు కురుతల నిమురుచు నెట్టకేలకు కన్యామణి విన నిట్లని మొ
౧౦౯ శా॥ శ్రీవాసవి వాసవాఁగనమహోధైర్యప్రతాపాఢ్య సఁ। ఫుల్లాంభో
జవికాసితాస్య నిను నాపూర్వాదిభాగ్యంబునన్। దెల్లాకైమఖంబునన్ సుకృ
తినై తేజంబునఁ గాంచితిన్। ముల్లోకంబుఁ గీర్తించు నం ధితిజనుల్ మోదంబు
నన్ జెంపశాక్॥౧౧౦॥ క॥ నగరంబునగల వార్తలు। నగరస్వాములఁ బ్రతిజ్ఞనా
నావిధముల్। దెగిన నృపాలుని పలుకు। నగణితముగ యరుసదస్సు యంభో
జముఖీ॥౧౧౨॥ క॥ మన మేమి దలపుచుండగ। దనరారగ దైవ మేమి దలచునొ
పికవక్। మనుజాధిపుఁడిబ్బ్విధమునఁ। గొనకొని యీన్యాయకార్య గోచరుడ
వ్యాకా॥౧౧౩॥ ఉ॥ కన్నది పట్టి దిత్తుమని నిర్దయవృత్తి నృపాలసద్భటుల్। వ
న్నగవచ్చినారు కులపావని వాసవినీ మనంబునన్। విన్న దనంబునొందక వి
వేకము పొందు నధీర దిత్తులై। సన్నుతఁ గీర్తినొందవలె సమ్మతి నొక్కతలంపు
సెప్పెదన్॥౧౧౪॥ వ॥ అనుచు నక్కుసుమవిభుండు దుఃఖార్ణవంబున మునింగి
హృదయంబునఁ దలంచి॥౧౧౫॥ గీ॥ తప్పు లేక కలుగుచ న్ననుద్యోగించుఁ। దైవ
నేటికనుచు జెప్పకుండు। చెప్పకున్న బాలచిత్తమెట్లుండునో। జెప్పవలయునను
చుఁ జెప్పదొడఁగె॥౧౧౬॥ సీ॥ విష్ణువర్ధనుఁడను పృథ్వీశ తలేంద్రుల నెల్లనని గె
ల్చి మనవీటికిఁ దఁడు వచ్చి। నిన్ను నిమ్మని పట్టి నిగ్రహింపను హా గ్రబహువి

థంబులఁ గుమ్మరిఁ బాఁతఁ జేయ। మానంబు దాఁటించి మనకులస్వాములు ప్రాణంబు విడిచైన ప్రతిభ దనర। నంశ సత్కీర్తులు వసుధలో నెగడంగ నగ్ని ప్రవేశంబు లధిగ జేసి। ముక్తి బొందఁ దలంచిరి మేలు వనులర।. నీసహాయంబపేక్షించి నిత్యపదము। గెలుసు నట్లనికులము వారలు దలంచి। పలుకుమని నన్ను బంచిరి వలుకు వెల్ల॥౧౧౭॥ వ॥ అని సుమహాభుజ డరిపడఁ బలికిన విని యాతఁ సాధ్వి యైన కుసుమగంధి శోకపరవశ యై మూర్ఛిల్లి కొంతదడవునకు సేదదేరి తన ముద్దుకూతు నెత్తికోని పురపురం బొక్కుచు గద్గద స్వరంబున నిట్లనియె॥౧౧౮॥ ఉ॥ నోములు సద్వ్రతంబులును నూతన భంగి నొనర్చి భామినీ। స్తోమము మెచ్చ మాసములు దొమ్మిది మోసి టు నిన్నుఁ బుత్రిగా। నే కుమతోడఁ గాంచితి నినీరజలోచన మమ్ము డించితీ। వేగని యగ్ని కాహుతిగ నే గెడు మా కెరుగంగ జెప్పవమ్మ॥౧౧౯॥

క॥ నినుఁ గొమపఁ గిడి కంటిని। వనజారికళావతంస వరము నీవుగా। తనయా సౌభాగ్యంబున। జనియించితి నిన్ను సకల జనులు నుతింపన్॥౨౦॥ సీ॥ పైడిగిన్నెలలోన పాలు నెయ్యు న బోసి పంచదార యొకింత మించ వేసి। బహువిధంబులఁ జోలఁ బాడుచుఁ దాగింతు నీముద్దుబలుకుల నేపు మెరసి। పంచు నెయ్యముతోడ పీనుల కింపు గాఁగల నీచరిత్రలు కలికిమతులు। వీక్షించి హృదయారవిందంబులోపల నానంద మొందుచు నద్భుతముగ। నెట్లు నిన్ను నగ్ని కీలల నేరయ ధాత్రి। యందు నొప్పింతు నక్కటా హరిపిరించి। ముఖ్యులేటికి దెలియరో ముగ్ధ నీదు। హృదుల భావంబుఁ దలపోసి మదిని వగతు॥౨౧॥ గీ॥ పుత్రకామేష్టిఁ జేసి శంభుని గురించి। తనయగాఁగంటి నిన్ను వృద్ధాప్యమునను। యకటనీ మేలు చూడ లేదయ్యెఁ బిడప నట్టి సంతోష మెక్క డనన గె జెప్పుమా॥౨౨॥ వ॥ అని యిట్లు పరమ దుఃఖితులై యున్న తల్లిదండ్రులం జూచి వాసవకన్యకా సహోదరుండైన విరూపాక్షుం డిట్లనియె॥౨౩॥ సీ॥ ప్రియము రెట్టింపంగ బెంచితి రిన్నాళ్లు మాతనన్నెట్లు నేమరతు నమ్మ। నిఖిలవిద్య లెరుంగ నేర్పినతండ్రి వికసు వేడ్కనిన్నెట్లు విడుతు నయ్య। నభివాంఛితమ్ములిమ్మని యొడ చెలియలనింక నే నెవ్వరికి త్తునమ్మ। వేడ్కతో నను గారవించు బంధువులా

రవంతతో నెట్లు వేగింతునయ్యా । ననుచుబలుకారు వేవేఁ రనాత్మఁదలఁచుచు
సతతంబైనదుఃఖాబ్ధి మునిఁగి లేచి । వేయు భంగుల బాఁబలవింపదోఁడి గొ । నంతనం
తకునాఁకరూపాతుఁడేలమి ॥ ౨౨౪ ॥ వ ॥ అనంతరంబకుసుమాఖ్యుండు
సూతుఁగనుంగొనియ నేకవిధంబులదుఃఖించి గద్గదకంఠుండై సురియునిట్లనియె
౨౨౫ ॥ మ ॥ అనలజ్వాలలజొచ్చునప్పుడుమహాహంకారమేపారగా । జనుల
త్యద్భుతభంగిఁజూడఁగణకన్యాసంగంభజృంభాత్ములై । ఘనభక్తిన్మదిశంక
రుం దలపుచుం గారుణ్యభావంబునన్ । మనవైశ్యాన్వయమెల్లఁబావనము
గామన్నించిరక్షింపుమీ ॥ ౨౨౬ ॥ క ॥ నీవలననుమనవంశము । ధీనుతంబై ధ
రిత్రిఁ జేజంబెసగన్ । పావకశిఖలతిభీకరభావంబులుగాఁగఁజూచి యమ్మంప
తుమీ ॥ ౨౨౭ ॥ వ ॥ అనుచు ననేకవిధంబులబోధింపుచు శోకవివశుండై యుం
డెనంతకుసుమగంధియు దుఃఖార్ణవమగ్నరాలై యుండెనయ్యవసరంబునఁ
దల్లిదండ్రులును సహోదరబంధుజనులంజూచి యూరడించుచు వాసవియి
ట్లనియె ॥ ౨౨౮ ॥ శా ॥ ఏలా యజ్ఞులరీతిమూఢమతులై యిబ్భంగి శోకింపు
చున్ । జాలింబొందకుడింక నన్నుఁగణకన్యాసంరంభజృంభాత్ముఁడై । బాలన్
నన్గ్రహించఁబట్టి తెండనుచు నృపున్ వైశ్యానరాభీలమై । కాలోగ్రంబగుశాపఖడ్గ
మున నేఖండింతుఁదత్కంఠమున్ ॥ ౨౨౯ ॥ ఉ ॥ మీకు విచారమేల బలిమిం జన
నాథుని భృత్యులుగ్రులై । చేకొనివట్టవచ్చినఁ ప్రసిద్ధమున ప్రతిభాగ్ని వీథుల ।
స్తోకగతిన్ దనవర్ణభయదుస్సహశాపమహావిజృంభణన్ * లోకములెల్లమె
చ్చభటలోకమునుగ్రతభస్మమే చేసెదన్ ॥ ౨౩౦ ॥ చ ॥ జ్వలదనలోగ్రకుం
డమునఁ జన్యాసజొచ్చియు సువ్రజంబులన్ । వెలయశివార్పణంబనుచు ప్రశ్రు
తభక్తినొసంగిన శంభుని । గొలిచి వనిత [illegible] లంబుఁ దగసంభినియుండఁ పావ
నంబుగా । వలరగమీకుఁబుణ్యగతులచ్చుగనిచ్చిన మెచ్చరాదుగో ॥ ౨౩౧ ॥
చ ॥ వగపున కేమి కారణము వైశ్యులనాథలటంచుఁ గ్రొవ్వునన్ । వగగొనఁభూత
లాధిపుఁడు పాపము చేసిన నెవ్వఁ గడ్డమా । జగతిని చావులేని మనుజప్రజయుం
గలదే వశిష్ఠులలబగణింపఁగీర్తినొందు మృత్యులచ్చుగనిచ్చెద మంఖమేటికో

౨౩౨॥ క॥ ఏమియు నెఱుఁగని మూఢత * నే మఱి సంసారదుఃఖ మేలా త్రవ్వగా।
భూమిని నీ మును చనువారలు * నేమంబున జగతినుండ నేరరె చెపుమా ॥ ౨౩౩
గీ॥ తేజ మొనరించి సుజ్ఞానదీపలక్ష్మి * చేత నజ్ఞానతిమిరంబు చెండి వైచి * శ్రీ
మహాదేవు కైలాసశిఖరివాసు * నెలమి మెప్పించి దిగ్గై కొందు నిష్టసిద్ధి ॥ ౨౩౪
చ॥ నలపురుకుత్సచంద్రసుతనందనరంతిగయాంబరీషరా * ములు శిబింకు
పక్షిరథముఖ్యధరాతలనాథు లోలి దో * ర్బలయుతులై మహీతలము పాల
నఁ జేసిరి గాక కాలము * గెలువఁగ శక్తులై రె మఱి ఖేదము బొందకు తండ్రి
యొంతయును ॥ ౨౩౫॥ వ॥ అనుచు ననేకవిధంబులయిన వాసవకన్యాలలా
మంబు పూర్వకథావిశేషంబులయిన జ్ఞానవైరాగ్యంబు లుపదేశింపుచుండె
నంతనచ్చాలనగంబులు పురంబు సముచ్ఛటవటులవీరాలాపంబును నానాదేవ
తామందిరద్వారపంచమహావాద్యనాదఘుమఘుమాయమానంబు సువివిధ
మణిగణప్రయత్న కనకధ్వజముక్తాఫలఛత్రచామరదివ్యాంబరవితానవి
రాజితంబును బుణ్యాపణ్యవీధికాంగణప్రయత్నకస్తూరికాజలసంప్రోక్షిత
మణిరంగవల్లికావేల్లితంబును ఘుమఘుమను ధాధౌతశాతకుంభప్రభాభగద్ధగిత
భూనభఃకకుబంతంబును సతాశివధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠవీరమాహేశ్వరసంకులం
బును నై కైలాసంబునుం బోలె మెఱుంగులం బొలిచిన కీర్తి త్రైకైశ్వర్యంబగు న య్య
వసరంబున ॥ క॥ లలనలు వాసవకన్యా। నిలయమునను నేను దెంచిని యమవ్రత
లై * జెలగుచు పరమానందం * బులు మెరయఁగ వెలయ సద్విభూష్యను దక్తిఁ ॥
సీ॥ మగువలు పన్నీట మజ్జనంబులు దీర్చి కమనీయ్యజితాంశుకములు గట్టి। క
స్తూరిజవ్వాది కలపముల్ మై బూసి ఫాలస్థలంబున బాగు మెరయ। తిలకంబు
లొగి దీర్చి దివ్యభూషణములు కుచునొప్పమీరసంగమున దాల్చి। చెంగల్వ రే
కులు జేమంతిపువ్వులు జడలందు కొప్పున సంతరించి। తమ్ములమ్ములు చేయుచు ద
ర్పణములు। నుండిఫలములు పాణిపద్మముల మెరయ। సుడిశి బహువిధగంధ
ముల్ సోడుముట్ట। వాసవాంగనయింటికి వచ్చిరపుడు॥ యిట్లు వచ్చిన ౨౩౬ క॥
కుసుమాంబసంభ్రమంబున। కుసుమసుగంధులను జూచి కోరికె మెలి కెఱ। పౌస

గగవాసవకన్యను రసికత గైజేసి తెండు రాజసలీలన్ ॥౨౯౭॥ క॥ అని చెప్పి
ననొగాకని నను రాగముతోడ నప్పుడంగన లెల్లన్ । వినయమున కన్యకామణి
నెనయఁగ గైసేయఁబూని రింపులు మీరన్ ॥౨౯౮॥ క॥ సంపంగినూనె శిరమున ।
సొంపున కలయంగ నంటి జొబ్బిల మేనన్ । పెంపున నలుగిడి నగా । విం పుచు
నలుగొప్ప వెట్టి వేడుక తోడన్ ॥౨౯౯॥ సీ॥ కస్తూరియును వచ్చకర్పూరమును
గోవజవ్వాదియును మంచిచందనంబు । పన్నీట పదనిచ్చి పంకంబుగాఁ జేసి
యందుల నటకలియ మర వెట్టి । గంగాజలంబులఁ గలయ మజ్జన మాచరించి
చవణాన్నంబు బడసి వైచి । దివ్యాంబరంబుల జేహంబు తడి యొత్తి కురులు
మున్ను గమ్మ కొప్పు వెట్టి । ధళధళ మను బహుపుష్పదామకములు । నెరయ
కబరీభరంబున నిండఁ దురిమి । నొసల కస్తూరి మదతిలకంబు పొసఁగ వెట్టి చెందమ
ణిదర్పణంబును జేతి కిచ్చి ॥౩౦౦॥ క॥ పాటీరగంధి కన్నులఁ । గాటుక నేరుపున
వెట్టి కనకమణి శ్రీ । తాటంకంబులు చెవుల । టాటోపంబుగ ధరించి రంచిత
లీలన్ ॥౩౦౧॥ గీ॥ చెలఁగి కట్టాణిముత్యాల చేరుచుక్క । పిత్రత్రైనసీమంత
వీథియందు నించి కోటుల దివ్యమాణిక్యమైన । ముక్కరప్పుడు నాసాగ్రమున నె
మర్చిరి ॥౩౦౨॥ సీ॥ వచ్చలఁ గడియాల పాణిపద్మంబులఁ గీలించి రత్నసంకీర్ణ
మైన । బలికేలు స్పృశకర్ణభాగంబులను వెట్టి తారహారములు నూతనములైన
పదకములు గళమున భాసురంబుగ వైచి భుజయుగంబున బాహుపురులు నించి
కటితటంబున రత్నకాంచిదామంబు జెలువొప్ప ధరియించి చిత్రలీల । నందె
లును వీరముద్రికెలందమైన । మెట్టెలును బెట్టి పిల్లాండ్లు మెరయఁబూన్చి । మే
నఁ గస్తూరిగంధంబు మిగుల నలఁది । వాసవాంగన కప్డు గైజేసి రెలమి ॥౩౦౩॥
వ॥ మఱియు ననేకభూషణంబులు దొడగిన వాసవకన్య చంద్రరేఖయుం బోలె
తేజరిల్లె నయ్యవసరంబున బాలనగరంబులు వసంతంబులు జేయించినయనంత
రంబ కుసుమాంగన యైన వాసవకన్య సెలయు వైసంగ వైశ్యకాంతలు నిజమంది
రంబుల కరిగి ॥౩౦౪॥ గీ॥ దివ్యబహుగంధగంధి దీప్యమైన । చందనంబులు మేను
లఁ జాలనలది । హల్లకాది ప్రసూనంబు లలరిత భంగి । నదరధమ్మిల్లములయందు

ముడిచిరంత॥ ౨౮౭॥ వ॥ మఱియు ననేకవిధంబులయిన యంబరంబులుగట్టి దివ్య
భూషణంబులు ధరియించి బాలనగరంబులఁ బిలుపించి వారల నాదరించి వసంతం
బులాడుటకై యుద్యోగించుటయు వారలు పసిండికొప్పెరలఁ బన్నీరు నానా
విధంబులఁ నియమించి వెండితొట్లలఁ గప్పురాకార తైలంబులును జాదు మొదలైనవ
స్తువులు వట్టించి మఱియును వసంతోచిత నానావిధ ద్రవ్యంబుల నేకంబులు
గాఁ గూర్చి చిమ్మనగోవులు మొదలైన యనేక చిత్రంబులు గూర్చి వసంతంబుల
కుఁ దఁడవి బాలనగరంబులఁ బిలుపించి రా నయ్యవసరంబున॥ ౨౮౮॥ శా॥ ఘాత్యాబా
దిమలక్ష్మవో లేసునమా సౌభాగ్యభాగ్యోదయం|బీక్షోత్రప్రభవించెనో క్షా
శుభనూత్నత్రేభంబు దానెక్కెనా|పీక్షింపాసను లెల్లభవ్యతురగాన్వితోత్తమా
రూఢులై|యక్షీణప్రభలుల్లసిల్లగమహావాంకారు లై వచ్చినన్॥ ౨౮౯॥ చ॥
కదలెఁ వాసవకన్యకామణిను హావాప్రశస్త్రప్రజ్వలత్కాశ్మరమ్యా|సుదతీసంఘ
ముఁగొల్వ మాగధజనస్తోత్రంబులే పారఁగా|విదితచ్ఛత్రపతాకచామరఘటా
విభ్రాజమానస్ఫుర|న్మదధారాభినవాను మోదనటనా ముంచామితానం
దమై॥ అప్పుడు ౨౯౦॥ సీ॥ కొమ్మకుంభంబులఁ బట్టిన పన్నీరు చిమ్మనగోవులఁ జి
మ్మువారు|ఘనచిత్రవేది కాకమనీయకర్పూరశిరములు వెదజల్లి జెలగువా
రు|మణిఘటన పూర్ణ మంజులకస్తూరికనాభిపంకంబు లూగి వేసెదగు వారు
బహుయంత్రదీర్ఘిక కాశరిపూర్ణచందన జలకేళియందందసలుపువారు
కుంకుమ ప్రసూనాగరుఘుస్మృణసురభి|వస్తునిచయంబుతగఁజల్లువారునగుచు
నవ్యకాంచాషణిగ్యాలనగవరులు|గొలువనేతెంచె వీధులకు వలయాక్షి॥
౨౯౧॥ సీ॥ అలరంగపంచమహాశబ్దములు మ్రోయ పిపిధభంగుల రాజవీధి
వేగి|రాజిల్లు నగరేశ్వరస్వామిఁ బూజించి తాత్పర్యమున జనార్దను భజించి|
వేడుకతోఁ జని వింధ్యవాసినిఁ గొల్చిఁ గడుభక్తితో నేకకాల కేగి|కొదవలే
కుండంగ కారణ నోములు నోచి ధారుణీసురలకు ధనము లొసగి|యిష్ట బంధుజ
నంబులకిప్పి శాఖల|సంచముముంచి బ్బుచు ఘూర్ణలఁ జాలదనిపి|తమ్ము నెప్పు డుద
యతో ఱందలవుననుచు|బాలనగరాలదీక్షించి బ్రబలగోరి॥ అంత॥ ౨౯౨॥

శా॥ అకన్యామణిఁ జూచి వైశ్యవరులత్యాశ్చర్యమున్ బొందుచున్ । లోకశ్లోక
శుభోక్తి నవ్యకరుణాలోలాత్ములై యుబ్బుచున్ । శ్రీకీర్తిస్థితిగా
నెదుకోని బహుశ్రీ వాహనారూఢులై । భూకంపంబుగ
వీథులన్ మెరయుచున్ పుష్పావళుల్ జల్లుచున్ ॥ ౨౫౧ ॥ చంపకమాల ॥
తరుణులు ప్రాణవల్లభులు దక్కన్ జూపరులుల్లసిల్లుచున్ * వరుసవసంత
ముల్ సలిపి వాసవకన్యక నిజనంబులు * సరసవచోవిలాసములసంభ్రమ
మొప్ప నను గ్రహించుచున్ । పరుడు గవింధ్య వాసినిలయంబున కేగెను దార
మూర్తియై ॥ ౨౫౨ ॥ సీ ॥ అత్యహో శక్తి కిననురక్తితో మొక్కి పితృపుర
స్సరముగా వినుత మహిమ * కోరి తనోములు నోమి కోమరొ దసఖులకుంద
ద్య్వతశుభపదార్థంబులొసంగి యిలబాలనగరాలపలుమారు దీవించి రవ్వ్రి
ద్ధినొంద నాశీర్వదించి * ప్రాణవయస్యలంబలుమారు వేవేరం బిలిచి కౌఁగి
టం జేర్చి ప్రియము జెప్పి * తొలగు బాష్పంబు ధారలు దుడిచి మగుసల * నూర
డించుచు సేవకులనొకరికోరి * నొప్పగించుచు నియుతితో నాదరించ * నెలయ
దీవించి మన్నించి వేడ్కలలర ॥ ౨౫౩ ॥ సీ ॥ శ్రీ జనార్దనమహాక్షేత్ర నగరేశు
లనతభక్తి పూజింపుడనుదినంబు । భాస్కర పండిత ప్రముఖపురోహిత విభులపా
లింపుడు వేడ్కలొడ * నారూఢిసలధర్మమైన మేనకయంబు తప్పక చేయుఁ
డుదారవృత్తి * నీ కతతో సుమదల్య సంప్రీతిగా నుత్సవంబులు చేయుఁడో
ప్పుమిగుల * పుణ్యమిదు జనసంగతి విడువవలయు * నిజకులాచారవర్తనన్నె
రపవలయు * ననుచు వాసవకన్యక యానతిచ్చి * జెలంగి వైశ్యుల నెల్ల నాశీ
ర్వదించె ॥ ౨౫౫ ॥ లయగ్రాహి । ఇందిరయుఁబోలె సుకరందజలభరితము
గుమందసురబిందములసాంద్ర జెలకుండన్ * పొందువడ వెంద్రుకలనటప ముగదు
రిమి జదుమందివిభవంబె పగదుందుభులు మ్రోయన్ * సందడిగ వాసవియు
మందగతిగదలె చెలులందరు భజింపఁ బెనుపొందసుభలెలన్ * వందిజనముల్
బొడగనుందగులు చెలఁగ సురబృందములు చేరిదివినొందిక దంజూడన్ ॥ ౨౫౬
వ ॥ అప్పుడు నానావిచిత్రచీనిచీనాంబరంబులు శుద్ధసువర్ణ ద్రవ్యంబులుని

వస్త్రంబులుపరిమళవస్తువిశేషంబులువజ్రవైడూర్యగోమేధికాదినవరత్నం
బులుచేతులఁగొలఁదిమీఱఁజల్లుచుసురభిద్రవ్యంబులవసంతంబులాడుచువింధ్య
వాసినిలయంబుచేరియమ్మహాశక్తికిషోడశోపచారంబులఁబూజలొనరించి క
దళీమూలస్థానమల్లికార్జునశ్రీనగరేశ్వరజనార్దనకోనకమలముగాది
పారదేవతానికాయంబులబహుమహోత్సవంబులబహువిధద్రవ్యంబులొసం
గివేదాంతవేత్తలైనవిప్రులకువిత్తదానంబులిచ్చిపెద్దలుకవిగాయకులుదీ
వించకులవృద్ధులైనవైశ్యసంఘంబులుగొలువపెనుగొండపురంబునంగలుగు
నాభాలగోపాలంబుఁజూడనేతేర బాలనగరంబులుపొంగుచుమహోత్సా
హంబునమెచ్చరించునట్టిసమయంబుననవ్వాసవకన్యామణిమొదలైన
వైశ్యసంఘంబులుభద్రదంతావళంబులనెక్కి వందిమాగధులుకైవారంబు
సేయవికసితవదనులై కదలిశ్రీనగరేశ్వరునిలయంబునకుఁబచ్చి మధ్యభాగంబు
నభద్రవేదికాస్థలంబుననవ్వాసవినిల్చిసింహపీఠంబునవీరాసనాసీనయై ని
జదివ్యదేహంబునంబ్రకాశమానంబగునట్లుగాకన్యాకుమారిశక్తిననుకరించి
దంష్ట్రాకరాళాట్టహాసంబులతోననేకాయుధంబులుధరియించి యవ్వాస
విహృదయకమలంబుప్రవేశించి సత్త్వగుణంబదునీవారసరీతుణంబుగల
ఫాలాక్షునిలలాటాగ్నినిజరూపంబుధరియించిప్రబలభయంకరాకారంబుఁ
జూపిసట్లువిష్ణువర్ధనభూపాలునిమృత్యుదేవతకనుపించినరీతి
మరియుశుంభనిశుంభచండముండరక్తబీజమధుకైటభులమీఁదభద్రకాళిక
సిమసంగినచందంబున శాత్రవులమీఁదరఘురాముఁడుచూచుచుండసీతామ
హాదేవికఁసినవిధంబునక్రవ్యాదులమీఁదకృష్ణుండుచూడసత్యభామరణంబు
నకుందొడరినదానివలెనవ్విష్ణువర్ధనమహారాజేంద్రుమీఁదనమ్మహావాస
వాంగనదివ్యదేహంబుననానేకాయుధహస్తులైశివమూతలుద్భవింపఁజూచివా
రందరుభయంకరులైయుండిరట్టిసమయంబునవాసవినలుదిక్కులువిమర్శించి
నమాత్రంబునవీరరసంబుప్పతిల్లకినుదమ్ములరుణకమలంబులైగనుపట్టెనట్టిస
మయంబునవాసవియిట్లనియె ॥ ౨౨౬ ॥ శా॥ కోపాటోపసమాహాగ్రమూర్తిన్

యగుచుఁ ఘోరాగ్ని వీక్షింపుచుఁ । పాపాత్ముండగు విష్ణువర్ధనమహీ
పాలుండు దుర్మార్గుఁడై । యీపుణ్యాత్ములకిట్లు జేసె నకటా యెబ్భంగి
ఖండింతునా । కాపూర్వాఘుఁడగు వానిమూర్ధము మహాకాలాగ్ని హో
మంబునన్ ॥ ౨౫౭ ॥ వ ॥ అనవితర్కించి రఘురామబాణసమానంబైన వా
క్యంబున నిట్లనియె ॥ ౨౫౮ ॥ ఉ ॥ యెప్పుడు కన్యయుఁ సతులు నీవణిగన్వయస
త్యసంధులుఁ । విప్రగు నగ్నిజ్వాలము ప్రవేశము సేయుట విన్నమాత్రనే । త
ప్పక రాజుమస్తకము ధాత్రితలంబునఁ బెస్కప్రయ్యలై । చెప్పవిచిత్రమై
ప్రమటసిద్ధమటంచు శపించెను గ్రతఁ ॥ ౨౫౯ ॥ వ ॥ మరియుఁ దదనంతరంబున
కులవృద్ధులైన వైశ్యులను భాస్కరాచార్యులను వేరువేర బిలిచి బాలనగరంబు
లకు భాస్కరాచార్యులనప్పగించి వారలవిలోకించి ప్రతిజ్ఞమీరనిట్లనియె ॥
౨౬౦ ॥ సీ ॥ మదగజాకృతితోడ మట్టిమల్లాడుమ పెనుగాలి నైవీతు పెరికిపోవ ।
బ్రహ్మరాక్షసినయి బాధింతు వాకిటవిడువక శూలినై మడియజూతు । కాళికా
రూప నైఖండించి చంపు మగంగనై మ్రింగుదు కసిమసంగి । గరుడినై మీఁది కెగరి
ననుపోరిగోండ్రఁగ్రుంకిన మొసలినై కుదియఁజూతు । సింహంబుచందమై చెండు
దు నఖములపులిరీతి దమిలేచి పొలియఁజూతు । వెలిగాడిపాము నైపిడుచకుం
డుదు నింటగుంపునై పెరుగుచు ఘట్టిగాను । మృత్యుపాశంబున మితలేక చం
పుదు జముడనై ప్రాణంబు సంహరింతు । నన్ను నట్టింటఁ బూజింపకున్న వారి ।
భాస్కరాచార్యవర్యులను ప్రతిదినంబు । గొలువకున్నట్టి నీచులకులము నంతు
ననుచుసోకలకుండచ త్రాతిమీద । పగుల త్రేయ ముముగులనాభటముతో
డ । నగ్ని చూచుచు మరియు నిట్లనుచుపలికె ॥ ౨౬౧ ॥ సీ ॥ మొదలి రాజులనెల్లమా
ర్యే కుమారులు తెగజూచి రేణుకాదేవిరీతి । ప్రతిభటపర్వతపతంబులగ
లించుతగు నింద్రశతకోటి ధారబోలి । తరిలేదిజీవుల దరియంగ నాటుకకసి
వోవదినుక ప్రశాళిరీతి । పటుతర బ్రహ్మాండభాండంబు లవియంగ మోదెడు
శితికంఠమూర్తిపగిది । మనుజపతిచేత జాజ్వల్యమానమగుచు । నోదవు సా
క్రోధవహ్ని కాహుతిగ జేతు । కులము వైశ్యులననుభక్తిగొలువకున్న । భా

స్కరాచార్యశిష్యుచేఁ బ్రబలకున్న ॥ ౨౭౨ ॥ సీ॥ అరచేతిమాణిక్యమైకోర్కెఁ
లీడేర్పఁ జిద్ధాంజనంబునై శిరులొసఁగఁ । బ్రాపుగఁ గట్టిన కామధేనువై ఫలి
యించు పెన్నిధానంబునై ప్రియము సేయ । కొంగుపసిండినై చెంగలింపఁగ చేతి
పెరటికల్పకమునై కరుణఁ గనుచు । వికట హేమాద్రినై నిలిచి యక్కరదీర్తు
పశుపుత్రపౌత్రులప్రబలఁ జూచు । సంతతంబును భాస్కరాచార్యులను
వందనోదారవినయసద్వర్తనలను । హితమొనర్చిన వైశ్యులకెల్లనుచు ।
కరుణఁ దీవించి వాసవకన్యకరియు ॥ ౨౭౩ ॥ సీ॥ చండతరోద్దండకాండధరోద
గ్రమూర్తినై కాలుకు మొదలుముట్ట । ప్రళయకాలకరాళపటుపావకోజ్జ్వ
లజ్వాలనై కాలుకు నేలఁగూల । గర్వదుర్వారోగ్రదర్వీకరస్వామి యా
కృతిగరళమున నణఁగిపోవ । జంభదానవమహాస్తంభకకర్కశలసద్దంభోళినై
ద్రుంచుతలలణఁగ । భాస్కరాచార్యవర్యుల ప్రతిదినంబు । నుచితపూజల
నలరింపకున్న వారి । నసుచు వైశ్యలనియమ్మిఁ జెనాగ్రహమున । కనుగొనిన
వారిమనముల కలకవార ॥ ౨౭౪ ॥ క॥ మండలమున మును భాస్కర । పండితు
లంగొలువనట్టి పాపాత్ములొగిన్ । చండాంశుడుగలకాలము । నుండు దురతి
ఘోరనరకభోజితులగుచున్ ॥ ౨౭౫ ॥ క॥ రాముని బాణము రక్షఃస్తోమంబుల
దప్పఁజూచి ద్రుంచినరీతిన్ । భీమంబైనా శాపము । తామసులగు వైశ్యవరుల
దాకెను నసుచున్ ॥ ౨౭౬ ॥ ఉ॥ ఇమ్మహిలో వణిక్కుల బహిష్కృతి వేచెడిక
ష్మ వారినిన్ । విస్మరులై యధర్మగతి జేరిన తూరుపువాటి గోవలన్ । నెమ్మమ
దీయ! శాపజటుస్ఫురపావకదగ్ధదేహులై । యిమ్మగ భ్రష్టులౌచు జగ మె
న్నఁగనుందురధర్మవృత్తులన్ ॥ ౨౭౭ ॥ క॥ దరువలుగోవలుధగలో । గరముగని
మూలమగుచు కడుదుష్టగతిన్ । దిరుగుచు చెడుదురు గాకని । సురుతరముగ
శాపమిచ్చె కుంభినియు ద్రుంచెన్ ॥ ౨౭౮ ॥ చ॥ కులమున బాయుకమ్మదొరగోవల
తూరుపునాటిదుష్టులన్ । గలశిభుజించి రేనితమకంబున వీయము లంది రేని
యున్ । బలుపిడిగోవధంబులును బ్రాహ్మణహత్య యుమద్యసేవయున్ ।
జెలగుచు మాంసభక్షణముఁ జేసినఁ బాపముఁ బొందు వారికిన్ ॥ ౨౭౯ ॥ గీ॥ మ

నసలాచారదూరుఁడైనుండఁబమున । చారిపోయినయానూటపదియారెం
డు। గోత్రముల వారువంశనికృష్టులనుచు । నుపనొక్కండువర్ధిల్లకుండ
వలయు ॥౨౭౦॥ వ॥ అనుచున వ్యాసవకన్యారత్నంబునాత్మజనంబులబంధువ
గణంబులనాజ్ఞాపించి శ్రీనగరేశ్వరభాస్కరాచార్య పండితాజ్ఞా ప్రతిపాల
నంబుఁజేయుండని బాలనగరంబులకుం దెల్పి వారలనాగురువునకొప్పగించి దే
వబ్రాహ్మణశ్రీపాదశుశ్రూషారాధకులైపుత్రమిత్రకళత్రపౌత్రులతోవర్ధిల్లు
దురుగాకయనిదీవించిమరియును ॥౨౭౧॥ చ॥ క్రముక ఘటంబుహస్తమునగ్ర
క్షునఁబట్టి మహోగ్రమూర్తియైసజ్జదగతింశిలాస్థలినశంకతవ్రక్కలు
గాఁగఁజేసినం। భరితము జెలంగధీరగతి పావకచంద్రసరోజమిత్రులుల్
క్రమముననిత్యసాక్షులనికన్నియపలైనుశాపవాక్యముల్ ॥౨౭౨॥ ఉ॥ వేద
పురాణయుక్తమయివిశ్రుతమైనవణిక్ప్రగాణసం । వాదముప్రవర్ణము
లవశ్యము జెప్ప గవింట మేలును । ఆర్యా దలెరుంగలేకకుటిలాత్ములువర్ణమ
బాంధవవృత్తిపూ । ద్రాదులఁ జెంతవిన్నకులహాని యగుం వసుధా స్థలంబు
నన్ ॥౨౭౩॥ గీ॥ విష్ణువర్ధనరాజుతో విగ్రహించి । చెలగి యగ్ని ప్రవేశంబు
చేసినట్టి । నూటయెనబండ్రుచరితంబునాత్మ భంగి ॥ విన్న వారికివంశాభి
వృద్ధియగును ॥౨౭౪॥ వ॥ అనిపలికి బ్రహ్మదేవునను ద్దేశించియిట్లనియె ॥౨౭౫॥
క॥ మాకులమునంమచక్కని । యానన్ని యపుట్టుకతన నిటుగావలసెన్ ।
లోకేశ యింత నుండియుఁ । జేకొని యిటువంటి సతుల స్పృజియింపకుమీ ॥
క॥ ఘనసుగుమణ్కలమునచక్కనికన్నియవలదుగుణముగలకాంతలుగా
జనియింపఁజేయుమీశ్వర । యని ప్రార్థనజేసె వాసవాంగనకణకన్ ॥
౨౭౬॥ వ॥ అనిపలికియాసిమ్హపీఠంబుననుండిడిగ్గనలేచియచ్చోటుగదలి
సాంద్రతరంబైనమ్మృగేంద్రనాదంబులఁ జెలంగుచువికటాట్టహాసంబుచేసిప్ర
స్ఫురితభుజాస్ఫాలనంబుచేసిసారెసారెకున్నిచ్చలవిడిగానుచ్చరంబులుపే
చ్ఛలింపయవ్యాసవాంగనవీరరసంబుప్పతిల్ల- మహాట్టహాసంబుచేసిహుం
కరించివికవికనవ్వి కేకలువేసి.పుట్టింటికిపోయిన తెరంగుననంగవలి యతిర

యంబునఁ జనిబహువిధాలంకారంబులైనతమతమగమకంబుల నెక్కి యాహార్యవీరప్రతులైనసపత్నీకులగు నైశ్వర్యవరులును - చండబలప్రచండులును - తమతమగమకంబులెక్కి యాహార్యవీరప్రతులై సాహసోల్లాసవీరావేశంబులప్రకాశితస్ఫారంభవిజృంభమాణులగుచున్నసమయంబున ॥౨౭౭॥ మ॥ కులభూభృన్నిచయంబు పెల్లగిలెదిక్కుంభీంద్రముల్ బెగ్గిలెఁ । గలఁగెన్ సప్తసముద్రముల్ బెదరెనత్రైశుద్ధాభీతిలెఁ । యిలపైఁ జూర్ణములై రాలెపక్షినివహం బేపారమ్రోసెన్ వడిఁ । గలయన్ ధాత్రివణంకె దేవగణముల్ కంపించెనయ్యాత్రలన్ ॥౨౭౮॥ వ॥ అంతవిఘ్నేశ్వర-నండి-నందినాథ-మహాకాళ-వీరభద్ర-విజయరుద్ర-ఘంటాకర్ణ-దారుకర్ణ ప్రముఖాఖ్యలైన - ప్రమథగణంబులును పరమభాగవతులును సేవింపలక్ష్మీసమేతుండై శ్రీమన్నారాయణుండును - నవబ్రహ్మాదిక్పాలరుద్రాదిత్యనవగ్రహవసుమునిగణంబులును - త్రయస్త్రింశత్కోటిదేవతలును - నాథాయత్త రక్షోపక్షిగరుడగంధర్వయక్షకిన్నరకింపురుషసిద్ధవిద్యాధరసాధ్యాదిసమస్తఖేచరులును తింపబ్రహ్మాయును - రంభయూర్వశీమేనకాతిలోత్తమాదిదివ్యసురకామినీనికాయంబులు విమానంబులనుండి నాట్యంబులు సలుప - నారదతుంబురులు వీణెలు ధరియించి గుండక్రియ రామక్రియ మొదలయిననరువదినాలుగు రాగభేదంబులఁ గానంబులు చేయ పార్వతీసమేతుండును నందివాహనారూఢుండును నాగపాశాంకుశడమరుఖడ్గవరదాభయకురంగాదిసాధనంబులు ధరియించివచ్చినభక్తవత్సలుండును - త్రినేత్రుండును జగదాధారుండును నగుసమస్తదేవర్షి బ్రహ్మర్షి - రాజర్షిగణసేవితుండును నైయనేకకోటిసూర్యజ్వాలాజ్వలత్ప్రభాభరితదిగంతరవ్యోమభూభాగుండును నైసదాశివుండు గగనమార్గంబున నిలిచి ప్రకాశింపుచుండె నయ్యవసరంబున ॥౨౭౯॥ క॥ ద్విత్రిహోరాత్రశతసంజ్ఞితపితృమహోద్దండచండవిభ్రమరేఖా । తతబహుళదహనదహన । స్మితకహకహారవములెసగమింటఁ బొలిచెఁ । శివగ్రహలయప్రాప్తి ॥ నం డె జేయు మిణుగురులు ఖండముల దుండములఁ గొండొరులఁ జెలగి శిఖమండలములు సృష్టిఁ । పాండుసుతదగపటు

ఖాండవవనోగ్రశిఖికుండలమహానియతకుండకనకోద్యత్కుండదివిషజ్జ్వలన
మండితసమగ్రభయదాండజకఠోరజలజాండరుచిదివ్యచ్చండిమఘనానల
ముపిండితదశదిక్కులనఖండగతిబొంగివడి మెండుకొనియుండెన్ ॥౨౮౨॥ క ॥ ఆ
కాల ప్రళయోజ్జ్వల । భీకరకరి నాగ్నిఁ జూచి బెదరకకనకన్ । జేకొనిధీరతత
ముగల । భాగంపింపంగ వాసవాంగనయంతన్ ॥౨౮౩॥ వ ॥ అనేకవిధంబులగుని
జకుండంబులమీఁదవీరసతీసహితులునిజవైశ్య కులంబులవారినెల్లనవలోకిం
చిచండబలప్రచండులుమనతోడగుండంబులం బ్రవేశించిరిమరియు వారలసం
తతీజనులకునెల్ల కాలంబును మీరలువర్తనఁజేసిరక్షింపుఁడనియానతిచ్చియ
నంతరంబ ॥౨౮౪॥ చ ॥ ఫెళఫెళనార్చికుండములఁ జేర్చినపుట్టలుమింట
నుండగా । వడిగ హేమపుష్పమణివర్ణములచ్ఛవిభంగి గురువగా । కడువ
డి దివ్య తూర్ణము ల్గ్రక్కున ప్రాయ మహానలంబులోఁ । దు
డయక ధీరవైశ్యవరకేతత్వరభంగి సురల్ నుతింపఁగాన్ ॥ ౨౮౫ ॥ శా ॥
హాహాకారములుల్లసిల్లనుమహాత్మాహంకారనిశ్శంకులై । బాహాటోపతనూట
యుపూర్ణరువడిన్ భార్యాసమాయుక్తులై । స్వాహాయంచనమశ్శివాయయ
నుచుం గాతాగ్నిలోఁ ద్రెళ్ళినన్ । మోహాపాయధ్యానములుల్లసిల్లదీపపద్మావళీ
హంబులుపొంగగాన్ ॥ ఆసమయంబున ॥౨౮౬॥ శా ॥ కులభూభృన్నిచయం
బు పెల్లగిలె దిక్కుంభీంద్రముల్బేదరెన్ । గలగెన్ సప్తసముద్రముల్ బెదరె
నతత్రైశుఁడుర్భీతుఁడై । యిలపై జుక్కలు వ్రాలెపక్షినివహంబేపారభ్రమో
న్నేన్ వడిన్ । గలయన్ ధాత్రి వడంకె దేవగణము ల్గంపించె నయ్యుగ్రతన్ ॥
౨౮౭ ॥ అప్పుడు ॥ చ ॥ అనలములెల్లనై జలములాశతకుండములన్ సమగ్రమై
ఘనకమలాకరాకృతులుగైకొనియుండెనఁ జూడవైశ్యులున్ । వసతలుచిత్ర
భంగితడివస్త్రములాయ్యెనగట్టుకొంచు వ । ధ్యానజనకేళిసల్పి రిమహావర
సంభ్రమలీలలుబ్బగాన్ ॥౨౮౮॥ వ ॥ ఇవ్విధంబుననగ్నికుండంబులన్నియు
నతిశీతలకమలాకరంబులై వడిచెలువుమిగిలియున్న తరినియన్మహాజలంబు
లమీఁదసమీరజనితతరంగంబులోనాయ్యె నొయ్యనబట్టినిచ్చుఖారునునై సపు

స్త్రజనంబులు వెగడందఁ జూపన వైశ్యులు పత్నీసమేతులై కుండంబులు వెలువడి
వచ్చి వైశ్వానరునకుఁ బెక్కు వందనంబులు చేసి యిట్లని వినుతించిరి ॥ ౮౯ ॥
కైవారగద్య। జయజయ హవ్యవాహన - జగత్త్రయసంసేవ్యమాన - చరణస
రసీరుహత్రితయ శోభితసప్తహస్త - చతుశ్శృంగసంగతప్రభావిజృంభణ
మస్తకద్వయవిరాజమాన - నమో వైశ్వానర తుభ్యం నమో దేవదేవ న
మస్తే నమస్తే నమః ॥ ౯౦ ॥ వ ॥ అని యనేకవిధంబుల నుతియించుచు పునః
పునఃప్రణామంబులు సేయుచు కరకమలంబులు మొగిచి యాచించి పేర్చిన నయ్య
గ్నిదేవుండు శరీరవాణి గానిట్లనియె ॥ ౯౧ ॥ ఉ ॥ మీ రతిపుణ్యవారిధులు
మిమ్ముఁ గారణమే హరింపఁగా। నేరక యున్న వాఁడ రజనీకరశేఖరభక్తి
యుక్తులై । చేరి శివాపవర్గసుఖసిద్ధి రహింపుఁడి కేని నాఁ జా। కారము జూ
డుఁ డంచు లయకాలదవాకృతి నిండి యుండినన్ ॥ ౯౨ ॥ వచనము ॥
సంతసిల్లి వైశ్యులు వైశ్వానరుం గనుంగొని యిట్లనిరి ॥ క ॥ భువనంబులనీ తేజము
నవిరళమహిమన్ జనించు ననవరతంబున్। దివిజముని లోకపూజిత। పవమాన
సఖుండ మమ్ముఁ బాలించు దయన్ ॥ ౯౩ ॥ వ ॥ అని యిట్లు నుతించి యుప్పొం
గుచు ॥ చ ॥ తడిసిన చీరలూడ్చి నెరి చాఁగని చీరలు గట్టి పుష్పమాల్। ముడిచిన వాం
గరాగగసముఖ్య సుగంధశరీరులై కడున్। వడి తమకంబు లెక్కఁ దెగి వాసవక
న్యయనూటయిఘ్నవృష్టి। దడయక తత్సతీసహితులు తత్పరమానసులై ను
హాగ్రతన్ ॥ ౯౪ ॥ క ॥ శివశివశివ యనిపలుకుచు। ప్రవిమలసద్భక్తి
నిలిచి పావకతతిలో। కువలయము వణకఁ జొచ్చిరి। దివిజులు వెరగంది పొగడ దిక్కు
లు బెదరన్ ॥ ౯౫ ॥ వ ॥ తత్సమయంబున ॥ మ ॥ సురసేవ్యా దైవతపుష్పవర్ష
ముమహోఘోషంబుతో మ్రోసెన్। బరవీథిన్ సురదుందుభిధ్వనులు లాగిన్ భ
గుండుకన్యామణుల్। నరవైశ్యాన్వయనాథులన్ సులలనా వైజ్యేంద్రస
ద్భృత్యులన్। వరుసన్ దోడ్కొని చెచ్చెరన్ మానవిసరావాహాఘ్యులన్ జేయు
చున్ ॥ ౯౬ ॥ శా ॥ కైలాసంబున కేగి వైశ్యజనముల్ కైవల్యపాదంబు
నన్ ఫాలాక్షుని దగ్గఱం గొల్చి నిల్చి రిసుఖభ్రాజిష్ణులై లీలతో। శ్రీలింపారగ

వాసవాంగనజయశ్రీరుద్రశక్తీశ్వరిన్ । లీలాలాలితభంగిఁగూడి వెలసెన్ గాని
త్యప్రభావోన్నతిన్ ॥ ౨౯౭ ॥ వ॥ అట్లు వాసవియు వైశ్యజనంబులు గుండం
బులఁ బ్రవేశించిన యనంతరంబ విష్ణువర్ధనుండు కన్యావివాహకౌతూహల
స్వాంతుండై యద్విరహతాపంబునఁ జొక్కుచు నిద్ర లేక యట్టకేలకు నిద్రించు
నెడ నత్యంతదీర్ఘకరాళదంష్ట్రాభీకరంబైన మృత్యుదేవతం గని భయంప
డి వెరగంది లేచి ముందర సూక్ష్మక్రిమిభావంబుగా నుండుటఁ జూచి భయంప
డి తన దుస్స్వప్నంబు మంత్రులకెరుఁగించి నిద్రలేక సకలాపనోదంబులం
బ్రొద్దుపుచ్చుచుండె నంత నిక్కడ వేగుటయు ॥ ౨౯౮ ॥ గీ॥ అంధకారంబు
చేత చీకాకుఁబడిన । ప్రజలకెల్ల నసంతోషభరితముగను । భాస్కరుని దూతవ
చ్చె నేర్పడ ననఁగ నరుణుఁ డుదయించెఁ బ్రాగ్దిశాభ్యంతరమున ॥ ౨౯౯ ॥
వ॥ అనంతరంబ ॥ చ॥ తరుణవణిగ్జనంబులు పదంపడి ముఃఖిత మోఁబిలంబులో ।
పడిపడి భ్యాగ్నులై భ్రమసి పాల్పడ శోకము మాన్పఁ జూడ్కులైక గుణసలి
వచ్చు సఖుల్కై వడి రాఁగ మగళ్లు దిక్కులన్ । గరము గనిండి పర్వఁగఁ గర్తనుఁ
దృష్ణవసమ్యోనూపురానన్ ॥ ౩౦౦ ॥ ఉ॥ అంతట విష్ణువర్ధనను పాగ్రణి
భృత్యులు నీతని ద్రుతులై । కాంతులు గేహముల్ వెడలి గ్రక్కున దప్పి సవర
సంధులు । త్యాగతని వాంత పారనిక రాశ్వ శరీరప్రవిరోధఘోషమై । వింత లెవర్చి
నగ బెదరి పన్నయమంధుచు విహ్వలాస్తులై ॥ ౩౦౧ ॥ క॥ వడి వసుదొంది
పురంబున । కడరంగా విష్ణువర్ధనాధిపు నెమటన్ । గడగడ వణఁకుచు భయము
న । బిడిముడి పడి విన్నపంబు చేశిరి యాత్రిన్ ॥ ౩౦౨ ॥ గీ॥ అవని పేంద్ర పెండ్లి
కాయత్తపడు వార । పోలె వైశ్యవగులు పురములోనఁ । గదలి సంధ్యరాత్రి కాం
తాసమేతులై । కన్యతోడ నగ్నిఁ గాలి రనిన ॥ ౩౦౩ ॥ చ॥ పప్పట శినోగ్ర
వార్తఁ జెవి సోకిన యంతన ఘోరభంగిఁ గాఁ ॥ బట టట బాసిమ స్తకము భంజిత
మైగఁడు పెక్కు వ్రయ్యలై । పటుగతి నుగ్గలై పడగ వల్మగుకన్యకశాప ఘాత
చే । కుటిలుఁడు విష్ణువర్ధనుఁడు కూలె ధరిత్రి విచిత్రరూపతన్ ॥ ౩౦౪ ॥
వ॥ కట్లు శిరంబు పగిలి భూమిం గూలిన తత్క్షణంబ ॥ క॥ యవనీపతియప్పుడు గం

ధవుఁడనిరూపంబుదాల్చితన్నయువేడ్కన్ । సర్వజనంబులుజూడఁగ । గపర్వం
బునదివికి నేగెఁగౌస్తుభ మొదవన్ ॥ ౩౦౫॥ వ॥అంత పెనుగొండపురంబునం
దదవశిష్టవైశ్యశ్రేష్ఠులుబాలనగరంబులుపుణ్యాంగనలసుబాలికలునానా
జనంబులుశోకాతురులైయనేకవిధంబులపలవించుచున్నంజూచి భాస్కరా
చార్యుండుదుఃఖోపశమనంబులగు వాక్యంబులనిట్లనియె ॥౩౦౬॥ చ॥జ్వల
నముఖంబునన్నిలిచివైశ్యులుచేసినసాహసక్రియల్ ।జలరుహసంభవాదు
లకుశక్యముగానిపదంబుగల్గెనిదా । కులముపవిత్రమై వెలసెఁగుంభినియందు
నుకీర్తినిల్చె నుత్సూర్యాలకునుకర్మబంధములు త్రొవగరాదెటువంటివారి
కిన్ ॥ ౩౦౭ ॥ క॥జనములశోకదైన్యములుమానుఁడుబంధుకళత్రమిత్ర
నం। దనులునుభక్తితోఁబ్రతిదినంబునురక్షణమాచరింపుడిం ।కనుభవదీయ
మాతృజనకప్రియకార్యములౌర్ధ్వదైహికా।దిసుజకులోచితక్రియలుధీ
రతఁజేయుఁడుదింతలేటికిన్ ॥౩౦౮॥వ॥అనుచుబహువిధంబులబాలనగరం
బులనసూనయించినవారలుదుఃఖంబులుమానినిజగృహంబులకుజనిరితదనం
తరంబవారలచేత భాస్కరాచార్యులువిధ్యుక్తప్రకారంబులనుత్తరక్రియ
లుజేయించి శోకంబుడివి కాశీ గయాప్రయాగలకు దోడ్కొనిచని యి
చ్చటస్నానంబులుచేయించిమరియుభూమింగల యుత్తమతీర్థక్షేత్రంబుల
కుంగొనిచనియచ్చటచ్చటవారలచేతస్నానదానాదికృత్యంబులాచరింపం
జేసిపెనుగొండ పురంబునకుం దోడ్కొనివచ్చికన్యాశక్తిప్రతిష్ఠచేయించి
యనంతరంబతమపితృ నామాంకితంబులగు శివాలయంబులునిర్మింప నా
జ్ఞాపించితటాకంబులుకల్పితంబులుచేయించివనంబులునల్పించియఖండం
బులయినదీపంబులుపెట్టించిసప్తసంతానంబులుగావించితత్పుణ్యవిశేషంబు
వశ్రీనగరేశ్వరజనార్దనవాసవకన్యకాకృపావిశేషంబులతమయాశీర్వ
చనంబులనుపుత్రపౌత్రాభివృద్ధియగునట్లుదీవించిరియనంతరంబతత్ప్రాకా
రంబుననుఖులైమీవారలందరునూటయిబ్బందునగరస్వాములుతమతమ
పితృమాతృప్రీతికరంబులగుపనులనడిపించుచుబహువిధంబులగుద్రవ్యంబు

లువిప్రకవిగాయక దీనజనులకు నొసంగుచు సకలవ్రతంబులాచరించుచు
సంతతవిరహితంబగునొక్క గోత్రంబుద్ధతక్కిననూటొక్క గోత్రంబుల
వారలుసుఖంబుండిరని సాలంకాయనముని యానతిచ్చె నవినియమ్మహాత్మున
కుదండప్రణామంబులాచరించి వైశ్యఋషులు నిజాశ్రమంబులకుబోయిరని
చెప్పి శిష్యసమేతుండై నైమిశారణ్యంబునకుంజని యామునీపుణ్యకథవినిన వైశ్యు
లకునుత్తరోత్తరాభివృద్ధియగు నిదివినుటకు క్రమవిధానంబు వివరించెద నెట్లని
నపురాణ ప్రారంభకాలంబున శక్త్యనుసరణంబుగా బ్రాహ్మణభోజనం
బుచేయించి పురాణజ్ఞునకు నొక్కయుచితాసనంబిచ్చి కూర్చుండనియోగిం
చి వైశ్యజనులందరును వచ్చి పురాణజ్ఞునకు వందనంబాచరించి భక్తివిశ్వాసయు
క్తులై శ్రద్ధచే వినుటకు కూర్చుండవలయు. పురాణపుస్తకంబునకు మొదట
రెండుఖండంబులు కల్పించి ధూపదీపనైవేద్యంబులనర్పించి పురాణంబు ప్ర
మించవలయు. పురాణంబు శ్రవణానంతరంబున పునధూపదీపనైవేద్య తాం
బూలాదులం బూజించి పుస్తకంబు కట్టవలయునని క్రమంబీక్రమంబున జదువ
కవినక దుర్మార్గంబున విధిరహితంబుగా నాచరించిన జనంబులకు పురాణశ్ర
వణఫలంబులభించక పాపాత్ములగుదురు యిదియునుంగాక శాంతిచేయుస్థ
ళంబులువినుండు పార్వతీపరమేశ్వరవివాహంబును - వైశ్యులుపురప్రవే
శంబుచేయుసమయంబునను - వాసవాంగనాజననంబును. గోత్రసంకేతలిఖి
తకాలంబునను - శాంతిగావలయు - దంపతిపూజయు చేయవలయు - గుండప్ర
వేశంబునకు చేయవలశిన శాంతివినుండు వైశ్యులెందరుగలరో యందరుగృ
హమర్యాదప్రకారంబున వాయనదానంబును - దంపతిపూజయు గోదానం
బును బ్రాహ్మణభోజనంబు విశేషించి జేయవలయు - పురాణశ్రవణానంత
రంబున యథాశక్తి బ్రాహ్మణభోజనంబును పురాణజ్ఞునకు దివ్యవస్త్రమాల్యా
దులచే పూజించి యథాశక్తి సువర్ణపుష్పంబులొసంగి ఫలతాం దక్షిణలు
గైకొని పురాణంబు శాంతిపూరించవలయు నీక్రమంబున జరుపవలయు నిదిపు
రాణశ్రవణక్రమము బుధీనిచే వైశ్యులకు సకలసంపత్సమృద్ధియు పుత్రపౌత్రాభి
వృద్ధియును గంగాదిసమస్తనదీస్నానపుణ్యంబుగలిగి వాసవాంబికాకటా
క్షంబున సుఖంబుండుదురని నవనిసంతతసిల్లిబాలనగరంబులు తత్క్షణంబున

నిలిపిరని చెప్పె ॥ ఉ ॥ కేకయ మాళవ ద్రవిళ కేరళ గూర్జర ముఖ్య
పట్టణ ప్రాకట కీర్తివర్ధనులు బాంధవ జనావన పాకశాసనానోకహముల్ మహో
మతులనూనకృపాకరు లిందుశేఖర శ్రీకర విష్ణుపాదసరసీరుహభృంగము
లూనసంభవులు ॥ మాలిని ॥ కలశ జలధికన్యా కాంతపాదాబ్జలిప్తా । మలయజ
ఘనవంశోన్మగ్న ఫాలస్థరేఖా । విలసితఘనచిహ్నావిష్కృతుల్ నిష్కళంకో
జ్జ్వలవగమనసాంఖ్యల్ శాంతులీ వైశ్యులుర్విన్ ॥ హంసపదవృత్తం ॥ వందనాగ
తామరేంద్ర బృందచారువర్ణనా । నందపూర్ణహాసపాజ్ఞనవ్యభవ్య విక్ర
మా । కుందచంద్రికా ప్రకాశకోమలాంగశోభితా । నందివాహనాదికూఢనా
గభూషణోజ్జ్వలా ॥ పనసమయూఖపిరాజితవృత్తం ॥ పంకజలోచనపద్మజశక్ర
శుభప్రదనూతనపద్మపదా । శంకరశర్వలసద్ఘనచంద్రశశాంకవృషధ్వజ
చారునటా । కింకరరక్షణకేళికళాకలకేళివిలాససుకీర్తిధరా । న్యంచధరా
మరనారదముఖ్య వినాయక వందితదివ్యపదా ....

గద్య

ఇది శ్రీ సరస్వతీకళాసచరణసరసీరుహాభిష్యందనమకరందబిందుసందోహ
మధురసాస్వాదక రాయహూనమానససరసకపిత్తాకిలాస శ్రీసురభాస్కరా
చార్యప్రణీతంబైన వైశ్యపురాణంబను పేరవిలసిల్లు కన్యకాచరిత్రంబను మ
హాప్రబంధంబునందు వైశ్యులు రాజు చేసిన కార్యంబు వినుటయు - వచ్చిన రాజ
దూతలకుని వాసంబులుగల్పించి వారాంగనాలోలులౌనట్టుగా జేయుటయును -
పెంబామునుండ ప్రవేశంబు చేయుటకు నిశ్చయించి గ్రామంబున చాటంబంచుట
యును - ఆ వార్త విని ఆనాటవస్ని ధర్మపలాయితులగుటయు । తక్కిన సన్నా
టయుబ్బ గ్రుడ్డ వీరకంకణతాంబూలంబులందుటయు । నిజగోత్రలిఖితంబులు
భాస్కరాచార్య దానపత్ర క్రమంబును బాలనగరంబులకు వైశ్యులు కులధ
ర్మంబులు సూచించుటయు వాసవకన్యకా సమాధానంబును పురశృంగారం
బును వీరవసంతంబులాడుటయు గుండ ప్రవేశంబును విష్ణువర్ధనుమరణంబు
నుపురాణశ్రవణక్రమసంవిధానంబును బాలనగరంబులు సుఖంబుం
డుటయు ననుకథలంగలసీ మహాప్రబంధంబునందు సర్వం
బును అష్టమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

ಶ್ರೀ [illegible]